AÇIK RADYO KONUŞUYOR

AÇIK RADYO KİTAPLIĞI 3

AÇIK RADYO KİTAPLIĞI 3

AÇIK RADYO KONUŞUYOR

İLK YİRMİ YIL

ÇİZİMLER: TURGUT YÜKSEL

"Açık Radyo."

AÇIK RADYO KONUŞUYOR

İLK 20 YIL

Açık Radyo Kitaplığı 3

Açık Radyo Kitaplığı 3

Açık Radyo Konuşuyor © Açık Radyo
Birinci Baskı, Aralık 2015

Encore Yayınları
Tekrar Yayıncılık Bilişim ve Tic. Ltd. Şti.
Asmalımescit Mah. Meşrutiyet Cad. No:35/3-5
34435 Beyoğlu İstanbul
iletisim@encorekitap.com
www.encorekitap.com
Twitter: @encorekitap
Instagram: @encorekitap
Facebook: /encorekitap

ISBN 978-605-9949-34-7
Yayıma Hazırlayan: Ahmet Ergenç
Kapak Resmi: Kemal Seyhan
Kapak Tasarımı: Bürkan Özkan
Çizimler: Turgut Yüksel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No 3/1
Baha iş Merkezi A Blok Kat:2
34310 Haramidere - İstanbul
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No:12027

İçindekiler

..."Açık Radyo."

Teşekkür

Açık Radyo'nun bir ırmak gibi akan kesintisiz anlatısı bundan 20 küsur yıl önce, daha en baştan ortak olmak suretiyle onu bir "müşterek"e dönüştüren 92 kurucu ortağı, sayıları 1145'e ulaşan gönüllü programcıları, 12 yıldan beri radyo ile büyük bir dayanışma sürdüren ve sayıları da 9,500'ü aşan destekçi-dinleyicileri ve bir de, bunca zamandır karınca gibi çalışan genç ve dinamik personeli sayesinde mümkün olabilirdi ancak.

Külliyatın genişletilmesi çabasında üç kitabı art arda yayımlamaya girişirken hepsine tek tek ve hep birlikte teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Elinizde tutmakta olduğunuz şu *Açık Radyo Konuşuyor: İlk 20 Yıl* kitabına gelince: Hem sözel, hem müzikal, hem görsel, hem de yazılı unsurları bir arada barındırması açısından bir bakıma benzersiz olan, dünyada da eşine sıkça rastlanmayacak olan bu kitabın şekillenmesi, tıpkı bu külliyatın ilk iki kitabında olduğu gibi birçok boyut ve işlevin aynı anda işlerliğini gerektiren hayli karmaşık bir hazırlık sürecini gerekli kılıyordu.

Bu süreçte öncelikle içeriğin belirlenmesi, ardından belirlenen program kayıtlarının arşivden (hem radyonun arşivinden hem de kişisel arşivlerden) bulunup çıkarılması, sonra bunların "tasnif edilmesi", transkripsiyon ve çevirilerinin yapılması, arkasından bunların kontrol edilmesi, metinlerin son halinin gözden geçirilip hataların düzeltilmesi, –mutlaka kalmış olan– eksik bilgilerin aranıp taranıp bulunarak kitaba eklenmesi, programlarda yer verilmiş olan ses kayıtlarının, çalınan bazı müzik parçalarının, yerleştirilen bir sanat video kaydının tek tek belirlenip işaretlenmesi, çizimlerin "bölümlerle eşleştirilmesi", ardından da bütün bunların yayınevi ve editörlere aktarılıp sonra tümünün bir kez daha yeniden "kuşbakışı olarak" gözden geçirilmesi konularında gönüllü ve profesyonel olarak bizlere yardımcı olan dost ve arkadaşlarımızın –mutlaka eksik kalmaya mahkûm olan– alfabetik isim listesi aşağıda yer alıyor:

Bürkan Özkan, Cansen Mavituna, Demet Hakman, Didem Gençtürk, Dilek Hepgüler, Eser Epözdemir, Gürhan Ertür, İlksen Mavituna, Murat Can Tonbil, Müge Karahan, Seçil Türkkan, Şimal Karayel, Turgut Yüksel ve Ümit Haz.

Onlarsız bu kitap vücut bulamazdı. Kendilerine müteşekkiriz.

Açık Radyo

Girizgâh

AÇIK RADYO KONUŞUYOR – İLK YİRMİ YIL

Açık Radyo'ya Göre Dünya

XX. Yayın yılımızda (yeniden) başlattığımız Açık Radyo Kitaplığı'nın ilk kitabı olan *Biz Yaşarken...*'in önsözünde bir "bilanço" vermiş ve şöyle demiştik:

> Öyle ya da böyle, Açık Radyo yirmi yıldır konuşuyor işte. Durmadan konuşuyor. Milyonlarca, yüz milyonlarca, hatta belki de milyarlarca kelimeyle, heceyle, sesle, sedayla, tınıyla ve notayla kesintisiz konuşuyor... Bir monolog değil bu ama. Tam tersine, çok taraflı devasa bir diyalog.

Dinleyici ile sürekli bir bilgi-fikir-duygu paylaşımına dayanan bu benzersiz diyalog, ayrıca dinleyicinin yıllar içinde büyüyen maddi desteği ile de serpilip gelişen bir bağımsız mecranın, ortaklaşa korunan ve yaşatılan değerli bir varlığın (ya da, sevdiğimiz bir ifadeyle söylersek, bir "müşterek"in) olağanüstü macerasını da bağrında barındırmaktaydı. Olağan insanların elbirliği ile yarattığı bir "müşterek"in olağanüstü macerasını. Yirmi yılın bir tür masal havası da taşıyan dökümünü o ilk önsözde iyi kötü özetlemeye çalışmıştık.

Elinizdeki kitapta ise başka bir şey denemeye çalıştık. Radyonun ilk günkü açılış yayınından başlayarak her yılın bize göre önde gelen özelliklerini yansıtan yayınlarımıza, yazılarımıza,

etkinliklerimize yer veren farklı bir döküm çabası bu: "Açık Radyo'ya Göre Dünya" da diyebiliriz.

Burada gerek radyo, gerekse de ülke ve dünya açısından kilometre taşı sayılabilecek olguları, analizleri, dünyanın ve ülkenin önde gelen düşünür ve yazarları ile söyleşileri, röportajları, önde gelen müzisyenlerin konserlerini, önemli filmleri ve çizimleri bir araya getiren bir karmaşık bütün sergilenmeye çalışıldı. Kitapta çizimler, sesler, filmler, müzikler… ne ararsanız var!

Kaybolmayan Yıllar…

1995: Açılış: ilk Açık Gazete programı ve Avrupa'da kayak mevsimi; 1996: Bosna Savaşı günlükleri; 1997 ve 1998: Birinci ve İkinci İstanbul Müzik Şenlikleri: "3 Anahtar Kelime" ve "Dokunmatik"; 1999: 17 Ağustos depremi: "Çatlakları sıvama, sıvattırma!" 2000: Radyo'nun kapatılması ve 15 gün sonra açılması esnasında dinlenenler: John Cage ve Edirneli Deli Selim; Yeni binyıl: dinleyici mektupları, 2001: İnternet sitesi manifestosu: "Dünyanın Karanlık Yüzüne Tutulan Küçük Bir El Feneri"; 2002: İşgal ve savaşa doğru dünya: Chomsky mülakatı; 2003: İstila ve işgalden sonrası: "11 Eylül'den 2 Yıl Sonra Nereye Gidiyoruz? Azimetimiz Neresi?", Hasan Cemal'le Kürtler kitabı üzerine Şahin Alpay'ın mülakatı; 2004: Dinleyici destek projesi başlıyor: "Gerçekçi Ol, İmkânsızı İste" veya "Açık Radyo Dinleyicisini Arıyor"; İsrail-Filistin meselesi: İsrailli "terörist" Uri Avnery ile mülakat; 2005: Irak Dünya Mahkemesi: Vicdan Jürisi'nden Arundhati Roy'la mülakat; yazar ve aktivist Aziz Nesin 90 yaşında: matematikçi Ali Nesin anlatıyor; 2006: Dünyanın önde gelen uluslararası hukuk hocalarından biri –belki de birincisi– olan aktivist Richard Falk'la uluslararası hukukun artık kalmayan geçerliği ve görünmeyen geleceği üzerine mülakat; dünyanın önde gelen çevre gazetecilerinden biri olan aktivist George Monbiot ile mülakat; 2007: Mariam Said – Elias Khoury: Batı-Doğu-Ortadoğu; Adbusters: "Hiçbir Şey Satın Almama Günü";

2008: 68 Mayıs devriminin 40. yılı: Mayıs boyunca 6 dk. 8 sn.'lik programlar; 2009: yazar ve iklim adaleti aktivisti Bill McKibben'la İklim Değişikliği ve Kopenhag zirvesi üzerine; İsrailli gazeteci Amira Hass'la işgal altındaki Filistin topraklarında hayat üzerine; 2010: Avrupa Kültür Başkenti İstanbul: Muntadas ve filmi: "On Translation – Açık Radyo: Myths & Stereotypes"; 2011: "Bağımsız Radyoculuk": Efsanevi Radyocu Amy Goodman'la mülakat; Apoyevmatini: İstanbul'un en eski Rumca gazetesi: Mihail Vasiliadis ile mülakat; 2012: Giovanni Scognamillo ile Erksan sineması, Joseph Kosuth'la Joyce romanı, James Hansen'le ısınan gezegen üzerine konuşmalar; 2013: Dünyada ayaklanmalar, direnişler, ulusötesi müşterekler ve Gezi olayları üzerine haberler-konuşmalar-yorumlar-analizler: Hayko Bağdat, Can Dündar, Susan Buck-Morss, Foti Benlisoy, Daniel Smith; 2014: Şirket kapitalizmi, direniş, devrim, küresel iklim krizi, kuraklık ve iç savaşlar, mültecilik ve bilumum diğer krizlerle çözümler ve alternatifler, kısaca insanın ve gezegenin gidişatı üzerine Franco "Bifo" Berardi, Michael Hardt, Harvey Weiss ve Chris Hedges ile mülakatlar; 2015: insanın ve gezegenin gidişatı üzerine Angela Davis, Naomi Klein, Slavoj Žižek'le mülakatlar ve Gülten Akın'la şiir ve iktidar üzerine son mülakat...

Üç Metin: Geçmişten Geleceğe Bir Köprü

Açık Radyo'nun daha yayına başlamadan önce kaleme alınmış olan ve yolumuzu yönümüzü her daim belirleyen iki temel metnini, yani "Manifesto" ile "Amaçlar ve İlkeler"ini, kitabın içinde değil, işbu "girizgâh" içinde okura aktarmanın daha anlamlı olacağını düşündük. Çünkü böylelikle, 1995 yaz-bahar aylarında dile getirilmiş bu temel ilkeleri, aradan yirmi küsur yıl geçip 2015 kışı geldiğinde koruyup koruyamadığımızı, dahası bunları geleceğe nasıl yansıtacağımızı gösteren bir "tutarlılık köprüsü" olarak görüyoruz.

1) Açık Radyo Manifestosu

...Eğlenemiyoruz!

Radyo, televizyon, gazete, dergiler sıkıcı ve vasatçı. Hepsinden öylesine kuru bir gürültü çıkıyor ki, sonuçta, bir "kakofoni"den başka bir şey doğmuyor. Bir anlamda, kitle iletişim araçlarının gerçek bir iletişimsizliğe yol açması gibi bir paradoks söz konusu.

Dolayısıyla, yeni bir radyoya ihtiyaç var.

Radyo ne işe yarar?

"Zihin Tiyatrosu"nu kurmaya.

Zeki, duyarlı ve nazik insanları bir araya getirmeye.

100.000 kişilik sürekli bir parti yapmaya.

Olabilecek en direkt teması kurmaya.

"Sağırlara Program" yapmaya.

Belli bir fikrî ve kültürel yapısı olan insanların bir arada olacağı bir "platform" sağlamaya.

Bu insanları demokratik, özgür ve kaliteli bir "mecra" çevresinde bir araya getirmeye.

"Sağduyu"ya dayanan bir odaklaşmaya.

Kısacası nefes alıp, vermeye. "Temiz hava" solumaya.

Haysiyetli işler yapmak lazım.

Hiçbir çözüm üretmeyeceğimize söz veriyoruz. (Olsa olsa, dünyadaki "meraksızlık" sendromuna, geçici bazı çareler getirmeye çalışabiliriz.) Size bir şey vermek istemiyoruz; mümkün olduğu oranda sizden bir şeyler almak istiyoruz.

Çünkü bu, bizim *ortak* projemizdir.

Haziran 1995

2) Neyi Hedefliyoruz? (Açık Radyo’nun Amaçları ve İlkeleri)

Özel değil, özgür,

Tüm çıkar gruplarından bağımsız,

Ortak çabamızın ürünü,

Gerek kuruluşu, gerek işleyişi, gerekse yayınları açısından demokratik,

Temel insan hak ve özgürlüklerini savunan,

“Görüntünün ardındaki görüntü”yü yakalamayı hedefleyen,

Hayatı “birebir” ölçüde yansıtmaya özen gösteren,

“Nefes nefese”,

Aynı zamanda, demokratik sivil toplum örgütleri için bir iletişim merkezi işlevi gören,

Kültür ağırlıklı,

Çokkültürlülüğü, kültürler ve kimlikler arası ilişkileri ele alan,

Sıradışı ve özgün bir yayın formatına,

Müzik, haber ve kişilik açısından benzersiz bir ses’e sahip,

Uluslararası kültür aleminin ayrılmaz bir parçası olmayı hedefleyen,

Dünyanın en kaliteli ve heyecan verici mecralarından biri olmak.

Haziran 1995

Bu iki temel metne bir de üçüncüsünü, Açık Radyo'nun kanunen bir anonim şirket olduğu için yapmak zorunda olduğu olağan genel kurul çağrılarının tümünün 1995'ten 2015'e kadar olan temalarını katmak, gelenekten geleceğe uzanan bu köprünün sağlamlığını gözler önüne sermek açısından anlamlı olabilir diye düşündük. İşte "AR Genel Kurul Çağrıları"nın 20 yıllık tema dökümü:

3) Açık Radyo Olağan Genel Kurul Konuları

1995: "Eleştiri oklarınıza göğsümüzü siper etmek ve huzurlarınızda hesap vermek..."

1996: "İlk yıl faaliyetlerinin yanı sıra önümüzdeki büyük projeksiyonları konuşmak."

1997: "İstanbul Müzik Şenliği'nin başarısını konuşmak, yeni projeleri tartışmak."

1998: İklim ve El Niño, İstanbul Müzik Şenliği 2, yeni web sitesi vb projeleri konuşmak.

1999: Deprem(ler)in ardından ayakta kalmak, internetten canlı yayın, kitap projeleri...

2000: Bukowski okuduk diye 15 gün kapanmak, ekonomik krizde ayakta kalmak, AR filmi...

2001: Ödenmiş sermaye artırımı, müktesebat ve yeni "atılım" projelerini konuşmak...

2002: Seçim ve savaş öncesinde AR; zorunlu sermaye artırımı, müktesebat ve projeler...

2003: Şiddet, hiddet ve savaş: "Cinnet çağı"nda akıl ve vicdanı temsil etmeye çalışmak.

2004: İlk dinleyici destek yayını! Projenin devamı ve ileride yapılabilecekleri konuşmak.

2005: 21. & 22. ödüller. Destek projesinde ilk yılın katılımı aşıldı! İkinci 10 yıl hayalleri...

2006: İklim krizine karşı "Natürmort" sergisi, demokrasi için "Medya Konuşmaları" vb...

2007: Hrant, iklim ve mücadele: "Küçük bir değişim katalizatörü olarak Açık Radyo..."

2008: "Aktif vatandaşlık sürecinde dünyanın değişimine nasıl katkı yapılır, onu tartışmak."

2009: Kopenhag İklim Zirvesi, ilk kitaplar: *Acayip Havalar, Karbon Ayak İziniz*,

2010: 15. Yıl: 1 Kitap (*Açık Kitap*), 1 Film (AR – Mitler & Klişeler), 1 Eylem (10/10/10 Yürüyüşü)

2011: Dünyadan bilgi & haber paylaşımı, alternatif hareketler: "En son, umut ölür!"

2012: "Nereden geliyoruz? Neyiz biz? Nereye gidiyoruz?" ARGK'de bir "arama konferansı".

2013: Gezi, Çevre, İklim: "Günümüzün en acil meselelerine bir "tartışma platformu" olmak.

2014: Yirminci Yayın Yılında "Yerel, Yatay ve Yavaşça" gitmek; "Music of the People"...

2015: "Yeryüzü tarihinin –gene!– en önemli toplantısı" (Paris iklim zirvesi, COP 21) öncesinde durum değerlendirmesi: "İklim İçin" ağının İklim Forumu, G 20 & İklim Yürüyüşü. Yayımlanan & yayına hazırlanan yeni kitaplar: *Biz Yaşarken...*, *Kentin Tozu*, *Açık Radyo Konuşuyor*, *Bu Şehr-i İstanbul*. Milano Üniversitesi'nden "This Is Radio" filminden yakın plan çekim: Açık Radyo... Programlardan türeyen kitaplar 50. ödül... Ve – "Eleştiri oklarınıza göğsümüzü siper etmek ve huzurlarınızda hesap vermek..." (*bis*)

İcmal

Kitabın son bölümü ise geçmişten geleceğe uzanan bu biraz tuhaf ama harika serüvenin bir tür “röntgeni”yle, daha çağdaş teknolojinin diliyle söylersek “PET Scan” taraması ile sona eriyor. Buna da muhasebe/hesap diliyle “icmal” adını verdik.

Görüldüğü üzere, hesap verilebilirlik, tutarlık ve etik sorumluluk açılarından köprüden geçmekteyiz. Ve gene görüldüğü üzere, ikinci yirmi yıla hazırız!

(Lûtfen israr etmeyin ama: Üçüncü yirmi yıl için garanti veremeyeceğim.)

Ömer Madra

13 Kasım 2015

1995

İlk Açık Gazete

Ömer Madra - Cem Madra
13 Kasım 1995

KOZMOSUN EN ÖNEMLİ HABERİ TABİİ Kİ AÇIK RADYO'NUN KURULMASI

Ömer Madra: Merhaba kâinat! Bugün 13 Kasım Pazartesi, 1416 Hicri Cemaziyel Ahir 20, günün kısalması üç dakika, 1411 Rumi Ekim 31, yıl 1995, ay 11, gün 317 Kasım 6. Vasati saat güneş 6.42, öğle 11.55, ikindi 14.31, akşam 16.55, yatsı 18.18, imsak 5.14. Ezani saat güneş 1.46, öğle 6.58, ikindi 9.35, akşam 12, yatsı 1.22, imsak 12.19. Günün devamı 10 saat 13 dakika, gecenin devamı 13 saat 47 dakika. Tekirdağ'ın kurtuluşu 1922. Dünya Çocuk Kitapları Haftası. Gençlerini iyi kitaplarla beslemeyen ulusların sonu acıdır. Büyük Saatli Maarif Takvimi.

Cem Madra: Atatürk başarı sırlarından üçünü şöyle sıralıyordu,

> "Ben bir işte nasıl başarılı olacağımı düşünmem, o işe neler engel olur diye düşünürüm. Engelleri kaldırdım mı iş kendi kendine yürür. Verdiğiniz emrin yapılmasından emin olmak istiyorsanız ta en son gerçekleşme ucuna kadar kendiniz onun başında bulunmalısınız. Ben bin bir müşkül karşısında yılacak bir insan olsaydım büyük işlerin rehberliğinde ulusum beni yaya bırakırdı. Ulusumun iyi niyetine daima minnettarım." 1963, Emin Faik Üstün.

Ö. Madra: Dünya Çocuk Kitapları Haftası. "Kadınlarımızı hakiki ana görmek istiyorsak onları erkeğinden fazla okutup yetiştirmeliyiz." Atatürk. Her yıl kasım ayının ikinci pazartesisiyle başlayan hafta dünyada ve memleketimizde düzenlenmektedir. Dünya Çocuk Kitapları Haftası ilk defa 1919 yılında dünyada, 1946

yılından bu yana da memleketimizde uygulanmaya başlamıştır. Kitapları kendi özel şartları içinde okula tamamlayıcı ve ona yardım edici bir eğitim aracı olarak kabul etmelidir. Her aradığımız bilgiyi ancak kitap ve kütüphanelerde bulabiliriz. Kitaplar kafamızın, ruhumuzun besinleridir, kötü kitaplar da zehirleridir. Bu hafta içinde kütüphanelerde, okullarda, radyolarda ve gazetelerde Çocuk Kitapları Haftası ile ilgili konuşmalar ve yayınlar yapılır, yeri olan ilkokullarda sergiler açılır. Günün menüsü: Gün 317, tavuk köftesi, zeytinyağlı yer elması, havuç salatası, meyve.

C. Madra: Gençlik devam! Gençlerin kusuru olmaz mı? Elbette olur, yalnız gençlerin değil, genç-yaşlı her insanın elbette kusuru olur ama bu durum içimizdeki insan sevgisini söndürmez, söndürmemelidir. Kusurlu insanlara bu sevgi ve anlayışla yaklaşılabilinirse onlardan hepsi olmasa bile büyük bir bölümü bu kusurlarından arındırılabilir, yanılgıları düzeltilebilir. Bu yola başvurmayıp on beş yaşındaki lise çocuklarını ihbar ettirip hapislere attıran insan sevgisinden yoksun eğitimciler bizleri umutsuzluğa düşürmemelidir. 13 Kasım 1995 Pazartesi. Saatli Büyük Maarif Takvimi.

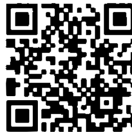
Ö. Madra: Teşekkürler Cem. Bugün 13 Kasım 1995 Pazartesi. Gazetelere bakıyoruz, kitle iletişim araçlarını dinliyoruz ve kozmosun en önemli haberinin ne olduğuna karar vereceğiz, bakıyoruz ve tabii ki Açık Radyo'nun kurulması, yayına tam olarak geçmesi bizim en önemli haberimiz.

C. Madra: Kayak mevsimi başlıyor biliyorsun.

Ö. Madra: Ne mevsimi?

C. Madra: Kayak mevsimi…

Ö. Madra: Evet bu da önemli... Açık Gazete'nin aynı zamanda sinyal müziği olan The Beach Boys tarafından söylenen "Good Vibrations"ın tümünü bir kere dinledik. İnsanın içine güneş doğduran ve pozitif vibrasyonlar, titreşimler getiren bir şarkı, bunu çok seviyoruz biz. Amerika'nın da gelmiş geçmiş en iyi rock grubu olduğu kanaatini ben şahsen kabul ediyorum. Şu anda da güneşin doğduğunu görmekteyim.

C. Madra: Kayak mevsimi falan kalmıyor ortada.

Ö. Madra: Kayağa gerek yok, biz burada yeterince kayak yapıyoruz zaten telaş içinde! Bugün Açık Radyo ile devam ediyoruz. Şöyle bir basın bültenimiz vardı, onu okuyayım. "Bundan yedi ay önce iki deli bir araya geldi, delice bir fikir peşindeydiler. Dünyanın tüm seslerine, kokularına ve renklerine açık bir radyo, hayata ve hayatın "anaforuna" açık bir radyo; projeyi başlattılar. Sonra delilerin sayısı arttı, yirmi deli oldular, anafor sürüyordu, hezeyan da. Şimdi yirmi ay sonra düş gerçeğe dönüyor. 75 ortaklı Açık Radyo 13 Kasım Pazartesi sabah saat 6'dan itibaren 24 saat yayında. Haftada 100 programcı –bunun sayısı şimdi 103 oldu– 120 program –bu da 125 oldu– yapıyor. Ben size gün içinde haftalık program akışını da yavaş yavaş, parça parça bildirmeye çalışacağım. Bunu Türkiye'de yapıyor üstelik, dünyada yapıyor. Açık Radyo'ya hoş geldiniz!" İşte böyle bol bol boş laf, lakırdı, lagara lugara... Lagara lugara demek bu, bizim yapacağımız bu programı, özellikle kendi programımızı çok iyi anlatan bir şarkı bu bence. Biz bütün bu tatavayı...

C. Madra: Tatava değil yahu! Etraf yine birbirine girmiş baksana! Bosnalı satrançço yenilmiş filan, bir sürü şeyler olmuş.

Ö. Madra: Ama bütün bunlar gene de lagara lugara tarzında bir konuşmayı şey yapıyor, Açık Radyo Gazetesi'ni ya da Açık Gaste'yi iki farklı kuşağın mensubu olarak yapıyoruz baba ve oğul olarak. Gerçi benim, oğlumun yeni kuşağı temsil ettiği konusunda ciddi şüphelerim var ama ben kesinlikle bu "Yakety yak" şarkısının ait olduğu kuşaktanım.

C. Madra: Ben de "Pulp Fiction"!

Ö. Madra: Çok uzun süre uğraştık bu radyoyu nasıl ayağa kaldırırız filan diye, kalktı mı kalkmadı mı ondan da emin değilim; uzun uğraşlardan sonra saatler, günler ve aylar geçtikten sonra bu bize doğru dürüst bir şey getirdi mi getirmedi pek emin değilim. Sen ne diyorsun?

C. Madra: Ayağa kalktığı kesin de şaha kalkmadı daha henüz herhalde, bakacağız.

Ö. Madra: Başımıza büyük bir iş açtığımızın farkındasın herhalde? Bu hissiyatımızı en iyi dile getirecek olan bir türküyle devam etmek iyi olur diyorum. Aynı fikirde misin?

C. Madra: Bence iki türküyle dile getirelim bu hissiyatımızı, arka arkaya dinleyelim onları. Ne diyorsun?

Ö. Madra: Baba-oğul mu?

C. Madra: Bence asıl hissiyatımız…

Ö. Madra: Asıl hissiyatımızı dile getirecek şeyi verelim lütfen… "Gül gibi sararıp solduğumuzu" bilmiyorum ama ikimiz de gripten kırılıyoruz; ses, nefes kalmadı çünkü uykusuzluk ve yorgunluk adamakıllı şey yapıyor.

C. Madra: "Kendim ettim kendim buldum" diyorsun; bir pişmanlık mı var durumda?

Ö. Madra: Pişmanlığımsı bir duygu var.

C. Madra: Niye?

Ö. Madra: Çünkü daha radyo kurmuş olduğumuzun farkında değilim.

C. Madra: Ben de.

Ö. Madra: Bir hafta filan da sürer diye umuyorum, ondan sonra da artık radyocu oluruz belki, bilmiyorum.

C. Madra: Evet mikrofonları falan ısırmamayı öğrenmek gerekecek!

Ö. Madra: Biz bu işi böyle kuşaklar arası çatışma, kavuklu-pişekar esprisinde ne kadar götürebiliriz onu da bilmiyorum ama bir tarz bulmaya çalıştık, bunun farklı olmasına çalıştık ama bulabildik mi bu tarzı sence?

C. Madra: "My way" tarzı mı?

Ö. Madra: Kendi tarzımız evet "My way", dinleyelim bakalım.

Ahmet Özgür: "My way"i dinleyemiyoruz, tabii haliyle bu arada benimle de tanışmış oldunuz.

C. Madra: Niye dinleyemiyoruz Ahmet?

A. Özgür: E aşk olsun! Pekala, biraz bekleyin.

C. Madra: Türkiye'de başka herhangi bir radyoda "Kendim ettim kendim buldum"dan sonra "My way"in girdiğini zannetmiyorum gerçekten.

Ö. Madra: Niye? Bunlar doğal bir sıra takip etmiyorlar mı? Her yerde arka arkaya çalınmazlar mı?

A. Özgür: Böyle bir kural mı var Cem?

C. Madra: Hayır ben... yani farklı gibi geliyordu bana şimdiye kadar, bilmiyorum; farklı türde insanlar, en azından görünüş itibariyle!

Ö. Madra: Yani Neşet Ertaş'la Sex Pistols gibi mi?

C. Madra: Evet.

Ö. Madra: İkisi de punk!

A. Özgür: Dinleyelim mi?

Ö. Madra: Lütfen!

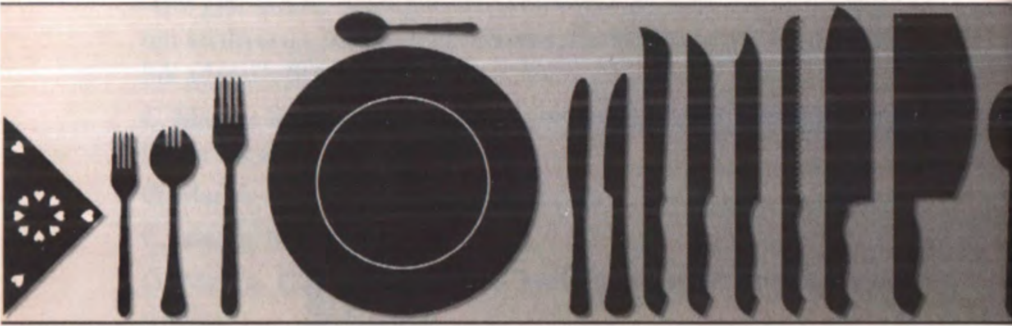

1996

Bosna Günlükleri

Galma Jahic - Selma Šabanović
Yeşim Burul - Cem Madra

27-28 Kasım 1996

SU YOK, GAZ DA…
AMA BU YÜZDEN MORAL BOZMAYA GEREK YOK

Bosna Günlüğü 1

"Uyumaya hazırlanırken oldukça üşüyorum. Elektrik yok. Savaş içinde geçen son iki senede olduğu gibi. Su da yok, gaz da... Ama bunlar yüzünden moral bozmaya gerek yok. Dün yaşanan bir olayı günlüğüme yazmalıydım. Çok anlamlı ve sembolik bir olay. Dün akşam ellerinde çantaları işlerinden dönen iki orta yaşlı adam, Ali Paşa Nepolyenin C bloğunda, Gette Caddesi'nin yanındaki büyük otoparktan geçiyorlardı. Devasa apartman bloklarının camlarındaki görüntü onlara umut veriyordu. Elektrik vardı. Ama otoparkın görüntüsü acıklı Saraybosna gerçeğine tıpatıp uyuyordu. Çöp dağları, yanmış arabalar. Savaşın yol açtığı yıkımın üzücü görüntüsü ve küçük düşürücü yaşam koşulları. Dört yıl böyle geçmişti...

Bosna Günlüğü 2

Tüm şiddeti ile savaşı yaşamış bir şehirde her kavramın bükülmesi, başka kavramlarla eklemlenmesi sonucunda biçim değiştirmesi çok doğaldır. Ama bu yeni kavramlar, bizzat savaşın içinden bakan duyarlı bir gözle dile geldiğinde karşılaştığımız manzara, tahmin edebileceğimizden hem daha hüzünlü hem de daha ironik bir anlam kazanıyor. Semezdin Mehmedinović'in *Sarajevo Blues* adlı kitabı bu açıdan önemli bir çalışma. Bu kitabı, savaşı yalnız günlük gazeteler ya da televizyon haberleriyle takip eden dünyaya fırlatılmış sessiz ve mütevazı bir çığlık olarak değerlendirmek de mümkün. Avrupa'nın göbeğinde yaşanan bu vahşetin tüm insan-

lığa öğretebileceği çok şey var. Tabii anlayana...

"Yaralı Parklar"
Kış korkusu nedeniyle Saraybosna vatandaşları parklarda odun kesiyorlar. Füzeleri unutursanız şehre elektrikli testerelerin sesi hâkim.

"Günlük Bakışlar"
Adamlar kendilerine doğru çeker, ağaç direnir. Soldan sağa sallanır. Etrafında çocukların koşuşturduğu kimi adamlar bazı ağaçlar için bağrışırlar. Ve ağaç düşerken Trebević ormanlarının görüntüsüne doğru patlar. Düzgün kesimli kır saçlarıyla upuzun adamlar, yeni takım elbiseleri içinde, papyonlu parlayan ayakkabıları ve sol ellerinde iş çantalarıyla, sağ ellerindeki parktan kesilmiş oldukça büyük kestane dallarını, apartman girişlerinden büyük zorluklarla sürüklerler.

Gerçek saldırı şehirlerin yeşil alanlarına yapılıyor. Parklar katlediliyor. Sokaklardaki ağaçlar hatta mezarlıklar... "Vatandaşlardan şehrin yeşilliklerini korumalarını ciddiyetle istiyoruz. Kim buna uymazsa şiddetle cezalandırılacaktır." Saraybosna'da günlük gazetede basılan bu metinden bir sonuca varıyorum. Eğer ben işimin yoğunluğundan dolayı çok meşgul olduğum için şehrin yeşilliklerini koruyacak bir şey yapmazsam şiddetle cezalandırılacağım. Yine de şehrin kuzey tarafından elektrikli testerenin hüzünlü uluması duyulabiliyor. Şehirdeki insanlar umutsuz, gelen kıştan dolayı zayıflar.

Kimlik
Şehrin en büyük pazarında ısırgan otu ve kimlikler için kullanılan plastik mandallar haricinde hiçbir şey satın alınamıyor. Tezgâhta en düşünülemeyecek şey bu mandallar. Önünde de bir müşteri kuyruğu. Onsuz olmak yani kimliksiz olmak demek, kendini tanıtacak hiçbir şeyinin olmaması ve şehrin içinde her yürüdüğünde hapse atılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmak demek ki bu durum en iyi ihtimalle cephede siper kazmakla son bulabilir.

Politika

Konuşuyoruz ve yakın bir yere top mermisi düşüyor ve konuşan kişi cümlesini yarıda bırakarak "Gördünüz mü?" diyor. Sanki düşen mermi onun fikrinin güvenilirliğini doğruluyormuş gibi. Gazeteciler yazılarına bu "Gördünüz mü?" lafını sık sık sokarlar. Ama onu kimse politikacılar kadar kasıtlı kullanmaz. Herhangi bir fikri tartışırken "Gördünüz mü?" lafı top mermisinin görevini görür ve ölüm sadece dekorasyondur. Yalnızca üzerinden kan damladığında ölüm, bunun doğru olduğunu kanıtlar. Bu sene duyduğum çoğu politik cümle şöyle: "Saraybosna'daki savaş korkunç değil çünkü duyulabiliyor." Bu sözler soğuk bir adam tarafından söylenmişti ve eninde sonunda bu adamın şehirden kaçması olası. Bu doğru olabilirdi, eğer bir trajedi, ağırlığıyla başka bir trajediyi silebilseydi. Eğer trajediler karşılaştırılabilir olsaydı. Bu tip cümlelerin temelinde politik kazançlar yatar.

1997

Üç Anahtar Kelime

İstanbul Müzik Şenliği

İstanbul 1. Müzik Şenliği Kitapçığı
Açılış Yazısı

YEDİ DÜVELDEN İNSAN GÖSTERİNİN PARÇASI OLSUN!

Her şey Hemingway ile başladı. Daha doğrusu onun çevirmeniyle. Ernest Hemingway Avrupa'da geçirdiği gençlik yıllarının bir bölümünü "Paris Taşınabilir Bir Şölendir" başlığıyla yayımladıktan sonra, bu kitap uzun yıllar önce *Paris Bir Şenliktir* adı altında Türkçeye çevrildi. Kızılca kıyamet de ondan sonra koptu: Ülkenin bilumum hevesli yazarları, acemi köşe yazarları, radyo ve televizyon programcıları ve başkaları akla gelebilecek her türlü

olayı "Bir Şenliktir..." diyerek hem de devrik tümceyle −ki bunda çevirmenin zerrece "suçu" yok, devrik tümcenin işi daha şairane kıldığını düşünüyor olsa gerek insanlar− bize sundular. O mahut kitap yayımlandığından bu yana, içimiz dışımız şenlik oldu. Öyle ki, her mevsim, günde yirmi dört saat şenlik halinde yaşar olduk dense yeridir hani. Sürekli bir şenlik hali yani. (Hayatın sanatı taklit etmesinin iyi bir örneği. Aslında, böyle bakınca her şeyin George Orwell'le başladığını da düşünmemek elde değil: 'Yenidil'inde "Cehalet Kuvettir" sloganını ortaya atan o değil miydi?)

İşin garip yanı, bu durum, bir yandan da, daha vahim bir durum ortaya çıkarmaktaydı: her şey, dağ taş şenlikti şenlik olmasına da, ortalıkta şenlik filan yoktu aslında ve işin kötüsü, bizim şenliklere adamakıllı ihtiyacımız vardı.

Ansiklopedi şöyle tanımlıyor şenliği: "Bir bayramı, sevinçli bir olayı kutlama (...) amacıyla düzenlenen coşkulu eğlence ve gösteri." Bu tanımı esas alırsak, böyle coşkulu ve sevinçli bir eğlence ve gösteriden oluşan bir şenlik olayını, bırakınız yaşamak, böyle bir şeye tanık olduğumuzu bile kolay kolay söyleyemeyiz bugüne kadar. Aynı madde, Osmanlılar'ın şenliklerinde insanların "kol oyunu, ortaoyunu ve gölge oyunu gösterilerini, cambazların, zorbazların, şemşirbazların, kuzebazların, gürzbazların, yılanbazların, kuklacıların, matrakçıların, okçuların ... sergiledikleri hünerleri" izlediğini yazıyor.

Şimdi: Boşaltılan kavramların içini doldurmak için hamle etmek zamanıdır. İşte biz de bir yerinden başlayalım istedik. "Müzikle ilgili her kesimden insanı tek bir çatı altında keyifli bir ortamda buluşturmak"tan söz ediyoruz. Yani, Türkler, Bulgarlar, Rumlar, Yahudiler, Amerikalılar, Almanlar, Romanlar, Hintliler, beyazlarla siyahlar, başka renkliler, gökkuşağının yedi rengi... Yedi düvelden insan yani. Yediden yetmişe herkes iki gün boyunca müzik cambazlarının, dilbazlarının, matrakçılarının büyülü dünyası etrafında dönensinler, çalsınlar, oynasınlar, dinlesinler, düşünsünler, konuşsunlar, tartışsınlar, yesinler, içsinler... velha-

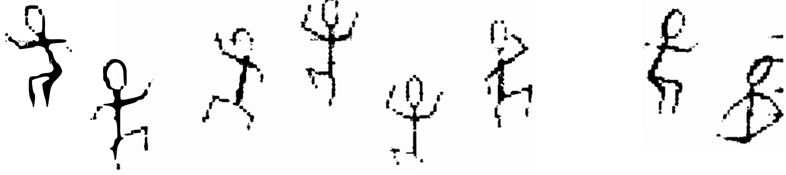
sıl coşkuyla eğlensinler ve gösterinin bir parçası olsunlar istedik. Burada gökten üç elma düşüyor. Üç adet anahtar kelimemiz var: müzik, katılım, eğlence.
Bu üçünden de tek bir kelime çıkıyor zaten: şenlik.

Ömer Madra

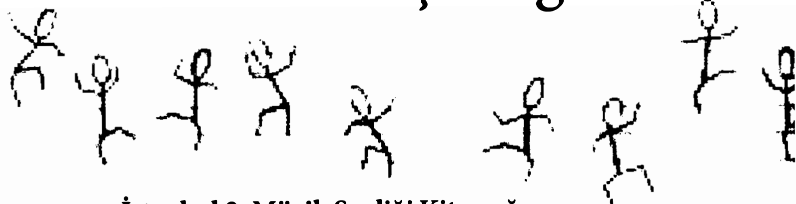

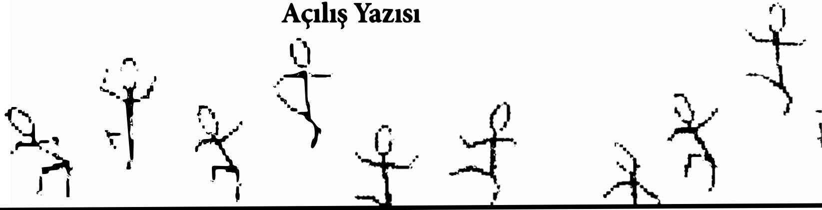
1998

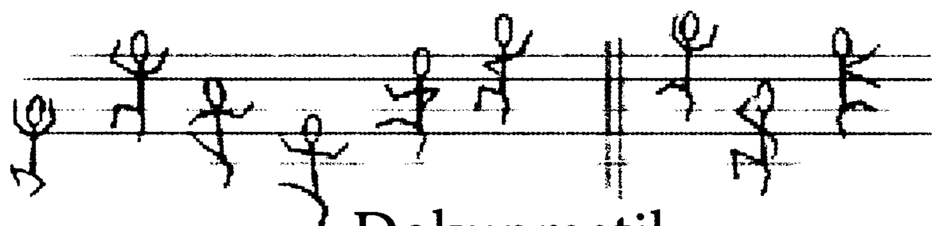

İstanbul Müzik Şenliği II

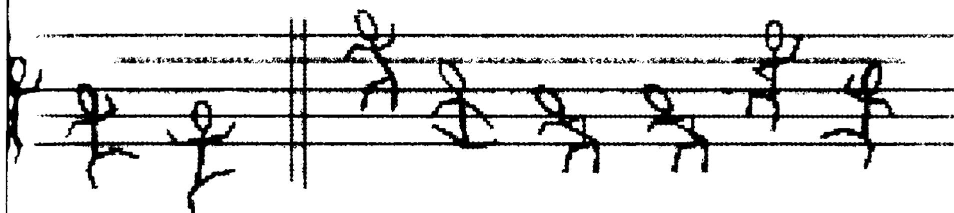

İstanbul 2. Müzik Şenliği Kitapçığı
Açılış Yazısı

Dokunmatik

Geçen yıl Birinci Şenlik'te yaşanan "insan manzaraları"ndan biri şöyleydi mesela:

Bir yanda, Konferans Salonu'nda yaklaşık yüz elli kişilik bir meraklı topluluğu Orhan Gencebay'ın "Arabesk ve Pop Müziğin İlişkisi" üzerine büyük bir vukufla anlattıklarına kulak vermiş, çıt çıkmadan onu dinlerken ve konuşmanın ardından da, 18 yaşlarında bir "çocuk"un akıl almaz ayrıntı ve derinlikteki sorularına tanık olurken; aynı anda Top Teşhir Salonu'nda belki elli çift insan "sahne"ye fırlamış, Avilene Çakıcı-Arindell'in usta ve sevecen yönetiminde, onunla ve birbiriyle yekvücut, vücutlarını latin müziğinin karşı konmaz ritmine terk ederek bir renk ve ses cümbüşü içinde coşkuyla salınmakta...

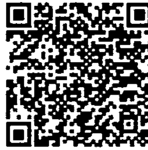
Ve yine aynı anda, hıncahınç Dolu Yeşil Salon'da, koridorlardan giriş kapısı önüne kadar taşmış insanlar, birbirlerini zerrece engellemeden ve gene tıs çıkarmadan, Ayşe Tütüncü, "Piyano Perküsyon" grubundan yükselen Weill-Brecht nağmelerini dinlemekteyken –evet, hâlâ bitmedi– aynı dakikalar içinde Büyük Konser Salonu'nda toplanan sekiz yüz kişilik bir topluluk da Muammer Ketencoğlu ve Arkadaşları'nın enstrümanları ve dokunaklı ama coşkun sesleriyle dokunan "Yeryüzünün Yedi Rengi"ni, Ketencoğlu'nun görmeyen ama gören gözleriyle dinleyip seyrediyorlardı.

Önce kapkara bulutlarla kapanan tehditkâr bir gökyüzü, ardından bardaktan boşanırcasına yağan yağmur ve onlarla birlikte gelen ısrarcı soğuk. Böyle bir pazar öğleden sonrasıydı işte, hiç de insana sıcak ve hoş duygular vermeyen. Ama, bütün bunlar da o bir saatlik süre içinde tıpatıp böyle cereyan etti, inanın; inanmazsanız, o bir saati yaşayanlardan birine sorun.

Burada anlatılmak istenen şey, müziğin, dansın, düşüncenin ve duygunun çeşit zenginliği değil sadece; ondan başka, hatta onun biraz da ötesine geçen başka bir şey: Dokunma duyusu diyebiliriz belki. Sahiden şu oluyordu: İnsanlar, nefes nefese koşturuyorlardı, merdiven başlarına geliyorlardı, uzak yakın kimi tanıdıklarına rastlıyorlardı orada; duruyorlardı; birbirlerine dokunuyorlardı; bir şeyler paylaşıveriyorlardı oracıkta ve o saat, bir-iki fikir, biraz duygu filan; sonra aynı anda karşılıklı olarak yeniden hareketleniyor, yeniden koşturuyorlardı; bir sonraki konserin ardından yeniden aynı merdiven başında, bu sefer belki bambaşka aşina yüzlerle karşılaşıp onlarla birkaç dakikalık düşünce ve duygu teatisinde bulunana, ardından da başka bir konsere ya da konuşmaya koşmaya başlayana dek...
Böyleydi işte Şenlik geçen sene.

Geçen seneki Şenlik'in üç anahtar kelimesi vardı: müzik, katılım, eğlence. Bu sene, deneyimlerimizden ders çıkartarak bir tane daha ekliyoruz: müzik, katılım, eğlence ve dokunma.
Bunlardan da yine tek kelime çıkıyor tabii ortaya: şenlik.

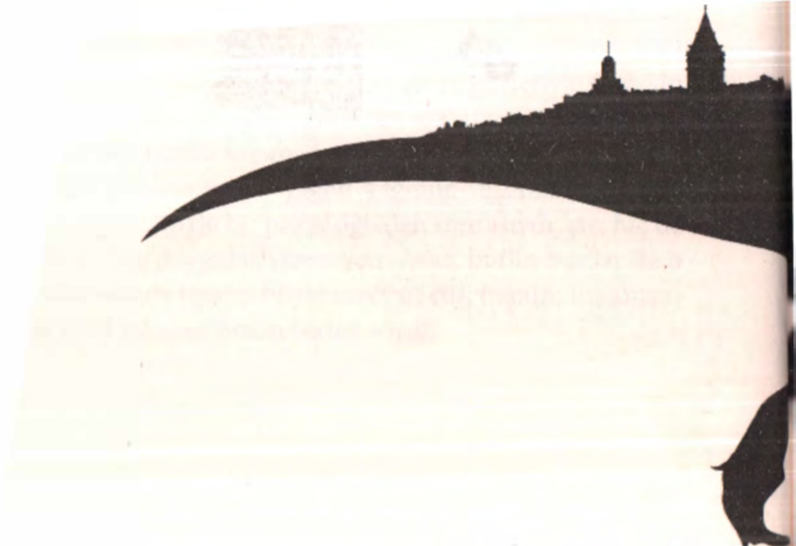
Ömer Madra

1999

Deprem

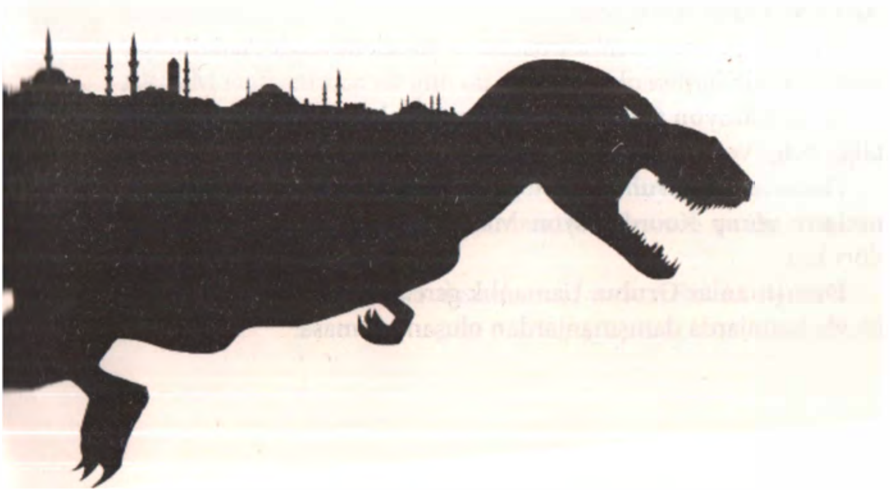
Açık Radyo Deprem İletişim Merkezi (ARDİM) ve
Altın Saatler Programı Hakkında Bilgi
(Kasım 1999)

ARDİM İHTİYAÇLARLA İMKÂNLARI BULUŞTURMAK İÇİN ÇALIŞIYOR

Açık Radyo 17 Ağustos 1999 günü sabah 07:30'dan itibaren depreme ilişkin bilgi ve haberleri yayınlamaya başladı. Depremin üzerinden 4 saat 28 dakika geçmişti ve bölgelerden bilgi almak çok zordu. O gün durumun kavranması, bölgelerle bağlantı kurma gayretleri, alınan bilgilerin haber haline getirilip aktarılması ile geçti.

18 Ağustos sabahından itibaren yürütülen çalışmalar ve Beyaz Nokta Vakfı Başkanı Tınaz Titiz'in değerli katkılarıyla Açık Radyo Deprem İletişim Merkezi'nin kurulmasına karar verildi. Saat 13:00'te ARDİM çalışmaya başladı ve saat 18.00'de Tınaz Titiz, Ömer Madra, Şerif Erol, Cemal Mutlu, Aykut Köksal ve Gürhan Ertür'ün katıldığı bir programla duyurusu yapıldı.

YAYIN İLKELERİ:

Olumsuzlukları, olmazları, umutsuzlukları değil; gayreti, dayanışmayı ön plana çıkartacağız.

Gün hesap sorma günü değildir.

Acı ve üzüntümüzü kuvvete dönüştürme çabası içinde olacağız.

Morali ve katılımı arttırmayı hedefleyeceğiz.

Bireysel davranış yerine, birleşmeleri, kolektif hareketleri teşvik edeceğiz.

Doğru bilgiye ulaşmak ve doğru bilgilendirmeyi sağlamak amacıyla bilginin kaynağına ineceğiz.

Doğrulatmadığımız bilgilere inanmayacağız ve yaymayacağız.

Paniği önlemek için bilgiyi gizlemek yerine, sorunları çözümleriyle birlikte ifade edeceğiz.

AMAÇLAR:

Temel görevlerimizden biri olan haberciliğin dışında, bir iletişim kuruluşu olmanın getirdiği tüm avantajlardan yararlanarak bulup buluşturacağımız, düşünebileceğimiz her alanda afet bölgelerine yardımcı olmak,

İhtiyaçlarla imkânlar arasında köprü kurmak,

Deprem faaliyetlerinde daha verimli ve örgütlü olabilmek amacıyla oluşturulacak ağın, birliğin, aktif bir üyesi olmak.

ARDİM YAPILANMASI:

Açık Radyo profesyonel kadrosuna ek olarak tümüyle Açık Radyo dostu gönüllülerden oluştu.

Koordinasyon Grubu: Afet Kriz masaları benzeri. Her türlü bilgi, belge ve konunun değerlendirildiği karar odağı, dört kişi.

Haberleşme Grubu: Telefonların karşılanmasıyla ve gerekli notların alınıp Koordinasyon Masası’na iletilmesiyle yükümlü, dört kişi.

Danışmanlar Grubu: Uzmanlık gerektiren sağlık, mühendislik vb. konularda danışmanlardan oluşan bir masa.

İnternet Grubu: İki kişi. Tüm internet haberleşmesini takip etmekten ve Açık Radyo web mekânının güncelleştirilmesinden sorumlu.

Bilgi İşlem Grubu: Tüm bilgileri, anonsları, adresleri, ihtiyaçları, imkânları hazırlanan formatlarda bilgisayara aktaran 3 kişilik bir ekip.

Lojistik Grup: Radyo içi ve dışında çalışan, destek hizmetleri sağlayan birçok gönüllü. Akla gelebilecek ve ihtiyaç duyalan her malzemeyi bulup getiren grup.

Çalışma Grupları: Radyo mekânı ve dışında çalışan yine birçok gönüllü.

İki örnek:

Yabancı siteleri tarayarak 18 Ağustos gecesi 600 sayfalık Afete Karşı Mücadele dokümanını toparlayan ve değerlendirip notlar çıkaran grup.

110.000 adet, Bulaşıcı Hastalıklara Karşı Önlemler broşürünü yazan, baskıya hazırlayan, basan ve tüm afet bölgelerine dağıtan grup. Toplam süre 18 saat. Matbaa sayısı dört.

Teknik Grup: Gönüllü çalışanlarla desteklenen AR Teknik kadrosu.

Yayın Grubu: AR profesyonel kadrosu, gönüllü yazarlar, DJ'ler, jeologlar, psikologlar, sağlıkçılar, mimarlar, mühendisler, iktisatçılar, iletişimciler, reklamcılar, arama-kurtarmacılar, afet bölgelerinde gerçek muhabirler ve muhabirleştirilen gönüllüler...

Liste uzun....

Bu ekipler 24 saat boyunca, vardiyalı olarak çalıştılar.

ARDİM faaliyeti tam 60 gün 60 gece devam etti.

YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR:

Açık Radyo'nun 24 saatlik yayını bütünüyle değiştirildi, bir süre programlar kaldırıldı. Yayın saatleri deprem ve ilgili konulara ayrıldı.

Normal haber saatleri dışında saat başı ARDİM BÜLTENİ yayınlandı.

İhtiyaç bildirimleri ve duyurular kontrolden geçirildikten sonra süratle yayından anons edildi.

Çok kısa bir süre içinde kendiliğinden ATV, NTV, Kanal 7 ve bazı radyolardan oluşan bir MEDYA AĞI oluştu.

İlgili konularda uzmanlar araştırıldı, bulundu ve yayınlarda konuk edildiler.

Uluslararası isimlere ulaşıldı. Ülkemize gelen çeşitli konuların uzmanlarıyla söyleşiler düzenlendi.

Evlerde, işyerlerinde, mahallelerde hatta İstanbul dışında İzmir, Bodrum, Çeşme gibi yerleşim bölgelerinde bulunan dostlarımızla ve sivil gruplarla temasa ve dayanışmaya geçildi.

Sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiye ve dayanışmaya özel önem verildi. 300'ü aşkın kuruluş ile bağlantı kuruldu ve işbirliği yapıldı. STK çalışmaları yayınlarda duyuruldu.

Afet Bölgeleri Kriz Masaları, Üniversiteler, İstanbul Valiliği, özel sektör kuruluşları ile irtibat kuruldu.

Uyarı anonsları sürekli tekrarlandı.

İlk 72 saat, arama-kurtarma çalışmalarının ALTIN SAATLERİ olarak ilan edildi ve ihtiyaç anonslarında bu konuya öncelik verildi. Gelişmeler içinde 72 saat, 120 saate çıkarıldı.

Afete karşı önlemler konusunda önerileri toplayabilmek amacı ile Beyaz Nokta Vakfı işbirliğiyle Faks Fırtınası başlatıldı. 4000 adet öneri geldi.

İnternet haberleşmesi aktif olarak kullanıldı. Konularına göre e-gruplar oluşturuldu. E-posta gruplarının birbirleriyle buluşmasına destek verildi.

Web mekânında yayınlanan ARDİM Gönüllü Formu ile yüzlerce gönüllüye ulaşıldı. Havaalanı, yabancı arama-kurtarma grupları, bölge çalışmalarındaki tercüman ihtiyaçları, kriz masaları ihtiyaçları, bölgelerde proje uygulayan STK'larının insan kaynağı ihtiyaçları karşılandı.

İlk üç gün sonunda ARDİM, on bir küçük uçak, iki helikopter, 400 tonluk bir şilep, onlarca araba, kamyonet, kamyon, motosiklet seferber etme olanağına kavuşmuştu.

20. günden itibaren yavaş yavaş yayın normalleştirilmesine başlandı. 60. gün itibariyle ARDİM ekibi görevi Açık Radyo kadrosuna devretti.

Bundan sonra, özellikle İstanbul ağırlıklı yeni bir Marmara Depremi'ne karşı neler yapılmalı sorusundan hareketle Deprem Danışma Grubu oluşturuldu.

Grubun üyeleri:

Tınaz Titiz (Beyaz Nokta Vakfı Başkanı)

Merhum Prof. Dr. Aykut Barka (İ.T.Ü. Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi), Deprem Konseyi Eşbaşkanı

Esen Arpad (Jeolog)

Orhan Bursalı (Gazeteci, Cumhuriyet Bilim-Teknik Dergisi Editörü)

Ayşe Akyıl (Mimar)

Cemal Mutlu (Mimar)

Sinan Okay (ODOKE Grubu Yöneticisi)

Aziz Şasa (Telsiz ve Radyo Amatörleri Cemiyeti Başkanı) ve

Gürhan Ertür (ARDİM ve Deprem Danışma Grubu Koordinatörü) idi.

Bir ORTAK AKIL grubu.
Grup, her hafta çarşamba günü saat 15:35-16:30 saatleri arasında "Altın Saatler" programını yayına hazırladı. Uzmanları, bölgede faaliyet yürüten STK yöneticilerini, bilim adamlarını, üniversite yetkililerini, kamu ve yerel yönetim yetkililerini, mahalle örgütlenmelerini, özel sektör temsilcilerini konuk ediyor ve onlarla

birlikte kendimizi, ailemizi, mahallemizi, kentimizi, bölgemizi ve ülkemizi afetlere karşı nasıl hazırlarız ve neler yapabiliriz sorusunu tartışıyor, Ortak Akıl Halkası'nı genişletmeye çalışıyor...[1]

Sivil Toplum Kuruluşları Arası İlişki ve İletişimde ETİK PROTOKOL, AÇIKLIK, AĞ TİPİ YAPILANMA

17 Ağustos depremi bizlere;
Sivil Toplum ve örgütlenmesinin,
Doğru bilginin,
Etik kurallar ve şeffaflığın,
Karşılıklı anlayış ve saygının,
STK'lar arası birlik ve dayanışmanın, önemini bir kez daha gösterdi.

17 Ağustos'tan bu yana işbirliği içinde çalışan bizler, Anma Etkinlikleri toplantılarındaki görüşmelerden de hareketle, fikir birliği içinde olduğumuz noktaları sizinle paylaşmak istiyoruz:

1. Kuralları belirlenmemiş birliktelikler uzun ömürlü olmuyor. Bu nedenle, birlikte çalışma isteğinde olan STK'lar arası ilişkileri belirleyecek olan **ETİK PROTOKOL**'e önemle ve aciliyetle ihtiyaç duyuyoruz.

-Beyana güveneceğiz, ön yargılardan uzak duracağız.

-Çalışma, bilgi ve mali hesaplarımızda **ŞEFFAFLIĞI** savunacak ve uygulayacağız.

-Irk, dil, din, yaş, kültür, eğitim ve statü farklılıklarına saygılı olacak, bütünün önemli parçaları olduğunu göz ardı etmeyeceğiz.

2. STK'lar arası ilişki ve iletişimi geliştirmek amacıyla, Etik Protokol'de birleşen kuruluşlar arası **İLETİŞİM AĞI** oluşturmak amacıyla güçlerimizi birleştireceğiz.

1Depremle ilgili söyleşiler için Açık Radyo Kitaplığı'nın ilk kitabı olan *Biz Yaşarken*'de yer alan Aykut Barka ve Bakır Çağlar röportajlarına bakabilirsiniz.

-İLETİŞİM AĞI, üye kuruluşlar üstü bir yapı değildir.
Katılımı yaygınlaştırmaya,
Etkileşimi güçlendirmeye,
Şeffaflığı her alanda uygulamaya,
Bilgi ve deneyimi paylaşmaya yarayan,
Kolaylaştırıcı bir odaktır.

-Ağ bilgileri, üye olmayan STK'lara ve topluma açık olacaktır. Bilgi gizlenemez, kişi ve kuruluş tasarrufunda olamaz, özel ilişkilere yönlendirilemez.

3. Toplumun karar verme süreçlerine katılımını ve eşgüdümü sağlamak amacıyla;

Devlet,
Yerel yönetimler,
Medya,
Üniversiteler ve Özel sektörle işbirliği ve ortaklıkların geliştirilmesine önem vereceğiz.

Konuyla ilgili olan STK'lar ile ortak çalışmaya, bilgi ve deneyimlerimizi karşılıklı paylaşmaya hazırız.

DUYARLILIĞIN, GÖNÜLLÜLÜĞÜN, BİLGİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ EN ÖNEMLİ KAZANCIMIZ OLACAKTIR.
Saygılarımızla,

Açık Radyo Deprem İletişim Merkezi - Gürhan Ertür
Beyaz Nokta Vakfı - Tınaz Titiz
Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği - Sezai Hazır
İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) - Demet Güral
İnsan Yerleşimleri Derneği (İYD) - Korhan Gümüş
Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KDEV) - Şengül Akçar
Telsiz ve Radyo Amatörleri Cemiyeti (TRAC) - Aziz Şasa

2000

Dinleyici Mektupları

BU CEZA ASLINDA BİZLERE VERİLDİ!

"Açık Radyo 2000 yılının Mayıs ayında RTÜK tarafından 15 günlüğüne 'genel ahlak, toplum huzuru ve Türk aile yapısına aykırılık' gerekçesiyle kapatıldı; Charles Bukowski'nin 'Kasabanın En Güzel Kızı' öyküsünün yayında seslendirilmesi ahlaka mugayir bulunmuştu.

Hasan Ersel'in önerisiyle John Cage'in '4:33' isimli yapıtının tekrar tekrar 'yayınlandığı' bu 15 gün boyunca aşağıda okuyacağınız dinleyici mektupları radyonun sesi oldu."

Bence, Bukowski'nin herhangi bir öyküsünde yer alan ifadeler, birey ve topluma zarar vermek şöyle dursun, olsa olsa eğitimsel bir değer taşır.

Neylan Ziyalar

Size (ve bize) verilen kapatma cezasını protesto ediyorum. Nice açık günlere. Sevgiler.

Reha Tözün

İnsanların namuslarını kendilerinden daha çok düşünen ve korumaya çalışan bir kurumu olan şanslı ülke sayısı kaçtır acaba!

Bora Çelik

Bu ceza aslında bizlere verildi.

Ayben Altunç

Bu kapatılma kararı yüzünden kendimi aşağılanmış hissediyorum, özgürlük ve demokrasiye olan gereksinimimiz her zamankinden fazla.

Funda Eleviş

Sizlerin yokluğunda ben vaktimi Bukowski okuyarak geçireceğim.

Halit Bolayırlı

Açık Radyo'nun 15 günlük kapatma cezasını şiddetle kınıyor, haber alma ve verme özgürlüğüne yönelik bu süregelen anlayışı protesto ediyoruz.

Güncel Yayıncılık Çalışanları

Geçmiş olsun... Bu memlekette herkes kendi dilinden ya da kaleminden dolayı yargılanıp cezalandırıldı, ama "hikâye"den bir ceza ilk kez size "nasip" oldu. Bir sürü "ilk"e imza atan Açık Radyo'nun böyle bir "şey"i becerebileceği, doğrusu kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi....

Nihat Tuna

Karar, "seçme hakkı"mızı yok ederken, bizi bu hakkı kullanma "ehliyet"inden yoksun kimseler olarak da nitelendirmektedir.

Avukat Murat Cano

O genel ahlak, toplum huzuru ve Türk aile yapısına uymayan öyküyü lütfen web sitesinde yayınlayın. Ben ne yazık ki bu öyküyü dinleyemedim; genel ahlakımı ve aile yapımı bozmak istiyorum. Türk aile yapımı bozmak istiyorum.

Cengiz Varlık

Türkiye'nin en fazla gereksindiği ve ne yazık ki en bağnaz olduğu konulardan biri olan ÇOKSESLİLİK açığını zarif ve esprili bir estetikle ve hünerle kapatmayı sürdüren AÇIK RADYO'nun sansürlenmesini tehlikeli, yanlış ve anlamsız bir karar olarak görüyor, protesto ediyorum. Desteklemediğimiz, beğenmediğimiz fikirleri de yan yana bulmak şansına sahip olduğumuz ender platformlardan biri olan Açık Radyo'nun sansürlenmesi yerine Türkiye geneline yayılması için çalışmanın daha akıllı ve gerçekçi bir çaba olduğuna inanmak için bilimkurgu yazarı olmaya gerek de yok aslında. Destek ve selamlarımla.

Buket Uzuner

Son günlerde aslında bir tuhaflık hissetmekteydim. Acaba mevsim değişikliği midir veya yediklerim mi dokundu, diye düşünürken RTÜK'ün haberi tam zamanında durumu anlamama yardımcı oldu. Açık Radyo'nun toplumun ahlakını bozan yayınlarının tüm dengelerimi bozduğunu ve kendimi bu yüzden kötü, kullanılmış, hatta belki iğfal edilmiş hissetmemin nedenini aniden kavradım....

Manuel Akcambazyan

2001

Arif Mardin

1 Mayıs 2001 tarihinde Esintiler programında
yayınlanmıştır.

OPERA BESTELEDİĞİNİ BİLİYOR MUYDUNUZ?

Arif Mardin geçen mayıs ayında Açık Radyo'daki programıma (Esintiler) konuk olduğunda bir sorumu şöyle cevaplamıştı: "Sadece Atlantic Records için yapmış olduklarımı değil, başka plak şirketlerinden çıkarmış olduğum pop ve caz parçalarını da derlemek istiyorum. Klasik bestelerimi, yaylı çalgılar için bir çalışmamı, operamı... yani hepsini bir araya getirmek istiyorum. Bir-iki yıl içinde piyasaya çıkar herhalde." Böylece, onun klasik/modern müzik ve hatta opera dallarında da besteleri olduğunu ancak o zaman öğrenmiştim.

O geceki Esintiler'i bir Arif Mardin bestesi olan "Blues" isimli parçayla açmıştık. Çok genç yaşta bestelediği ve sayesinde Berklee Müzik Okulu'nda "Quincy Jones Bursu" kazandığı bu parça ve Amerika'ya gidiş serüveni hakkında şunları anlatmıştı Arif Mardin:

> Bu parçayı New York'un cazdaki milli takımı [Phil Woods, Hank Jones gibi ünlü müzisyenleri kastediyor] çalıyor o sıralar. Dizzy Gillespie orkestrasıyla beraber İstanbul'a geldiği zaman Quincy

Jones ile tanıştık ve arkadaş olduk. O sıralar orkestrada dördüncü trompet olarak yer alıyordu ve aynı zamanda topluluğun aranjörüydü. Kendisinden, adına Berklee'de bir burs açıldığını ve bursiyer aradıklarını duymuştum. Onlar Amerika'ya döndükten hemen sonra, ben de, hayali küçük bir big band için demin dinlediğimiz "Blues" isimli parça da aralarında olmak üzere üç parça yazdım ve bunları Quincy Jones'a göstersin diye, Amerika'nın Sesi Radyosu'nda çalışan bir arkadaşıma yolladım. Quincy Jones, bestelerimi beğenmekle kalmadı, demin bahsettiğim yıldızlar kadrosuyla bu parçaları kaydetti. Amerika'nın Sesi Radyosu da projeyi finanse etti ve parçaları programlarında çaldı. Quincy Jones, tüm bu gelişmelerin ardından, kayıtları Boston'daki Berklee Müzik Okulu'na yollayarak "Bursiyerim işte bu bestenin sahibidir!" dedi. Bu şekilde ben de o bursu kazanmış oldum. Yıl 1958'di ve bir yıllık evliydim. Burs verilince, karım Latife ile apar topar Boston'a gittik ve küçük bir odada yaşamaya başladık, tuvaleti de diğer öğrencilerle paylaşıyorduk. Halbuki, o zamana kadar Türkiye'de çok rahat bir hayatımız vardı.

Arif Mardin, Berklee'nin dört yıllık eğitimini de bir buçuk yılda bitirmek başarısını göstermişti. Bu konuyu açtığımda, hemen geçiştirip hikâyesine devam ettiğini hatırlıyorum:

Sonra öğretmen oldum Berklee'de ve big band aranjmaları yapmak için her türlü ortamı buldum. Zaman böyle akıp giderken, bir gün eşim "Senin rüyan bu muydu, amacın öğretmen olmak mıydı?" diye sordu. "Hakkın var" dedim ve 1962'de New York'a taşındık. Maddi açıdan hiç rahat bir durumda değildik ve eşim kendine Birleşmiş Milletler'de sekreter olarak iş buldu. Ben de akşamları barlara, kulüplere gidip, "bestelerimi çalar mısınız" diye soruyordum. Çok geçmeden, 1963'te Nasuhi Ertegün beni Atlantic Records şirketine aldı. En alt pozisyondan başladım, stüdyo menajeri oldum, sonra benim aranjman yeteneğimi keşfettiler ve böylece yıldızlara aranjmanlar yapmaya başladım, sonunda da prodüksiyona geçtim.

Gerisi ise zaten tarihti... Kırkın üzerinde altın ve platin albüm, on beşin üzerinde Grammy adaylığı, yedi de Grammy ödülü... Ama Arif Bey'in bu saptamaya bile itirazı vardı... Gülerek konuş-

masına devam etti: "Evet ama bu pek de büyük bir başarı değil, özellikle Chicago Senfoni Orkestrası şefi George Shorty'nin otuz iki Grammy ödülüyle karşılaştırdığınız zaman." Buyurun bakalım! Geldik bugüne... Aradan yaklaşık bir sene geçti ve tesadüfler sonucu yollar yine kesişti.. bu kez sanal ortamda... Borusan Senfoni Orkestrası, Şef Gürer Aykal yönetiminde, ekim ayında İstanbul'da vereceği konserde Arif Mardin'in "I Will Wait" isimli operasından aryalar seslendirecekti ve *Çok Sesli* dergisinin ilk sayısı için Arif Mardin'le bir röportaj yapmam istendi.

Kendisiyle e-posta yoluyla yaptığım röportajda ağırlıklı olarak, 1998 yılında Off-off Broadway'de sahnelenen[1] ve konusu "ölümden sonraki yaşama geçiş" olarak özetlenebilecek olan "I Will Wait" isimli bu operasının üzerinde konuştuk:

Seda Binbaşgil: Biz sizi pop ve caz alanında yapmış olduğunuz başarılı yapımlarınızla tanıyoruz. Opera gibi bambaşka bir alanda beste yapmak nerden aklınıza geldi?

Arif Mardin: Pop ve caz türü bestelerimin yanı sıra, klasik/modern müzik denemelerim de var. Yaylılar dörtlüsü, orkestra müziği ve "lied" türünden İngilizce sözlü şarkılarım var mesela. Bu şarkıların ikisi ekim ayında Borusan Senfoni Orkestrası'nın İstanbul'da vereceği konserin programında yer alıyor.

S. Binbaşgil: Eserin ortaya çıkış sürecinden bahseder misiniz?

A. Mardin: 1993 yılında deneysel bir konser için bir parça yazmıştım. Bir oda orkestrasının çaldığı parçaya sonradan söz yazdım. Sözler "ölümden sonraki yaşama geçiş" üzerine idi. İki parça daha yazdım... Bu üçlü şarkı zincirinin (song cycle) konser salonunda icra edilebileceğini düşünüyordum. Kızımın ısrarıyla konuyu uzattım ve yavaş yavaş bir perdelik ve üç şahıslı bir opera ortaya çıkmaya başladı. Borusan konserinde solist olarak parçala-

1 Off-off Broadway'de sahnelenen eserlerin maliyetleri, astronomik bütçeli Broadway showları ile kıyaslanamayacak kadar düşük olduğu için, çok daha marjinal olmayı göze alabilmiş yapımlar olarak dikkati çekerler. Bütçelerinin düşük olması, kalitelerinin de düşük olması anlamına gelmediği gibi, sahnelenen eserler arasından birçok kez çok üstün yapıtlar ortaya çıkar.

rımı seslendirecek soprano Juliana Jaffe ile yoğun çalışmalar yaptım. Bir bariton ve bir bass solist ile de çalıştım ve ancak Ağustos 2000'de beni tatmin eden son değişiklikleri tamamladım.

S. Binbaşgil: Operanın konusu için esin kaynağınız ne oldu?[2]

A. Mardin: Öbür dünyaya göç etmiş akraba ve arkadaşların mezarlarını ziyaret ettiğimde onlarla bir bağlantı kurarım. Benim de böyle manevi bir tarafım var. "I Will Wait" adlı bu operamın konusunun ilhamı bana böyle geldi. Tabii, Dante'yi de unutmamak lazım.

S. Binbaşgil: Tarz olarak nereye koyabiliriz? Postromantik, modern?

A. Mardin: Tarz olarak melodik/modern diyebiliriz. Kulak tırmalayıcı disonans da var... Türk motifleri de... Birçok aryanın sözlerini de tasavvuf felsefesinden esinlenerek yazdım.

S. Binbaşgil: Opera sanırım 1998 yılında off-off Broadway'de sahnelendi. Opera/klasik müziği eleştirmenleri bir pop/caz yapımcısının opera yazmasını nasıl karşıladılar?

A. Mardin: 1998 yılında off-off Broadway sayılabilen bir yer tiyatrosunda çok kısıtlı olarak ve çok küçük bir topluluk tarafından bazı parçalar çalındı. Operanın iki önemli aryası, "I Will Wait" ve "Love Eternal" Borusan Senfoni Orkestrası tarafından 28 ve 29 Ekim'de İstanbul'da çalınacak ve bu parçaların Dünya Prömiyerini oluşturacak.

S. Binbaşgil: Klasik müzik/opera bestecilerinin pop/caz/rock besteleri yaptığına genelde pek şahit olmayız. Tersi galiba daha çok rastlanır bir şey (Keith Jarrett, Chick Corea... gibi). Sizce bu niye böyle?

A. Mardin: Stravinsky ve birkaç klasik müzik bestecisi caz denemeleri yapmışlardır ama bu parçalar cazın "swing" unsurundan

---

2 Eserde isimsiz, yaşlı karakter ölmüştür ama bu dünyadan genç yaşta göçmüş olan karısının yalvarmalarına, "kendini 'öbür tarafa' bırakırsa, nihayet sonsuza kadar beraber olabileceklerini" aryalarıyla dile getirmesine rağmen, ölümden sonraki yaşama geçmekte direnmektedir.

yoksundur. Ama caz müzisyenleri kendilerini başka müzik türlerine adapte etmesini bilirler. Örneğin eski yılların ünlü klarnetçisi Benny Goodman veya bugünlerin aslarından trompetçi Wynton Marsalis klasik müziğe hiç yabancı değiller.

S. Binbaşgil: Librettoyu da kendiniz yazmışsınız. Bu da sanırım, yine çok rastlanır bir şey değil. Bu noktadan hareket ederek, sizin aynı zamanda edebi bir tarafınız olduğunu düşünmemek elde değil, yanılıyor muyum? Librettoyu da kendinizin yazmanızın altında, bu esere tümüyle hâkim olmak, dinleyicilerle eserinizin arasına bir başkasını sokmamak, operanızı bir nevi kimselere emanet edememek mi yatıyor?

A. Mardin: Evet, libretto konusunda başka biriyle işbirliği yapmak istemedim. Ayrıca söz yazmak, kafiye tutturmak, konuyu ve karakterleri yaratmak ve yönlendirmek benim için kazanılması gereken yeni bir savaştı.

S. Binbaşgil: Borusan Senfoni Orkestrası'nın konserinde seslendirilecek dört arya üzerine İstanbul dinleyicisine bilgi verir misiniz?

A. Mardin: Elbette. Programdaki parçalar şöyle:

> SONG: Eşim Latife Mardin'in bir şiirini seslendirdim. "Çocukluğun kimsesiz bahçesinde yalnızlık."
> POEM: Kızım Jülide Mardin'in bir şiirini seslendirdim. "Öfkeli bir genç adamın sevgi ile bile yola gelememesi."
> I WILL WAIT: Söz ve müziğini yazdığım operanın en önemli aryalarından. Ölüm döşeğinde yatan yaşlı bir adamın yıllar önce ölen genç sevgilisi tarafından beklenmesi. Konu, ölümden sonraki yaşama geçiş.
> LOVE ETERNAL: Aynı operadan bir arya olan bu parçada Türk ve tasavvuf motifleri yer alır. Sözler şöyle akar: "Aşk uludur, tırmanabildim. Aşk denizi derindir, karşıya geçebildim. Ebedi Aşk, senin bir parçanım sonsuza kadar."

S. Binbaşgil: Hiç klasik müzik veya opera albümü çıkardınız mı yapımcı olarak? Ve şimdi klasik müzik dünyasından bir eserin yapımını üstlenecek olsaydınız, hangisini seçerdiniz?

A. Mardin: Ünlü tiyatro sanatçısı Irene Worth'ün, Shakespeare'in kadın karakterlerini canlandırdığı bir albümü için klasik ve on altıncı yüzyıl tarzında müzik besteledim. İkinci sorunuza gelince, bir düşündüm de... gerçekten de seçebileceğim çok besteci ve müzik var. Saymaya başlasam sayfalara sığmaz!

S. Binbaşgil: Manhattan Records'a geçtikten kısa bir süre sonra Norah Jones'un *Come Away With Me* isimli albümüyle büyük bir başarı daha yakaladınız. Bu yeni şirketinizde başka ne gibi işler yapmak istiyorsunuz? Çizginiz ne olacak?[3]

A. Mardin: Manhattan Records, müzik dünyasının devlerinden olan EMI şirketinin küçük bir parçası. Manhattan'da olgun insanlar için müzik yapıyoruz. Britney Spears gibi gençliğin çok tuttuğu sanatçılarla çalışmam artık mümkün değil. Yaşım müsait değil!

Yaş konusu bir yana, Britney Spears konusu ise başka bir yana... Arif Mardin'in vizyonunun, istediği her şeyi yapması için müsait olduğu kesin. İki sene evvel sarf ettiği şu sözler bunu kanıtlamıyor mu sizce?

> Beş yıl içinde müzik sektöründe olacak en önemli değişiklik nedir derseniz, tek bir cevabım var size: teknoloji. Zaten her şey şimdiden başladı bile... internet... web siteleri.. bence muazzam değişiklikler olacak. 60'larda yazdığım bir bilimkurgu öyküm vardı... insanlar

3 Atlantic Records'ta otuz seneden fazla çalışan Mardin, Mayıs 2001'de buradan emekli oldu ve EMI şirketiyle yaptığı anlaşma sonucu, buraya bağlı eski bir plak şirketi olan Manhattan Records'ı satın aldı.

plak satın almak yerine, bir hap alacaklardı... hapı yuttuklarında da müzik duymaya başlayacaklardı... yuttukları biyolojik bir plaktı çünkü. Müziği böylece tüm vücutlarıyla hissedeceklerdi. Birazcık şarap içtiklerinde müzik hızlanacak... biraz baharatlı yediklerinde ise… kim bilir? Ama bildiğim bir şey varsa o da bizi inanılmaz gelişmelerin beklediğidir.

2001

Açık Site Manifestosu

Açık Site: Zonklayan Beyin ya da Dünyanın Karanlık Yüzüne Tutulan El Feneri

www.acikradyo.com - www.aciksite.com

ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ,

VARLIĞIMIZIN SÜRDÜRÜLMESİNDE ZORUNLU UNSURLAR

Nerden gelip nereye gidiyoruz? Azimetimiz neresi?
Giderken nerede duruyoruz? Duruşumuz ne?
Düşünüp taşınma zamanı galiba.
Hepimiz için topluca ve herkes için tek tek.
Belki de hiçbir zaman şimdiki kadar düşünüp taşınmaya ihtiyacımız olmamıştı. Her şey buna işaret ediyor gibi.
Kâinatta uygarlık kurabilecek kadar yüksek zekâ düzeyine sahip olan tek türün, gezegeni, hayatı ve -tabii ki- kendisini de ortadan kaldıracak kadar budala olmadığını ispat etmek için düşünmek.
Türümüzün biyolojik bir "hata" olmadığını ispat etmek için.
Özgürlük ve demokrasinin "yalnız kendi başlarına bir değer olmakla kalmayıp, muhtemelen varlığımızın sürdürülmesi için de zorunlu birer unsur olduğunu" ispat etmek için düşünmek.
İşte böyle bir dönemde bir de Açık Site'miz oldu.
"Zonk zonk atan" bir yer.
Açık Site, "hayır ve şer" güçlerinin çarpıştığı bu dünyanın karanlık yüzüne aydınlık bir gözle bakmaya çalışıyor. Ona, "kalem pil"le çalışan küçücük bir el feneri gözüyle de bakabilirsiniz.
Yeryüzünün tüm karar alıcılarının geleceğe ilişkin hiçbir fikrinin olmadığı bir alacakaranlık kuşağına yol alınırken, kaosun dip karanlığına tutulmaya çalışılan bir cılız huzme.
Canlının ilgi alanına giren hemen her konuda geziniyor cılız ışık:
"Kâinatın tefrikası," temel hak ve özgürlükler uğrunda verdiğimiz mücadelenin sonsuz tarihi, savaşlarımızın sonsuz tarihi, büyük şirketlerin sonsuz kâr hırsı, ısınan havamız ve suyumuz, globalleşmemiz, öfkelerimiz, açlığımız ve tokluğumuz, ekonomimiz ve buhranlarımız, demokrasi kültürü üzerinden Avrupa'ya doğru yol haritalarımız, en kara deliklere uzanan terör haritalarımız, genom haritalarımız, hastalıklarımız, mucize tedavilerimiz ve börtü böcek, yolluklar, yolsuzluklar, yoksulluklar, kadınlar, çocuklar, sübyancılar, medyanın yüceliği ve sefaleti, kürelerin müziği ve asıl şu:
"İnsan medeniyetinin onca güzellikleri, yani iki köktenciliğin, iki ideolojik kutbun ötesinde yatan bütün güzellikler: sanatımız, müziğimiz, edebiyatımız..."
Kendisi küçük ama tutulacak, tutunulacak yeri istendiği kadar büyük olabilecek bir fener bu, Açık Site'miz.
Ne kadar el, ne kadar ışık? Bunu, hep birlikte göreceğiz.

2002

Noam Chomsky

14 Aralık 2002'de Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

ENTELEKTÜEL SINIFIN FİİLEN BİR ŞEY YAPTIĞI TEK ÜLKE TÜRKİYE

Ömer Madra: Küresel jeopolitik çerçeve içinde, gittikçe güçlenen ABD hegemonyasına, yani Amerikan Barışı'na (Pax Americana) karşı durabilecek bağımsız bir güç oluşması imkânını görebiliyor musunuz? Yani, dünyanın dürüst vatandaşlar için nispeten daha "güvenli" bir yer haline gelebilmesi için? Avrupa (genişleyen AB) böyle bir karşı durma rolü için uygun mu ve bu rolü oynayabilecek durumda mı? Özellikle Ortadoğu açısından bir alternatif söz konusu mu?

Irak'ın istilası ihtimali giderek artıyor, neredeyse kesin gibi. Bu olursa, Irak'ın istilasından sonraki "yeni dünya düzeni" sizce nasıl olacak? AB dışında kalırsa Türkiye'nin pozisyonu ne olur? ABD, Türkiye, İsrail ve Filistin Otoritesi arasındaki ittifak güçlenir mi sizce?

ABD'nin Gücü, Görünenin Aksine Hayli Kırılgan

Noam Chomsky: Her şeyden önce, kişisel görüşüme göre, ABD'nin gücü, yüzeyde müthiş gibi görünüyorsa da, aslında son derece kırılgan. ABD birçok bakımdan, elli yıl öncesine kıyasla çok daha güçsüz. Mesela dünya refahındaki, dünya üretimindeki payına bakarsanız, 1940'larda bu pay yaklaşık yüzde elliydi; 1970'lerin başına gelindiğinde yüzde yirmi beşe düşmüştü. Bu, hâlâ muazzamdı tabii ama yüzde elli de değildi. ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana daima dünyadaki başlıca askerî güç olmuştur; şu anda da dünyadaki bütün diğer askerî kuvvetlerin toplamından daha büyük bir güce sahip. Ama askerî güç, kudretin sınırlı bir biçimidir: Çünkü, birçok unsur tarafından sınırlandırılmış bir güçtür, ve onu sınırlayan faktörlere ABD'nin içteki gelişmeleri de dahildir. Denetim sistemi bence çok kırılgan; bu gücü kullananlar da bunun pekâlâ farkında. İşte onun için de müthiş bir propaganda kampanyası yürütülüyor.

Mesela, şimdi şu yaklaşan Irak Savaşı'nı ele alalım. Tarihte halklar arasında şimdiye kadar böylesi büyüklükte bir savaş protestosu örneği olduğunu sanmıyorum. Herhangi bir yerde, tarihte hiç olmadı. Üstelik, unutmayın, savaş patlamadan *önce*! Aslında, bir savaş çıkmadan önce ona karşı çıkıldığının tarihte daha önce herhangi bir örneğini de hatırlamıyorum. Şimdiyse muazzam. Amerika da dahil. Şimdiye kadar olmuş herhangi bir protestonun çok çok ötesinde boyutlarda. Bütün dünyaya yayılmış durumda. Savaşa neredeyse hiçbir destek yok. İngiltere hükümeti destekliyor bir tek ama bu hükümetin halkından da hiç destek yok. Bir de İsrail hükümeti var destekleyen; o da kendi sebepleri yüzünden destekliyor. Bunların dışında tek bir destek bile yok bu savaşa. Amerikan halkını bu savaşa katlanabilecek hale getirmek için bile devasa bir propaganda kampanyası yapılması gerekti. Desteklemesi değil, *katlanabilmesi* için. Hayatlarının tehlikede olduğuna onları inandırmak için gerekti bu kampanya.

Dünyaya bir bakın: Kim korkuyor Saddam'dan? Yani, her-

kes nefret ediyor ondan tabii ama "korkan" var mı? Kuveytliler korkmuyor, İranlılar korkmuyor. Aslına bakılırsa, Amerikalılardan başka korkan yok. Tek korkan, Amerikalılar. Onlar hakikaten Saddam'dan korkuyorlar. Amerika'da sürekli konuşmalar yapıyorum, belki binlerce kişi geliyor. Bakıyorum, çok kaygılılar. Eskisinden çok daha büyük korkular içindeler. Vietnam savaşı zamanından bile çok daha fazla korkuyorlar. Üstelik, o korku da savaşın başlamasından yıllarca sonra ortaya çıkmıştı. Ama tabii, savaşı gerçekten durdurmak isteyen insanların, bundan çok kaygı duyanların, bir de korkudan deliye dönmüş olanların iç içe bulunduğu bir karışım var ortada. "Onu şimdi durdurmazsak, yarın gelip o bizi öldürecek!" Bu lafları medyadan, Başkan'dan ve başkalarından her gün duyuyoruz.

Ama bu, bir zayıflık belirtisidir. Kudretin zayıflığının belirtisidir. Halk bir savaşa katlansın, onu tolere etsin diye böyle bir propaganda kampanyasına başvurmak zorunda kalmak, zayıflık işaretidir...

Şimdi kırk yıl geriye, Kennedy'nin Güney Vietnam'a karşı savaş açtığı döneme gidelim, Kennedy'nin propaganda ihtiyacı yoktu. Kimin umurundaydı savaş? Başka bir ülkeyi bombalamak mı istiyorsun? Bombalarsan bombala. Kimsenin umurunda bile değildi.

Şimdiyse durum çok farklı. Bırakın pür heves savaşı desteklemeleri, sadece bir savaşı tolere etmeleri için dahi insanları korkutup dehşete düşürmek amacıyla kitlesel propaganda kampanyaları yapmaları gerekiyor.

Daha da geriye gidelim. Mesela Birinci Dünya Savaşı'nı alalım: Her tarafta, işin içine karışan bütün ülkelerde halklar coşkuyla destekliyorlardı savaşı. Entelektüeller de öyle. Kendi ülkelerini kuvvetle destekliyorlardı. Savaşın ilk birkaç yılında tabii. Şimdiyse, dünyanın her yerinde ezici bir savaş karşıtlığı var. Bu da, kudretin zayıflığının kanıtı.

AB Dünyada Bağımsız Rol Oynayabilir, Eğer...

Şimdi sorunuzun öbür kısmına dönersek: Avrupa Birliği ve Türkiye'nin üyeliği meselesine... Bunlar birbirine bağlı zaten. Avrupa Birliği, prensip olarak, ABD'ye karşı bir güç olabilir. Ekonomisi ABD'ninkine denk, hatta ABD ekonomisini geçiyor belki de... Nüfusu eğitimli, işleyen bir sosyal sistemi var... Evet, müthiş miktarda silahı yok ama askerî güç, ABD ile rekabet açısından tek geçerli faktör de değil. Öte yandan, AB, bağımsız bir yol izleyebilir. Türkiye AB'ye girsin diye ABD'nin bu kadar hevesle uğraşmasının sebeplerinden biri de, Türkiye'yi potansiyel bir "Truva atı" olarak görmesi. Avrupa Birliği'nin bağımsız yönde ilerlemesini baltalayacak bir Truva atı. ABD, tamamen aynı sebeple Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye katılması için de çok bastırıyor. AB'nin dünyada bağımsız bir güç olmasından korkuyor çünkü.

Aynı şey, Asya için de geçerli. Birkaç yıl geriye gidelim: 1997-98'de Asya krizi gelirken Japonya, şimdi tam hatırlamıyorum ama 100 milyar dolar gibi devasa bir fon vermeyi önermişti: Asya ekonomilerini acil durumda ayakta tutmak için; sonradan mali bir kriz patlak vermesin diye. Her neyse, bunun merkezi Japonya idi. ABD bunun önüne set çekti. Çünkü merkezi Japonya olan, kendi yoluna gidebilecek olan bağımsız bir Asya da istemiyor. Bu, yine de oluyor ama. Yani mali kaynakların kontrolü dünyanın belli başlı üç ekonomik bölgesinde; Avrupa'da, Kuzey Amerika'da ve Asya'da toplanıyor diyebiliriz. Aslında, Asya mali kaynakların denetiminde önde gidiyor. Eninde sonunda dünya meselelerinde bunun etkisi görülecek.

Bunun dışında, tüm uluslararası ekonomik rejimin, neoliberal rejimin başı fena halde belada. Sırf ekonomik açıdan, ekonomik terimlerle bakarsak, tam bir başarısızlık var ortada. Öncelikli amacı açısından, yani –her yerde görüldüğü gibi– demokrasinin altının oyulması açısından bakılırsa, başarılı bir rejim. Ne var ki insanlar bundan hiç hoşnut değil. Kuralların en sıkı şekilde uygulandığı bölgelere, mesela Latin Amerika'ya bakıldığında, buralar-

daki ülkelerin ekonomik açıdan en kötü durumda olduğu görülüyor. Buralarda biçimsel olarak demokrasi var fakat demokratik kurumlara inanç keskin biçimde düşmekte, tıpkı ABD'de olduğu gibi. Çünkü bu kurallar işlemiyor. İşlememesinin sebeplerinden biri de, kasıtlı olarak demokrasinin altını oyan neoliberal programlar. Bu da, çok zayıf, kırılgan bir sisteme götürüyor işi. Dünyanın dört bir yanında buna karşı koyan halk hareketleri var ve bunlar daha önce hiç yoktu. Küresel adalet hareketi gibi bir şey daha önce hiç görülmemişti. Biliyor musunuz, bu, tarihteki ilk gerçek enternasyonalin tohumu. Daha önceki enternasyonaller çok dar tabanlıydı ve dışarıdan kontrol ediliyorlardı vesaire... Oysa bu enternasyonel sahici. Porto Alegre'ye gidin: Bu yıl belki yüz bin kişi toplanacak orada, dünyanın dört bir yanından. Campesino'su, çevrecisi, kuzeyli işçisi... yani akla gelebilecek her türden insan... Ve, çok coşkulu, kanlı-canlı, dünyayı değiştirmekte çok kararlı...

Bütün bunlar önemli gelişmeler. Dolayısıyla, sistem güçlerinin hiç de o kadar kök salmış olduğu kanısında değilim. Dünyanın efendileri de bunu biliyorlar zaten.

Şimdi daha dar sorunuza, AB ve Türkiye'nin üyeliği meselesine geçersek: ABD'nin bunu bu kadar desteklemesinin önemli sebeplerinden biri de bu. Tabii, daha dar bir sebebi de var: Türkiye'nin Irak'ta yaklaşan savaşın içinde rol almasını istiyor. Bu, bir çeşit rüşvet. Ama bu, kısa vadedeki amacı. ABD'nin uzun vadedeki çıkarı ise gayet basit: AB'nin altını oymak. Elbette Türkiye bu rolü oynamak zorunda değil. Bu, elbette, bir "tercih" meselesi... Bence mevcut sistemin çöktüğünü görebilmemiz için birçok imkân ve bayağı ümit var ortada. Ama zamanlama sorunu var tabii. Küresel yıkım yönündeki hareketler çok hızlı. Bunu durdurmak açısından zaman yetecek mi? Bu sorunun cevabı çok net değil...

Şimdi bakın, bilmiyorum burada tartışması oldu mu, ama çok şaşırtıcı bir bilgi daha geçenlerde elimize ulaştı! Ekim ayında! İnsan türünün ayakta kalmasının ne kadar bıçak sırtında durduğunu ortaya koyan bir bilgi.

Tarihte İnsanlara Açıklanan En Çarpıcı Bilgi!

Bu, muhtemelen, tarihte bugüne kadar insanlara açıklanan en çarpıcı bilgi idi!

Havana'da, Küba füze krizinin 40. yıldönümü dolayısıyla düzenlenen zirvede yapılan bir açıklama bu! Füze krizi sırasında karar verme durumunda olan Rus, Amerikan liderleri ve Kübalılar katıldı bu zirveye. Burada, füze krizine ilişkin olarak birtakım yeni bilgiler de ortaya çıktı. Bunların arasında şu gerçek de vardı: Dünya, kendisini yok edecek bir nükleer savaştan, tek bir Rus denizaltı komutanı sayesinde kurtulmuştu. Krizin doruk noktasında Kennedy Küba'yı çepeçevre saran bir abluka emri vermişti: deniz ablukası. Küba'ya gelen Rus gemilerinin ablukayı ihlal edip etmeyecekleri belli değildi. Bu gemilere denizaltılar eşlik etmekteydi. Şimdi anlaşıldığına göre, denizaltılar nükleer başlık taşıyordu. Geçen ekim ayındaki bu zirveye kadar bundan kimsenin haberi yoktu. Rusya'da, nükleer füzeleri kullanma yetkisi, tıpkı ABD'de olduğu gibi, merkezde değildi. Bu yetki aşağı kademelere, komutanlara bırakılmıştı. O günkü kurallara göre, nükleer füze atma konusunda üç komutanın mutabakata varması gerekiyordu. Denizaltılar, ABD destroyerleri tarafından izlenmeye başlamıştı. Rus denizaltı komutanlarından ikisi, nükleer füzelerle cevap vermeye karar verdiler. Üçüncü komutan ise bu emrin iptalini sağladı.

Eğer o gün tek bir füze fırlatılmış olsaydı, bugün hepimiz ölmüş olacaktık. Bu, kuzey yarıkürenin sonu demekti. İşte, bu kadar kıl payı!

Şimdi, orada neyin söz konusu olduğunu düşünürseniz, bugün de çok gündemde olan iki şeyin aynen mevcut olduğunu görürsünüz: Uluslararası terör ve rejim değişikliği!

Kennedy yönetimi, Küba hükümetini devirmek için dev bir uluslararası terör kampanyası yürütüyordu. Bu, uluslararası terör ve rejim değişikliğidir işte. Ruslar buna karşılık olarak çılgınca bir davranışla oraya nükleer füzeler yerleştirmişti. Ama olayın

bağlamı buydu. Ve bu, neredeyse kuzey yarıkürenin yok oluşuna götürüyordu bizi...

Bu haber dünyanın her yerinde, her gün, her gazetede birinci sayfadan manşet olmalıydı! Bu gerginlik ve tehlike sürüp gidiyor... Şimdi de aynı meseleler karşımıza çıkıyor. Ama şimdi daha da gergin ve tehlikeli! İşte vardığımız yer burası!

Şunu da eklemek lazım: Eminim bu, Türkiye'de haber olmamıştır. ABD'de olmadı. İngiltere'de de olmadı bildiğim kadarıyla. Bu yılın 23 Ekim'inde BM Genel Kurulu'nda (ona tekabül edecek bir karar organında) iki hayati karar aldı. Birinci karar, 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni, yani kimyasal silahların kullanılmasını yasaklayan sözleşmeyi yeniden onaylıyordu. İkincisi ise, Uzay Antlaşması'nı yeniden onaylıyordu: Yani, uzaya saldırı silahlarının konuşlandırılmasını yasaklayan sözleşmeyi. Oylamada sadece iki ülke çekimser kaldı. ABD ve İsrail. İsrail zaten otomatiğe bağlamıştır; ABD ne yaparsa o da onu yapar.

Şimdi, çok dikkate değer bir durum değil mi bu: Şu anda kimyasal silahların yasaklanmasından daha önemli bir şey olabilir mi? Ve de uzaya saldırı silahlarının yerleştirilmesinin yasaklanmasından? (Bu arada belirtelim ki ABD'nin çekimser kalması, fiilen antlaşmanın öldüğü anlamına gelir.)

Ve koca ABD basınında bununla ilgili tek kelime çıkmıyor! ABD'de basın üzerinde etraflı araştırmalar yapılır; dolayısıyla, bu konuda hiç haber çıkmadığını söyleyebiliriz. Avrupa'da kimse basında neler yazıldığını araştırmaz, dolayısıyla bundan emin olamayız ama böyle bir habere rastlayan kimse olmadı. Burada, Türkiye'de de bu haberin çıktığını sanmıyorum. Ama bu, gerçek haberdir. Kamuya ait bilgidir. Ajanslarda yer aldı, haber merkezlerine de gitti ama haber olamadı.

Bu gibi haber ve bilgiler halka söylenmiyor – bu kadar basit işte! Ve hep böyle sürüp gidiyor. Fakat, bütün bunlar şunu gösteriyor ki, dünyanın karşı karşıya olduğu tehlike son derece büyük. Halkların gücü zamanında örgütlenip sistemin yıkım gücünü alt edebilecek mi sorusunun cevabı hiç de o kadar net değil.

Şu andaki ABD yönetimi o kadar aşırı ki, şahinleri bile korkutuyor! Şimdilerde bu yönetim ABD'nin tutucu sağ kanat yerleşik düzeni içindeki şahinimsi tutucu unsurlar tarafından son derece sert bir şekilde eleştiriliyor. Çünkü bu unsurlar yönetimden korkuyorlar; yöneticilerin akıllarını kaçırmış olduklarını düşünüyorlar...

Ö. Madra: Havana Zirvesi konusundaki haber ne zaman yayımlanmıştı acaba? Ve nerede?

N. Chomsky: Ekim ortalarında... Yaklaşık olarak 15 Ekim'de... Tam tarihini size verebilirim isterseniz. Ama, hani şöyle ellerinin tersiyle yayımlamışlardı neredeyse. *Washington Post*'ta yer aldı. Ama küçücük bir haber olarak çıktı; görmekte zorlanıyordunuz. Haberi saklamışlardı. Ama bu haber çıktı. Haber çıkınca, Kennedy'nin yakın çalışma arkadaşı tarihçi Arthur Schlezinger, bunu "tarihteki en tehlikeli an" olarak tarif etti. Ve bu doğrudur, tarihteki en tehlikeli andı. O Rus denizaltı komutanı da elli Nobel Barışı ödülü birden almalı, dünyadaki en ünlü adam olmalıydı. Hâlâ yaşıyor. Adı Vassily Arkhipov. Emri iptal etti ve dünyayı yok olmaktan kurtarıverdi!

Ö. Madra: İkinci sorum, biraz önce anlattıklarınızla da yakından bağlantılı ve kısmen cevaplandı da; ama ben yine de sorayım müsaade ederseniz: Dünya Nereye Gidiyor?

Bir yıl önce Hindistan'da Madras'ta (Chennai) verdiğiniz konferansta şöyle demiştiniz: "İnsan hayatında öyle bir döneme giriyoruz ki, zeki ve akıllı olmanın aptal olmaktan daha mı iyi olduğu sorusuna cevap getirebilecek bir dönem olabilir bu." Şimdi bu konuşmanızdan on üç ay sonra, ABD "savunma" bütçesi 350 milyar dolardan fazla bir meblağla bağlanmışken, "uzayda nükleer silahlı askerî tekel" kurulması projesi *(full spectrum dominance)* muhtemelen tam istim giderken, yeni bir topyekûn istila savaşı (Irak) iyice yaklaşmışken, "savaş suçlusu" Şaron, Irak'ın ardından İran'a savaş açılmasının şart olduğunu söylerken; 11 Eylül ve dünyada terörle savaş konusunda başmüfettiş olarak Kissinger gibi bir terör uzmanı tayin edilmişken, sizce, insanın bir biyolojik hata olabileceği sorusunun cevabına şimdi biraz daha yakın olabilir miyiz

acaba? Ve acaba, insanlık olarak kaderimizi kendi kontrolümüz altına alma şansına hâlâ sahip miyiz?

Avrupa Medenileşmemiştir, Standartlar Fecidir

N. Chomsky: Bir önceki cevapla aynı olacak. Evet, bir şansımız var. Geçen yıldan beri her iki yönde de gelişmeler oldu: Savaş ve şiddet karşısındaki halk hareketleri hatırı sayılır ölçüde önem kazandı. Öte yandan, yıkıma karşı hareket de hız kazandı. Verdiğiniz bütün örnekler –ve buna askerî bütçedeki devasa artış da dahil– son derecede tehlikeli. Üstelik bu bütçe savunma yla ilgili değil. Savunmayla en ufak alakası yok. Ayrıca, çok kısa süre önce açıklanan yeni strateji belgeleri de öyle. Bush yönetimi "gerçekte bunlarda yeni bir şey yok" derken kısmen haklı da. Öte yandan, ABD yöneticileri, şimdiye kadar görülmemiş ölçüde yüzsüz. Daha evvelki gün, gizli bir devlet belgesi kasten basına sızdırıldı. Belgede, birkaç ay önce ilan edilen ulusal strateji raporunun ayrıntıları veriliyordu. Dediklerine göre, ulusal strateji raporu şöyle okunmalıydı: ABD şimdi "tedbiran, önceden vurma" *(preemptive strike)* yetkisini üstlenmekteydi; bu, kitle imha silahlarına sahip olduğundan "şüphelenilen" herkesi nükleer silahlarla vurma yetkisini de içeriyordu. Bu tabii, "herkesi" kapsıyor hemen hemen. Prensip olarak, bir biyoloji laboratuvarına sahip olan her ülke kitle imha silahları da geliştiriyor olabilir. Dolayısıyla bu, esas olarak, istediğimiz gibi nükleer silah kullanma yetkisine sahibiz demek oluyor ve böyle vurma işlerini de yapıyorlar. Yemen'deki cinayet olayı mesela. Batı'da tamamen meşru sayıldı. Oysa bu, haklarında hiçbir şey bilmedikleri altı kişinin devlet tarafından katledilmesiydi. Yani, bu altı kişiden birinin terörist olduğundan şüphe ediyorlardı. Terörist ne demekse artık. Dünya düzeninin ilkesi buysa, o zaman herkes görüldüğü yerde katledilebilir demektir. Asıl çarpıcı olan da, sadece bunu yapmış olmaları değil, bunun *hoş görülmesi* idi. Batı dünyasında bununla ilgili bir eleştiri olmadı. Terörist olduğundan şüphe ettiğiniz birini öldürmeniz

meşru sayılıyor.

Ya da, Afganistan'ın bombalanması olayını ele alalım. Batı entelektüel kültüründe, soldan sağa bütün tayf içinde, bu bombardıman neredeyse bütün dünyada "haklı savaş" paradigması örneği olarak tanımlandı. Ama, bir düşünelim bakalım, neydi bu? Daha geçen haziranda FBI başkanı, terörizm soruşturması kapsamında Kongre ve Senato önünde verdiği ifadede ABD'nin 11 Eylül komplosunun Afganistan'da planlandığına inandığını söyledi. Yani, ABD bunu bilmiyor ama "inanıyor" ki, (11 Eylül) Afganistan'da planlanmış, Almanya'da ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yürürlüğe konmuş. O zaman, bunun anlamı şu: Komplo ile bir şekilde ilgisi olduğuna hâlâ inandıkları için dokuz ay sonra Afganistan'ı bombalayabiliyorlar ve bu Batı entelektüel kültüründe "haklı savaş"ın paradigma örneği oluyor. Naziler bile bundan iyisini yapamazlardı!

Eğer bu meşru ise, yani bir ülkeyi, birtakım terörist hareketlerle bağlantısı olabileceğini düşündüğün için bombalıyorsan, o zaman ABD'yi, Türkiye'yi, İngiltere'yi ya da başka bir ülkeyi bombalayabilecek ülkelerin upuzun bir listesini de çıkarabilirsin. Ve bunun Batı kültüründe meşru, hatta kuşku götürmez derecede meşru olduğunun kabul edilmesi olgusu, çok önemli.

Şimdi bakın, Türkiye'de son günlerde sürüp giden tartışmayı, yani Türkiye'nin AB'ye girebilecek kadar yüksek bir standarda (seviyeye) ulaşıp ulaşmadığı yolundaki tartışmayı izlemek bana oldukça ilginç geliyor. Bu, çok şaşırtıcı!

Avrupa Birliği medenileşmemiştir, ilkeldir! Yani, Türkiye AB'ye üye olmalıdır belki de. Ama, yüksek standartlarından dolayı değil! Avrupalıların bağlı bulundukları yaşama standartları sadece tarihî bakımdan değil –tarihî şartları ayrıca konuşmalıyız– günümüz standartları açısından da fecidir.

Ö. Madra: Peki, devam edersek... Özellikle Küba füze krizi ile ilgili olarak geçenlerde ortaya çıkan gerçekler hakkında söylediklerinizin ışığında, yani 40 yıl önce nerdeyse tamamen yok olmanın eşiğine gelmiş olduğumuz düşünülürse, şöyle bir soru soralım:

İnsan türü kendini ve tabii kendisiyle birlikte pek çok başka türü de yok etmeyi başarırsa, –örneğin, bilim adamı James Lovelock'un şu fikrine katılır mıydınız?– yani, insan silinip giderse tabiat ana, bazı eski türler ve yeni evrimleşecek başka türlerle birlikte eskisi gibi ama insansız, yoluna devam edip gider mi sizce?

İnsanların Biyolojik Hata Olduğu Ortaya Çıkabilir

N. Chomsky: Gayet tabii! Birçok bakteri dolaşıyor olacak etrafta. Birçok börtü böcek, hamam böceği... Aslına bakarsanız, sadece biyolojik açıdan bakıldığında, yani bir biyologsanız, biyolojik başarının temelde sadece sayılarla ölçüldüğünü göreceksiniz. Yani, bir türün ne kadar başarılı olduğu, etrafta o türden kaç tane bulunduğuna bağlı. Bu kriter açısından alındığında insan, hayli başarısız bir tür. Çok kısa bir zaman öncesine kadar, yani son on bin yıl içinde –ki, hiç denecek kadar kısa bir zamandır bu– dünya üzerinde oraya buraya dağılmış olarak yaşayan çok az sayıda insan vardı. Birkaç on bin insandan ibaretti hepsi. Oysa, hamam böcekleri ve bakteriler her yerdeydi. Dolayısıyla, biyolog Ernst Mayr'dan bir alıntı yapacak olursak, Mayr'ın görüşüne göre, başarılı olan türler, bir anlamda "aptal"dılar. Tabii, bu bir şaka olarak söyleniyor. Yani, spesifik bir ekolojik "niş"e adapte olmuş, kendilerini ona uyarlamışlardı, hamam böcekleri gibi. Ya da çok hızlı bir mutasyonu gerçekleştirme yetisine sahiptiler, bakteriler gibi...

Sonunda, yalnız insanların değil, büyük memelilerin de bir biyolojik hata olduğu ortaya çıkabilir aslında. Yani onların kaderi de çok uzun süre ayakta kalmak, yaşamak olmayabilir. İnsanlığın ise çok kısa bir tarihi var. *Homo sapiens* sadece 100 bin ya da 200 bin yıl geriye gidiyor. Bu nedir ki? Göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir zaman. Ve bu süre içinde insanlar zaten muazzam sayıda türü silip süpürdüler. Erken çağ insanları bütün büyük memelileri yok etti. Mamutlar yok artık.

İnsanlar büyük memelileri öldürüp bitirdi. Şimdi de şen şak-

rak bir şekilde dünyanın geri kalan kısmını da yok ediyorlar ve kendilerini yok etmeye de kıl payı yaklaşmış durumdalar...

Dolayısıyla, Ernst Mayr'ın sorduğu, son derece gerçek bir soru.

Ö. Madra: Peki, giderek bozulan, kötüleşen şartlarda nasıl oluyor da siz ve sizin gibi insanlar –sizlerden esin alan insanlar– enerjilerini zerrece kaybetmeden, yaşama sevincini hiç yitirmeden yola devam ediyor? "Gerçekliği kuvvete dönüştürecek" şekilde konuşmaya devam ediyor? Bunun sırrı nedir? Ahlaki cesaret mi?

Türkiye, Batılı Entelektüellere Esin Kaynağı Olmalı

N. Chomsky: Her şeyden önce, "konuşarak gerçeği kuvvete dönüştürme" *(speaking truth to power)* cümleciğinin Quaker'lardan alınmış olduğunu söylemek gerekir. Ben, birçok konuda Quaker'larla, yani barışçı Quaker'larla hemfikir olma eğilimindeyim. Ama bu cümlecik konusunda hemfikir değilim. "Konuşarak gerçeği kuvvete dönüştürme"nin bir anlamı olduğu kanısında değilim. Dolayısıyla, (ABD Savunma Bakanı) Donald Rumsfeld'e, onun bilmediği bir şeyi söyleyecek de değilim doğrusu. O biliyor zaten. Mesele, farklı değerler meselesi. İnsanlarla konuşurken onlara gerçekleri söylersiniz. Gerçekleri "onlara" anlatıyor değilsiniz, onlarla "birlikte oluyorsunuz." Yani, ben Diyarbakır'a gittiğimde, ya da burada (İstanbul'da) kimseye gerçekliği konuşmak (anlatmak) peşinde değilim. Benimle aynı değerlere sahip olan, aynı taahhütlerle bağlanmış insanlar hakkında bilgi sahibi olma peşindeyim. Böylece, onlarla konuşuyorsunuz, onlardan öğreniyorsunuz. Umutlu olmak için sebepler nedir, bunu öğreniyorsunuz.

Örnek olarak Türkiye'yi ele alalım: Türkiye, birçok açıdan Batılı entelektüeller için bir esin kaynağı olmalı. Entelektüel sınıfın hatırı sayılır bir kesiminin (yazarların, sanatçıların, gazetecilerin, vb.) yalnızca özgürlük ve ifade özgürlüğü için mesela, sesini yükseltmekle kalmayıp, aynı zamanda bu konularda fiilen bir şey yaptığı tek ülke Türkiye, bildiğim kadarıyla. Üstelik, sürekli tehdit ve

tehlikeler altında yapıyorlar bunu. Yaşar Kemal gibi birine nerede rastlayabilirsiniz mesela? Dünya çapında üne sahip bir yazar, düşünce özgürlüğü için sesini yükseltmeye ve bunun bedelini ödemeye, acısına katlanmaya hazır. Batı'da böyle birini bulabilir misiniz? Ya da, İsmail Beşikçi mesela. Bu adam, on beş-yirmi yıl hapiste yatma cezasını göze aldı ve buna katlandı. Kendi devletinin yaptığı zalimliklere karşı gerçekliği dile getirmek adına. Böyle birini Batı'da görebilir misiniz? Üstelik, böyle insanların kocaman bir listesi var. Yazarlar, çizerler, gazeteciler, Leyla Zana gibi milletvekilleri... Bu insanlar düşünce ve ifade özgürlüğü hakkında konuşmakla kalmıyorlar sadece, devamlı olarak bir şeyler de "yapıyorlar" Günden güne... ve gerçek tehlikelerle yüz yüze geliyorlar. Batı kültüründe böyle bir şey yok. Bütün tarihinde olmadığı gibi, günümüzde hiç yok!

Ö. Madra: Batı kültürü derken, büyük, sanayileşmiş Batı ülkelerini kastediyorsunuz herhalde. Çünkü Latin Amerika ülkelerinde de böyle önemli örnekler yok mu?...

N. Chomsky: Latin Amerika'da daha da feci tehlikelerle yüz yüze olan insanlar var, evet. Çoğu düpedüz katlediliyor. Geçen şubatta Türkiye'deydim. Ardından, Colombia'ya gittim. Colombia, 1999'da ABD'den en büyük askerî yardımını alan ülke unvanını Türkiye'den devraldı. Bunun sebebi de şuydu: Türkiye'nin büyük baskı politikası başarıya ulaşmıştı. Oysa, Colombia'nınki başarıya ulaşmamıştı. O yüzden, en büyük askerî yardım alan ülkeler sırasında birinci sıraya yükselen, Colombia oldu. ABD askerî yardımı tutarlı bir şekilde insan haklarını ihlal edenlere akmaktadır. Colombia'da "her gün" katledilen insanların sayısı yaklaşık on ila yirmi! Dünyada öldürülen bütün emekçi eylemcilerin yarısından fazlası Colombia'da! Bu yaklaşık on yıldan beri böyle sürüp gidiyor. Dünyanın yarısından fazlası! Şu anda da topraklarından sürülüp atılan insanların oranı, "günde bin" civarında! Bunun sebebi de paramiliter terörü ve ABD'nin yürüttüğü kimyasal savaş. Aslında ben oralara gittim ve gördüm bunları... Evet, orada da entelektüeller seslerini yükseltiyorlar – sadece baskıya karşı

değil, katledilme tehlikesine karşı da yükseltiyorlar. Ve gerçekten de katlediliyorlar... Ama, tabii Diyarbakır yöresindeki köylüler ve insanlar? Onların durumu karşısında da dünyadaki başka şeylerin, insanların durumunun önemi azalıyor. Endüstriyel ülkelerdeki insanlar için de geçerli bu. Onlar, bu derece baskı ve zulümle karşı karşıya değiller... Dolayısıyla, insanı cesaretlendirmek ve konusunda epey umutlanacak durum da var ortada...

Ö. Madra: Evet, belki Doğu Timor halkının gösterdiği cesarete de bakarak umutlanabiliriz...

N. Chomsky: Onların gerçekleştirdiği şeyi akıl havsala almaz!.. Yani, 800 bin nüfuslu bir ülkenin, Endonezya gibi devasa bir askerî kuvvetin –ABD, İngiltere ve Fransa'nın desteği ile– giriştiği soykırıma yönelik istilasına dayanabilmesi fikri... Böyle bir şeyin mümkün olabileceğine kim inanırdı? 1970'lerde bu istila ve istilaya verilen Batı desteğine karşı muhalefet başladığında ben de hemen işin içine girdim. Ama, bunun bir yere varacağını aklımdan bile geçirmiyordum doğrusu. Hayal bile edilemez bir şeydi.

Ö. Madra: Ve her şeyi göze alarak bağımsızlık referandumunda oy kullandılar...

N. Chomsky: ...Referandumun ardından katledildiler ve Batı da katliamı desteklemeyi sürdürdü. Ta ki, kamuoyu baskısı altında Clinton nihayet Endonezya'ya çekil emri vermek zorunda kalana kadar...

İşte burada –Batılı entelektüellerin öğrenmeyi reddettikleri– bir ders çıkıyor. Çok açık bir ders. Clinton'ın yapması gereken tek şey vardı: Endonezya generallerine "bu iş bitti" demek. Bunu dediğinde de ertesi gün çekildiler zaten... Aynı şey, Kürtlerin bulunduğu bölgelerdeki baskılar ve mezalim için de geçerliydi. Clinton, buraya silah akıtmak yerine, "bunu yapamazsınız" deseydi, buradaki baskı da dururdu...

Ö. Madra: Sorular bu kadardı. Ama, müsaade ederseniz, baştaki soru listesinde sözünü etmediğim tek cümlelik bir soru daha sormak istiyorum: Hâlâ haftada yüz saat çalışıyor musunuz?

N. Chomsky: (*Gülerek*) Evet... Hatta günde yüz saat (!)

Ö. Madra: Peki, kaç yıldan beri?

N. Chomsky: Çok uzun zamandan beri...

2003

Hasan Cemal

18 Haziran 2003 tarihinde Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

BİZ TÜRKİYE'DE YURTTAŞLARIMIZIN BİR KISMINA ANADİLLERİ YOKMUŞ GİBİ MUAMELE ETTİK

Şahin Alpay: *Milliyet* gazetesi yazarı Hasan Cemal ile hayli ilgi gören kitabı *Kürtler* üzerine sohbet edeceğiz. Hoş geldin Hasan'cığım.

Hasan Cemal: Hoş bulduk Şahin.

Ş. Alpay: Biz 1980'leri gayet iyi hatırlayan bir kuşağın mensubuyuz, o günlerde Kürt lafını ağzımıza dahi almak bir meseleydi. Kitabını okuduğum zaman aklıma gelen ilk şeylerden biri de şu oldu; kaldırmadık taş bırakmamışsın. Bu Kürt sorununu bütün veçheleri ile ele almışsın, yakası açılmadık bütün konuları da bu kitapla gündeme getirmişsin.

H. Cemal: Çok teşekkür ederim.

Ş. Alpay: Ben de seni tebrik ediyorum gerçekten, çok yararlı bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Bu noktadan hareketle ilk sormak istediğim şu…

H. Cemal: Zor soru sorma.

Ş. Alpay: Bu kitap nasıl karşılandı?

H. Cemal: Satış açısından soruyorsan iyi karşılandı.

Ş. Alpay: Ne gibi tepkiler aldın? Çünkü hakikaten şimdiye dek pek söylenmemiş açıklıkta şeyler söyledin ve meselenin sivri yanlarına, bazı hassas yanlarına da dokundun. Nasıl karşılandı bu kitap? Bunu sormamın sebebi... nereden başlayıp nereye geldiğimizin cevabı burada aslında.

H. Cemal: Tabii değişik çevrelerin değişik tepkileri var ama ben şöyle özetleyebilirim; bu kitap genel olarak olumlu karşılandı. Tepki duyanları veya olumsuz tepki verenleri dahi bence bir ölçüde düşünmeye sevk etti. Bunu önemsiyorum. Bir de bu konu üzerinde düşünmemiş çevreleri düşünmeye sevk etti, onların bu kitabı okuduğunu gördüm. Bu da benim çok önemsediğim bir şey. Aslında bu kitabın içinde yer alan birçok konuyu günlük yazılarımda, *Cumhuriyet*'te, *Sabah*'ta ve daha sonra da *Milliyet*'te işledim ben. Fakat günlük yazılar kaybolup gidiyor, 24 saatte gidiyor.

Ş. Alpay: Bir de tabii kitabı alanların hepsi seni *Milliyet*'te, *Sabah*'ta, *Cumhuriyet*'te yıllardır izleyen insanlar değil, bu kitapla sen çok daha geniş bir çevreye açıldın.

H. Cemal: Doğru.

Ş. Alpay: Bunu söylememin sebebi şu; Kürt meselesini tartışmakta giderek olgunlaşan bir noktaya geldi Türkiye, bu konuda artık eski tabuları aşıyor. Türkiye biliyorsun bu konuda büyük reformların eşiğinde, bazı adımları attı, bazı adımlar geliyor; o bakımdan bu kitabın gördüğü kabul veya ret bizim bu reformları uygulamakta ne kadar başarılı olacağımıza bir ölçü olacak. Türk toplumu artık reformlara hazır mı?

H. Cemal: Bence büyük ölçüde hazır, bunu rahatlıkla söylemek mümkün. Bir defa hiç kuşkusuz uçlar var, onları bir kenara bırakacaksın, o uçlar yer alıyor, yine varlığını sürdürüyor ama esas önemli olan herkesin "bu işin bir insan hakları boyutu var, bir kimlik boyutu var, kültürel boyutu var, bunlar çok ihmal edilmiş" demesi. İkincisi, olmaması gereken, insanlık adına ayıp olan şeyler yaşanmış, bunların olmaması gerekiyor. İnsanların diliyle, kimliği ile bu kadar oynamamak gerekiyor, bu insanların kendisi gibi olması, kendi kültürel kimliğini geliştirebilmesi, dilini konuşabilmesi, yazabilmesi ve öğrenebilmesi, bunların artık sorun olmaması gerektiğini rahatlıkla kabul eden çevreler genişlemiş durumda.

Ş. Alpay: Bunun çoğunluk olduğunu artık söyleyebilir miyiz?

H. Cemal: Bence söyleyebiliriz, şöyle bir baktığın vakit parlamentoda mesela AKP'ye bakıyorsun, CHP'ye bakıyorsun bunlar büyük çoğunluk, Türkiye'yi temsil ediyorlar bir yerde.

Ş. Alpay: Parlamento dışındaki büyük çoğunluk da zannediyorum farklı bir konumda değil bugün. Geçen gün Mehmet Ağar'ın 6. Uyum Paketi hakkında söylediklerini okudum da, doğrusu çok...

H. Cemal: Aslında tabii Mehmet Ağar gibi figürler, bu olayın çok içinden geldikleri için birtakım şeylerin gerekliliğini daha rahat görebiliyorlar zaman içinde. Ben bunu askerler için de söyleyebilirim. Çünkü asker ya da güvenlik görevlisi, kelle koltukta ya da elde silah bir kavganın içine girmiş ve bu kavganın içine girdiği vakit sorunun diğer boyutlarını da düşünmeye başlamış. Bunun sadece bir askerî olay olmadığını, bir güvenlik sorunu olmadığını içinde yaşayıp görmüş. Birtakım fanatikleri bir kenara bırakırsan, bunun çözümünün bir yerde demokrasiden, insan haklarından, hukuktan vs. geçtiğini görmüş. Çünkü gittiğin vakit Güneydoğu'ya, Kürt vatandaşlarla konuştuğun vakit "Ne diye benim dilimle uğraşıyor bu devlet, niçin benim dilimi doğru dürüst, rahat rahat öğrenmemi engelliyor? Ben bir yerde Kürt'üm, kimse benim kendimi Kürt hissetmemi elimden alamaz, ama aynı zamanda ben bir yerde Türk'üm" de diyebiliyor.

Geçen hafta Diyarbakır'da kitap imzasına gittim ve bu sırada bir genç çıktı dedi ki "Sizin kitabınızda iki kültürlülükle ilgili bir bölüm vardı –bunu tam böyle ifade etmedi tabii– bir yerde 'ben hem Kürt'üm, hem Türk'üm' diye bir şey geçiyor, bu çok ilginçti. Diyarbakır'da birçok yerde bunu kendi aramızda çok tartıştık; 'ben hem Kürt'üm, hem Türk'üm'ü. Bu olabilir mi, olamaz mı sorusunu tartışmaya başladık." Oysa bunun olabileceğini insanlar görmeye başladılar, bu zaten böyleydi, ne yaparsan yap kökler kaybolmuyor. Bunu nasıl sorun olmaktan çıkaracaksın, mesele bu. Yoksa sadece askerî bir üstünlük sağlayarak bir yere gitmek mümkün değil.

Ş. Alpay: Kitabının başına Felat Cemiloğlu'nun hikâyesini koymuşsun, gerçekten kitabın en çarpıcı yerlerinden biri, zaten başına koymuş olman da önemli. Ben belki senden daha önce dinlemiştim Felat Bey'den bu hikâyeyi, irkilmiştim, fakat onu yazacak ortamı da Türkiye'de görmemiştim doğrusu, dinlediğim zaman. Bu ortamın da gelmiş olmasının, artık bunun da ortaya konmasının dikkat çekici olduğunu düşünüyorum. Felat Bey'e yapılan işkenceler, eziyetler gerçekten mutlaka okunması gereken, senin kitabının mutlaka okunması gereken yerlerinden biri.

H. Cemal: Bu arada antrparantez bir şey söyleyeyim Felat Bey'le ilgili: Diyarbakır'a gittiğimde Felat Bey orada yedi-sekiz kişinin içinde "Yahu, 1980'lerin başında, 12 Eylül döneminde Diyarbakır Askerî Cezaevi'nden çok kişi geçti ve bu muamelelere hepsi maruz kaldılar ama çok az insan bunu anlattı. Belki de çok ender insanlardan biri de benim" dedi. Bu insanlık suçu diyorum ben, bu insanlık suçu sadece Felat Bey'le ilgili olarak işlenmiş değil, çok sayıda insanın başına gelmiş.

Ş. Alpay: Felat Cemiloğlu'ndan bahsediyoruz, belki izleyicilerimizden bir kısmı bilmiyordur, Felat bey Diyarbakır'ın en köklü ailelerinden birinin mensubu, gayet yerleşik bir işadamı ve böyle olduğu halde 80'lerin ortalarında, tam tarihini hatırlamıyorum...

H. Cemal: 1981.

Ş. Alpay: 12 Eylül döneminde gözaltına alındıktan sonra gerçekten tarifi mümkün olmayan işkencelere maruz kalmış olan bir yurttaşımız. Felat Cemiloğlu'na ve birçok insana yapılan bu muamelelerin gerçekten meselenin bu kadar büyümesinde ve sonunda otuz bin insanımızı kaybettiğimiz büyük bir içsavaşa dönüşmesinde rolü yok muydu?

H. Cemal: Bu olayın bu kadar parlamasının temelinde devletin yaptığı birçok yanlışın da payı var, ondan hiç kuşkum yok. Bu devletin yanlışları Cumhuriyet devletinin kuruluşuna kadar gidiyor. Ulus devletinin kuruluşunda birtakım aşırılıklar yaşandı ve ulus devletinin kurulmasını ve Cumhuriyet Devrimi'ni savunan

bir kişiyim. Ama bununla birlikte o zaman kimlikler konusunda yapılan bazı yanlışların ta bugünlere kadar, demokrasiye kadar taşınmış olması, bir yerde bunu çok basite indirgersen, kimliğin reddedilmesi, inkâr edilmesi, dilin reddedilmesi, inkâr edilmesi, Kürtçe konuştun diye pazar yerinde para cezası kesilmesine kadar varan uygulamalar... Ki bu 1920'lerde başlıyor, sonra 12 Eylül 1980 askerî yönetimiyle Kürtçe konuşmak tekrar yasaklanıyor kamuoyunda, kamusal yerlerde.

Bunu yaptığın vakit, bu kimlik bu kadar bastırılınca, çok çarpıcı iki örnek çıkıyor. Diyarbakır Askerî Cezaevi için Öcalan da kalkıp "Burası bize militan yetiştirme fabrikası gibi çalışmıştır" dedi. Hakikaten Felat Cemiloğlu da söylüyor, "Ben genç olsaydım dağa çıkardım" diyen kendisi. Bu kimlik bastırma olayı ister istemez çok önemli nedenlerden biri, önemli bir pay sahibi. Tabii burada birçok başka etken de var, Körfez Savaşı var, Kuzey Irak'ta meydana gelen şeyler var.

Ş. Alpay: Şüphesiz. Felat Cemiloğlu'nun hikâyesi, tabii adamın maruz kaldığı maddi manevi baskı, işkence ve eziyet son derece çarpıcı. Fakat sen, eski Türkiye İşçi Partisi milletvekili Tarık Ziya Ekinci'nin çocukluk ve gençlik anılarını da aktarıyorsun; bu bağlamda 1927 yılında çıkarılan "Şark Islahat Planı"yla Doğu'da ve Güneydoğu'da nasıl Kürtçenin açık yerlerde konuşulmasının da yasaklandığını ve bunun ne büyük bir psikolojik ve manevi işkence haline geldiğini anlatıyorsun. Ben doğrusu kitabın o bölümlerini de fevkalade çarpıcı buldum. Bu üzerinde düşünmediğimiz bir konu, biz Türkiye'de yurttaşlarımızın bir kısmına anadilleri yokmuş gibi muamele ettik.

H. Cemal: Aslında bu kitapla daha çok yapmak istediğim, ki gazetelerdeki röportajlarımla da yapmak istediğim, olayın insani boyutunu ön plana çıkarmaya çalışmak oldu hep. O yüzden de mesela kitabı siyah rugan pabuçlu Ali Dayı'ya ithaf ettim, alelade bir yurttaş, Lice'nin Ağaçlı köyünden. Köyünden koparılmış, zorla sürgün edilmiş ve kendi yurdunda sürgün olarak yaşayan bir yaşlı adam. Kendi köyündeki ceviz ağacını özlüyor, beton bir

blok apartmanda yaşamaktan en ufak bir zevk almıyor ve müthiş mutsuz bir adam.

Bir tarafta onun hikâyesi, onun mutsuzluğu var, bir tarafta Cemiloğlu'nun hikâyesi var, öbür tarafta Tarık Ziya Ekinci'nin daha çocukken tanık olduğu olaylar var... Bunlarla birlikte bir duyarlılık oluşturmaya çalıştım, bu aynı zamanda bir Türk sorunu. Birçok Türk, ya da diyelim "beyaz Türkler" ya da diyelim bu toplumun kreması, ne olup bittiğini çok fazla bilmiyor henüz. Bu kitapta o duyarlılığı onlara vermeye çalıştım.

Ş. Alpay: Bütün olanlara, bütün bu yaşananlara rağmen hakikaten dediğin gibi, nasıl bir şeyden geçtiğimizi bilmiyoruz.

H. Cemal: Tabii medyayı, basını, kendimizi de biraz eleştirmemiz, sorgulamamız lazım.

Ş. Alpay: Kitapta çok ilginç, özellikle siyasilerle ilgili açıklamaların var. Mesela benim için çok çarpıcı olan Süleyman Demirel'le ilgili bir bölüm var; hiçbir yerde çıktığını zannetmiyorum, sana söylenmiş bir laf. Demirel diyor ki "Atatürk milliyetçiliğinin şoven bir tarafı yok değildir, biraz yer yer ırkçılık dahi kokar. 'Ne mutlu Türküm diyene!' lafı da biraz yoruma bağlıdır, aslında Türk'ü esas sayar." Süleyman Demirel'in bazı politikaların ne kadar ırkçılık koktuğunu görmüş olması son derece ilgi çekici. Aynı Demirel'in 1991 Aralık'ında seçimleri kazandıktan sonra Diyarbakır'da yaptığı o meşhur "Kürt realitesini tanıyoruz" dediği konuşması da çok ilginçtir; "Nereden çıktı Orta Asya'dan geldiğimiz?" şeklinde sorular da sorar bu ilginç konuşmasında. Ancak ondan sonra bakıyoruz, Demirel'i iktidarda başbakan olarak, cumhurbaşkanı olarak adeta Kürt kimliğinin bastırılması politikalarının takipçisi bir pozisyonda görüyoruz. Politikacılar niçin muhalefette ve iktidarda bu kadar farklı olabiliyorlar?

H. Cemal: Bence Türkiye'de özellikle siyaset sınıfı Kürt sorunuyla ilgili olarak neyin ne olduğunu bilmiyor değil. Çünkü Kürtlerin içinden, halkın içinden gelen temsilcilerle iç içe yaşıyorlar, gidiyorlar oraları geziyorlar, orada neler olduğunu Tarık

Ziya Ekinci'den ben nasıl dinlediysem, onlar da kendi milletvekillerinden, bölge milletvekillerinden duyuyorlar. Bunlar gayet açık, bunları yerli yerine de oturtabiliyorlar. Fakat iktidara gelip MGK'da askerle karşı karşıya oturdukları vakit bence iş değişiyor. Şundan dolayı değişiyor; kendi derslerini iyi çalışsalar ve bunu sistemli bir biçimde savunsalar, askeri bazı konularda ikna etmeleri mümkün, diye düşünüyorum. Bir de ikinci bir nokta tabiatıyla yükselen bir silahlı eylem ve teröre, şiddete başvuran bir ayrılıkçı milliyetçi harekete karşı orada birkaç tane yol çıkıyor. "Önce bunu durdurmamız lazım" deniyor, özellikle 80'li yıllarında.

Ş. Alpay: Bunlar çok tartışıldı tabii; önce terör bitsin, ondan sonra gerekli reformları yaparız dendi ama, gayet iyi biliyoruz ki her cephede kültürel, psikolojik, politik ve askeri bir mücadele verilmiş olsaydı herhalde yaşadığımız savaş bu kadar kanlı olmazdı. Ben en azından yazılarımda her zaman böyle savundum.

H. Cemal: Kitapta Mesut Yılmaz'ın anlattığı bir şey var, diyor ki "Her iktidara gelen parti önce üç seçenekle karşı karşıya kalır, o seçeneklerden birini en çok benimsemeye meyyaldir, eğilimlidir. İkisini bir arada götürelim. Bir taraftan terörle mücadele olsun, bir yandan da reformlar yapalım. Ama MGK'ya gelindiği vakit, bu konuda askerin ve devletin iç odaklarının görüşü ağır basar ve önce şiddetle mücadele. Hep böyle geldik iktidara." Burada bir eksik var.

Ş. Alpay: Dileyelim ki Türkiye'de Kürt-Türk kardeşliğinin güçlenmesi ve iki tarafın da birbirini daha iyi anlaması için bu kitabın bir vesile teşkil etsin. Bugün buraya geldiğin ve bizimle beraber olduğun için sana çok teşekkür ediyoruz.

H. Cemal: Ben de teşekkür ederim.

2003

11 Eylül'den iki yıl sonra:

ABD nereye gidiyor, biz nereye gidiyoruz, azimetimiz neresi?

Bir Deneme

Ömer Madra

Eylül 2003

Giriş: Guguklu Saat
(Deliler evinde nasıl naklen maç anlatılır, ona dairdir)

Ken Kesey'in *Guguk Kuşu* adlı klasik romanında ve Miloš Forman'ın aynı adlı filminde yer alan nefes kesici sahnelerden biri şöyle: Düştüğü hapishanenin çiftliğindeki angaryanın ağır şartlarından kurtulmak için, "hile-i şeriye" yoluyla kendini gönüllü olarak akıl hastanesine kapattırmayı "başaran" sabıkalı McMurphy, oradaki delileri insani bir düzen için örgütlemeye başlayınca, çok geçmeden koğuş müdiresi dev Hemşire Ratched'in can düşmanı halini alır. Devletin ve büyük şirketlerin kudret ve kontrol mekanizmalarını olanca cesametiyle bedenen temsil eden nihai otorite Ratched, koğuştaki herkesten mutlak itaat ve mükemmel bir düzen beklemektedir. Özgürlüğüne pek düşkün olan asi McMurphy, otoriteye meydan okumaya başlayınca, onun adına bütün koğuşa "Nazi usulü" toplu cezalar uygulanmaya başlanır. Merakla beklenen bir final maçının televizyondan izlenmesine son anda yasak konur mesela. Öfkeden deliye dönen McMurphy, bunun üzerine, kararmış ekranın karşısına oturur ve olağanüstü bir spor spikerinin dinmek bilmez coşku ve ustalığı ile "maçı" koğuştaki deli arkadaşlarına saniyesi saniyesine anlatır. Kapalı televizyondan naklen canlı yayın! Bu olağanüstü maç naklini sağır ve dilsiz "şizofren" arkadaşı, insan azmanı Kızılderili Reis Bromden bile hayranlıkla "dinlemekten" kendini alamaz.

1. Wampanoag'lı Kadın: (Mezar taşları nasıl okunmalıdır, yazıldıkları gibi mi, ona dairdir)

Kızılderili mi dedim? Der demez, o sihirli kelime söylenmiş gibi ben de birdenbire "dönüşüyorum" ve tımarhanedeki McMurphy oluveriyorum. Derhal kapıyorum mikrofonu ve yayına geçmişim gibi yapıyorum. Bu sessiz yayında başlıca düsturum, ünlü uluslararası medya devine ait televizyon kanalının kendi promosyonunu yaparken kullandığı slogan tabii: "Haber Bizden, Yorum Sizden".

Sunucu (Okur):
"Birkaç hafta önce Şükran günü tatili sırasında bazı arkadaşlarla birlikte ailecek bir ulusal parka gittik. Dolaşırken, karşımıza bir mezar taşı çıktı. Taşa şu cümle yazılmıştı: "Burada Wampanoag kabilesinden bir Kızılderili kadın yatıyor. Bu kadının ailesi ve kabilesi kendilerinden ve topraklarından feragat ettiler ki bu yüce ulus doğsun ve serpilip büyüsün."

Elbette, yerli halkın bu asil amaç için kendilerinden ve topraklarından feragat etmiş olduklarını söylemek çok doğru olmaz. İnsanlık tarihinin en büyük soykırım uygulamalarından biri esnasında katledilmiş, parça parça doğranmış ve dört bir yana savrulmuşlardı demek daha doğru olur... Ve biz bu olayı her ekimde Kolomb gününde onu anarak kutluyoruz – o Kolomb ki kendisi de hatırı sayılır bir kitle katilidir aslında.

Hepsi de iyi niyetli, dürüst yüzlerce Amerikan vatandaşı düzenli olarak bu mezar taşının başında toplaşıyor ve görünen o ki herhangi bir tepki göstermiyor – belki bir tek, yerli halkların fedakârlıklarını geç de olsa nihayet takdir etmiş olmanın verdiği tatmin duygusu dışında... Ama, bu insanlar Auschwitz ve Dachau toplama kamplarını ziyarete gitseler ve orada üstüne şu satırların yazılmış olduğu bir mezar taşı bulsalar, farklı bir tepki gösterirlerdi belki: "Burada bir kadın, bir Yahudi yatıyor. Bu kadının ailesi ve halkı kendilerinden ve malvarlıklarından feragat ettiler ki, bu yüce ulus gelişsin ve refaha kavuşsun." [1]

2. Cevabı İçinde Olan Soru: (Medyanın bize anlattıkları neden masaldır, kim inanmaz, ona dairdir)

Mezar taşları ve kitabeler dünyayı anlamamıza ve anlamlandırmamıza yetmiyor demek. O zaman biz de Medyaya bakarız. Gazetelere, radyoya ve televizyona. O bizim cam küremiz. Kendimizi içine gönüllü olarak kapattığımız bu tımarhanede kurallar nasıl işliyor diye öğrenmek için. Ama, göremeyiz maalesef.

---

1 Noam Chomsky, "The Manufacture of Consent," *The Chomsky Reader* içinde, (der.) James Peck, NY, Pantheon, 1987, s. 121-22; zikreden: Arundhati Roy, *War Talk*, Cambridge, Mass., South End, 2003, s. 86-87.

Küre bulanık, göstermiyor.

11 Eylül terör saldırılarından sonra ABD Başkanı, Amerika'nın düşmanlarını "özgürlüğün düşmanı" diye tanımladı. "Amerikalılar soruyor, bizden neden nefret ediyorlar diye," dedi. Ve cevabını da kendisi verdi hemen: "Bizim özgürlüklerimizden, din özgürlüğümüzden, ifade özgürlüğümüzden, oy verme özgürlüğümüzden, toplantı ve birbirimizin fikrine katılmama özgürlüğümüzden nefret ediyorlar," dedi.[2] Bunu dedi ve ardından bütün dünyayı teröre karşı sonsuz bir savaşa çağırdı. Afganistan'da, Irak'ta, Gazze'de...

Ama, Başkan'ın başlangıçtaki tespiti doğru değildi; Ulusal Park'ta Kolomb günü, herkesin başında toplaştığı mezar taşında yazılanlar kadar gerçekdışıydı. Amerika'yı eleştiren milyonlarca insanın büyük çoğunluğu, Amerika'nın dile getirdiği değerlere karşı değildi. Onlar, Amerika'nın "kendisine yapılmasını istemediği şeyleri başkasına yapması" politikasına karşıydı. En temel ahlaki ilkenin, herkese tek standart, tek değer ilkesinin çiğnenmesine karşıydı. Çok basit, manası kendinden menkul bir etik ilke aslında: "Kendine yapılmasını istemediğin şeyi, sen de başkalarına yapma"...

Başkan'ın aradığı cevap, sorusunun içinde mevcuttu zaten: Başkan'ın tanımladığı özgürlüğe katılmama özgürlüğü tanınmıyordu ki bize.

Baba gazeteler, dev ekranlı kanallar, koca koca mikrofonlar hiçbir zaman söylemiyordu ama öyleydi: Bundan tam yarım yüzyıl önce, demokratik seçimle gelmiş İran başbakanını kendi ülkesini refaha kavuşturmak amacıyla kendi petrolüne sahip çıktığı için büyük Amerikan ve İngiliz petrol şirketlerinin kârları adına devirmiş, bunun "özgürlük" ve "demokrasi" için olduğunu söylemiş, söyler söylemez İran petrollerinden elde edilen gelirlerin yüzde doksanına İngiltere ile birlikte el koymuş, işleyen İran demokrasisinin yerine de dünyanın en zalim işkenceci yönetimlerinden birini geçirmişti. Bu korkunç darbeden, elli yıl sonra 11

---

2 *The New York Times*, 21 Eylül, 2002, Roy içinde, *a.g.e.* s. 81-82

Eylül'de İkiz Kuleler'i ve Pentagon'u vuran köktendinci teröre uzanan dehşetengiz eğriyi görmemek için ya ahmak ya da düpedüz kötü niyetli olmak gerekiyor herhalde.[3]

Başkan gerçek cevabı bilmek isteseydi, daha İkinci Dünya savaşı bitmeden Nazi liderlerinin baş casus ve cellatlarının hizmete alınmasından başlayarak, İtalya'daki Gladio operasyonundan geçip, Latin Amerika'dan Hindiçini'ye, Endonezya'dan Irak'a, Bosna'dan Afganistan'a ve Ortadoğu'ya giden, kısacası yeryüzünün neredeyse bütün köşelerini tutan dehşetengiz darbeler, askerî müdahaleler ve bunların sonucunda ölen, yaralanan, sakat kalan, sefaletin en koyusuna düşen muazzam sayıdaki insanın ebediyen eksik kalmaya mahkûm kalacak listesine bir göz atardı hiç olmazsa. Bunu "mainstream" medya söylemiyordu; ama biz, yeryüzünün -çoğu Batı ülkelerinden gelen- bir avuç bağımsız düşünürünün ve entelektüelinin o muazzam propaganda makinesine karşı verdiği şaşılacak "savaş" sayesinde biliyorduk.[4]

---

3 İran darbesi ve günümüze uzanan etkileri konusunda bkz. Stephen Kinzer, *All The Shah's Men:An American Coup and The Roots of Middle East Terror*, Hoboken, New Jersey, Wiley, 2003; Ayrıca, Democracy Now! radyosunda Amy Goodman'ın Kinzer ve Abrahamian ile söyleşisi için bkz. "50. Yılında İran Darbesi", www.aciksite.com , 28 Ağustos 2003

4 Bağımsız kritik düşüncenin parlak örneklerini veren bu entelektüellerden seçilmiş birkaç örnek sayarsak: Öncelikle Amerikalılar: Noam Chomsky, Edward Said, Richard Falk, William Blum, David Edwards, Chalmers Johnson, Howard Zinn, Amy Goodman... Onların yanı sıra, Robert Fisk, John Pilger, George Monbiot gibi Britanya, Naomi Klein gibi Kanada vatandaşlarını sayabiliriz; ayrıca, Arundhati Roy, Tarık Ali, Eqbal Ahmad, Aijaz Ahmad gibi "Güney"den (Hindistan ve Pakistan) gelenler de var; tabii, Uri Avnery, Ze'ev Schiff, Amira Hass, İlan Pappe gibi İsraillileri anabiliriz. Burada, bu yazarların bazılarının yapıtlarından nispeten yeni tarihli birkaç örnekle yetiniyoruz: Örneğin, bkz. N. Chomsky, *For Reasons of State*, New York, New Press, 2003; William Blum, *The Rogue State*, 3. baskı, Monroe, Common Courage Press, 2002; N. Chomsky, *Understanding Power*, New York, The New Press, 2002, N. Chomsky, *9/11*, New York, Seven Stories, 2001, N. Chomsky, *Rogue States*, Londra, Pluto Press, 2000; N. Chomsky, *Fateful Triangle*, yeni baskı, Londra, Pluto Press, 1999; Gore Vidal, *Perpetual War for Perpetual Peace*, New York, Nation Books, 2002, Mark Zepezauer, *The CIA's Greatest Hits*, Tucson, Odonian Press, 6. baskı, 2002, Richard Falk, Yırtıcı Küreselleşme, çev. Ali Çaksu, İstanbul, Küre Yayınları, 2001, John Pilger, *The New Rulers of the World*, Londra, New York, Verso, 2002; Tarık Ali, *The Clash of Fundamentalisms*, Londra, New York,

3. Buhar Kazanından "Şişko Oğlan"a ("Demokrasi sanatı" nedir, insanlar nasıl savaştırılır, ona dairdir) (Kısa Patlamalar Tarihi)

Neleri biliyorduk? Yirminci yüzyıl başında Küba'yı işgal etmek için Maine savaş gemisinin infilakını İspanyolların üstüne atmak yetmişti. Bu yalanı böyle yazan savaş propaganda makinesi "Yurttaş Kane"in (R. Hearst) devasa basın imparatorluğunun organlarıydı, onlar "komplocuları" bulana elli bin dolar (enflasyon düzeltmesiyle bugün belki milyon dolar) veriyorlardı. Alan çıkmadı. İşgalci İspanya gitti, işgalci Amerika geldi ve Küba, Amerikan askerleri ve büyük Amerikan şirketleri tarafından istila edildi. 70 küsur yıl sonra, Maine gemisinin buhar kazanının patladığı, olayın bir kaza olduğu resmen saptandı.[5]

Yirminci yüzyılın ilk büyük savaşına, Birinci Dünya Harbi'ne de böyle propagandayla sokuldu Amerika. Başkan Wilson "Zaferi Olmayan Barış" sloganıyla gelen bir "pasifistti". Ama, halkı savaş manyağı yapan bir propaganda makinesi çalıştırdılar, onları savaşkanlaştırdılar ve özgürlük adına savaşa soktular. Modern siyaset biliminin, halkla ilişkiler endüstrisinin ve modern medya endüstrisinin kurulduğu yıllardı, propaganda da onun asli parçasıydı. "Demokrasi sanatı" deniyordu buna. Zaten propaganda makinesinin başındaki adam, bu sanatta "bir ordu askerlerinin bedenlerini nasıl nizama sokarsa, kamunun zihnini de tamamen ordu gibi nizama sokma" yollarından bahsediyordu.[6] Kendisi, daha sonra ilk modern halkla ilişkiler (PR) endüstrisini kurdu. Savaşa istila ya da ekonomik nedenlerle değil, özgürlük gibi değerleri korumak için girildiği söylendi. Bunu söyleyenler, gaze-

---

Verso, 2002; Gore Vidal, *The Last Empire*, Londra, Abacus, 2001, Robert Fisk, *Pity The Nation*, 3. baskı, Oxford University Press, 2001.

5 Yüzyılın "ilk büyük medya aldatmacası" olan Maine olayı için, örneğin Cem Kum-Cem Ozil'in, Açık Radyo, "Kurşun Asker" programı, 16 Eylül 2003 kayıtları dinlenebilir.

6 Bkz. Alex Carey, *Taking The Risk Out of Democracy: Corporate Propaganda Versus Freedom and Liberty*, (der.) Andrew Lohrey, Urbana, Univ. of Illinois Press, 1997 Noam Chomsky, *Propaganda and the Public Mind* (David Barsamian ile söyleşiler) içinde, Londra, Pluto Press, 2001, s.151

teciler, profesörler vb. gibi progandanda üstadlarının yanı sıra, büyük şirket liderleri idi.[7]

İkinci Dünya Savaşı'na da böyle girdi ABD. Medyadan okurken onun "iyiliğinin" doruğa çıktığı, Nazizme ve Faşizme karşı karşı demokratik özgürlükleri savunmak için silaha sarıldığı söylenir. Ama doğru değildir bu. Hitler ve adamları, yeryüzündeki Yahudileri toptan yok etme planını uygularken, ABD başını öteki tarafa çevirmişti, Holocaust'tan kaçabilenleri ülkesine sokmuyor, sınırdan geri çeviriyordu.[8] Savaşa daha sonra girecekti. Ne zaman? Siyaset ve büyük şirket çıkarları gerektirdiği zaman. Nasıl? Maine gemisi gibi bir olayı, Japonların Pearl Harbor'u bombalamasını kullanarak. Oysa, Japonların şifreleri çözülmüş, Amerikan askerî istihbaratı saldırının tarihini ve yerini önceden öğrenmişti; Başkan ve adamları her şeyi biliyordu, ama kimse kılını kıpırdatmadı.[9] Kamuoyu ateşlendi, azdı, ülkedeki Japon vatandaşlar tecrit edildi ve savaşa böyle girildi. Savaştan çıkarken de, başka bir şey yapıldı. Arundhati Roy'un ifadesiyle:

Gürültülü zafer çığlıkları arasında boğuntuya gelen bir şey vardı: Amerika'nın en barbarca hareketi, daha doğrusu, yeryüzünün gördüğü en dehşet verici tek eylemdi bu: Atom bombasının Hiroşima ve Nagasaki'nin sivil halkları üzerine atılmasıydı bu. Oysa, savaş bitti bitiyordu. Yok olup giden yüzbinlerce Japon, nesiller boyu kanserden harap olan sayısız diğer insan, dünya barışına bir tehdit oluşturmuyordu. Onlar *sivildi*. ... Bombardıman, Amerika'nın gücünü göstermek için soğukkanlılıkla girişilmiş, hesaplı kitaplı bir deneydi. O tarihte Başkan Truman bunu "tarihteki en büyük şey" diye tarif edecekti. ... İkinci Dünya Savaşı'nın "barış için savaş" olduğu söylendi bize. Atom bombası da "barış silahı" idi. [10]

---

7 Chomsky, *a.g.e.*

8 Roy, *a.g.e.*, s.88

9 Ahmet Şükrü Esmer, Ank. Üniv. SBF'de 1967'de verdiği "Siyasi Tarih" ders notları (özel); ayrıca, Cem Kum'un Ekim 2001'de Açık Radyo'daki "Kurşun Asker" programı kayıtları dinlenebilir.

10 Roy, *a.g.e.*, s.88 ve dipnotu 119, s. 131: Hiroşima Komitesi Raporu: *Hiroshima and Nagasaki: The Physical, Medical and Social Effects of the Bombings*, New York, Basic, 1981; *Newsweek*, 7 Eylül 1981, s. 72

4. Sürekli Barış İçin Sürekli Savaş: (Orwell'in romanı hayatta ispatlanmak zorunda mıdır, ona dairdir)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra –Amerika ve Avrupa'daki görece barış dışında– pek barış olmadı ama, 1945 V-J (Japonlara karşı Zafer) Günü'nden ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan 11 Eylül 2001'e kadar geçen süre içinde Amerika Birleşik Devletleri, Amerikalı tarihçi Charles Beard'ın deyişiyle "sürekli barış için sürekli savaş"a girdi:

Bu sürede komünizme, terörizme, uyuşturuculara karşı yeryüzünde 250'ye yakın operasyon yaptı, beş kıtada kırktan fazla hükümeti devirmeye, otuzdan fazla ulusal hareketi ezmeye girişti, sayısız diktatörü destekledi ve silahlandırdı; Endonezya'da 100 günde 500 bin-1 milyon arasında insanın öldüğü ve "nehirlerin pembe aktığı" katliamı yapanları aktif olarak destekledi ve silahlandırdı, öldürülen binlerce "şüpheli"nin listelerini katillere önceden dağıttı; İsrail'in Lübnan'daki feci kanlı savaşına yakın destek verdi, Ortadoğu'da İsrail'in Filistin'i yüzyılın en uzun -ve tabii illegal- işgali altında tutmasına açık çek verdi, Afganistan'da bir milyon insanın katledildiği iç savaşta aktif rol oynadı, Ruanda'da üç ayda 800 bin ila bir milyon insanın palalarla katledildiği etnik katliama BM komutanının önceden uyarısına rağmen "seyirci kaldı", Türkiye'de Güneydoğu'da sayısı tam bilinmeyen ama kırk bine yakın olduğu tahmin edilen insanların ölümüne yol açan "düşük yoğunluklu savaş" sırasında silah yardımını en üst düzeye çıkardı; Doğu Timor halkının üçte birini yok eden Endonezya sömürgecilerine tam desteğini esirgemedi; ortaçağ kuşatmalarından hiç farkı olmayan ambargolar ve yaptırımları BM'ye zorla yaptırarak özellikle Irak'ta en az bir buçuk milyon insanın ölümüne yol açtı... Arada, Maine ve Pearl Harbor olaylarına bir de "Tonkin olayı"nı ilave ederek Vietnam'da savaşa, istilaya ve yıkıma girişti. Yalnız bu defa, ilk ikisinden farklı olarak, ortada ne bir kaza, ne de –önceden haberdar olunmuş bile olsa– bir saldırı vardı. Tonkin Körfezi'nde ABD'ye bir saldırı da olmamıştı: Tonkin olayı diye bir şey yoktu aslında; uydurulmuştu. Ama işte bu baha-

ne ile girişilen ve on iki yıldan fazla süren bir saldırı savaşı sonucunda ABD geride iki milyon Vietnamlı, Kamboçyalı ve Laoslu ölü bıraktı, kendi 58 binlik ölüsüyle birlikte.[11] İşin ilginç tarafı, bu savaşların ve saldırıların "gerekçe"sini oluşturan Tonkin Körfezi olayı gerçek olmadığı gibi, Amerikan medyasında ve akademiyasında Amerika'nın Güney Vietnam adı verilen ülkeye saldırdığına ya da orayı işgal ettiğine dair tek bir satır yazıya dahi asla rastlanmadı. Yirmi iki yıllık bir taramadan sonra şöyle yazıyordu Profesör Chomsky:

> Tarihte böyle bir olay yok. Onun yerine, Amerika'nın Güney Vietnam'ı, dışarıdan (yani Vietnam'dan) gelen teroristlere karşı *savunması* diye bir olay var.[12]

Tarihte böyle bir olay "yok"tu! Hiç olmamıştı. Tarih yeniden yazılıyordu. Özgürlük ve demokrasi adına. Bu darbelerde, savaşlarda, kıyımlarda ve bilumum felaketlerde yok olan, ortadan kalkan insanlar da tarihten çıkarılıyordu. Onlar, John Pilger'ın iç acıtıcı deyimiyle "nâ-insan/nâ-halk"tı çünkü. Ya bütün bu savaşlarda katledilen kuşlar, kavrulan hayvanlar, balıklar, börtü-böcek, ağaçlar ve bitkiler, radyasyondan usul usul zehirlenen canlılar? Onlarsa, bu gezegende yaşıyor sayılmıyordu zaten ve Roy'un dediği gibi, "piyasalar ve ideolojiler savaşında tümüyle unutuluyordu. Ve bu kibir, muhtemelen insan soyunun sonunu da getirecek"ti zaten.[13]

5. Görünmez Elin Görünür Faidesi: (Temel değerlerimiz nedir, kâr mıdır, değilse nedir, ona dairdir)

11 Eylül Terör saldırılarından sonra ABD Başkanı, "teröre karşı savaş" kapsamında ilk adım olarak Afganistan'a savaş açarken,

---

11 Bkz. Vidal, *a.g.e.*, s. 20-41; Blum, *a.g.e.*, s. 2, 125-183; Roy, *a.g.e.*, s. 89-101; Pilger, *a.g.e.*, s. 15-98

12 Noam Chomsky, "Afghanistan and South Vietnam,", Chomsky Reader, New York, Pantheon, 1987, Roy içinde, *a.g.e.*, s.91 (vurgu yazara ait)

13 Roy, *a.g.e.*, s. 95

ABD'nin barışçı bir ulus olduğunu söyledi ve şu savaş çağrısını yaptı:

> Bu Amerika Birleşik Devletleri'nin çağrısı. Dünyanın en özgür ulusunun, temel değerler üzerinde kurulmuş bir ulusun, nefreti reddeden, şiddeti reddeden, katilleri reddeden, kötülüğü reddeden bir ulusun çağrısı. Ve yorulmak bilmeyeceğiz.[14]

Temel değerler! Son yarım yüzyıldır yeryüzünün en az bir yerinde sürekli savaş halinde olan bu ülkenin temel değerleri nedir? Bunun en net tanımını ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld yapmıştı:

> Teröre Karşı Savaş'ta misyonumuz, Amerikalıların Hayat Tarzlarını sürdürmek zorunda olduğu konusunda bütün dünyayı ikna etmektir.[15]

Amerikan Hayat Tarzı'nı sürdürmek için serbest piyasa ve büyük şirketler gerekiyor. Serbest piyasa ve büyük şirketlerin çalışması için makinenin deposunu benzinle doldurmak gerekiyor. Petrol için de hegemonya kurmak ve savaşmak gerekiyor. Çünkü, yeryüzünde petrolün akışını denetleyen, yeryüzü piyasalarını da kontrol edebiliyor.

Bu makinenin nasıl çalıştığını dünyada en güzel, en özlü şekilde ifade eden insanlardan biri, *The New York Times* gazetesinin ünlü köşe yazarı Tom Friedman olmalı:

> Delilik İşe Yarar: ABD, hem Irak'a hem de müttefiklerine şunu açıkça belirtmelidir ki [...] Amerika güç kullanacaktır: Müzakerelere girişmeden, tereddüt etmeden ve BM onayı olmadan.[16]...
> Piyasanın gizli eli, gizli yumruk olmadan asla çalışmaz. McDonnel Douglas [savaş sanayii] olmadan McDonald's asla serpilip gelişemez. ... Silikon Vadisi teknolojilerinin serpilip gelişebilmesi için dünyayı

14 "Federal Document Clearing House", 10 Ekim 2001, Roy içinde. *a.g.e.*, s. 85
15 Roy, *a.g.e.*, s.74
16 Thomas L. Friedman, "Craziness Pays", *The New York Times*, 24 Şubat 1998, s. A21

> güvenli hale getiren gizli yumruğun adı da ABD'nin Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve Deniz Piyadeleridir.[17]...

Eğer büyük şirket küreselleşme projesinin nasıl çalıştığını yazılı olarak en iyi ifade eden Friedman ise, bunu beden diliyle en iyi anlatan kişi de, Amerika'nın Irak'taki İşgal Gücü'nün sivil yöneticisi Paul Bremer'dir şüphesiz: Irak "valisi" Bremer, takım elbisesinin altına, askerî botlar giyerek dolaşmaktadır. Saddam'ın aynalı-oymalı-kakmalı saraylarının mermer döşemelerinde ve bir de, insanlığa yazıyı, takvimi, şehirciliği kazandıran emsalsiz Sümer medeniyetinin baştan başa talan edilmiş, yağmalanmış kalıntılarının tozlu zemini üzerinde Amerikan Hayat Tarzı'nın silinmez postal izlerini bırakarak...

11 Eylül'den ve teröre karşı sonsuz savaşın ilanından sonra, gizli el ile postallı ayağın, "maskesi düştü". İkisi birden, ortalıkta fazlasıyla görünür oldu. Hintli yazar Arundhati Roy, ABD'nin öteki silahının yani serbest piyasa mekanizmasının, "gülücüğü yumruk gibi sıkılmış, gülümsemeyen bir gülümseme ile" yoksul dünyanın üzerine çöktüğünü – ve maskenin altından, o asla söylenmeyen "tabu" kelimenin, üç harften ibaret *kâr* kelimesinin nasıl fışkırıverdiğini şöyle bir meselle anlatıyor:

> Urdu dilinde, kâr kelimesinin karşılığı *faide*'dir. El Kaide de Söz demektir: Allah'ın Kelamı yani, Temel Kaide. Dolayısıyla, Hindistan'da kimilerimiz Teröre Karşı Savaş'ı, El Kaide'ye karşı El Faide diye adlandırıyor. Söz'e karşı Kâr (kelime oyunu yapmadan). Şimdilik, El Faide malı götürecek gibi görünüyor. Ama, gene de bilinmez...[18]

6. İstatistikler Her Zaman Yalan Söylemez: (Yalanlara sübvansiyon verilir mi, ona dairdir)

Gerçekten bilinmez. 2001'de Nobel Ödülü'nü alan (ABD başkanlarına ekonomik danışmanlık ve Dünya Bankası baş ekonomist-

---

17 Friedman, *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*, New York, Farrar, Strauss & Giroux, 1999, s. 373, Roy içinde, a.g.e., s. 69
18 Roy, *a.g.e.*, s. 70

liği görevlerini de yapmış olan) Nobel ödüllü ünlü ekonomist Joseph Stigliz, küreselleşme olgusuna ağır eleştiriler getirdiği kitabında, yoksul ülkelerin pek çoğunda bu olgunun vaat edilen ekonomik yararları getirmediğini söyledikten sonra tüyler ürpertici istatistikler ve "sistemin içerisinden" bilgiler veriyor:

Zenginlerle yoksullar arasında gittikçe büyüyen bir uçurum, Üçüncü Dünya ülkelerinde giderek artan sayıda insanı feci bir bir yoksulluk içinde bıraktı; bu insanlar günde bir dolardan daha az bir parayla yaşamlarını sürdürmek zorunda. Yirminci yüzyılın son on yılında yoksulluğun azaltılacağı tekrar tekrar vaat edildiği halde, sefalet içinde yaşayan insanların sayısı 100 milyon fazlalaştı. Hem de bu, dünyanın toplam gelirinin her yıl ortalama yüzde iki buçuk oranında arttığı bir dönemde oldu. [...]

Küreselleşmeyi eleştirenler, Batılı ülkeleri riyakârlıkla suçluyorlar ve eleştirenler haklı. Batılı ülkeler yoksul ülkeleri ticarette gümrük duvarlarını kaldırmaya iterlerken, kendi duvarlarını korudular, gelişme yolundaki ülkeleri kendi tarım ürünlerini ihraç etmekten alıkoydular ve böylelikle onları müthiş ihtiyaçları olan ihracat gelirlerinden yoksun bıraktılar.[19]

Dünya Bankası ve diğer BM kuruluşlarının, STK'ların verdiği bazı ek istatistikleri de buraya ilave etmek gerekir:

Zengin ülkeler, dünya nüfusunun yüzde 14'ünü oluşturuyor, ama dünya ticaret kârının yüzde yetmiş beşini alıyor, dünya nüfusunun yüzde kırkını meydana getiren yoksul ülkelerse, dünya ticaret kârının yüzde üçünü elde edebiliyor; Zengin ülkeler, verdikleri bir dolar yardım karşılığında, haksız ticaretten dolayı, yoksul ülkelerden iki dolar geri alıyorlar; Zengin ülkelerin kendi çiftçilerine verdikleri günde bir dolarlık sübvansiyon, yoksul ülkelere yaptıkları yardımın altı katı; Dünyanın en büyük yüz ekonomisinin elli biri ülkelerden değil, şirketlerden oluşuyor; Dünya nüfusunun yarısına yakını (2,7 milyar insan) günde iki doların altında bir parayla yaşıyor; Dünya nüfusunun en üstteki yüzde

19 Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents*, New York, W.W.Norton, 2002, s. 5-6

birinin geliri, en alttaki yüzde elli yedisinin toplam gelirine eşit.[20] (Tercümesi: 60 milyon insan, yaklaşık 3 milyar insanla aynı gelire sahip.)

7. Her Şey Küreselleşsin - Adalet Hariç: ("Serbest piyasa" demokrasiyi nasıl mahveder, ona dairdir)

Birçoklarına –mesela *The New York Times*'a– göre yeryüzünün yaşayan en önemli ve etkili düşünürlerden biri sayılan ve dilbilim konusunda bütün paradigmayı değiştirerek devrim yapan Chomsky, bu büyük şirket küreselleşmesinin iki önemli sonucundan bahsediyor. Birincisi, Üçüncü Dünya modelini endüstrileşmiş ülkelere yayması; yani oralarda da korkunç varlıklı ve ayrıcalıklı bir kesimle, büyük sefalet içinde yaşayan lüzumsuz insanlar kitlesinden oluşan iki basamaklı bir yapının oluşmaya başlaması. Tabii, Üçüncü Dünya ülkelerinde Batı ülkelerinden gelen neoliberal "serbest ticaret" sisteminin dayatılması sonucu kaynakların zenginlerle yabancı yatırımcılara aktarılması ve bir şekilde "akmasa da damlar" diyerek sihirli çözüm beklenmesi ile bu bölünme daha da keskinleşiyor. Bu, bütün endüstrileşmiş zengin ülkelerde böyle olmakla birlikte, en çarpıcı örnekleri, 1980'lerin başından itibaren Thatcher İngilteresi ile Reagancılar Amerikası'nda ve bir de Avustralya'da görülüyor. Onlar da Üçüncü Dünya'ya önerdikleri öğretileri benimsiyorlar"[21]

İkinci önemli sonuç ise, yönetim yapılarıyla ilgili:

Tarih boyunca yönetim yapıları, diğer kuvvet biçimlerinin etrafında koalisyona gitme eğilimi göstermişlerdir: Modern çağlarda bu, esas olarak ekonomik kuvvet etrafında oluyor. Dolayısıyla, ulusal ekonomiler varken ulusal devletler oluşur. Şimdi uluslararası ekonomi var ve bir de uluslararası bir devlete, yani uluslarası bir yürütme gücüne doğru ilerliyoruz. [...] Bunun IMF, Dünya Bankası gibi kendi kurumları, NAFTA ve GATT gibi ticaret yapıları, G-7 ve AB bürokrasisi gibi yürütme kurulları var.

---

20 "World Trade: Facts and Figures", *The Independent*, 10 Ağustos 2003

21 Noam Chomsky, *The Prosperous Few and the Restless Many*, Tucson, Arizona, 9. baskı, 2001, s. 6-7

Tahmin edileceği gibi, bütün karar verme yapısı çokuluslu şirketlere, uluslararası bankalara, vb. karşı sorumlu. Bu, aynı zamanda demokrasiye etkili bir darbe vuruyor. Bütün bu yapılar karar verme sürecini yürütme organı seviyesine taşıyor ve böylece parlamentoların ve genel olarak halkın etkisi azalıyor. Dahası, genel halk kitleleri neler olup bittiğini bilmiyor. Bilmediğini bile bilmiyor. Bunun bir sonucu, kurumlara karşı bir yabancılaşma. İnsanlar, kendileri yararına hiçbir şeyin çalışmadığını hissediyorlar.

Elbette çalışmıyor. Bu uzak ve gizli düzeydeki karar mekanizmalarında ne olup bittiğini hiç kimse bilmiyor. Formel demokratik yapıları herhangi bir özden yoksun bırakma işinin asıl başarısı da buradadır.[22]

Yani, "serbest piyasa" adı altında sunulan şey, sadece ulusal egemenliği değil, demokrasiyi de mahvediyor. Zengin-fakir ayrımı arttıkça görünmez yumruğun, takım elbisenin altındaki postalın işi artıyor. Çokuluslu şirketler de bugün, "insanların istemediği 'reform'ları ittirebilmek, isyanları bastırabilmek için kendilerine sadık, yolsuzluğa batmış, otoriter hükümetlere ihtiyaç duyuyor. Özgürmüş gibi yapan bir basına ihtiyaç duyuyor. Adalet dağıtıyormuş gibi yapan mahkemelere ihtiyaç duyuyor... Uluslararası alanda kendisini hesap veriyormuş gösterecek bir *jest* bile sanki bütün projeyi yıkacakmış gibi algılanıyor ve tüm uluslararası sözleşmeler ayaklar altına alınıyor. Sadece para, mal, patent ve hizmetler küreselleşsin, kitle imha silahlarını, sera gazlarını, küresel ısınmayı, ırk ayrımını yasaklayan ya da maazallah, adaleti sağlamaya yönelik anlaşmalar sakın uygulanmasın."[23]

Büyük şirket gücü ile demokrasi arasındaki ters ilişkiyi ortaya koyan ve demokrasi elden gidiyor diye adeta dehşete kapılan insanlardan birinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin "kurucu baba"larından Thomas Jefferson olduğunu biliyor muyduk? Büyük şirketlerin yeni kurulmakta olduğu dönemlerde, Başkan Jefferson

22 *A.g.e.*
23 Roy, *a.g.e.*, s. 72-73

uyarmıştı: Eğer güç ve kudret "bankacılık kuruluşlarının ve paralı şirketlerin" eline kayarsa, Amerika'nın gencecik demokrasi deneyi sona erer, Amerikalı kolonların onca mücadele verip alt ettiği İngiliz sömürgecilerinkinden daha beter bir mutlakiyetçilikle sonuçlanırdı bu iş."[24]

8. "Guru"lar ve "Baba"lar: Adam Smith ve Thomas Jefferson (Kapitalizmin kurucuları şirketlerden neden korkarlardı, ona dairdir)

Kapitalist Amerika Birleşik Devletleri'nin "kurucu babaları" olan Jefferson ve arkadaşları Amerikan Anayasası'na "kontrol ve denge" diye adlandırılan karmaşık sistemleri adeta "elleri titreyerek" özenle yerleştirirken, işte bu korkuyla hareket ediyorlardı: Demokrasi elden gidiverir, bütün kuvvet şirketlerin eline geçiverir korkusuyla. Çünkü şirketler, tanımları gereği, merkezî yönetime tabi, otoritenin tepeden aşağı doğru yapılandığı, kontrolün de münhasıran şirket sahipleriyle yatırımcılarında olduğu kurumlar. Şirketin dışındakilerin ondan hesap sorabilme olanağı hayli az ve bu denetim olanağı her gün biraz daha azalmaya devam ediyor. Yukarıda verilen rakamlardan açıkça görüldüğü gibi, artık muazzam güç ve kudret merkezleri haline gelen sınırötesi şirketlerde, kamusal yarar adına bir denetim olması ya da toplumun kararlara herhangi bir şekilde katılması, neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Toplumsal denetim, katılım ve dolayısıyla rıza elden gittiğinde, buna demokrasi demek de biraz zor olsa gerektir.

Bu büyük tehlikeye daha 200 yıl önce işaret eden ABD başkanlarından Thomas Jefferson dünya tarihinin gördüğü en büyük sermaye düşmanlarından biri sayılmazdı.

İşin ilginç tarafı, aynı tehlikeyi Jefferson'la aynı tarihlerde öngören biri de, klasik liberalizmin önde gelen isimlerinden, bugünlerde serbest piyasanın "guru"su kabul edilen Adam Smith'den

24 John F. Manley, "American Liberalism and the Democratic Dream", *Policy Studies Review*, Sayı 10, No.1, Güz 1990; Charles Sellers, *The Market Revolution: Jacksonian America*, 1815-1846, N.Y., Oxford University Press, 1991, s. 269-70, zikreden: Noam Chomsky, *Understanding Power*, s. 192

başkası değildi: "Görünmez el" fikrini ortaya atan Smith, 1776'da yazdığı klasik kitabı *Milletlerin Zenginliği*'nde merkantilist ve sömürgeci sistemi eleştirirken, tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, kurumların, tekellerin vb. güçlenmesinden ne kadar korktuğunu açıkça ortaya koyuyor, "hisse senedi şirketleri"nin, istisnai durumlar dışında, varlığını dahi sorguluyordu. Korkusu, bu kurumların kişiselleşmesi, gerçek insan kimlikleri varmış gibi görünmeleri ve insanların da bir daha onları içlerinden söküp atamaz gibi görmeleriydi.[25] Aynı zamanda büyük bir ahlakbilimci olan Smith elbette piyasa mekanizmasından yanaydı, çünkü insanların *tamamen eşit* olmaları gerektiğine inanıyordu. Çünkü, klasik bir liberal olarak, insan karakterinin temelinde *anlayış* (sempati), *dayanışma, kendi işinin denetimini kendi ellerinde tutma* vb. gibi kavramlar yattığına sonuna kadar inanıyordu.[26]

Toplumsal işbölümü konusunda yazdıklarıyla da meşhur olan Smith'in, gerçekte yazdıklarının kimi akademisyenler (mesela Milton Friedman'ın Chicago okulu) tarafından tahrif edildiği açıktır. Oysa düşünür, işbölümünün toplum için *çok kötü* şeyler doğuracağını yazmıştır. Medeni bir toplumda işbölümünün insanları düpedüz yok etmesini önlemek için toplum adına hükümet müdahalesinin zorunlu olduğunu açıkça söylemiştir.[27]

Adam Smith, bununla kalsa iyiydi. Ama kalmıyor maalesef. İngiltere'de geçerli olan merkantilist sistemin ve sömürgeciliğin, "siyasetin başlıca mimarları" olan tüccarlara ve imalatçılara çok yaradığını, ama ülke halkına zararlı olduğunu söylüyor ünlü kitabında. İki iş adamı bir araya geldiğinde, mutlaka topluma zarar verecek bir plan yapacaklarını söylüyor ve "İnsanlığın Efendileri" diye tanımladığı bu insanları, ustaca kullandığı edebi diliyle şöyle

---

25 Patricia Werhane, *Adam Smith and His Legacy for Modern Capitalism*, New York, Oxford University Press, 1991, s. 125 ve ayrıca bkz. Adam Smith, *The Wealth of Nations*, University of Chicago Press, 1976 (orijinali 1776), Kitap V, bölüm I, s. 280-282, Chomsky içinde, "Understanding Power", s. 192 ve dn:10

26 Bkz. Adam Smith, *a.g.e.*, Kitap I, bölüm X, s. 111 ve Werhane, *a.g.e.*, s. 106 Chomsky içinde, *a.g.e.*, s. 221 ve dn 34

27 Bkz. Adam Smith, *a.g.e.*, Kitap V, bölüm I, s. 302-303 Chomsky içinde, *a.g.e.*, dn 36

lanetliyor:

> Feodal kurumların, kullandıkları bütün o şiddete rağmen asla gerçekleştiremedikleri şey, dış ticaret ve imalat erbabının sessiz ve hissizce yürüttüğü harekât, sonunda gerçek oldu işte... 'Rabbena, hep bana', dünyanın her döneminde insanlığın efendilerinin iğrenç düsturu oluyor anlaşılan. Bunlar, rantlarının bütün değerini kendileri tüketecek bir yöntem buldukları anda, bunu başka herhangi bir insanla paylaşmaya en ufak niyet göstermezler.[28]

İnsanlığın Efendileri! Adam Smith, henüz aya insan gönderildiğini görememiş olduğu için, adalet ve demokrasinin önünü tıkayan güç sahipleri için bu tabiri kullanmakta mazurdu; ama artık "uzay çağı"ndayız ve artık dünyada "Kâinatın Efendileri" terimi kullanılıyor.

9. "Terör Çağı"na Hoş geldik!
(Dünyayı anlamak için neden ABD'nin gücünü anlamaya mecburuz, ona dairdir)

Uzay çağı mı dedim, yanlış! "Terör çağı" demeliydim. ABD'nin prestijli Yale Üniversitesi'ne mensup biliminsanlarının yeni yayımladığı bir makaleler derlemesinin başlığı "Terör Çağı". Bu kitapta dünyanın yeni ve çok ürkütücü bir çağa girdiği belirtiliyor.[29] Yazarların niye böyle düşündüğünü anlamak çok zor değil.

11 Eylül 2001'den sonra ABD terörün kökünü kazıyacağını ilan etti. Olayın üstünden iki yıl geçtikten sonra, terör kol geziyor. Yeryüzü savaş, şiddet ve çatışma ile fokur fokur kaynayan bir "cadı kazanı" halinde. 11 Eylül'de Batılı bir ülke tarihte ilk defa bir terör şiddetine maruz kaldı. ABD şok ve dehşet içinde kaldı. Ama, dünyanın geri kalanında dünya nüfusunun büyük çoğunluğu, zaten böyle olaylarla nicedir iç içe yaşıyordu. Böyle

---

28 Adam Smith, *a.g.e.*, Kitap III, bölüm IV, s. 437 Chomsky içinde, *a.g.e.*, s. 391, dn 91

29 Zikreden: Noam Chomsky, "There's Good Reason to Fear US", *The Toronto Star*, 7 Eylül 2003

olaylara âşinaydı onlar.[30] O yüzden, dünyanın geri kalanındaki insanlar, duydukları şok ve dehşete ilaveten, "Kulübe Hoş Geldiniz!" demekten de kendilerini alamadılar. 11 Eylül gecesi oynanan Galatasaray-Lazio maçında, kurbanlar için yapılan saygı duruşu esnasında tribünlerden yükselen "Kahrolsun Amerika" çığlığı ya da ertesi gün Yunanistan'da oynanan şampiyonlar ligi maçındaki saygı duruşunda Pire tribünlerinden televizyon ekranlarımıza yansıyan müthiş "anti-emperyalist" tezahürat da, bu tepkinin birer örneği sayılmalı. Birisinin nüfusunun ezici çoğunluğu Müslüman, ötekininki Ortodoks Hıristiyan olan iki komşu ülkeden...

İşte tam da bu yüzden, o meş'um salı gününden itibaren, dünya halinden bir anlam çıkarmak için yapacağımız her çaba, ABD gücünün sorgulanması, nasıl tepki gösterdiğinin ve bundan sonra neler yapabileceğinin araştırılması ile başlamak zorunda. Doğal olarak.

11 Eylül'den bir gün sonra, ABD teröre karşı sonsuz savaş ilan etti. 11 Eylül'ün üzerinden bir ay geçmeden Afganistan'a savaş açtı ve kısa süre sonra oradaki rejimi devirip ülkede zafer ilan etti. 11 Eylül'den bir ay sonra ABD Biyolojik ve Zehirli Silahları yasaklayan uluslararası antlaşmanın güçlendirilmesi protokolünü veto etti ve onu "öldürdü".

11 Eylül'den bir ay sonra ABD, uluslararası nükleer denemeleri yasaklayan 1996 uluslararası antlaşmasına rağmen nükleer denemelere girişmeyi planladığını açıkladı.

11 Eylül'den üç ay sonra nükleer başlıklı balistik füzeleri yasaklayan tarihî uluslararası antlaşmadan (1972) resmen çekildiğini açıkladı.

11 Eylül'den bir yıl sonra ABD Yeni Ulusal Savunma Stratejisi'ni

30 Bkz. Yukarıda "Sürekli Barış İçin Sürekli Savaş" bölümü (s. 2) ve dipnot 2'de zikredilen eserler; ayrıca Komünizm adına Sovyetler Birliği'nin, Çin'in, Kuzey Kore'nin vb. yöneticilerinin kendi ülkelerinde ve başka yerlerde işlediği suçlar ve bunların sonucunda tarumar olan insanlara ilişkin kapsamlı bir yapıt için bkz. Stéphane Courtois, et al, *Le livre noir du communisme: Crimes, terreur, répression*, Paris, Robert Laffont, 1997

açıkladı ve dünyada hegemonyasını sonsuza kadar sürdüreceğini ilan etti. Bu stratejiye göre dünyada sadece ABD "önleyici savaş" doktrinini kullanabilecekti. Yani, sadece kendisinin saptadığı bir tehdit olması halinde dahi, ordusunu kullanabilecekti.

11 Eylül'den bir yıl sonra ABD Başkanı, askerî bütçesinde kendisinden sonra gelen on beş ülkenin toplam harcamasından daha fazla harcama yapan ABD'nin yeterli harcamaları sürdüreceğini ve ABD'ye hiçbir gücün meydan okuyamayacağını ilan etti.

11 Eylül'den bir yıl sonra ABD, Irak'ın 11 Eylül'le ve El Kaide ile ilgili olduğunu ima ederek, Saddam Hüseyin rejiminin ABD ve dünya için büyük bir tehlike oluşturuduğunu ilan etti.

11 Eylül'den on yedi ay sonra bir günde otuz milyon insan, altı kıt'ada 607 yerleşim merkezinde savaşa karşı yürüyüş yaparak, insanlık tarihinin bilinen en büyük toplu barış gösterisini yaptı. Aynı ay boyunca yürüyen insan sayısı 100 milyon olarak hesaplandı.

11 Eylül'den bir buçuk yıl sonra ABD, İngiltere'yi de yanına alarak Irak'ı işgal etti. Altı hafta sonra ABD Başkanı, Abraham Lincoln uçak gemisinin güvertesinde "teröre karşı savaş"ta zafer kazandığını ve El Kaide'nin bir müttefikini ortadan kaldırdığını ilan etti.

11 Eylül'den bir yıl iki ay sonra, Amerikalı dış politika uzmanı Michael Crepon, nükleer silahların yayılması açısından dünyanın 1962'deki Küba krizinden beri en tehlikeli döneme girdiğini belirtti.

11 Eylül'den iki yıl sonra ABD yönetimi yeni kuşak nükleer bombalar yapımı için Utah'da Senato ve Kongre'den "gizli" bir toplantı yaptı ve sonra da Senato'dan bu silahlar için altı milyar dolar ödenek istedi.

11 Eylül'den iki yıl sonra ABD'nin seçkin siyaset bilimcileri dünyanın yeni bir "terör çağı"na girdiğini belirten bir kitap yayınladılar.

11 Eylül'den iki yıl sonra ABD, İsrail hükümetinin seçilmiş Filistin lideri Arafat'ı katletme kararını engellemek isteyen bir BM Güvenlik Konseyi karar tasarısını veto etti.

10. Küçük Bir "Dünya Hali" Raporu
(Ölüm ve yıkımlar şimdi neden kat be kat arttı, ona dairdir)

Şimdi, 11 Eylül'den iki yıl sonrasına ilişkin küçük bir "dünya hali" raporu vermenin zamanı:[31]

Afganistan'da, sayıları 8 bin ile 20 bin arasında değişen insan öldüğü bildirildi. Ama El Kaide ve Taliban şefleri yakalanamadı, savaş ağaları ve haydutlar ülkeyi parselledi. Muharebeler şiddetlenerek devam ediyor, Taliban canlanıyor, Afgan kaynaklı uyuşturucu ticareti dünyayı haraca kesiyor...[32]

Endonezya'da, Fas'ta, Suudi Arabistan'da, Keşmir'de, Gucerat'ta, Rusya'da, Çeçenistan'da, Filistin ve İsrail'de saldırılar birbirini kovalıyor: 2002 Mart ayı ile 2003 Ağustos'u arasında sadece El Kaide'ye atfedilen ve Batı ülkelerinin çıkarlarına yönelik saldırılarda (Pakistan, Tunus, Filipinler, Yemen, Ürdün, Kuveyt, Endonezya, Kenya, Fas, Suudi Arabistan...) 1000'den fazla insan öldürüldü ve yaralandı...

Güvenilir araştırmalar, Irak savaşında on bin sivilin ve büyük çoğunluğu yirmi yaşın altında delikanlılardan oluşan otuz bin Iraklı askerin imha edilmiş olduğunu gösteriyor. Ülkede toprak, yeraltı suları, insanlar, bitkiler ve hayvanların, normalin binlerce katı radyasyona maruz kaldıklarına dair raporlar, "dolaylı" sebeplerle ölenlerin sayısının direkt ölenleri çok aşacağına dair tahminler yayımlanıyor. Britanya ordusunun misket bombalarına, ABD ordusunun uranyum kaplı mermileri[33] eşlik ediyor.

---

31 Bu "rapor" için kullanılan kaynaklardan bazıları için bkz. Robert Fisk'in *The Independent*'ta yayımlanan yazıları; John Pilger'ın *The Daily Mirror*, *The New Statesman*'da yayımlanan yazıları, Paul Krugman'ın *The New York Times*'taki köşe yazıları, *The Guardian, The NewYork Times, The Independent*, BBCNews, CommondreamsNewscenter, Znet, NTV/MSNBC web siteleri, Anadolu Ajansı ve gündelik gazeteler... Ayrıca, bkz. Açık Site'nin özellikle "Dünya Hali" ve "Kâinatın Tefrikası" bölümleri; ayrıca Açık Site'de 2001'den 2003 Eylül'üne kadar dünyanın çeşitli gazete ve dergilerinden verilen "link"ler.

32 Afganistan'ın halihazırdaki durumu hakkında çarpıcı gözlemleri içeren bir "rapor" için bkz. John Pilger, "What Good Friends Left Behind", *The Guardian*, 20 Eylül 2003

33 ABD kuvvetlerinin Irak'ta ve başka birçok ülkede kullandığı seyreltilmiş

Ülke bir yandan dünya terörünün odak noktası (mıknatısı) olmaya, bir yandan da istilaya direniş merkezi olmaya doğru gidiyor. Sadece bir ay içinde üç korkunç patlamada önce Bağdat'ta Ürdün Büyükelçiliği ve çalışanları, sonra gene Bağdat'ta BM merkezi ve onun Bağdat'taki sözcüsü ve BM memurları, sonra da Necef'te ülkenin en büyük Şii lideri ve onun yandaşları intihar bombardımanlarıyla mahvediliyor; sadece bu üç saldırıda 140 sivil hayatını kaybediyor. ABD'nin kurduğu geçici yönetim üyelerine suikast düzenleniyor; BM, Kızılhaç, Oxfam gibi kuruluşlar insani yardım için dahi oradaki faaliyetlerini sürdüremeyip çekiliyor. Elektrik, su, sağlık hizmetlerinde kesintisiz hizmet sağlanamıyor; petrol boru hatlarına, su şebekelerine, elektrik trafolarına müthiş sabotajlar düzenleniyor; işgale ortak olan İngiliz, Polonyalı, Arnavut, İspanyol askerler direnişçiler tarafından öldürülüyor ya da yaralanıyor, ülke içinde cinayetler, ırz düşmanlığı, talan biteviye sürüp gidiyor...

Amerikan askerlerine resmî rakamlara göre günde ortalama on üç, başka kaynaklara göre elliye yakın saldırı oluyor. Amerika'nın 6000 askerini yaralı, "sakat" ve "çürük" olarak ülkesindeki hastanelere yolladığı açıklanıyor. ABD valiliği, Saddam'ın en korkulan birimi İstihbarat teşkilatının katillerini Irak halkına karşı kullanmak üzere göreve alıp maaşa bağlıyor, bir zamanlar Şii ve Kürt isyancılarını zalimce Saddam adına katleden generali "onurlu ve dürüst bir adam" diye bağrına basıp, "ortak davada liderlerimizi desteklemeliyiz," diyor, Amerikan askerleri panik içinde kalabalıklara, düğün alaylarına, yoldan geçen arabalara deli gibi ateş ediyor, insanları öldürüyor. *The New York Times*, yaz aylarının "korkunç zayiatı"ndan bahsederken sadece Amerikan askerlerini kastediyor, Amerikan basınında, ölen Iraklılar hak-

---

uranyumlu silahlar konusunda önde gelen uzmanlardan biri, eski Pentagon yetkilisi, savaş pilotu, nükleer fizik profesörü Doug Rocke, El Cezire televizyon kanalında yayınlanmış söyleşisinde, kalıcı etkileri nesiller boyu süren bu radyoaktif mühimmatın etkilerini ayrıntılı olarak anlatıyor; ABD'nin Tanrı'ya ve insanlığa karşı suç işlediğini söylüyor. Bkz. "Irak Nesiller Boyu Zehirlendi", Açık Site, 25 Nisan 2003

kında tek kelime edilmiyor. Oysa, Irak'ta Bağdat'ın düşmesinden eylül başlarına kadar geçen zaman içinde 10.000 sivilin öldüğü, şu anda Irak'ta her hafta 1000 sivilin öldürüldüğü hesaplanıyor ve bunun "muhafazakâr bir tahmin" olduğu belirtiliyor.[34] Yılda 50 bini aşkın sivil ölü! Açlık, hastalık, ilaçsızlık, radyasyon ve düpedüz umutsuzluktan ölenlerin sayısı ise hesaplanamıyor.

11. Laylaylom
(Bütün dünyanın bildiği sebebi biz neden bilmiyoruz, ona dairdir)

İnsanların kendi hayat kaynaklarını kuruttuğu, içtikleri suları bombaladığı, kendi petrollerini yaktığı, kendi bedenlerini bir kitle imha silahına dönüştürdüğü yeni bir çağ bu. Çağdaş endüstri medeniyetinin ulaştığı son nokta. Bundan sonrasını tahayyül etmek için hayli güçlü bir hayal gücü gerekiyor.

Türkiye'de hükümetin ve askeriyenin bazı yetkilileri, savaşa karşı olan kamuoyu yoklamalarıyla artık pek ilgilenmiyor, "komşudaki yangın"ı söndürmek için oraya asker göndermekten, demokrasi modelini taşımaktan söz ediliyor, tezkerenin reddiyle Meclis'in ve ülkenin dünya çapında kazandığı prestij unutuluyor, işgalden ve işgale karşı yükselen direnişten hiç bahsedilmiyor, gazeteler ve televizyonlar Türk özel timinden askerlerin kafalarına torba geçirilip tutuklanması ve hırpalanması olayının da artık unutulduğundan, şimdi artık Amerikalılarla Türk askerleri arasında barış-görüş olduğundan bahsediyorlar, işadamları derneği savaş öncesinde Amerikan askerlerinin Türkiye'de konuşlanmasını, Türk askerlerinin Kuzey Irak'e gitmesini öngören tezkereyi "yoksa ekonomi mahvolur" gerekçesiyle desteklediğini unutuyor ve şimdi bu görüşünü tamamen değiştiriyor ve asker gönderilmemesini istiyor, ama daha önce neden savaşa girmek isteyip de şimdi bulaşmak istemediğini açıklamıyor, bu arada ünlü şarkı-

34 Bkz. Robert Fisk, "Another Day in the Bloody Death of Iraq", The Independent, 21 Eylül 2003; "Goodman Interviews Fisk - Robert Fisk, Middle East correspondent for the London Independent. Speaking from Baghdad", DemocracyNow, 22 Eylül 2003

cıların komşudaki yangın yerine "sempati girişimi" için yollanması projesinden bahsediliyor ama söz konusu şarkıcılardan biri böyle sempati girişimi olamayacağını, asla gitmeyeceğini cümle âleme ilan edecek ahlaki cesareti gösteriyor: "Irak halkının canı çıkmış zaten. Savaş, yokluk yüzünden halk mahvolmuş. Onlar bu durumdayken, ben gidip de onlara laylaylom yapamam."[35] Evet, laylaylom.

Saldırıya ortak edemeyince *NYT* yazarı Tom Friedman'ın yazılarına uygun olarak BM'yi es geçen, hatta savaşın ve hegemonya planlarının baş mimarlarından Richard Perle'ün saldırıdan bir gün önce "BM Öldü, Tanrı Rahmet Eylesin!"[36] başlıklı yazısıyla örgütün cenaze törenini bile yapan ABD, şimdi ondan "barış gücü" istiyor – tabii kendi komutasında olmak kaydıyla! Olmuyor. ABD ve onun yardakçısı İngiltere BM içinde tecrit oluyor.

ABD'nin Irak için asker talep ettiği Brezilya, savunma bakanının ağzından bunu resmen reddederken, diplomatik açıdan alışılmamış bir üslupla, sebebini açıklamıyor ve fakat belki de olayın dünyadaki en veciz açıklamasını yapmış oluyor:

> Irak'a asker göndermemiz, bütün dünyanın bildiği sebeplerle, mümkün değil. Brezilya halkı, niçin asker göndermediğimizi anlayacaktır.

Bütün dünyanın bildiği –ama belki bir kısmımızın bilmek istemediği– sebepler yani. Laylaylom.

12. "Korku İmparatorluğu"
(Bütün dünyanın korkması gerekirken, biz neden korkmuyoruz, ona dairdir)

11 Eylül'ün üzerinden iki yıl geçti: El Kaide ve Taliban liderleri bulunamıyor. Saddam rejimi ile onun can düşmanı El Kaide liderliği arasında bir ilişki kurulamıyor. Saddam rejiminin bü-

35 Bkz. Hülya Avşar'ın Irak'a "sempati girişimi" ile ilgili basın toplantısı haberi, *Sabah*, 16 Eylül 2003

36 Bkz. Richard Perle, "Thank God for the Death of the UN", *The Guardian*, 21 Mart 2003

tün dünyayı tehdit eden biyolojik, kimyasal ve nükleer silahları bulunamıyor. 11 Eylül'den sonra ortaya çıkan şarbon terörünün kaynağı –ABD'nin içinden, hatta bir federal laboratuvardan geldiği saptandığı halde– bulunamıyor. Amerikan medyasının Irak savaşında yönetimden gelen ağır baskılarla savaş yanlısı yayın ve otosansür yaptığı, "embedded" medyanın kendi elemanları, hatta Christiane Amanpour gibi "star" sunucuları tarafından itiraf ediliyor. Amerikan düşmanlığı bütün dünyada hızla yükseliyor, insanların içindeki Amerika aşkı hızla sönüyor. Fundamentalistler Kuveyt ve Pakistan gibi ülkelerde katıldıkları seçimlerde giderek artan bir şekilde oy kazanıyor. Endonezya'da, Fas'ta, Suudi Arabistan'da, Keşmir'de, Gucerat'ta korkunç terör saldırıları birbirini kovalıyor. İsrail'de masum insanların bombalarla parçalanmasını, Filistin'de çok daha yüksek sayıda masum insanın çoluk çocuk roketlerle, tanklarla, tüfeklerle öldürülmesi olayları izliyor ve Filistin'in sayısız BM kararına aykırı olarak illegal işgali otuz altı yılını dolduruyor. Guantanamo Körfezi'nde darağaçları kuruluyor, oradaki 680 adsız insan, dünyanın başka bir sürü yerinde sayısı dahi bilinmeyen pek çok başka adsız insan bilinmeyen gizli hücrelerde sorgusuz sualsiz, avukatsız, yargıçsız, yardımsız günlerini geçiriyor... Amerikanın en zengin bir avuç kişisinin yeni vergi indirimleriyle yüzde on daha zenginleştikleri, geri kalan nüfusun yerinde saydığı açıklanıyor. Amerika Birleşik Devletleri halkının teröre ve her yerden gelebilecek tehlikelere karşı korkusu ve kâbusu azalmıyor, hatta artıyor. Dünyanın ABD karşısındaki sevgisi azalıyor, ondan duyduğu korku artıyor. Ama, buna korku imparatorluğu denir! Sadece birkaç örnekle anlatırsak:

> Amerika'nın yaşayan en büyük yazarlarından Norman Mailer ülkenin faşizmin eşiğine geldiğini yazdıysa, Amerika'nın yaşayan belki de en büyük deneme yazarı kabul edilen Gore Vidal, en önemli tarihçilerinden Chalmers Johnson ve Paul Kennedy, en önemli uluslararası hukuk bilginlerinden Richard Falk, Amerikan medyasının 'doyen'i Walter Cronkite, dünyanın en saygın felsefecilerinden

Peter Singer gibi isimler kaleme kâğıda sarılıp ABD'nin global faşizme, Roma İmparatorluğu'nu aratmayacak bir emperyalizme, Pax Americana'ya, ya da Ortaçağ Engizisyon yönetimine doğru kaydığını açık açık yazıyorsa;

Britanya'nın çevre bakanlığı görevini 1997'den 2003 yılına kadar kesintisiz yürüten Michael Meacher "Teröre Karşı Bu Savaş Kalptır!" başlığı altında yazdığı kahredici bir makalede Amerika'nın 11 Eylül'ü hayasızca, Pearl Harbor'dan da beter bir şekilde kullanıp, bambaşka bir gündemin, yani petrol kaynaklarının başını tutarak yeryüzünü ele geçirme yolunda yönetimdeki sağcı bir çetenin (Wolfowitz, Rumsfeld, Cheney, Libby, Jeb Bush/PNAC) 10 küsur yıllık şeytani Pax Americana planının uygulanması sonucu Afganistan ve Irak savaşlarına girdiğini belgelere dayanarak yazıyorsa;

2001 Nobel ödülü sahibi George Akerlof gibi saygın iktisatçılar ekonominin bir yağma ekonomisi halini aldığını, "Bush yönetiminin son 200 yılın en kötü yönetimi olduğunu", ve artık "sivil itaatsizlik" zamanının geldiğini söylüyorlarsa, saygın ekonomist Paul Krugman, The New York Times'taki köşesinde 11 Eylül'ün alçakça emellere hizmet için kötüye kullanıldığını söylüyor, Rumsfeld'in "yönetimi eleştiren düşmana hizmet eder" sözünden yola çıkarak, "önümüzdeki seçim modern Amerikan tarihinin en pis ve aşağılık seçimi olmaya adaydır... Son 2 yılı kötü geçirdik diyenler, gelecek yılı görsünler bakalım," diyorsa;

Amerika'nın en zenginler listesinde ikinci sırada bulunan Warren Buffett, zenginleri daha da zengin eden vergi indirimleri politikasının topluma büyük zarar verebileceğini yazıyor, düşünür Karl Popper'in izinden giderek açık toplum vakıflarını kuran yatırımcı George Soros, ABD'nin açık toplumdan totaliter topluma kayma eğilimi gösterdiğini söylüyor ve en büyük gazetelere tam sayfa savaş aleyhtarı ilanlar veriyorsa;

Hollywood sinemasının en saygın oyuncularından Dustin Hoffman, Tim Robbins, Martin Sheen, Susan Sarandon, Amerikan belgesel sinemasının ünlü ismi Michael Moore vb. ülkede McCarthy zamanından daha beter bir "cadı avı"nın yürütüldüğünü söylüyorlarsa, İngilizlerin yaşayan en büyük oyun yazarı kabul edilen Harold Pinter, kanser yatağından kalkıp katıldığı uluslararası bir akademik toplantıda ABD'nin bütün dünyayı ezmeye kalkmasını can havliyle

protesto ediyor, casus romanlarının büyük üstadı John LeCarré, çocuğuna ABD'nin bir canavara dönüştüğü yolunda ninni söylüyorsa – evet, dostlar, dünyanın korkacak çok şeyi var demektir.[37]

13. Ve Huzurlarınızda -Alkışlarınızla- Cinnet Çağı: (Hem gerçekçi, hem de ahlâklı olmak neden mümkündür, ona dairdir)

Robert Fisk[38] Bağdat'tan bildiriyor:

"Karanlık bir kuşkum var: Bundan böyle bizim liderlerimiz, politikacılarımız, devlet adamlarımız da av olabilecek artık. Biz onları şahdamarından vuruyorsak, onlar neden vurmasın? BM Sözcüsü Sergio Vieira de Mello'nun öldürülmesi, tesadüfi bir cinayet değildi bence...

Amerika'nın düşmanları korkunç bir katiller çetesiydi... Ama, onların (Saddam Hüseyin, Molla Ömer...) yokluğunda da biz şakilik, ırz düşmanlığı, adam kaçırma, gerilla savaşı ve anarşi yarattık. Hepsini de 11 Eylül ölüleri adına yaptık bunların. Ortadoğu'nun geleceği -ki 11 Eylül saldırısı kısmen bununla ilgiliydi, bunu söylememize izin verilmese bile- hiçbir zaman şimdiki kadar karanlık ve kanlı olmadı. ABD ve Britanya, kendi kurdukları bir savaş kapanına düşmüş durumda. Kendi korkunç açmazlarından elbette sorumlular, ama ayrıca binlerce masum insanın -Afganistan ve Irak'ta Amerikan bombalarıyla paramparça olan ve Irak sokaklarında tetik delisi olmuş GI'lar tarafından vurulup duran insanların- hayatlarını kaybetmesinden de sorumlular.

'Terör'e gelince: Düşmanlarımız, Irak'ta ordularımızı ve Bağdat'la Afganistan'daki, hatta Pakistan'daki sözde müttefiklerimizi kuşatmaktalar. Ve biz, bütün bunları 11 Eylül'de ölenler adına yaptık...

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana böyle bir cinnet görülmemiştir. Üstelik daha yeni başlıyor."[39]

37 12. Bölüm'deki tespitler *The New York Times, The Guardian, Washington Post, The Independent, Der Spiegel* gibi saygın Batı gazete ve dergilerinde 2003 yılının ilk dokuz ayı içinde yayımlandı.

38 26 yıldır Ortadoğu'da *The Times* ve *The Independent* adına "savaş muhabirliği" yapan ödüllü gazeteci ve yazar.

39 Robert Fisk, "Folly Taken To A Scale We Haven't Seen since WWI", *The Independent*, 11 Eylül 2003.

Uri Avnery[40], Tel Aviv'den bildiriyor:

"Demek, artık resmen ilan edildi: İsrail hükümeti Yaser Arafat'ı katletmeye karar verdi. Artık 'sürgün' değil. Artık 'sürgün ya da öldürmek' değil. Sadece 'gidermek'... Öldürdükten sonra ne olacak peki?

Şiddet âlemin kralı olacak. Her iki halk da tek dille konuşacak: şiddet. Kudüs ve Ramallah'ta, Hayfa ve Hebron'da, Tulkarim ve Tel Aviv'de korku dağları bekleyecek. Çocuğunu okuluna gönderen her anne, onlar eve dönene kadar kahrolacak. O yanda terör, bu yanda terör, durmadan genişleyen bir şiddet sarmalı, otomatik ve dur durak bilmez bir tırmanma.

Deprem sadece Akdeniz'le Ürdün arasındaki topraklarla sınırlı kalmayacak. Tüm Arap dünyası indifa edecek. Şehit-kahraman-simge Arafat, Arap ve Müslüman dünyasının tümünü kapsayan bir mitoloji kahramanı olacak. Adı, Endonezya'dan Fas'a, tüm dinî ve ulusal yeraltı örgütlerinin bayrağı olacak.

Arap rejimlerinin tümünün ayaklarının altındaki yer sarsılacak. Kral, emir ya da başkanlardan biri gittiğinde domino etkisi başlayacak. Kan banyosu yeryüzünün her tarafına yayılacak. Her İsrail hedefi – her uçak, her turist grubu, her İsrail kuruluşu, sürekli tehlike altında olacak. Cinayet Amerika'nın Arap ve Müslüman dünyasındaki konumunu köküne kadar sarsacak. Irak'ta her gün biraz daha büyüyen gerilla savaşı önce Arap ve İslam ülkelerine, sonra da bütün dünyaya yayılacak..."[41]

Andy McSmith[42], Londra'dan bildiriyor:

"Bir tek adam akla, mantığa ve istihbarata (ya da zekâya: *intelligence*) karşı gelip bizi nasıl savaşa soktu. Etrafındaki herkes soğukkanlılığını yitirdi. Cook gitti, Short onu izledi, Campbell gidiyor, Hoon sırada. Şimdi Irak'ın KİS dosyası hakkındaki son açıklamalar Tony Blair'i potaya soktu. Ama o hâlâ, iyice titrek hale gelmiş kendi tarih versiyonuna sıkı sıkı sarılıyor... 'Tarih beni affedecektir' demişti. Tarih onu affedebilir ... Peki, ya Britanya halkı?"[43]

---

40 İsrailli kıdemli gazeteci, İsrail kurulmadan önce bağımsızlık için mücadele veren Irgun örgütünün üyesi, Üç Dönem Knesset'te parlamenter, Barış Bloku kurucusu ve yazar.
41 Uri Avnery, "A Disaster Foretold," *ZNet*, 16 Eylül 2003
42*The Independent* siyasi muhabiri
43 Andy McSmith, "How One Man Defied Logic and Intelligence to Take Us to

Jeffrey Sachs[44], Boston'dan bildiriyor:
"Başkan Bush [Kongre'den] Irak için 87 milyar dolar, AIDS, tüberküloz ve sıtma ile Mücadele Dünya Fonu içinse 200 milyon dolar istiyorsa, dünyanın çivisi çıkmış demektir... 200 milyon, ABD'nin Irak'taki işgal gücünün bir buçuk günlük harcamasına eşittir. ABD'nin sıtma ile mücadele etmek üzere yıllık yardım miktarı, bir günlük işgal masrafından az tutuyor. Sonucunda üç milyon Afrikalı gereksiz yere ve tedavi edilebilir hastalıklardan ölecek... Dünyada gerçek güvenlik ABD hegemonyası ile satın alınamaz. Dünya, insanlığın yüzde beşinden daha az bir nüfusu temsil eden bir ülkenin kendisini tek başına kontrol etmesine izin vermeyecek... Ve ABD halkı bu hegemonya fantazisinin yüksek bedelini ödeyecek."[45]

Katherine Ainger[46], Meksika'da 'Sıfır Kilometre'den bildiriyor:
"Dünya Ticaret Örgütü'nün Uruguay Toplantıları'ndaki anlaşmasından hemen sonra, Koreli çiftçi dostlarım ve ben, artık kaderlerimizin kendi ellerimizde olmaktan çıktığını fark ettik. Hiçbir gücümüz kalmamıştı. Güzelim kırsal topluluklarımızı, yüzlerce yıllık yerleşimlerimizi mahveden dev dalgaları seyretmekten başka bir şey yoktu yapacağımız. Kendime cesaret aşılamak için, bu dalgaları yaratan gerçek sebeplerle, bunların ardındaki başlıca güçleri bulmaya çalıştım. Kendimce sonuçlara vardıktan sonra, bedenimin derinliklerinde kaynayıp taşan sözleri şimdi, DTÖ'nün nizamiye kapısı önünde size haykırıyorum.'

Kore Çiftçiler Birliği üyesi Lee Kyung-Hae'nin, Mart ayında Cenevre'deki DTÖ Merkezi önünde açlık grevi yaparken söylediği sözler bunlardı...

Dün, Cancún'da, on binlerce çiftçi ve köylü protestocuyu Konvansiyon Merkezi'ne ulaşmaktan alıkoyan – ve "Sıfır Kilometre" diye anılan – güvenlik duvarının üstüne "DTÖ Çiftçileri Öldürür" yazılı bir pankart bırakan Bay Lee, ardından duvara tırmandı ve yüzünü DTÖ yönüne döndü. Ardından, cebinden çıkardığı İsviçre ordu çakı-

War," *The Independent*, 14 Eylül 2003
44 Columbia Üniversitesi Profesörü ve bu üniversite'de kurulu World Institute'un (Dünya Enstitüsü) Başkanı.
45 Jeffrey D. Sachs, "A Better Use for Our $ 87 B", *The Boston Globe*, 13 Eylül 2003
46 Gazeteci ve aktivist.

sını kalbine sapladı ve çevresindeki kalabalığın kolları arasına gerisin geriye düştü. Hastaneye kaldırıldıktan üç saat sonra ölen Bay Lee 56 yaşında, evli ve iki çocukluydu. Ömrünü çiftçi haklarını savunmakla geçirmişti. Güney Kore nüfusunun yüzde onunu oluşturan çiftçilerin durumu sürekli kötülerken, kendisi onlar adına da yeis içindeydi."[47]

Devinder Sharma[48] Yeni Delhi'den bildiriyor:
"Pazarlıklar sırasında kolaylıkla unutulan olgu, dünyanın 840 milyon aç insanının sadece yiyecek ihtiyacı içinde olduğu ve ortada büyük bir yiyecek bolluğu olduğu. [...] Modern tarihte böylesine aleni ve böylesine utanç verici bir 'bolluk paradoksu'na tanık olunmadı. [...] bilim ve kalkınma camiası, 21. yüzyılın en büyük insani cinnetine gözünü kapatmakla aynı derecede sorumludur."[49]

Sir John Houghton[50] Londra'dan bildiriyor:
"Bu konu üzerinde on yıllardan beri çalışan bir iklimbilimciyim ve küresel ısınmayı bir 'kitle imha silahı' olarak tanımlamakta hiç tereddüt etmiyorum. Tıpkı terörizm gibi, bu silah da sınır tanımaz... Bu, geleceğin sorunu da değildir üstelik: Küresel ısınma üstümüze çökmüştür!

Bilimsel veriler gösteriyor ki, küresel ısınmanın derecesi ve hızı, sonuçları hesaplanamayacak, hatta hayal bile edilemeyecek kadar büyük...

Şu günlerde herkes biliyor ki ABD, dünyanın en büyük atmosfer kirleticisi. Dünya nüfusunun yalnızca yirmide birini oluşturduğu halde, sera gazı salımlarının dörtte birini üretiyor. Ama ABD yönetimi, liderlik sorumluluğundan destan boyutlarında kaçarak, bu sorunu ciddiye almamakta azimli. Britanya da –herhalde Blair'in Bush'u kırmaktan korkması dolayısıyla– kendi yükümlülüklerinin gerisinde kalmaya başladı... Blair, Bush'u ikna etmeyi başaramazsa, onun çağrısına hâlâ cevap verebilecek başka müttefikler bulabilir. Bu, petrolcü başkanı olmadığı bir dönem gelinceye kadar ABD'ye karşı çıkmak anlamına gelse bile..."[51]

---

47 Katherine Ainger, "The Fence at Kilometre Zero", ZNet, 12 Eylül 2003
48 Hindistan'ın önde gelen tarım ve ticaret politikası uzmanlarından biri.
49 Devinder Sharma, "Biotechnology Will Bypass the Poor", Znet, 29 Eylül 2003
50 Dünyanın önde gelen iklimbilimcilerinden John Houghton, Britanya Meteoroloji Kuruluşu'nın (Met) eski başkanı, halen BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) eşbaşkanı.
51 John Houghton, "Global Warming is Now a Weapon of Mass Destruction", *The Guardian*, 28 Temmuz 2003

Profesör Gürol Irzık[52] İstanbul'dan bildiriyor:
"İstanbul'da yapılan Yirmi Birinci Dünya Felsefesi Kongresi'nde özellikle iki dünya meselesi öne çıktı. Bunlardan biri dünyadaki yoksulluk, ikincisi de mutlaka ve mutlaka bir uluslararası hukuk sisteminin gerekliliği. Amerika'nın Irak'ı işgali ile tamamen yerle bir ettiği hukuki uluslararası düzenin gerekliliği ortaya çıktı. Bu, dünyanın ileri gelen felsefecileri tarafından gerek Habermas olsun, gerek Peter Singer olsun, çok net bir şekilde ifade edildi.

Türkiye'de Irak Savaşı öncesinde özellikle bazı gazeteciler ve diğer kesimler tarafından Irak Savaşı'na karşı çıkanlara karşı dile getirilen bir eleştiri vardı: 'Siz idealistsiniz, ayaklarınız yerde değil, gerçekçi değilsiniz...' Halbuki tam tersi çıktı ortaya bu bildirilerde. Hem gerçekçi hem ahlaklı olmanın mümkün olabileceği ortaya çıktı. O bakımdan Kongre'nin Türkiye'de yapılmış olmasının da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Hiçbir bildiri yoktu ki Amerika'nın işgalini haklı göstersin, meşru göstersin...

Yani çoğu zaman güçsüzlerin elindeki en önemli silah zaten "doğru"dur, ya bilimsel açıdan doğrudur ya da ahlaki doğrudur. Biz bugün Amerika'nın Irak'ı işgalini eleştirebiliyor isek bunu ahlaki bir doğruya dayanarak yapıyoruz, "bu ahlaken yanlıştır" diyerek yapabiliyoruz. Dolayısıyla zaten politik gücü ya da ekonomik gücü olmadığına göre, sığınabilecekleri, karşı çıkabilecekleri, sarılabilecekleri tek araç bizzat ahlaki, etik yahut da bilimsel doğrular. Bundan da vazgeçtiğimizde tamamen teslim oluyoruz.

Bilimin hem siyasi-askerî bir güç haline gelmesi, hem de müthiş bir kâr aracı haline gelmesi, tabii ki bilimsel ethos dediğimiz şeyi tehdit ediyor ve parçalamaya başlıyor. Bilimsel faaliyet açık ve dürüstlüğe dayanan bir faaliyettir, açık eleştiriye dayalı bir faaliyettir... Şimdi bu güme gidiyor, çünkü artık biz sizinle konuşamamaya başlıyoruz... Ben bunun böyle gitmeyeceği kanısındayım. Yani dünya şu andaki ekonomik sistemini daha uzun süre götüremeyecek kanısındayım, şimdiden onun belirtileri var. Müthiş bir küresel karşı hareket var ve aynı zamanda IMF ile Dünya Bankası arasındaki çatışma da bunun belki bir göstergesi.

Bu böyle gitmeyecek, o gözüküyor..."[53]

---

52 Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi.
53 Prof. Irzık'la Açık Radyo'da "Açık Gazete" programında yapılan söyleşi, 19 Ağustos 2003; bkz. "Bilimsel Nesnellik ve Ahlak, Herkese Lazım," Açık Site, 25 Ağustos 2003; ayrıca Gürol Irzık'ın Kongre'ye sunduğu tebliğ için bkz. "Science and Its Discontents", http://www.aciksite.com/i/img/text/GI_science.doc

14. Çan Çal Çancı, Çan Çal : (9 yaşındaki çocuk neden cennete gidip orada dinlenmek ister, ona dairdir)

Evet, hem gerçekçi hem de ahlaklı olmak mümkün. Yalnız mümkün değil, aynı zamanda zorunlu da. Ve galiba bütün mesele de bundan ibaret zaten:

"Büyük şirketlerin başını çektiği küreselleşmenin o parlak büyükelçileri Enron, Bechtel, WorldCom, Arthur Andersen geçen yıl neredeydiler, şimdi neredeler?" Bunu soruyor Roy.[54]

Sormakta haksız mı? ABD'nin dünyaya "sattığı" temel değerlere ne oldu? Bütün dünya, Amerikan vergi sisteminin en iyi çalışan sistem olduğunu bilir. Hükümetin vergi toplama kuruluşu IRS, disiplin ve sertliği ile, "kuş uçurtmayışı" ile dünyaya nam salmıştır. Peki, Amerikan ve dünya tarihindeki en büyük dolandırıcılık olaylarından birinin baş aktörü olduğu kanıtlanmışken, bu şirketin 1996-2000 arasında bir sent vergi vermemesi nasıl izah edilebilir? IRS neredeydi? Amerikan piyasa sisteminin medarı iftiharı "denetim" (auditing) sistemi ile adı adeta özdeş olan Arthur Andersen'in, denetlemesi gereken şirketin bu dolandırıcılıklarına ortak, hatta destek olduğu kanıtlandığında, bu "çıkar çatışması" karşısında sistemi nasıl savunacağız? Yüce "auditing" kurumuna ne oldu?

İşin gerçeğine bakarsanız bütün bu dev şirketler gerçekçi ama ahlaksızca davrandılar, hepimizi aldattılar, Amerika'nın sahip olduğu ve dünyaya önerdiği temel değerleri ayaklar altına aldılar.

"Benim tezim, özünde şu," diyor Profesör Richard Falk. "Küreselleşme, ekonomiyle olduğu kadar kültür, siyaset ve ahlakla da ilişkili olarak algılanmalıdır. Bu, mesleklerinin ortodoks anlayışları içinde ne kadar iyi yetişmiş olurlarsa olsunlar, ekonomistlere emanet edilecek bir alıştırma değil, ahlaki ve siyasi hayal gücü için bir sınavdır... Türkiye (ve başka ülkeler) için umutlu bir geleceğe doğru atılacak ilk sahici adım da, krizin temelde bir ekonomi meselesi değil, etik ve değerlere ilişkin bir mesele olduğunu kavramaktır."[55]

---

54 Arundhati Roy, *a.g.e.*, s. 108.

55 Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme: Bir eleştiri*, İstanbul, Küre yayınları, 2001, s. xvii, (İngilizce Önsöz'den çeviri ve vurgular bana ait)

Evet, dostlar, Profesör Falk'un yazdıklarından iki kötü haber birden çıkıyor: Birincisi, bu "cinnet", özünde etik bir kriz. İkincisi, küreselleşmenin başını çeken büyük şirketler de, bu etik sınavdan geçememiş, sınıfta kalmışlardır maalesef. Eğer biz, demokrasinin gelişmesine ve küreselleşmeye gerçekten inanıyorsak, küreselleşmenin sonuçlarını da mutlaka paylaşmak zorundayız. Çünkü, büyük şirket küreselleşmesi denen bu sürecin sonunda ayazda kalan "öteki", yani kendini kalbinden bıçaklayan Bay Lee, Irak'ta işgalci kurşunlarıyla kevgire dönen adsız delikanlı, Kemer açıklarında denizin dibindeki yarım sintinede kemikleri mahsur kalan Pakistanlı mülteci kız, ya da "cennete gitmek ve orada kivi, portakal yiyip *dinlenmek* isteyen"[56] dokuz yaşındaki Diyarbakırlı oğlan çocuğu, biziz! Ve çünkü, büyük şair ve vaiz John Donne'ın dediği gibi: "Kimse bir Ada değildir, kendi içinde bir bütünlük arz eden herkes Kıtanın bir parçası, anakaranın bir bölümüdür; bir Toprak zerresini Deniz alıp götürse, Avrupa azalmış olur; bir Yarımada kopup gitmiş, dostlarının Malikânesi ya da senin kendi malikânen yok olup gitmiş gibi olur; herhangi bir insanın ölümü, beni azaltır, çünkü ben İnsanlıkla halli hamurum; e, o zaman da bana asla sorma, bu çan kimin için çalıyor diye; o çan senin için çalıyor."[57] Gerçekçi ve ahlaklı. Amerikalı siyaset bilimci Benjamin Barber: "11 Eylül'den çıkarılacak ders, egemenliğin bir gulyabani olduğudur," diyor. "HIV virüsünün, küresel ısınmanın, nükleer yayılmanın, sınırötesi suçların ve vahşi-yırtıcı sermayenin, Amerika'dan o üzerinde titrediği egemenliği teroristlerden çok önce çalmış olduğudur..." Basit gerçek şu ki, Bağdat'ta, Karaçi'de ya da Nairobi'de bir çocuk yatağında huzur ve güven içinde uyuyamadıkça, hiçbir Amerikan çocuğu da kendi yatağında bir daha huzur ve güven içinde uyuyamayacaktır artık."[58]

56 Bkz. Açık Radyo'da "İncir Çekirdeği" programı (Zafer Yenal-Yücel Yemez-Burcu Kuğu), 27 Eylül 2003

57 John Donne'ın vaazından bu alıntıyı Ernest Hemingway, *For Whom The Bell Tolls* adlı romanında epigraf olarak kullanmıştır (Middlesex, Penguin, 1961)

58 Benjamin Barber, "Declare Our Interdependence!", *The Philadelphia Inquirer*, 12 Eylül 2003

15. Bir Komplo Teorisi
(Bazı teorilere inanmak neden akla zarardır, ona dairdir)

"Gerçekler ve ahlak" demişken, bu tablonun röntgenini belki de dünyada en iyi çeken insanlardan birinin, *The Observer* gazetesinin ABD muhabirliğini kesintisiz altı yıl yapan kıdemli gazeteci Ed Vulliamy olduğunu söylememiz gerek. Resim o kadar berrak ki, biraz uzunca bir alıntı yapmaya değer:
"Monika skandalının Clinton'ın başkanlığını girdabının içine çekip yutmasından sonra çark Amerika'da üç kere döndü. Birinci dönüşü 2000 yılı Kasımı'na rastlar: George Bush'la Al Gore arasındaki o uzun güreş müsabakasında oyların sayıldığı, yeniden sayıldığı, gamzeli oy pusulalarının askıya asıldığı döneme. O tarihlerde Demokrat Parti'den bir sandık görevlisinin dahi itiraf ettiği gibi, James Baker III'ün atlayıp geldiği ve Bush tarafının dizginlerini ellerine aldığı anda, seçim sonuçları oracıkta belli olmuştu. Onyıllardan beri Teksas petrol sanayiinin avukatlığını yapan ve Baba Bush'un Dışişleri Bakanı olan Baker, Şirket'tendi. Oylar da Şirket'tendi yani.

Bence, komplo teorilerine itibar etmemek, gazetecinin asli görevleri arasındadır. Ama, George 'Dubya' Bush'u ülkenin en yüksek mevkiine taşıyan kaldıraç mekanizması konusunda geliştirilen komplo teorisinde bir sorun varsa, o da bu teorinin insanı asla yaya bırakmaması. İnsan her an o görünmez tele takılıp yere kapaklanacağını sanıyorsa da hiç tökezlemeden dümdüz yoluna devam ediyor. Burası o mekanizma hakkındaki incelemelerimi anlatmanın hiç yeri değil elbette; ama şunu da söylemeliyim ki o makinenin dişlileriyle zembereklerinin nasıl çalıştığını anlayabilmek için Teksas'ta haftalarca insanların anlattıklarını dinledim, Sermaye Piyasası Kurulu'nda (SEC) da günlerce arşiv klasörlerini karıştırdım.

Şimdi tek bir örnek vereyim diye söylüyorum, Dresser Sanayi şirketini kimin satın almış olduğunu öğrenmek istedim. Bir zamanlar dünyanın en büyük petrol hizmetleri şirketi olan Dresser Industries'in yöneticisi Prescott Bush'tu – yani Dubya'nın büyük-

babası. Baba Bush da bu şirket adına Batı Teksas petrol havzasını hizmete açan kişiydi. Dresser'i Halliburton almıştı. Irak'ta geçenlerde bir sözleşme bağlayan Halliburton. Hani, başkan yardımcısı Dick Cheney'in, Baba Bush'un Savunma Bakanlığı'nı yürüttükten sonra yöneticisi olup büyük bir servet yaptığı şirket. Ve bu iş böyle sürüp gidiyor... Başkan Bush, "seçilebilmek" için, seçim kampanyaları tarihinin mali destek alma rekorunu kıran kişi oldu. Ona en büyük mali destek veren kişilerden biri –Bush'un ifadesiyle– "Kenny Boy" diye bilinen Kenneth Lay idi. Lay, Amerika ve dünya tarihinin en büyük şirket dolandırıcılık operasyonlarından birini yürüten Enron Şirketi'nin baş yöneticisi. Enron'un muhteşem ücretlerle çalıştırdığı danışmanları arasında şaşmaz şekilde önde gelen kişi kimdi peki: Ralph Reed. Yani, Hıristiyan Koalisyonu adını taşıyan sağcı-dinci kuruluşun eski başkanı. Peki Reed'i yönetim kuruluna öneren kişi kimdi: Karl Rove. Yani, Bush'un Teksas'taki valilik seçim kampanyalarının tümünü yürüten ve şu anda da Beyaz Saray'ın en güçlü adamı olan kişi. Bir Svengali (ya da Rasputin) figürü.

Clinton'ın başkanlık döneminde iktidar bölgesinden dışarı atılmış bir grup insan, neredeyse on yıl boyunca oturup plan yaptı. Bu insanların adlarını iyi-kötü herkes biliyor şimdi: Cheney, Wolfowitz, Richard Perle, James Woolsey, Douglas Feith. Bu insanlar, Amerika'nın karşı çıkılamayan ve bir daha da asla çıkılamayacak askerî ve siyasal gücünün dünyanın dört bir yanında hâkim olması için kurdukları ana planı bir dizi makalede açıkça ortaya koydular. Planın odak noktası, Orta Doğu ve Irak'tı. Yazdıklarına göre, bu büyük rüyayı gerçek kılmak için gerekli olan tek bir şey kalıyordu geriye, o da 'yeni bir Pearl Harbor'du. Bu adamların içinde yuvalandıkları bir sürü 'think-tank'ten biri olan Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin (PNAC) yayımladığı bir belgede tastamam böyle deniyordu işte."[59]

---

59 Ed Vulliamy, "Farewell America," *The Observer*, 24 Ağustos 2003

16. Anti Amerikancılık Nedir?
(Çeşitlilik ve tartışma özgürlükse, dünya Amerika'ya neden küstü, ona dairdir)

Bunları söylemek, anti-Amerikancılık mı oluyor şimdi? Neden olsun ki? Amerika'nın olağanüstü güzellikteki edebiyatına, olağanüstü müziklerine, kültürüne, yarattığı çeşitliliğe ve hepsinden önemlisi, dünyanın en açık toplumunu, en önemli muhalifleri-ni yaratan o müthiş demokrasi ve sivil haklar kültürüne neden derin bir hayranlık duymayalım ki? Aklı başında olan bir insan, Amerika'nın herkese sunduğu o temel değerlerin hangisine itiraz edebilir? Ama, şu da var:

"Dünyada milyonlar Amerika'ya karşı öfkeliyse –ki açıkça öyleler– bu, Amerika'nın kendi vaatlerine ihanet eden politikalarını gördükleri için. Başkan Bush, Amerika'nın düşmanlarının onun özgürlüklerini kıskandığını söylese de, ABD'yi eleştirenlerin çoğunluğu, ortaya konan o değerlere itiraz etmiyor aslında. Onların itiraz ettiği, ABD'nin uluslararası kuralları tek taraflı olarak çiğnemesi, refah farklarını artırması, sığınmacıların üstüne çullanması, son örnekleri Guantànamo Körfezi'nde görülen insan hakları ihlalleri. Öfke, her olayın ayrıntılı bilgisinden kaynaklanmıyor yalnızca, sahte reklamcılığın açıkça algılanmasından da kaynaklanıyor. Kısacası, Amerika'nın problemi, onun markasıyla ilgili değil –bu marka daha güçlü olamazdı zaten– problem, onun ürünüyle ilgili... Çünkü, Başkan Bush'un haklı olarak söylediği gibi, çeşitlilik ve tartışma, özgürlüğün candamarıdır. Oysa bunlar, markalamanın da can düşmanıdır."[60]

Naomi Klein'ın Irak Savaşı'ndan bir yıl önce yazmış olduğu "Amerika Bir Hamburger Değildir: Amerika'nın Kendisini Yurtdışında 'Yeniden Markalama' Çabası Yeni Coke'tan Daha Büyük Bir Fiyaskoyla Sonuçlanabilir" başlıklı bu yazısındaki keskin gözlemlerine bir ek olarak şu söylenmeli belki:

İster beğenelim, ister beğenmeyelim, Irak Savaşı'nın yaklaş-

60 Naomi Klein, *Fences and Windows* içinde, New York, Picador, 2002, s. 185-186, 190

tığı günlerde, savaş sırasında ve sonrasında dünyada açılan dehşet tablosuyla birlikte, ABD'nin "talkın, salkım" politikalarına duyulan öfkenin boyutları kısa zamanda dalga dalga büyüdü ve yaygınlaştı. ABD için daha büyük bir tehlike de böylece belirmiş oldu: "Yeniden Markalama" çabası, Klein'ın öngörüsünden bile daha çabuk fiyaskoya dönüştüğü gibi, Vulliamy'nin deyişiyle, dünyada "Amerika aşkının bitmesi" tehlikesi başgösterdi.

The Observer'ın kıdemli muhabiri Ed Vulliamy, New York ve Londra'dan bildiriyor:
Benim terk ettiğim ülke, geldiğim ülke değil. Kongre binasındaki kafeterya, mönüsündeki Fransız usulü kızarmış patatesleri "Özgürlük usulü kızarmış patates"lere çeviriyor. Öğrencilerden, Irak'ın işgaline karşı çıkan hocalarını gözlemeleri ve idareye ispiyonlamaları isteniyor. Mısır kökenli Amerikalı bir arkadaşımın yedi yaşındaki oğlu okulundan Bağdat'ta görev yapan askerlere gönderilecek bir mektubu imzalamayı reddettiği için, arkadaşımın kapısına polis dayandı. Dolayısıyla, insanın Amerika'ya olan aşkı ve inancı, daima zıtlar arasındaki karşı-seslerin sınavından geçecektir – dünyanın geri kalan kısmında olduğu gibi. Amerika vizesi için müracaat kuyruklarının en uzun olanları, şaşmaz biçimde Amerikan bayrağının en çok yakıldığı ülkelerde görülür – Amerika'nın sağladığı özgürlüklerin genellikle en kıt olduğu ülkelerde. Ne var ki, George Bush Amerikası'na artık "cool" bir yer gözüyle bakılmadığını ileri sürmek hiç de çelişkili olmaz. Yani Amerika heyecanı sadece bende değil, bütün dünyada bitti aslında. Amerika'nın dünyada nasıl algılandığını ölçmenin bin bir yolu vardır ve hepsi de gayet karmaşıktır: Bunlardan biri, yeryüzü sokaklarında Amerikan karşıtlığının Irak savaşına kadar görece az olmasıydı. Amerikanın dünyadaki algılanışını ölçmede muhtemelen daha da öğretici olabilecek bir yöntem de, dünya pazarındaki en tipik Amerikan markalarının kaderine bakmak: Bu Ağustos'ta, Roper ASW danışmanlık şirketi tarafından yürütülen bir araştırma, tarihte ilk kez, Nike, Microsoft ve McDonald's firmalarının denizaşırı satışlarında, sırasıyla %14, %18 ve %21 oranlarında düşüş kaydedildiğini ortaya koydu.[61]

Kısacası, dünyadaki sıradan insanların, özellikle gençlerin bir

61 Vulliamy, *a.g.e.*

kısmı, kuşaklar boyu okullarda, konserlerde ve spor sahalarında, gene Klein'ın deyişiyle, "alkolsüz meşrubat şirketlerinin kendilerini hedef alıp "kutulanmış isyan satarken"[62] kulaklarına fısıldadığı sevgi sözlerinin bir türlü tutulmamasından dolayı kırılan kalplerindeki isyanı böyle dile getiriyorlar işte: Satın almıyorlar o hayat tarzını – Küs!

Dünya ekonomik sistemi böyle gidemeyecek. Amerikan hayat tarzı böyle sürdürülemeyecek. Küreselleşme *bu* ideolojik temellerle götürülemeyecek. Zamanı geldiğinde bu büyük ABD imparatorluğu da, muhtemelen "aşırı yayılma" sendromundan çatlayacak ve kendi içine çökecek.[63]

Değişimin işaretleri geliyor: Tabandan gelen büyük bir küresel direniş, geçen bin yıl biterken başladı. "Sovyet tarzı komünizm, özündeki kötülükten dolayı değil, sakat olduğu için çöktü. Çok az sayıda insanın çok büyük kuvveti gasp etmesine izin verdiği için. Yirmi birinci yüzyıl Amerikan tarzı piyasa kapitalizmi de tastamam aynı sebeplerle çökecek. Her ikisi de insan zekâsıyla kurulmuş, her ikisi de insan doğası eliyle çözülmüş olacak."[64]

Çözülüşün anahtarını öncelikle Amerikan halkı elinde tutuyor tabii. Ama, dünyanın öbür tarafından yükselen adalet ve barış hareketi de o anahtarı delikte çeviren öteki el olmalı.

17. Radyo Ne İşe Yarar?
(Silâhtan nasıl bir ses çıkar, balistik muayene raporunu kim verir, ona dairdir)

Açık Radyo'nun Haziran 1995 tarihli manifestosunda[65] "Radyo Ne İşe Yarar?" diye bir soru soruluyor, sonra da bu radyonun "demokratik, özgür bir mecra" olacağı, "haysiyetli" işler yapacağı yazıyor... O da sekiz yıllık yayın hayatında bu üç basit kelime etrafında şekillenen ilkeleri uygulamaya çalıştı. Asla tarafsız olmadı,

---

62 Klein, *a.g.e.*, s. 127

63 Richard Falk'la Açık Radyo'da söyleşi, 13 Ağustos 2003, bkz. Açık Site, 18 Ağustos 2003

64 Roy, *a.g.e.*, s.75

65 Açık Radyo Manifestosu için bkz.: www.acikradyo.com.tr

bu gönüllüler tımarhanesinde, gönüllü delilerden beklenebilecek olanı yapmaya gayret etti: Daima demokrasiden, özgürlükten ve adaletten yana olmaya ve bir de, haysiyet adına o yoluk kuyruğunu her daim dik tutmaya çalıştı.

Radyo yayına geçtiği gün, Bosna-Hersek'teki savaş devam ediyordu; o da sözü ve müziği ile, katledilenlerin yanında oldu; ülkede nükleer santral kurulmasına çalışılırken onun tehlikelerinden korkanların yanında oldu, Susurluk kazası olduğunda kapalı kapılar ardında işlenen cinayetlerin hesabının sorulması için yayın yaptı, deprem olduğunda kendini bir telsiz çevrimi haline getirdi ve "Devlet yaraları saracaktır" teranesini sivil sesin nihayet bastırabilmesi için: "Kaç kişi kaybettik, bilmek istiyoruz?" diye sordu yüksek sesle, memleketin Ermeni-Kürt-Kıbrıs ebedi korkularını bastırmak için karanlıkta yüksek sesle ıslık çaldı, Manisalı gençleri, YÖK'ü, içleri boşaltılan bankaları, 11 Eylül 1973'te Şili Katliamı'nda ITT şirketinin rolünü, küresel ısınmada petrol şirketlerinin rolünü, 12 Eylül'de ortadan kaybedilenleri, Sabra-Şatila Katliamı'nda Şaron'un savaş suçlarını, Doğu Timor'un bir ara toptan kaybolan halkını, 50. yıldönümünde İran darbesinde petrolcülerin ne yaptığını, Cenin'de kaç kişinin öldürüldüğünü, yağmur ormanlarını kimin kestiğini, Arjantin'i kimin "iflas ettirdiğini" sordu, AIDS'i kovaladı, ilaç şirketlerinin gizli kapaklı işlerinin peşinden koştu, "Battle in Seattle"ı biraz geriden, Porto Alegre'yi tam göbeğinden yakaladı, Kosova'da epey bocaladı, Zeugma'yı atladı ama Enron'da hemen herkesi atlattı, İsrailli vicdani retçilerin mektuplarını, o mektuplar yazılmaya başladığından iki gün sonra okudu, "korkunç savaş suçlarının işlendiği ve hepsinin gizlendiği, inanılmaz bir barbarlık örneği olan Cenin cehennemine"[66] ânında girdi ve paramparça olup çıktı, Hiroşima'yı her yıl, hayatın içindeki şiddeti her gün konuştu, AB macerasında ilk zirveden bir ay önce düzenli program yapmaya koyuldu, ondan sonra da Avrupa rüyasını ve Avrupa riyasını hep konuştu,

66 Bkz. İsrail Hayfa Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörü İlan Pappe'nin, İsrail'in Cenin katliamı hakkındaki değerlendirmesi, "Searching Jenin A Review of The Book", Conterpunch, 6 Mayıs, 2003

Radyo Televizyon Yasası'nı tüm radyo ve televizyonlarda bir tek o konuştu, Düşünceye Özgürlük davalarının "şahsen" içindeydi, 11 Eylül'de hafif sersem ve fakat hızlıydı, Irak Savaşı'nda acayip hızlıydı: Bu konuda ilk uyananlardan oldu: Bu savaşı 17 ay öncesinden itibaren Rumsfeld planı üzerinden anlatmaya başlamıştı bile, Britanya'nın "kitle imha silahları" dosyasındaki tehdidin "imkânsız" olduğu, daha Britanya ahalisi bu raporu öğrenmeden önce bu radyoda söylendi[67], bu radyo Londra tarihinin gördüğü en büyük kitle gösterisinde Londra'daydı ve BBC'den öndeydi, aynı gün New York tarihinin gördüğü en büyük kitle gösterilerinden birinde New York'taydı ve tüm Amerikan medyasından öndeydi, ama bunu yapmanın dünyanın en zor işi olmadığının da bilincindeydi, Türkiye Cumhuriyet tarihinin en önemli Meclis kararlarından birinin alındığı gün, karardan önce Ankara'da Sıhhiye Meydanı'ndaydı, barış hareketinin hep yanında, "embedded" medyanın hep karşısındaydı, birbiri ardından yıldönümlerini, Şili'yi, Woody'yi, 15-16 Haziran'ı, İran'ı, Sacco ile Vanzetti'yi, Münir Nureddin'le Münir Beşir'i, Duke'la Dylan'ı, Bach'la Brel'i anarken de kulağı bir yandan, Milan Kundera'nın hep unutulmak istenen o unutulmaz sözündeydi: "İnsanın güce karşı mücadelesi, belleğin unutuşa karşı mücadelesidir."

Radyo, hayatın ta kendisi olan müziklerini de öyle gördü. "Şarkı"larını, "sosyal değişimin bir aracı, çağın bir tarihçesi, tarihin yaşayan bir hatırlatıcısı"[68] olarak gördü ve öyle çaldı. Sadasını, popüler eğlence müziği denen o dev açıkhava hapishanesinden çıkarıp, toplumsal vicdan âlemine ya da, "paylaşılan cemaat duygusu"na[69] geri dönmek için kullandı.

"Herkesin ortaklaşa yükümlenmesi gereken; yaratılacak, tekrar-

---

67 Bkz. "Blair'in Raporu Kanıttan Yoksun", Açık Radyo'nun Açık Gazete programında Hasan Ersel'le mülakat, www.açıksite.com, 25 Eylül 2002, ayrıca Ersel'in, savaştan çok öncesinden başlayarak kaleme aldığı Irak'ın silah gücüne ilişkin ayrıntılı değerlendirmelerini içeren kapsamlı makaleleri için bkz. Açık Site, 14 Ağustos 2002, 8 Eylül 2002, 13 Eylül 2002, 17 Eylül 2002

68 Campbell Stevenson, "All in the Family", *Worldwide – Ten Years of Womad* içinde, London, Virgin, 1992, s. 83

69 *A.g.e.*

dan yaratılacak bir alan var," diyor Edward Said. "Ne kadar emperyal şiddet gösterilirse gösterilsin, bu gerçek ortadan kalkmayacak."[70]

İşte tam da o alanı savunmaya çalıştı Açık Radyo her zaman. "Herkese ısrarla söylüyorum, birleşin!" diyor Said. "Değerler, tanımlar ve kültürler alanını, direnmeden terk etmeyin. Bunlar tabii ki birkaç Washington görevlisinin malı olamaz..."[71]

Açık Radyo tam da bunu savunmaya çalıştı her zaman. Onun sekiz küsur yıl önce kaleme alınmış 'manifesto'su[72] da işte onun için şu cümleyle bitiyordu: "Bu, bizim *ortak* projemizdir."

Kısacası, kuruldu kurulalı hep yanlı, hep taraflı yayındaydı Açık Radyo. Doğrusunu isterseniz, başka türlü yapamaz, tarafsız kalamazdı.

Ne yapsaydı yani? "Nasılsa deprem olacak, Allah'ın emri, hem olsa da devlet yaraları sarar, o zaman üzerinde konuşmaya gerek yok, olduğunda düşünürüz" mü deseydi? "Küresel ısınma kapımıza gelmiş, canlılar âlemini yok edebilir, ama zaten petrol şirketleri vb. şirketler de azman, o zaman bununla ilgili konuşmanın âlemi yok, unutalım şimdi" mi deseydi? Ya da, "Amerika çok güçlü, eh, ağanın eli de tutulmaz, o zaman ona dayı diyelim, Irak'a hegemonya, petrol metrol için değil, demokrasi ve özgürlük için geldi diyelim bari' mi deseydi ve sussaydı? "Madem böyle, madem 'suçludur, güçlüdür', o zaman ülkemiz de asker gönderip güçlünün suç ortağı olsun, askerlerimiz de biraz ölsün varsın, ne yapalım" diyerek. Ya da, "yoksul ülkeler âdil ticaret istiyor, haklılar da, ama ne yapalım ki onları unufak eden ülkeler de çok zengin ve güçlü, güçsüzler baksınlar başlarının çaresine" mi demeliydi yoksa? Kâinatın tek sesi vardır mı demeliydi? "Güçlüdür, haklıdır!" Bunu mu düstur olarak benimsemeliydi? Ve "delete" tuşuna basıp unutmalı mıydı her şeyi – Kundera'yı filan, ne varsa hepsini?

Bence, Açık Radyo bunların hiçbirini yapmadı. Güçsüzdü

70 Edward Said, "Dreams and Delusions", *Al Ahram*, 30 Ağustos 2003; Türkçesi için bkz. Açık Site,19 Eylül 2003
71 *A.g.e.*
72 Bkz. www.acikradyo.com.tr

belki, ama, yayına geçtiği 13 Kasım 1995 günü sabahından beri, Profesör Irzık'ın deyişiyle, güçsüzün elindeki tek silahı, ahlaki doğruyu kullanmaya çalıştı. İstedi ki bu doğru, onun mikrofonlarından çıkıp güce ve adaletsizliğe karşı doğrultulan bir silah olsun.

Bu silahın nasıl bir "ses" çıkardığı konusuna gelince. Burada bir tek bilirkişi var. Balistik muayene raporunu verecek tek yetkili de o tabii: dinleyici.

Son Söz: Guguk
(Deliler evine gönüllü girenler neden iflâh olmaz, ona dairdir)
Hatırımda kaldığı kadarıyla, *Guguk Kuşu*'nda çok çarpıcı bir sahne daha vardı: McMurphy, güçlü Başhemşire Ratched'in düpedüz totaliter baskı çemberinden iyice daraldığı anlarda, sık sık koğuştaki deli arkadaşlarına tımarhane avlusundaki mermer çeşmeyi gösterir ve "Bir gün bu çeşmeyi kaidesinden söküp koparacağım. Sonra da demir kapıya fırlatıp, hepimizi bu lanetli yerden kurtaracağım!" der.
Sayısız isyanlarının birinde artık elektroşokla cezalandırılır; ama gene iflah olmaz ve tabii bir süre sonra, başka bir baskı karşısında öfkeden gerçekten "deli"ye döndüğü bir anda, bu planını uygulamaya girişir. Bilmemkaçyüz kiloluk devasa çeşmeyi kucaklar ve kopartmak için zorlamaya başlar. Efordan boynundaki bütün damarlar ve sinirler fışkırırcasına dışarı uğrarken, yüzü de pancar gibi olmuştur... Zorlar ve dahi zorlar... Sökemez tabii çeşmeyi... Sonunda kolları gevşer yavaş yavaş ve oraya yığılır. Ama, hemen sonra, birden canlanır ve deli bakışlarını, delice bir sessizlik içinde kendisini seyretmekte olan delilere çevirir. Kan ter içinde kalmış kıpkırmızı yüzünde aniden çocuksu, masum bir ifade belirmiştir: "Hepiniz şahitsiniz," der McMurphy. "En azından, denedim!"
Radyo ve onun sunucusu da öyleler işte, en azından deniyorlar. Hepiniz şahitsiniz. Dünyanın karanlık yüzünde kalan ezici çoğunluğun "makûs talihi"ni değiştirmeyi deniyorlar.

Ve, bu deneme işine lobotomi ânına kadar da usanmadan devam edeceklerini düşünebilirsiniz.

"Uslanmadan" mı demeliyim yoksa?

Ömer Madra
İstanbul, Eylül 2003

Hamiş: Guguk Kuşu *hikâyesinin nasıl bittiğini herhalde hepiniz biliyorsunuzdur. Ama, unutmuş olabilecekler varsa, kısaca hatırlatayım. McMurphy, Başhemşire'nin ağırlığını koymasıyla sonunda lobotomi ameliyatına sokulur. Beyninin bir bölümü alınır. Kendisi bir sebzeye döner. Böylece başkaldırısı ebediyyen sona erer. Ama, bu kadar da "mutsuz son" olamaz tabii. Reis Bromden (sağır ve dilsiz olmadığını, sadece kendini Başhemşire'nin gazabından korumak için sağır dilsiz taklidi yaptığını biz okurlarla seyircilere daha önce çaktırmıştır zaten), gece yarısı kalkar, yanındaki ranzada öylece yatan McMurphy'yi kendi yastığı ile boğar ve onu bu dünyadan kurtarır. Sonra da avluya çıkar. Mermer çeşmeyi devasa kollarıyla kucaklar, zorlar ve kaidesinden söker. Sonra da, kaldırdığı gibi demir kapıya atar. Yıkılan kapıdan dışarı fırlar. "Olay mahallini" terk eder ve, koşar adım, ata topraklarına doğru yollanır.*

2004

Uri Avnery

26 Ocak 2004'te Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

UĞRUNDA MÜCADELE ETMEYE DEĞECEK TEK ŞEY, BARIŞTIR

Ömer Madra: İsrailli gazeteci, kitap yazarı, eski milletvekili, özgürlük savaşçısı, aktif olarak görev yapmış bir barış mücahidi olan Uri Avnery ile beraberiz, kendisinin pek çok yazısını bu mikrofonlardan okuduğumuzu dinleyiciler gayet iyi hatırlıyorlardır. Uri Avnery, "Barış Şimdi" anlamına gelen "Gush Shalom" hareketinin de kurucularından 80 yaşında bir delikanlı. Hafta sonunda, cumartesi günü, Küresel Barış ve Adalet Koalisyonunun Taksim Hill Otel'de düzenlediği Irak Savaşı ile ilgili toplantıya katılmak üzere Türkiye'ye gelmişti. Roni Margulies'le beraber kendisini bu sabah da buraya davet ettik; bir saat boyunca "ifadesini almaya" kararlıyız. Hoş geldiniz Uri Avnery, sizi aramızda görmekten gurur duyuyoruz. BAK toplantısını nasıl buldunuz?

Uri Avnery: Çok önemliydi, gayet iyi geçti. Bu toplantı dünyanın her yerinde bir zamandır oluşmuş olan yeni bir hareketi, yeni bir kamuoyunu yansıtıyordu. Dünyanın her yerinde, düzinelerce şehirde aynı anda birlikte gösteriler yaptık, örneğin geçen yıl 15 Şubat'ta Ankara'da ve dünyanın başka şehirlerinde gösteriler olurken Tel Aviv'de de bir gösteri oldu...

Ö. Madra: Belki de konuşmamıza sizin hayat hikâyenizle başlasak iyi olur çünkü bizim için pek çok açıdan ilginç bir hayat ve bütün

bir dönemi yansıtıyor.

U. Avnery: 80 yaşındayım, 14 yaşından beri siyasette faal olarak çalışıyorum, 14 yaşındayken Filistin'de İngilizlerin sömürgeci yönetimine karşı bir yeraltı örgütüne katıldım. Bu katıldığım örgüte İngiliz hükümeti terörist bir örgüt diyordu, o günden beri de benim "terörist, özgürlük savaşçısı nedir" bu konularda bir tanımım var. Bence bilimsel bir tanım bu. Şöyle: Karşı taraftaysa teroristtir, benim tarafımdaysa özgürlük savaşçısıdır.

Ö. Madra: Yani siz kendinizi o zaman terörist olarak görmüyordunuz?

U. Avnery: Hayır, ülkemiz için mücadele eden özgürlük savaşçıları olarak görüyorduk. 18 yaşındayken bu örgütten ayrıldım çünkü bu örgütün anti-Arap siyasetlerine itiraz ediyordum, kabul etmiyordum.

Ö. Madra: Bu örgüt İrgun örgütü müydü?

U. Avnery: Evet. 1948'de Filistin'de Yahudilerle Araplar arasında savaş patlak verdiğinde orduya katıldım, daha sonra çok ünlü olan bir komando birliğinin üyesiydim. Savaş bitmeden hemen önce yaralandım ve bu savaşın sonunda aklımda çok güçlü bir fikir kaldı: Uğruna mücadele etmeye değecek olan tek şey, barıştır.

Ö. Madra: Orduda kaç yıl savaştınız?

U. Avnery: Bir buçuk yıl boyunca askerdim.

Ö. Madra: Savaştan sonra neler yaptınız?

U. Avnery: Savaştan sonra 40 yıl boyunca bir haber dergisinin editörlüğünü yaptım, çok agresif bir haber dergisiydi; ayrıca 10 yıl boyunca Knesset'te (İsrail parlamentosu) milletvekiliydim ve 1949'dan bu yana, yani 55 yıldır da bir barış savaşçısıyım, barış aktivistiyim.

Ö. Madra: Hangi partinin milletvekiliydiniz, iki büyük partiden birinin mi?

U. Avnery: Hayır, arkadaşlarımla beraber bir barış partisi kurmuştuk, o partinin milletvekili listesinden seçildim.

Ö. Madra: Belki de size şu soruyu sormanın zamanı geldi: Sonsuz gibi görünen bu çatışmaya, İsrail-Filistin çatışmasına sizin önerdiğiniz çözüm ne?

U. Avnery: Teorik olarak çözüm çok basit. Bunu 50 yıl önce söylediğimizde biraz deli zırvası gibi algılanıyordu, fakat şimdi hemen hemen dünyanın tümü tarafından kabul görmeye başladı: Küçük bir ülkede iki ayrı halk, ulus yaşadığı zaman, bu iki halkın ikisi de o küçük ülkeyi kendi ülkeleri olarak gördüklerinde ve bir ülke sınırları içinde birlikte yaşayamadıkları açık olduğu zaman bu ülkede birbirleri ile çok yakın ilişki içinde yaşayan iki devlet olmak zorunda; İsrail devleti ve Filistin devleti. Bu iki devlet arasındaki sınır 1967 savaşından önce mevcut olan sınır olmak zorundadır. Bu sınır az önce de söylediğim gibi Filistinlilere Filistin topraklarının % 22'sini verir. Bu sınırlar üzerinde ufak oynamalar yapılabilir ama şu koşulla, iki tarafın da bu değişiklikleri kabul etmeleri durumunda, karşılıklı olması, yani bir taraf bir bölüm toprak veriyorsa onun karşılığında başka bir bölüm toprak alması koşuluyla. Kudüs her iki devletin de başkenti olmalıdır, Musevi Batı Kudüs İsrail'in başkenti, Arap Doğu Kudüs ise Filistin devletinin başkenti. Kudüs'ün bir kent olarak birleşik olmaya devam edeceğini ümit ediyorum.

Filistinli göçmenler sorunu da çözülmek zorundadır; şu anda yaklaşık 4 milyon Filistinli göçmen var, yani toplam Filistinli sayısının yarısı kadar. Sanırım çoğunluğun Filistin devletine yerleşmesi gerekir fakat inanıyorum ki bir bölümünün, en azından sembolik bir rakam da olsa İsrail devletine gelmelerine izin verilmesi gerekir. Sanıyorum bu artık Filistinlilerin çoğu tarafından kabul edilebilir bir şey, çoğu İsraillinin de bunu kabul etmeye hazır olduğuna inanıyorum ama galiba bugün en önemli sorun, çoğu İsraillinin Filistinlilerin barış istiyor olduğuna inanmıyor olmaları. Dolayısıyla da Ariel Şaron'un peşinden gidiyorlar. Oysa, Şaron'un çok farklı bir çözüm önerisi var.

Ö. Madra: Şaron'un önerisi nedir?

U. Avnery: Şaron, Filistin'in tümünü İsrail devleti haline getirmek istiyor. Filistinlilere işgal altındaki topraklarda bazı küçücük bölgeleri bırakmaya hazır, 10-12 kadar küçücük cep bırakmaya hazır fakat bunların hepsi tümüyle illegal yerleşimciler tarafından çevrelenmiş, bunu harita üzerinde görmek çok kolay çünkü şu anda Şaron bir duvar inşa ediyor ve bu duvarın gidişine bakıldığı zaman nereleri bırakmaya niyetli olduğu çok açık.

Ö. Madra: Duvar konusuna gelecektim ama siz zaten gündeme getirdiniz. Bu, Filistin topraklarının bir kısmını daha içine alan bir duvar değil mi?

U. Avnery: Duvar önce güvenlikle ilgili bir fikir olarak ortaya çıktı. Amacı şu olacaktı; Filistinliler işgal altındaki topraklardan İsrail devletine fiziksel olarak geçemiyor olacaklardı. Oysa inşa edilmekte olan duvar çok farklı bir şey, düz bir çizgi halinde gitmiyor, böyle yılan gibi kavisler yaparak gidiyor. Filistinlerin topraklarını çok büyük ölçüde içine alıyor, Filistin topraklarının yarısını İsrail tarafına alıyor. Ayrıca Filistin bölgelerini birbirlerinden ayırıyor, aralarını, birbirleri ile ilişkilerini kesmiş oluyor. Örneğin Batı Şeria ile Gazze Şeridi arasında ilişki yok, bu zaten hep böyleydi ama Oslo sürecine göre bu iki bölge arasında bir bağlantı, bir geçit olması gerekiyordu. Oysa bu duvar Batı Şeria'yı paramparça etmiş oluyor. Bu duvarın neye benzediğini hayal etmek gerçekten çok zor, çoğu İsrailli bile tam olarak anlamıyor, ne olduğunu anlamak için gerçekten kendi gözlerinizle görmeniz gerek.

Ö. Madra: Çok karmaşık bir sorun. Size başka iki büyük soru sorayım, bazı yorumcular –özellikle Noam Chomsky'yi düşünüyorum– sorunun çözümünün gerçekleşememesini Amerika'ya, ABD'nin reddetme (reddiye/rejectionism) politikasına ve buna bağlı olarak İsrail'in her iki partisinin de (tabii özellikle Şaron'un Likud blokunun) bu reddiye politikalarını yürütmesine bağlıyor. Buna katılıyor musunuz? Yani, ABD, gerçekten barış isteseydi bunu İsrail'e dayatamaz mıydı?

U. Avnery: ABD barış istediğini söylüyor ve tersini yapıyor; Şaron'u destekliyor, İsrail'deki en aşırı güçleri destekliyor, bunun siyasi nedenleri var, sadece Amerika'daki çok güçlü Yahudi lobisi değil, bundan daha da önemlisi, Hıristiyan köktendinci bir lobi var Amerika'da. Bu lobi İsrail'deki en aşırı, en radikal sağ güçleri destekliyor. Bu nedenle de ABD ülkemde barıştan bahsediyor ama tam tersini uyguluyor.

Ö. Madra: İsrail-Filistin sorununun bizim hayatlarımız içinde, bizim kuşağın hayatları içinde çözülebileceğini düşünüyor musunuz?

U. Avnery: Ben bu sorun çözülene kadar hayatta kalmaya söz verdim, şimdi de yaşım 80, çok vaktimiz kalmadı galiba!

Ö. Madra: Belki de İsrail'deki demokratik yaşama bir kredi vermemiz gerek, kendi hükümetlerini acımasızca eleştirmesine imkân veren bir ortam sağladığı için. Lübnan'ın işgali sırasında olsun, şimdi yaşananlara ilgili olarak olsun, sıkı eleştirel analizler yapan İsrailli gazeteciler, barış girişimcileri, vicdani retçiler var... Bu demokratik yaşamın canlı bir örneği olarak siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

U. Avnery: İsrail'de güçlü bir barış hareketi var, çok faal bir barış hareketi var, hemen hemen her gün gösteriler yapan bir barış hareketi var. Bunlar vatansever İsrailliler, İsrail'in geleceğinin Filistinlilerle barışa bağlı olduğunu düşünen kişiler. Üç yıldır Filistinlilerle çok şiddet dolu bir çatışma yaşıyoruz, insanlar bundan artık bıkıp usanmaya başladılar ve çözüm aramaya başladılar.

Ö. Madra: Aklımda şu vardı, beş genç asker, sadece işgal altındaki topraklarda değil, herhangi bir şekilde savaşmayı reddeden bu delikanlılar bir yıl hapis cezasına çarptırıldılar geçenlerde, soruyu sorarken biraz da onları düşünüyordum.

U. Avnery: Bu beş kişiden dördü işgal altındaki topraklarda askerlik yapmayı, işgal altındaki bölgelerde savaşmayı reddediyorlardı, 600'ü aşkın yedek asker aynı doğrultuda bir dilekçe imzaladılar, yani "reddediyoruz" dediler. Bunlar kadar önemli bir gelişme daha var: Hava kuvvetlerinden yirmi yedi savaş pilotu subay illegal olduğunu, yasadışı olduğunu düşündükleri emirlere karşı çıkacaklarını belirttiler. Bu gruba bir hava kuvvetleri generali ve iki albay dahildir.

Ö. Madra: Özellikle İsrail gibi, ordunun çok prestijli olduğu, oldukça militarist bir toplumda bunu yapmak kolay olmasa gerek?

U. Avnery: Evet ve bunlar önemli çünkü bunlar ordunun içinden gelen ve toplumdaki "Yeter artık!" hissini yansıtan gelişmeler.

2004

Açık Radyo Dinleyicisini Arıyor

Açık Radyo'nun 2004 yılındaki dinleyici destekli yayıncılık için ilk çağrı metni.

80 MİLYON KELİME UZAYA KARIŞTI,
BU KUBBEDE BELKİ 400 BİN ŞARKI BAKİ KALDI

Gerçekçi ol, imkânsızı iste!

Açık Radyo'nun "İkinci Hayatı": Açık Radyo yaklaşık on yıllık hayatını tamamladığı sırada "ikinci hayatı"na geçiyor. Daha doğrusu, yeni bir hayat tarzını benimsiyor. 1994'te 92 "deli"nin bir araya gelmesiyle kurulmuştu. Bu çerçevede 68 kuşağından söz açmak uygun düşebilir. Çünkü 20. yüzyılın son büyük "devrim"i olan 68 hareketinin belki de en çarpıcı ve anlamlı sloganı, Paris sokaklarına yazılan şu duvar yazısıydı: "Gerçekçi ol, imkânsızı iste!"

Açık Radyo, 1995'te 100'den fazla program ve programcıyla yayına geçtiğinde, çevremizde pek çok kişi bunun yürütülmesinin imkânsız olduğunu söylüyordu. Ya da, biraz yürüse bile kısa zamanda dağılmasının kaçınılmaz olduğunu. Ama, oldu işte: "Gerçekçi" olanlar bunu sekiz yıl tastamam böyle sürdürdü. 630 farklı programda on sekiz ayrı milletten 600 gönüllü programcı 100 ayda 72 bin saat yayın yaptı. Fikir, söz ve müziklerini dinleyiciyle paylaştı. 80 milyon kelime uzaya karıştı, bu kubbede belki 400 bin şarkı baki kaldı. İmkânsızdı, ama bir "mini mucize" oldu. Bunu, hepsi "bila bedel" çalışan o gönüllü programcılar başardı. Radyoyu ayakta tutan, sürdüren ve ona büyük bir derinlikle çeşitlilik kazandıran onlardı.

Kurucu ve programcıların ardından şimdi artık halkanın "üçüncü ayak"la tamamlanması zamanı. Biz böyle düşünüyoruz.

Artık dinleyicinin radyoya sahip çıkması zamanı ve onu "ikinci hayatına" taşıması. Dinleyici tabanına dayanan radyo şeklindeki hayat tarzına. Çoğulcu, demokratik ve açık toplumun kurulup sürdürülmesi ancak böyle bağımsız ve özgür medya organlarının varlığıyla mümkündür çünkü. Sosyal değerler, tanımlar ve kültürler alanı hiçbir zaman "büyük paralar"ın, büyük güç ve iktidar odaklarının tahakkümüne terk edilmemelidir. Açık Radyo kurucuları ve programcıları bunca yıl işte bu alanlara sahip çıkmaya çalıştılar. Şimdi de dinleyicileri ile birlikte gene bunlar üzerinde çalışmak zorundalar.

"Açık Radyo Dinleyicisini Arıyor!": Böyle adlandırdığımız bir "kampanya"ya girişiyoruz şimdi. Her yıl Açık Radyo'ya 100 milyon lira vererek bir programa destek olacak dinleyiciler ve Açık Radyo dostlarıyla, böyle bir yapı oluşturabilirsek, ikinci bir "mini mucize" daha yaratmış olacağımıza inanıyoruz. Taksitle de olsa her sene 100 ya da 50 milyon lira destek (sponsorluk) sağlayan birkaç bin kişi, dünya çapında bir "sürdürülebilirlik" modelini şu Türkiye'de gerçekleştirmiş olacak. Medyanın giderek konsantre olduğu, büyük şirketlerin kontrolüne girdiği, dolayısıyla da bağımsız yayın organlarının gittikçe ortadan kalktığı bir dünyada böyle bir deneme çılgınca bir macera gibi de görünebilir.

"Böyle bir model, bütün dünyada da pek az" mı diyorsunuz? Cevabımız evet. "Böyle binlerce insanı bulmak Türkiye'de hiç de kolay olmaz" mı diyorsunuz? Ona da evet. Ama, bir de üçüncü cevap olabilir. Açık Radyo kurucu ve programcılarının hepsi de gerçekçi insanlar ve hepsi de imkânsızı istiyorlar.

"Tarafsızlık": Açık Radyo'nun Haziran 1995 tarihli manifestosunda "Radyo Ne İşe Yarar?" diye bir soru soruluyor, sonra da bu radyonun "demokratik, özgür bir mecra" olacağı, "haysiyetli" işler yapacağı yazıyor.

O da sekiz yıllık yayın hayatında bu üç basit kelime etrafında şekillenen ilkeleri uygulamaya çalıştı. Asla tarafsız olmadı, bu gönüllüler tımarhanesinde, gönüllü delilerden beklenebilecek olanı yapmaya gayret etti: Daima demokrasiden, özgürlükten ve ada-

letten yana olmaya ve bir de, haysiyet adına o yoluk kuyruğunu her daim dik tutmaya çalıştı. Dolayısıyla, çizgisi de aynı kaldı ve korundu.

Kısacası, kuruldu kurulalı hep yanlı, hep taraflı yayındaydı Açık Radyo. Ama, bu konuda "taraflılığını" sürdürürken, sadece olgulara dayanan objektif tavrını da asla elden bırakmadı. "Sponsorluk ve reklamla dönen bir dünyada", bağımsız ve objektif "ses"ini korudu. Sponsorunun veya reklam veren şirketinin dünyanın gidişatına kötü bir etkisi olduğunu gördüğünde, bunu sırf sponsoru kızar korkusuyla dile getirmekten de asla vazgeçmedi. Medyanın en önemli silahı olan inandırıcılığını, dürüstlüğünü hiç zedeletmedi.

"Yönlendirme": Uzun, sürekli ve istikrarlı bir çaba sonunda inandırıcılığınızı dinleyici ve kamuoyu nezdinde "tescil ettirmiş" olduğunuzda, buna saygı duyuluyor; politik ve ticari olarak kimse sizi yönlendirmeye ya da baskı altına almaya kalkmıyor diye düşünüyoruz. Bağımsız ve özgür medyanın gerçek gücü de işte burada yatıyor olmalı. Söyleyeceğiniz sözü, sağlam kaynaklarla defalarca doğrulattıktan sonra söylediğinizde, ayrıca haberden kesinkes ayırdığınız yorumunuzu da dürüstçe ve özgürce yaptığınızda, sözünüzün arkasında durabiliyorsunuz.

"Yapamadıklarımız": Yapmak isteyip yapamadığımız birçok program ve proje oldu elbette. Ama bunları hayata geçiremeyişimizin nedeni kendi organizasyon, bilgi ya da beceri eksikliğimizdi. Yoksa, "Türk dinleyicisine uygun düşmemesi" gibi bir kaygı değildi. Böyle bir kriterimiz hiç olmadı. Biz, yayınlarımızda muhatap olarak her zaman "dünya vatandaşı"nı almaya çalıştık. Haberleri sıralarken, dünyadaki vatandaş için, bir şekilde haksızlığa uğrayan insanlar ve topluluklar için ya da tüm canlılar bakımından bozulan doğa dengesi için o gün hangi haber öncelik taşır diye düşündük ve öyle sunmaya çalıştık haberlerle yorumları. "Sessizlerin sesi" olmaya çalıştık.

Müzikleri, şarkıları seçip paylaşırken de öyle. Hayatın ta kendisi olan müzikleri de öyle gördük. "Şarkıları, "sosyal değişimin

bir aracı, çağın bir tarihçesi, tarihin yaşayan bir hatırlatıcısı" olarak gördük ve öyle çaldık. Açık Radyo, "sada"sını, popüler eğlence müziği denen o dev açık hava hapishanesinden çıkarıp, toplumsal vicdan âlemine ya da, "paylaşılan cemaat duygusu"na geri dönmek için kullanmaya çalıştı. Kültür çeşitliliği, biyolojik çeşitliliği daha zengin ve daha derinlikli olan bir dünya için.

"Platform": Radyomuzda, yalnız düşüncelerinin değil, aynı derecede önemli olarak, duygularının da dile getirildiğini gören bir dinleyici kitlesi olduğuna inanıyoruz. Bu, her an telefona sarılan, e-mail ile görüş bildiren, faks çeken, mektup yazan bir kitle değil. İronik bir şekilde, daha çok hata yaptığınızda, örneğin bir kelimeyi yanlış telaffuz ettiğinizde, bir parçayı yanlış anons ettiğinizde, bir tarihi karıştırdığınızda, ya da önemli bir yıldönümü atladığınızda ânında ortaya çıkıp düzelten dostlar bunlar.

Ama, yazmasalar, söylemeseler de daima orada durduklarını bildiğiniz bir "kitle" ve bu da insana çok hoş bir duygu veriyor. Sanırız, Açık Radyo'nun her zaman ortak aklı ve kolektif vicdanı temsil etmeye çalıştığını biliyorlar. Onlarla birlikte "daha iyi bir dünya mümkün" diyoruz. Birlikte "bir şeyleri değiştirebilirim" diyoruz. Ama, bu dinleyici grubu, "büyük" bir kitle mi, orasını tam bilmiyoruz. Bunu belki de şimdi, "Açık Radyo Dinleyicisini Arıyor"projesi ile denemek, "test etmek" imkânını bulabileceğiz.
Açık Radyo'nun o tuhaf kuruluş günlerinin komik kargaşasında da, on beş gün kapalı kaldığı hüzünlü sessizlikte de, depremin uğultulu kaos günlerinde de, savaş ve istilanın dayanılmaz dehşetinde de, çevremizden ve dinleyicilerimizden gelen ortak cümle şu oldu: "İyi ki varsınız." Bir haykırış filan değil de, güven verici bir fısıltıydı bu daha çok. Yalnız olmadığımızı birbirimize karşılıklı duyuran bir dost fısıltısı.

İşte şimdi, "iyi ki varsınız" fısıltısını, daha yüksek sesle dile getirilen bir "iyi ki varız" nağmesine çevirebilme fırsatı var önümüzde. Kurulduğundan yaklaşık on yıl sonra Açık Radyo kolektifini, bu gezegeni yalnız insanlar için değil, içinde yaşayan tüm canlılar için daha iyi, daha yaşanabilir bir hale getirmek için gay-

ret gösteren insanlar topluluğu, bir platform haline getirme fırsatı da denebilir. Birkaç bin dinleyicisinin sürekli, yani her yıl tekrarlanacak maddi desteği (program sponsorluğu) ve asıl önemlisi fikri katılımı ile sürdürülebilirlik ve kalıcılık sağlayan bir mecra, dağları delen bir Ferhat gücünde olmayabilir, ama dünyanın karanlık yüzüne tutulan bir el fenerinin küçücük huzmesi de az buz bir ışık sayılmaz doğrusu.

"Eleştiri Özeleştiri": En çok eleştiri aldığımız konu, kendimize de en çok vurduğumuz konuyla aynı: Açık Radyo'da dünyanın derdini anlatmayı yayınlarımızla becerdiğimizi sanıyoruz da, radyonun kendi derdini anlatmakta kırık not almış olabiliriz. Mesela, gelirimizin giderimizi karşılamadığını, pek çok yayın organı, kuruluş ya da kişi gibi dara düştüğümüzü, kurucu ortaklarımızın bazılarının özverileri ile ayakta durduğumuzu, dinlenilirliğimizi teknik olarak artırmanın güçlüklerini hiç yansıtamadık. (Yansıtmak da kolay değildi tabii.)

Her hafta yaklaşık 130 programcı, her hafta 100 küsur programı hemen hemen aksatmadan gerçekleştirirken, Açık Radyo en yakın çevremizde bile "bir İsviçre saati" gibi göründü: Sessizce tıkır tıkır çalışan. Tabii, kendi derdinizi anlatamayınca, dünyanın derdini de anlatmakta yetersiz kalabiliyorsunuz bazen. O zaman da kendinize yüklediğiniz "misyon"u yerine getirmekte istenen yeterlik seviyesine ulaşamıyorsunuz. Asıl amacınızdan uzaklaşıyorsunuz. Biraz içine dönük, biraz "kapalı" bir grup çalışması haline dönebiliyor radyo o zaman. Devrelerde "temassızlık" olabiliyor. Epey enerji kaybı. Azalan verimler kanunu gibi bir şey...

Eğer istenirse bütün bunlara birçok gerekçe bulunabilir elbette. 1995'ten bu yana Açık Radyo, diğer bütün vatandaşlar gibi pek çok şeyin ağırlığını taşımak zorunda kaldı: Bosna Savaşı, Susurluk, deprem, kapanma, boşaltılan bankalar, ekonomik kriz, doğa yıkımı, terör, şiddet, savaş ve istila... Hepsini yaşamak ve yaşatmak, yani yansıtmak zorunda olduğunuzda, bir tür "metal yorgunluğu"na uğramanız, dinleyicinin de biraz bezmesi doğal karşılanmalı belki.

Milenyum'a girilirken Açık Site'nin "manifestosu"nda şöyle yazılmıştı:

> Açık Site, "hayır ve şer" güçlerinin çarpıştığı bu dünyanın karanlık yüzüne aydınlık bir gözle bakmaya çalışıyor. Ona, "kalem pil"le çalışan küçücük bir el feneri gözüyle de bakabilirsiniz... Yeryüzünün tüm karar alıcılarının geleceğe ilişkin hiçbir fikrinin olmadığı bir alacakaranlık kuşağına yol alınırken, kaosun dip karanlığına tutulmaya çalışılan bir cılız huzme... Canlının ilgi alanına giren hemen her konuda geziniyor cılız ışık... "İnsan medeniyetinin onca güzellikleri, yani iki köktenciliğin, iki ideolojik kutbun ötesinde yatan bütün güzellikler: sanatımız, müziğimiz, edebiyatımız..." Kendisi küçük ama tutulacak, tutunulacak yeri istendiği kadar büyük olabilecek bir fener bu, Açık Site'miz. Ne kadar el, ne kadar ışık? Bunu, hep birlikte göreceğiz.

Aynı bakış, Açık Radyo için de geçerli elbette. Şimdi "Açık Radyo Dinleyicisini Arıyor" projesiyle radyo, dinleyicisinin sahiplenmesi ile bütün yorgunlukları geride bırakmaya, yeni bir hayata başlamaya hazır. İşte size gerçekçi bir değerlendirme. İmkânsız mı? Yaşayacak ve göreceğiz.

2005

Arundhati Roy

**20 Haziran 2005 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.**

HERKES BU YALANLARIN FARKINDA

Ömer Madra: Stüdyomuzda yazar, pek çok ödül sahibi, genç yaşında önemli bir düşünür olan Arundhati Roy'la baş başa bulunmanın heyecanı içindeyiz. Irak Dünya Mahkemesi'nin vicdan jürisi sözcülüğünü yapmak için İstanbul'a geldi. Kendisini epey zamandan beri takip ediyoruz, Eylül 2001'den beri. 'The Algebra of Infinite Justice' adlı makalesini burada tamamiyle okuduğumuz günden bu yana ben bir hesap yaptım, Açık Radyo içinde 19 makalesine ve konuşmasına yer vermişiz... Dolayısıyla, burada olması bizim için büyük bir keyif ve onur. Hoş geldiniz. Burada olmanızdan ne kadar mutluluk duyduğumu anlatamam.

Arundhati Roy: Teşekkür ederim, ben de burada bulunmaktan mutluyum.

Ö. Madra: Irak Dünya Mahkemesi ile başlayalım. Buradaki en önemli konulardan biri, anlaşıldığı kadarıyla, bazı insanların şunu soruyor olması: Neden bir savunma makamı yok? Amerikan Başkanı Bush ve Blair için neden bir savunma yeri ve makamı oluşturulmamış? Her ne kadar, kendilerine konsolosluklardan "resmen" çağrı gönderildiğini, bu çağrıların görevlilerce resmen teslim alındığını ve bir de, Irak Dünya Mahkemesi salonunda savunma için koltuklar bırakılacağını biliyorsak da... Bazı insanlar Bush ve Blair gibi baş sorumluların savunmalarının yapılmıyor olmasının hukuktaki "silahların eşitliği" ilkesine uymadığını iddia ediyorlar. Acaba bu konuda bir şeyler söylemek ister misiniz?

A. Roy: Herhalde artık kara mizaha ihtiyacımız yok böyle görüş-

ler ortalıkta dolaştığı zaman!... Yani, sayın Bush'un ve sayın Blair'in kendilerini savunmak için bir platforma sahip olmadıkları gibi bir görüş ya da onların sayısal olarak dışlandığı gibi bir görüş.

Bence bugün öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, bütün bu tür kurumlar, ana akım medya olsun, bütün şirketlerin sahip olduğu kurumsal yapılar, demokraside var olan kurumlar olsun, bir çeşit şirketleşmiş dünya pazarında yaşıyoruz, işte bu pazara hâkimler. Irak Dünya Mahkemesi'nin yapmaya çalıştığı da aslında bütün bunlara karşı bir savunma. Savunmanın ta kendisi bu mahkeme. Çünkü bu tür bir savunma, bahsettiğim düzen tarafından dışlanmaya çalışılıyor. Elbette bizi bombardımana tutanlar da oldu Irak savaşını savunmak için. Tabii bu da muhakemenin öbür yanı. Sanki biz bunlara hiç yer vermiyormuşuz gibi. Biz bunları zaten biliyoruz. Herkes bunları biliyor. Herkes bu yalanların farkında. Burada biz ayrı bir mekân yaratmaya çalışıyoruz ve bu mekânda farklı bir görüşün dile getirilmesine çalışıyoruz. Eğer kof ise, sahte ise, gerçek olgulara dayanmıyorsa, bu görüşlerden hiçbiri zaten ayakta duramaz. Çünkü dünyanın bütün parasını, bütün silahlarını, bütün medyasını zaten buna seferber etmiş bir başka yer var. Biz, o yerin yanı sıra küçücük başka bir yer oluşturmaya çalışıyoruz.

Ö. Madra: Bu başlı başına bir savunmaydı. O zaman çok daha "basit" bir soruya geçebiliriz. Sizce dünya nereye gidiyor?

A. Roy: Acaba tek yönde mi gidiyor? Bence değil, sorun da zaten oraya buraya çekiştirilip farklı yönlere gitmesinden kaynaklanıyor. İlle de tek bir noktaya parmak basmam gerekirse basit bir şekilde şöyle diyebiliriz, insan uygarlıkları çok imparatorluklar görmüştür, imparatorluklar gelmiş geçmiştir, imparatorluklar da adeta bir fizik kanunu gereği çok yayıldıkları zaman artık kendi içlerinden patlamayla yok olmaya gitmişlerdir. Ancak şunu da bilmek gerekir; tarihteki imparatorlukların hiçbiri bir öğleden sonra dünyayı havaya uçuracak bir imkâna sahip değillerdi, dünyayı berhava edecek bir durumda değillerdi ve galiba bugün yüz yüze olduğumuz en büyük tehdit de bu. Esas olarak insan zekâsı,

insanın var olma içgüdüsünü alt ediyor. Tsunami olduğunda insanlar aslında yaklaşan şeyi görme yetisini kaybettikleri için de çok şey kaybettiler. Hayvanlar bunu fark ettiler ve hepsi kurtuldu ama insanlar artık bunu fark edemiyorlardı.

Ö. Madra: Belki şunu da ekleyebiliriz, artık şunu biliyoruz ki, mesela Andaman adalarında sözüm ona ilkel denilen halkların tamamen hayatta kalmayı başardıklarını biliyoruz, tıpkı hayvanlarda olduğu gibi...

A. Roy: Evet, çünkü onların içgüdüleriyle teknoloji vasıtasıyla çok fazla oynanmadı. Yani bir çeşit teknofob, teknoloji düşmanı gibi algılanmak istemem ama bir şeyler kazandığımızı zannederken, bir şeyler de kaybediyoruz. Bir çeşit zekâyı yitiriyoruz başka bir zekâyı kazanırken, bunun için de çok ağır bir bedel ödüyoruz.

Ö. Madra: Bu kitle imha silahları gibi korkunç bir tehdit; nükleer silahlarla ilgili olarak acaba bunlara eşit ölçüde tehdit edici bir perspektiften de, yani küresel ısınmadan da söz edebilir miyiz? En son gelişmelerden, gizli belgelerden de anlaşıldığı üzere ABD hükümeti her türlü bilimsel kanıtı bu bağlamda tahrif ediyor ve bunun insan faaliyetiyle ilgisi olmadığı yönünde bilgiler yayıyor.

A. Roy: Topyekûn hegemonya için bu arayış içerisinde burada hem geçmişi kaybetmek hem de gelecekle ilgili bir şeyleri yitirmek söz konusu, iktidarın bugün için pekiştirilmesi gerekiyor çünkü. Dolayısıyla iklim değişikliği, topyekûn tahakküm, ki buna uzay da dahil, her türlü bilginin manipülasyonu. Bugün en büyük bilgi bankası, bilgilerin toplandığı yer olan Dünya Bankası'nda, ilaç şirketlerinde, tıp alanındaki araştırmalarda her şeyin manipüle edildiğini görüyoruz ve tabii ki medya da bunun içinde. Bir seferinde hatırlıyorum, birisiyle konuşuyordum, paranoid şizofrenik birisiydi, aynaya baktığında en dehşet verici şeyin kendisini görmemesi, başkası olarak görmesi ve canavar birisini görmesi olduğunu söylemişti. Ben de o zaman şunu düşünmüştüm: Peki insan nasıl başa çıkar böyle bir durumla? Amerika'da olsun, Hindistan'da olsun, herhalde Türkiye için de aynı şey söz

konusudur, gazeteleri okuduğunuzda, televizyonu seyrettiğinizde sokağa çıkıp da birtakım elektronik imajların sizin üzerinize üzerinize geldiğini gördüğünüzde, bu bir anlamda içinde yaşadığınız toplumun size gönderdiği ayna görüntüsü tamamen sahte ve tamamen büyütülmüş bir sahtelik. Bu adeta bir şizofrenin aynaya bakıp kendisini görememesi gibi bir şey. İşte botokslar, sahte bilgiler, bütün bunlar da aynı etkiyi yaratıyor. Diyelim ki bir yere gidiyorsunuz, Keşmir'e gidiyorsunuz ve orada kendi gözlerinizle görüyorsunuz ne olduğunu, ondan sonra da uluslararası gazetelerde ne olup bittiğini okumaya çalışıyorsunuz. Hiçbir ilgisi yok olup bitenle, gerçekte olup bitenle yazılanlar arasında. Sanki bu birbiri ile bağdaşmaz iki gerçekliği bir arada tutmak zorundayız çünkü acaba televizyonda olup bittiğini gördüğümüz şey mi gerçek, yoksa gerçekte olup bitenler mi? Çünkü gerçekliğin artık parçalanmış bir görüntüsü ile yaşamak zorundayız.

Ö. Madra: Oliver Sacks'ın kitaplarından birini okurken ufak bir dip notu vardı hatırlıyorum: Otistik hastaların bulunduğu ve tedavi gördüğü bir koğuşta, bir televizyon ekranı var, onu seyrediyorlar. Ekranda hangi Amerikan başkanı olduğunu hatırlamıyorum, belki Nixon, o konuşuyor. Gayet ciddi bir vaaz veriyor dünya meseleleri ile ilgili, dünyada olup bitenlerle ilgili, ABD ile ilgili... Bütün otistikler yaklaşık 15 kişi galiba, hepsi de televizyonu seyrediyorlar, başkanlarını seyrediyorlar, hepsi de gülüyor! İstisnasız hepsi gülüyor! Bunun nedenini çıkaramamış Dr. Sacks, dolayısıyla tek tek hastalarla bu açıdan görüşme yapmış. Sonunda şunu keşfetmiş; bir otistiğe hiçbir zaman yalan söyleyemezsiniz. Televizyondaki başkan da sürekli yalan söylüyormuş anlaşılan, onlar da işte bu yüzden sürekli gülüyorlarmış. Zaman zaman kendim ve çevremdeki insanlar, dostlar, hatta dünyada birçok insan da bu otistik konumdaymışız gibi geliyor bana. Siz buna ne dersiniz?

A. Roy: Evet, bir anlamda böyle bir yere vardırabiliyor insanı, otizm de çok derin bir travmanın sonucu zannediyorum. Biz de çok derin bir travma durumu yaşıyoruz. Çünkü öyle bir yerde

yaşıyorsunuz ki çıkışlar artık kapanıyor ve ne yapacağınızı bilmiyorsunuz. Mesela Hindistan gibi bir ülke bir anlamda en "cool" yer olarak pazarlanıyor, Hindistan'la ilgili her şey çok "cool". Thomas Friedman "Dünya Düzdür" başlıklı kitabında şunu yazıyor: "Hindistan'a bakın, oradaki şirketlere bakın, oradaki zavallı şirketlere bakın ne kadar iyi performans gösteriyorlar" diyor. Ondan sonra insanların aslında en olmayacak yerlerde, sokaklarda, mazgalların başında uyuduklarını görüyorsunuz. Aynı zamanda beyninize bir filtre koymanız lazım bunları görmemek için. Böyle bir ortamda sağ kalabilmek için biraz aklınızı kaçırmanız lazım. Nasıl yaşarsınız bununla? Keşmir'de sürekli bir aşağılanmayla nasıl yaşayabilirsiniz, sürekli üst araması, kimlik sorulması, bir yerde yakalanıp işkence görmek gibi şeylerle sürekli bir aşağılanma içerisinde yaşıyorlar. Ama tabii ki bunun çok ciddi psikolojik sonuçları oluyor. Pek çok anlamda bizler aşağılanmadığımızı düşündüğümüz zaman bile her gün aşağılanıyoruz. Çünkü en azından bize söylenen yalanlara boyun eğmek gibi bir aşağılanmayı kabul etmek zorunda kalıyoruz. Öyle bir propaganda ki, her düzeyde işliyor. Hatta coşku ve neşe fikrini dahi kendine mal eden bir yaklaşım bu, yazılarla, kitaplarla, filmlerle, müziklerle sürekli... Bunların yakıtı para. Paranın nerede olduğuna bakmanız lazım. Para öbür tarafta, bu tarafta değil. Dolayısıyla bir an geliyor, birilerinin bunu kabullenmesi gerekiyor.

Ö. Madra: Bir anlamda her şeyin üzerine bir marka konmuş durumda.

A. Roy: Evet. Bazı yerler var ki, bu sizi kıskaca alan durumdan kurtulmak için adeta aklınızın dışına çıkmak ve farklı bir yaşayış bulmanız gerekiyor. Ama bu da insanın ne istediğini tamamen bulması demek. Yani gerçekten bütün bu göz alıcı kabarcıklardan, incik-boncuktan kurtulup farklı bir yere gitmek demek. Mesela Hindistan'a bakalım; o kadar ürkütücü ki, belki de Hindistan'ı tehdit eden en büyük şeylerden biri siyasetin yeni idealizasyonu. Muazzam STK'lar var ve bunlar aslında kamu harcamalarını kısıtlamaya yol açan birtakım kuruluşların sponsorluğunu yaptığı

STK'lar. Ve toplumdaki en ufak bir kıvılcım bunların tahakkümü altında bastırılıyor. Yani inanılmaz bir elektrikli süpürge var sanki, biraz kafasını kaldıran, belli bir düzeyin üstüne çıkan her şeyi yutuyor. Oldukça sofistike bir makina bu ve sürekli çalışıyor ve bunun çalıştığını görmek de insanı neredeyse deli ediyor.

Ö. Madra: Herhalde bunun kökünde bu çok bilinen güç (iktidar) konusu var. Siz de bu konuda pek çok defa, çok etraflıca yazdınız, gücü, gücün kaynağını, niteliğini keşfetmek, onu daha iyi anlamak ve teşhir etmek için her birimizin hayatının merkezinde var olan güç sorununu enine boyuna irdelediniz. Peki zaman zaman bir güçsüzlük hissetmiyor musunuz böylesine inanılmaz bir güç odaklanması karşısında?

A. Roy: Evet, insanın kendini güçsüz hissetmesi mümkün çünkü bu kadar sofistike bir makinanın tam bir işlerlik halinde olduğunu görüyorsunuz, bunu anlamak için çaba gösteriyorsunuz ve artık bunun karşısında nasıl bir tavır alınacağı kesin değil, kimse bağışıklığa sahip değil... Ben sanki bunlardan muafmışım gibi davranmak istemiyorum ama bu güçsüzlük duygusundan bahsederken gücün ve güçsüzlüğün ne olduğunu anlamak çok önemli. Hep iki tür insan var, iktidarla kendini hep çok rahat hisseden insanlar var, doğal olarak ona yatkın olan insanlar, bir de doğal olarak ona karşı olanlar var... Mesela orta sınıflara ait olan insanların çoğu, dile olan erişimi bir çeşit sermaye olarak görüyor. Ben güçsüz olduğum zehabını yaratamam, bu sahte bir şey olur. Ben ilk kez Türkiye'ye geliyorum örneğin ve benim için çok ilginç bir şey var, buradaki kurulu iktidar düzeni bir anlamda köktenci diyebileceğimiz şekilde bir seküler düzen, yani laik bir yapı var burada. Köktenci bir laik diyebiliriz buna. Hindistan'da ise çok farklı bir durum var; Hindistan'daki sağ güçlerin hâkim olduğu farklı bir durum var. Mesela burada insanların başörtüsü örtmemeye zorlandığı bir durum konusunda tartışma olabilir, bizde ise tam tersine insanların dini ifadeleri taşımaya zorlandığı bir durumla karşılaşabilirsiniz. Yani bu neyi nasıl taşıdığınızla ilgili bir konu değil; bayrak olsun, başörtüsü olsun, burada iktidarı na-

sıl dile getiriyorsunuz ve bunu yaparken kime şunu, kime bunu yasaklıyorsunuz? Mesela 'ben burada bir baraj inşa edeceğim ve 30 bin insan burada yerinden edilecek!' gibi bir şey söylediğiniz zaman, burada bir devlet iktidarını ifade ediyorsunuz. Bu olaylara tek tek bakmak yerine iktidar ve güç kavramının kendisini kavramak önemli, buna bakmak önemli. Nedir insanlarda bu tutkuyu ateşleyen? Bence bunlar çok büyüleyici konular. Çoğunluğu oluşturan insanlarla bir arada durma vakti ne zaman gelir? Çoğunluğun haksız olduğunu söyleme vakti ne zaman gelir? Yani böyle bir durumda olabilirsiniz, zamanlar birbirinden ayrılabiliyor, farklı konumlarda farklı tutumlar alabiliyorsunuz; çünkü her seferinde aynı görüşte olmayabiliyorsunuz ve demokrasinin tehlikelerinden biri de kolaylıkla çoğulculuğa kayabilmesi, tabii bu da bir tür faşizme gidebiliyor.

Ö. Madra: Demokrasinin belki özü de azınlık haklarının korunması...

A. Roy: Ama yapısal olarak bakacak olursanız, esas erozyona uğrayan bir elit azınlık sınıfı içinde olmadığı takdirde. Ne oluyor bugün demokrasiye? Neden 70'lerde, 80'lerde Amerika dünyanın her tarafında, Latin Amerika'da demokrasileri devirip duruyordu, bugün ise demokrasinin promosyonunu yapıyorlar, çünkü anlamı nasıl tahrif edeceklerini ve demokratik kurumları nasıl tahrif edeceklerini çok iyi biliyorlar ve artık gerçek bir demokrasi söz konusu değil. Bu, yeni dünyanın dehşetidir. Hindistan'da bunu gayet açık görebiliyorsunuz, demokrasinin insanları bölmeye, toplulukları birbirine düşürmeye yaradığını ve bunun için kullanıldığını görüyorsunuz. Bu tür temsili demokrasinin doğası gereği böyle oluyor. Dolayısıyla, bu gerçekten dehşet verici. Gucerat'ta 2003'te olanlara bakacak olursanız sağ kanat Hindu hükümeti polis tarafından desteklenen birtakım kitleler Müslüman mahallelerine daldılar, 2000 kişiyi öldürdüler, kadınlara tecavüz ettiler, onları yaktılar, insanları evlerinden sürdüler, ondan sonra da hemen bir seçime gitmek istediler. Neden? Çünkü biliyorlardı kazanacaklarını, ne kadar bu olaylara yakın bir zamanda seçim

yaparlarsa o kadar çok kazanma şansları olduğunu biliyorlardı. Bütün bu yağmalama olaylarının yapılması da artık hükûmetin sallanmaya başladığını, tehlikeye düştüğünü gösteriyordu ve hükümet Gucerat'ta Hindistan'a özgü bir gururu okşaması gerektiğini biliyordu. Bugün demokrasi 1970'lerdekinden ya da 60'lardakinden çok farklı. Bir anlamda habis bir şey haline geldi demokrasi ve bu papağan demokrasisini çok iyi anlamamız gerekiyor.

Ö. Madra: Yani duyarlı, bilgili yurttaş artık çifte bir yük taşıyor omuzlarında. Yani demokrasi kavramını bile yeniden inşa etmek gerekiyor mevcut iktidarlara karşı.

A. Roy: Kesinlikle öyle. Bu Hindistan'dan gelen bir şey, son derece karmaşık bir demokrasi ve ne şekilde yoldan çıkarıldığını görüyorum. Tamamen yanlıştır demiyorum ama çoğunlukla yanlış bir konumda bugün. Bir anlamda federal bir yapı içerisinde yaşanıyor, her eyaletin kendi hükümeti ve bir de merkezi hükümet var. Artık bunun nasıl bir ironi olduğunu dahi görmüyor insanlar. Eğer bir eyalette hükümet varsa, kendisini mutlaka şirketleşmeye, özelleştirmeye itiyor, eğer muhalefetteyse buna karşı çıkıyor. Ama merkezi hükümette, muhalefetteyse tam tersi bir tutum alabiliyor. Sağcılarda da komünist partilerde de aynı şeyi görebiliyorsunuz. Güney Afrika gibi ülkelere baktığınızda, herkes bu tür bir düzen içerisinde ve insanlar artık ne düşündüklerini de bilmiyorlar, nasıl düşüneceklerini de bilmiyorlar.

Ö. Madra: Mandela'nın inşa ettiği Gökkuşağı Ulusu'ndan sonra bunun gerçekten trajik bir durum olduğunu söyleyebilir miyiz acaba? Son bir soru olarak, verdiğiniz demeçlerden birinde söylediklerinize dayanarak, şunu da sormak isterim size; bütün bu merkezlerin kıskacından kurtulmayı nasıl başardınız? Çünkü hep merak etmişimdir, çok sevilen ve satılan bir romanın yazarı olarak siz mesela romanı filme alma hakkı vermediniz Hollywood'a. Başka romanlarla devam etmek yerine bazı çevreler açısından son derece rahatsız edici olan siyasi, sosyolojik makaleler yazmayı seçtiniz. Sadece Hindistan'da değil, yerinden yurdundan olan

baraj insanları için, Dünya Sosyal Forumu gibi daha pek çok yerde de genel olarak ezilen kitleler için varlık gösteriyorsunuz. Peki nasıl koruyorsunuz kendinizi?

A. Roy: Sanırım kendinize dair öğrenmeniz gereken en büyük derslerden, en büyük sırlardan biri de mutluluğunuzun kaynaklarını anlamak. Kıskaca alınmak eğer gerçekten benim için vazgeçilmez, dayanılmaz bir çekim gücü olsa ve beni mutlu edeceğini bilsem, çok eğleneceğimi bilsem belki de bırakırdım kendimi buna. Ben seyyar bir cumhuriyet gibi yaşıyorum, 'Sweetheart International Network' (SIN) "örgütü üyesiyim". Bunun karşılığı 'Günah' ve 'uluslararası sevgililer ağı' anlamına geliyor, böyle bir örgüte bağlıyım. Mesela L.A.'da iken bir gazeteci bana soruyordu, kitabımla ilgili yayın hakkını almak istiyorlardı. "Herhalde burada pek çok film prodüktörü size baskı yapıyordur" demişti bana. Biraz düşündüm. "Evet, ama," dedim. "Burada prodüktörlerin bana verebileceği hiçbir şey yok." Bu gerçek. Bu 'başarılı' insanlarla birliktelikten rahatsız olmamdan kaynaklanıyor. Hep böyle olmuşumdur zaten. Başıma hasbelkader gelmiş birtakım şeyler nedeniyle bu böyle. Mesela kitaplarımla ilgili telif hakları gelmeye başladığında, birdenbire şaşırdım, sanki *Küçük Şeylerin Tanrısı* adlı romanımdaki her şey bir para karşılığı verilmiş, satılmış gibi geldi bana. Böyle "soğuk ve demirden bir kalbi olan varlık" haline gelmekten nasıl koruyabilirsiniz kendinizi? Şunu söylediler, "sizin kitabınızı para verip alan herkesin içerisinde sıcak bir yürek var." Bu tabii beni biraz teselli etti. Bütün bu olup bitenlerden tabii ki rahatsız olduğum da oluyor, bu kadar kuşkuyla baktığım bir dünyada 'başarılı' olmaktan bir anlamda rahatsızım ve kıskaca alınmaktan da mümkün olduğu kadar uzağa kaçmayı tercih ediyorum. Belki bunun çocukluğumla bir ilgisi var... Çok küçüktüm, üç yaşındaydım, doğum günümdü, herkes bana öğütler veriyordu ve bir akrabam bana çok güzel parlayan bir şey gösterdi, "Bunu ister misin?" dedi, ben de tabii ki açgözlülükle "isterim" dedim. "Tamam, sana bedava veririm o zaman" dedi, "ama başarısız olman şartıyla!"

Ö. Madra: Hangi akrabanızdı? Romanınızdaki Chacko Dayı mı?

A. Roy: Evet. Chacko Dayı'm. İşte o zaman ilk kez fark ettim, belki de yenilgi elde edilmesi gereken bir şeydir. Bir başarıya belki bu şekilde de bakmakta yarar var. Belki de periferiden başka bir yerde olmak istemedim ben öteden beri.

Ö. Madra: Arundhati Roy, çok teşekkür ederiz gerçekten. Büyülenmiş durumdayız.

A. Roy: Benim için de çok hoş burada olmak. SIN'e hoş geldiniz.

2005

Ali Nesin
Aziz Nesin'i Anlatıyor

19 Aralık 2005 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

MİZAH CİDDİYETSİZ OLMAZ

Eraslan Sağlam: "Tutun ellerimle birbirinizi, boşa gitmesin sizler için yaşadığım." Aziz Nesin... Aziz Nesin'in 90. doğum günü vesilesiyle Ali Nesin konuğumuz. Hoş geldiniz Ali Nesin.

Ali Nesin: Hoş bulduk.

E. Sağlam: Birkaç gündür gazetelerde bolca okuyoruz, "Tam Aziz Nesin'lik" kavramı tekrar gündeme geldi. Zaten bence hiç gündemimizden çıkmayan bir kavram. Bir de sizden dinleyelim, "tam Aziz Nesin'lik" denilen durum nedir?

A. Nesin: Hepimizin şaştığı ama yaşanan, absürde kaçan olaylar. Babamın, küçüklüğümden beri hatırlıyorum, dosyaları vardı, öykü dosyaları, masal dosyaları, roman dosyaları, içinde müsveddeleri vardı; o dosyaların en önemli parçası da gazete kesikleriydi. Gazetelerden keserdi haberleri, şaşırtıcı olanları, hepsini bilirdi, o konuyla ilgili bir gazete haberi çıktığı zaman dosyasına koyardı. O konu zamanla, on-on beş yılda şişerdi, pişerdi hem kafasında hem dosyada. Sonra yazardı. Dolayısıyla yazdığı olaylar gerçek olaylardı, belki bazen abartılmış ama gerçeklere dayanan olaylar. Dolayısıyla Aziz Nesin'lik olaylar aslında gerçek olaylar, yani Aziz Nesin'in yarattığı olaylar değil, Aziz Nesin'in görüp de işlediği olaylar, dolayısıyla böyle bir tanımlama çıktı.

E. Sağlam: Aziz Nesin'in yokluğu sizin hayatınızda ya da düşünce hayatınızda nasıl bir yoksunluk yaratıyor?

A. Nesin: Ben babamla arkadaş gibiydim, çok yakındık birbirimize, ben her ne kadar yurt dışındaysam da yoğun bir mektuplaşmamız olurdu. Türkiye'ye geldiğim zaman da sabahlara kadar tartışırdık, konuşurduk. Aklımda olan her türlü soruyu babama sorardım, başkalarından destek görmeyen düşüncelerimi ilk önce babama açardım. Çok akıllı bir adamdı tabii ki, ne dediğimi, sorumu çok iyi anlardı. Benim sorum üzerine konuşurdu, söylediğimi dinlerdi, onun söylediğini ben dinlerdim ve çok hoş tartışmalar olurdu, hiç bağırıp çağırmadan, fikir ayrılıkları konuşulurdu aramızda. Tabii daha çok o konuşurdu, sabahlara kadar konuşur, sohbet ederdi, çok da gülerdik birlikte, sabahlara kadar, karnımıza kramplar girerdi gülmekten. Tabii çok özlüyorum onu, hâlâ daha rüyalarıma girer.

E. Sağlam: On yıl geçti aradan. Yirmi dört saate yakın bir çalışma temponuz var. Bir tarafta *Matematik Dünyası* dergisi, diğer tarafta Nesin Vakfı. Nesin Vakfı'nın Aziz Nesin için hayatiyetinden söz eder misiniz?

A. Nesin: Aziz Nesin hayatı boyunca kendisini halkına borçlu hissetmiştir ve Nesin Vakfı da bu borcu ödemenin bir parçasıdır, onun bir ürünüdür. Babam bu borcun hiçbir zaman ödenmeyeceğini söylerdi, şöyle bir örnek verirdi, diyelim ki dağda eşkıyalar yolunuzu kesiyor, beş lira vermezseniz öldürecekler. Yanınızda beş lira yok ve birisi çıkıyor beş lira veriyor size, hayatınızı kurtarıyor. Daha sonra siz ona o beş lirayı ödeyemezsiniz ki... beş lira değildi ki orada verilen, çok daha önemli bir şeydi, tam zamanında, yerinde verilmiş. Sekiz yaşında alınan beş lira ile kırk yaşında alınan beş lira arasında çok büyük fark var tabii ki, dolayısıyla "bu borç hiçbir zaman ödenmez" derdi. Ama ödenmeyeceğini düşündüğü bu borcu ödemeye çalışırdı. Ben de bugün Aziz Nesin'e olan borcumu ödüyorum, aynı şekilde babam gibi halkıma olan borcumu da ödüyorum. İnşallah bundan sonra gelecek kuşaklar da Nesin Vakfı'ndakiler de, okuldaki, Bilgi Üniversitesi'ndeki öğrencilerim de umarım ki onlar da gelecekte gençlere karşı borçlarını öderler.

E. Sağlam: Kendisi büyük bir olgunlukla borçlu olduğunu söylüyor ama burada galiba borç-alacak dengesi biraz değişmiş durumda artık Aziz Nesin'in hayatına baktığımızda.

A. Nesin: Bakış açınıza, nereden baktığınıza göre değişir tabii ki. Aziz Nesin tarafından baktığınız zaman hayatınız boyunca borçlusunuz, çünkü o beş lira tam zamanında verilmiş. Darüşşafaka'da okumuş, devlet okulunda okumuş, birisi kucak açmış, birisi giydirmiş, kuşatmış vesaire. Tam yerinde, onlardan bir tanesi, bir parçası eksik olsa Aziz Nesin, Aziz Nesin olmazdı. Nitekim bugüne gelmesini onlara borçlu, oradan baktığınız zaman o borçlu ama biz oradan bakmıyoruz tabii, biz kendi konumumuzdan bakıyoruz. Biz Aziz Nesin'den almışız, Aziz Nesin'e vermeden...

E. Sağlam: En azından benim hayatımda alacaklı.

A. Nesin: Biz bugün borçluyuz, her kuşak bir önceki kuşağa ve aslında daha çok gelecek kuşağa borçlu. Bir önceki kuşağa borçluyuz ama borcumuzu gelecek kuşağa ödüyoruz.

E. Sağlam: Biliyorum çok kapsamlı bir mesele ama süremiz yettiğince bu konudan biraz söz etmemiz gerekiyor, Aziz Nesin için aydın kavramı, aydın olmanın karşılığı neydi?

A. Nesin: Tabii ki düşünmek, kendi başına düşünmek ve borçlu hissetmek. Babam tabii solcuydu, Marksistti ama ondan önce halkı vardı. Babam için aydın olmak daha çok oydu, her şeyi halkı için ve insanlar içindi. Bana verdiği öğütler de öyleydi. "Matematikçi olma fizikçi ol" derken "matematikçi olduğun zaman soyut şeyler yapacaksın, hiç kimsenin işine yaramayacak. Fizikçi ol da bir şeyler yap, görelim ne yapıyorsun" derdi. İnsanlar için bir şeyler yap! Çok önemliydi. Babam için aydın olmak odur, halkı için çalışmak, halkı için uğraşmak.

E. Sağlam: Aziz Nesin'in kalemine baktığımız zaman, kuşkusuz sizin de söyleyebileceğiniz gibi yerellikle evrenselliğin atbaşı yürüyebildiğini görüyoruz, biraz bundan söz edebilir misiniz?

A. Nesin: Küçüklüğümden beri babamın konferanslarını ve söyleşilerini izlerim; örneğin tiyatro konusunda, aksanla, giysiyle

yerel olmaya çalışanları çok eleştirirdi. "Öyle olunmaz," derdi. "Orada önemli olan, o insanın karakteri, Türk insanının karakterine önem vereceksin, bunu giysiyle, konuşmasıyla, aksanıyla değil, davranışıyla vereceksin." Nitekim babamın oyunlarında karakterlerin adları Ahmet, Mehmet, Ayşe, Fatma değildir; Met, Supi, Çiçu'dur. Özellikle buna tepki olarak bir anlamda yerellikten uzaklaşmıştır. Ama bu yerel karakterden uzaklaşmış anlamına gelmez, biçimsel yerellikten uzaklaşmıştır.

E. Sağlam: Bu bağlamda evrensel bir boyutu da özellikle tiyatro metinlerine taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu arada bir başka mesele var ki bana çok cazip geliyor, okurken ya da bir oyununu izlerken bizi zaman zaman kahkahalarla güldüren, zaman zaman yüzümüzde acı bir tebessüm bırakan Aziz Nesin aynı zamanda çok da ciddi biri. Biraz bu ciddiyeti anlatır mısınız?

A. Nesin: Mizah ciddiyetsiz olmaz… babamı görenler ne kadar ciddi, ne kadar somurtkan adam diye korkarlar, çekinirlerdi hatta. Aynı zamanda çok neşeli adamdır, nerede ne yapılması gerektiğini bilir. Mizah ciddi bir iştir, öyle sabahtan akşama kadar gülen insanlar mizah yapamazlar; babam da on surat asardı bir gülerdi, on ciddiydi bir güldürürdü ama güldürdü mü de pir güldürürdü.

E. Sağlam: Aynen öyle. Gelelim biraz daha neşemizi kaçıracak meselelere, şu günlerde sizin de takip ettiğiniz üzere ifade hürriyeti bolca tartışılıyor. On yıl önce yitirdiğimiz Aziz Nesin de mahkemeliklerimizden biri. Bu durum size ne hissettiriyor?

A. Nesin: Konum çok farklı tabii, Aziz Nesin'in zamanıyla bu zaman çok farklı, bu sıralar can çekişen bir kitlenin son anında bir şeyler yapma isteğini görüyoruz. Yani şu anda Orhan Pamuk'a karşı dava açanlar güçlü durumda değiller, can çekişiyorlar. Oysa o zamanlar, Aziz Nesin'e karşı yapıldığı zaman soruşturmalar, tutuklamalar, onlar güçlü durumdaydılar. Yani şu anda herkes biliyor ki Orhan Pamuk hapse giremez, o zamanlar tam tersine, herkes biliyordu ki Aziz Nesin hapse girecek.. Konum farklı ama ne yazık ki hâlâ daha var bunlar ve esefle karşılıyorum tabii ki.

İlginçtir, buna benzer bir şey Yaşar Kemal'in başına gelmişti ve Aziz Nesin yaşıyordu o zamanlar. Yaşar Kemal Kürtlerle ilgili bir şey söylemişti *Der Spiegel* dergisine, ben yurt dışındaydım o zamanlar ve aydınlar da şöyle diyorlardı "Yaşar Kemal'in böyle bir şey söylemesine karşıyız ama dava da açılmaması gerekir." Dava açılmaması, düşünce özgürlüğünü savunmak varken Yaşar Kemal'in söylediklerine karşıyız demenin bir anlamı yok. Bu sulandırıyor davayı, bugün de görüyorum aynı şeyi söylüyorlar. "Orhan Pamuk'la aynı fikirde değiliz ama..." Ne önemi var ki, çok daha kutsal, çok daha ulvi bir konu var ortada, düşünce özgürlüğü, düşünce özgürlüğü değil, ifade özgürlüğü. Orhan Pamuk gerçekleri söylemekle mükellef birisi değil ki, "İki milyon Ermeni de öldürüldü" diyebilirdi, "60 Kürt öldürüldü" de diyebilirdi. Bu dava açılmasına neden olacak bir şey değildir, Orhan Pamuk da bu konuda bize gerçekleri yansıtacak birisi değil. O arada Orhan Pamuk'un haklı ya da haksız olmasının hiçbir önemi yoktur.

E. Sağlam: Tartışılması gereken ifade hürriyeti.

A. Nesin: Aynen budur, başka bir şey değil.

E. Sağlam: Biraz daha neşe kaçırıcı bir olay gibi geliyor, sizin yorumunuzu çok merak ediyorum; Aziz Nesin'in kitaplarının okul kitaplıklarındaki 100 temel eser içine girmemiş olması. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

A. Nesin: Siz "neşe kaçırıcı" filan diyorsunuz, ama benim hayatım bunlarla geçtiği için, herhalde nasırlaştım, alıştım böyle şeylere. 50 yaşındayım, 50 yıldır Aziz Nesin okullara, kışlalara girmemiştir, dolayısıyla şaşıracak bir şey yok, utanılacak bir şey var. Orada birileri kültür bakanı, eğitim bakanı, birileri bir şeye karar veriyorlar. Türkiye'de birçok insan, Aziz Nesin'in kitaplarını okuyarak okumayı sevmiştir. Aziz Nesin has bir yazardır, Türkiye'nin yetiştirdiği birkaç iyi yazardan biridir. Aziz Nesin'in kitaplarını 100 temel esere almamak onların utancıdır, yani ayıptır.

E. Sağlam: Bununla ilgili bir proje geliştirdiniz, bundan biraz söz eder misiniz?

A. Nesin: Bize de sık sık mektuplar geliyor, köylerden, kasabalardan, mağdur okullardan "kitabımız yok, şuyumuz yok, buyumuz yok" diye. Biz tabii ki karşılayamayız, sonuç olarak Nesin Vakfı bir vakıf, Nesin Yayınevi de kurduk, şöyle bir proje geliştirdik; dileyenler Nesin Vakfı'na bağışta bulunacak ya da Nesin Yayınevi'nden kitap alacak –bizde kitaplar ucuz tabii ki, bundan para kazanmak gibi bir niyetimiz yok– biz de bunları köylere yollayacağız ve yolladığımız köy okullarının da adlarını vereceğiz bağışçılara.

E. Sağlam: Sanırım bu projeyle ilgili olarak Nesin Vakfı üzerinden sizinle iletişime geçebiliyor insanlar?

A. Nesin: Tabii ki. Aziz Nesin çok sıcak bir insandır, her ne kadar böyle soğuk, surat asan, vs. bir adam gibi bilinse de, babam öldükten hemen sonra gördüm ki insanlar çok seviyorlarmış babamı. Ben oğluyum, tabii ben seveceğim de, benim gibi hüngür hüngür ağlıyorlar, ben kendi acımı unuttum başkasını teselli etmek zorunda kaldım, öylesine seviyorlar. Hâlâ görüyorum, çok sevmişler... Bizim ivmemiz Aziz Nesin'den kaynaklanıyor, bize bir ivme verdi, neyse ki o ivme hâlâ durmadı ve bağışlar sayesinde ve ilkokul mezunu, orta halli, hatta düşük gelir seviyesindeki insanlar sayesinde biz yaşıyoruz. Aziz Nesin'e olan saygıları sayesinde.

E. Sağlam: Konuğumuz olduğunuz için çok teşekkür ediyoruz ve 90. yaşında iyi ki doğdun Aziz Nesin diyoruz.

2006

Richard Falk

15 Ağustos 2006 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

BİR ÇEŞİT SOĞUK SAVAŞ BÖLGEYİ ETKİSİ ALTINA ALMIŞ DURUMDA

Ömer Madra: Hoş geldiniz Profesör Falk. Sizi burada görmekten mutluluk duyuyoruz.

Richard Falk: Teşekkürler. Ben de burada olmaktan memnuniyet duyuyorum.

Ö. Madra: Sizinle genel olarak, Ortadoğu krizi üzerine konuşmak istiyoruz. Bu durumun bölgesel bir savaşa dönüşme ihtimali nedir? Ayrıca Türkiye'nin BM Barış Gücü'ne katılımı üzerine konuşmak da yerinde olur.

R. Falk: Kimse Gazze ve Lübnan'daki son gelişmelerin, Irak'ta devam eden kanlı çatışmalarla, Suriye ve İran'la yaşanan gerilimle birleşince nasıl sonuçlara yol açacağını bilemez. Bir çeşit soğuk savaş bölgeyi etkisi altına almış durumda. Burada sorulması gereken soru, bu soğuk savaşın sıcak savaşa dönüp dönmeyeceğidir. Özellikle İran konusundaki ürkütücü belirsizliğe dikkat çekmek isterim. İsrail'in, ABD'nin desteği ve hatta teşvikiyle, Gazze ve Kuzey İsrail'de yaşanan sıradan sınır olaylarını savaş sebebi saymak için kullandığını düşünüyorum. Bu aşırı karşılığı vermek için bir sebep ya da ortam arıyorlardı. Lübnanlılar, daha büyük bir stratejinin sonucu olarak, bölgede ABD-İsrail ortaklığına karşı olan güçlere, "eğer İsrail ya da ABD'yi rahatsız ederseniz böyle bir felaket yaşarsınız" mesajının verilmesi için, büyük bir bedel ödüyorlar. Bu mesaj bir şekilde hem Tahran'a hem de Şam'a veriliyor. Lübnan, sadece mesajı taşımak üzere arena olarak seçildi. Bence Washington ve Tel Aviv, bu mesajın sonucu olarak İran'ın nükleer konusunda geri adım atmasını umuyorlar. Ama geri adım atmazsa -ki şimdilik atmayacak gibi görünüyor-, beklenmedik ve çok yıkıcı bir bölgesel sıcak savaş yaşanacak demektir. Bence sonuç bu olabilir ve böyle olursa çok büyük sorunlara yol açar.

Ö. Madra: Bu durumda nükleer bir çarpışma tehlikesinin de or-

taya çıkması sizce mümkün olabilir mi?

R. Falk: İran'ın nükleer santrallerine düzenlenecek saldırılarda nükleer savaş başlıkları yerleştirilmiş füzelerin kullanılması tehdidinin öne sürülmesi ihtimali olabilir. İran, bilebildiğimiz kadarıyla nükleer silahlara sahip değil. Yani böyle bir durum ancak tek taraflı bir savaş olabilir. Sığınak delen olarak adlandırılan bombalar, toprak altında inşa edilmiş ya da yok edilmesi kimi sebeplerle daha zor hedefleri yok etmek için tasarlanmışlardır. Yine de böyle bir durumla, açık sonuçları sebebiyle karşılaşmayacağımızı tahmin ediyorum. Ancak tabii ki hiçbir zaman emin olamazsınız. Eğer savaşa girerlerse, daha verimli bir alternatif olarak bu tip silahları kullanmaları yönünde üzerlerinde askerî baskı oluşacaktır. Ama bunu yaparlarsa, 1945'te Hiroşima ve Nagasaki'nin bombalanmasından beri yürürlükte olan nükleer silah kullanmama eşiğini aşmış olacaklar. Bu çok tehlikeli bir an. Herkes şunu anlamak zorunda: Savaşın bölgeye yayılması, 1996'da neoconlar iktidara gelip Netanyahu ve İsrail hükümetine "kolay kaçış" olarak adlandırılan plan için onay verdiğinden beri, İsrail'in güvenliğini sağlamanın ve ABD'nin stratejik çıkarlarını desteklemenin tek yolunun bölgesel bir güvenlik algısı olduğu düşünülüyor. ABD ve İsrail'e düşman olarak görülen ülkelerde, özellikle İran ve Suriye'de rejim değişikliklerini de öngören bir plan bu. İşin başından beri ABD'deki neoconların stratejik amaçlarından birisi buydu. Bu amaca Irak Savaşı ve Genişletilmiş Ortadoğu Projesi ve "demokrasi teşviki" yoluyla ulaşabileceklerini sandılar. Ama sonuç Irak'ın başlı başına bir başarısızlığa dönüşmesi ve demokrasi teşviki sonucu ABD eğilimli laik liderlikler yerine, bölgede siyasi İslam'ın gücünün artmasıdır. Yani bugün Ortadoğu'nun yeniden yapılandırılması için tasarlanan A planının başarısız olduğunu ve doğrudan askerî stratejilere daha da fazla ağırlık veren, bölgeyi bir bütün olarak algılayan B planının ilk aşamalarını görüyoruz. A planında Irak'tan başlayarak, sırasıyla belki Lübnan'ın, Suriye'nin bitirilmesi ve İran'ın sona bırakılması, ülke ülke gidilmesi düşünülüyordu. Şimdi "İran teslim olmayı reddedecek olursa, amaca

ulaşmak için mümkün görünen tek yol bölgesel bir savaştır" diyorlar gibi görünüyor. Bu noktada sorulması gereken soru, İran'ın Lübnan'a döndüğünü görmek yerine, önümüzdeki aylarda teslim olmayı kabul edip etmeyeceğidir.

Avi Haligua: Az önce Lübnan'daki savaşın daha çok İran'a mesaj vermekle bağlantılı olduğunu söylediniz. Ancak savaş bir gerçeklik olarak da var olmaya devam ettiğine göre sonunun nasıl olacağını düşünüyorsunuz?

R. Falk: Savaşın İsrail'in askerî gücüyle ulaşmak istediği neyse, onu üç aşağı beş yukarı sağlayacak bir diplomasi sonucu sona ereceğini düşünüyorum. Savaş alanında ulaşamadıkları sonuca siyasi bir çözüm çerçevesinde ulaşmak için ABD'nin diplomatik gücünü kendi yararlarına kullanmayı umduklarını biliyorum. Fakat Lübnan ve Hizbullah bu karara karşı çıkabilecek güce sahipler. Aslında sonuç hâlâ net değil: İsrail'in yenilgisi gibi mi görünecek? Yoksa bir ödün gibi mi algılanacak? Hâlâ bilmiyoruz. Ancak, hem Lübnan'da hem de bölgenin diğer ülkelerinde, ABD önderliğinde ilerleyen İsrail ortaklığına karşı, direniş için uygun bir model olarak Hizbullah'ın daha etkin bir rol alacağından neredeyse emin olabiliriz.

Ö. Madra: Önümüzde gayet tehlikeli ve patlamaya hazır bir dönem var sanırım. İran sizin biraz önce bahsettiğiniz mesajı ya da tehditleri kabul etmezse ileriye dair tahlil yapmak neredeyse herkes için imkânsız bir hal alıyor.

R. Falk: Tahminde bulunulabileceğini sanmıyorum. En azından kusursuz bir tahmin yapılamaz. Bu tip savaş senaryoları dünya ekonomisi ve uluslararası ilişkiler yapısı üzerinde o kadar büyük etkilere sahip oluyorlar ki... Ama bence Avrupa, Rusya ve diğer uluslararası aktörler, bu durumun felaket boyutlarındaki sonuçlarından kaçınmak için inanılmaz büyük bir çaba sarf edecekler. Yine de şu anda iki tarafın da kabul edeceği bir diplomasi için yaratılabilecek alan çok azmış gibi görünüyor. Ama tüm güçlerin işin içine girdiği, sürekliliği olacak bir bölgesel savaş yerine, dip-

lomatik bir çözüm için hâlâ az da olsa yer olduğunu umut edebiliriz. Ama iki tarafın uzlaşabilecekleri bir noktanın bulunabileceği hususunda çok iyimser olamayız.

Ö. Madra: Türkiye'nin, BM önderliğinde kurulacak bir barış gücüne katılıp katılamayacağına dair bir tartışma var biliyorsunuz. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

R. Falk: Türkiye'nin Hizbullah'ı kontrol eden ama İsrail'i kontrol etmeyen hiçbir barış gücüne katılmaması gerektiğini, ancak sınırın iki yakasını da güvenlik altına alacak bir barış gücünün işe yarayabileceğini düşünüyorum. Ayrıca Türkiye'nin Lübnan'a göre daha fazla ve çeşitli şekillerde şiddete maruz kalan Filistinlileri korumak için, Gazze sınırında da barış sağlama güçleri oluşturulması için ısrarcı olmasının fikren yaratıcı bir girişim olacağını düşünüyorum. İçinde bulunduğumuz dönemde, uluslararası toplumda bir sesinizin olabilmesi için en azından devlet olmanız gerekiyor. Eğer bir devletseniz, en azından problemi BM'de çıkıp anlatabilirsiniz. Eğer devlet değilseniz, aynı yıkımı yaşarsınız ama yaşadığınız durumu ve sefaleti anlatacak bir sesiniz bile olmaz. Mesela medya Lübnan savaşının üzerine atladı ve sürmekte olan Gazze saldırılarının kurbanı olan Filistinlileri unuttu.

Ö. Madra: Bu gerginlik, "güvenlik duvarı" olarak adlandırılan duvarın Batı Şeria'da inşa edilmesiyle başlamıştı sanırım. Tabii bu duvar da Filistinliler için bir felaket olacak.

R. Falk: Evet, ayrıca bu duvar Filistinlilerin toprağının bir kısmını da ellerinden alıyor. Uluslararası Adalet Divanı, duvarı neredeyse oybirliğiyle yasadışı ilan etti. İsrail'in bu duvarı kaldırıyor olması gerekirdi. Ama İsrail uluslararası toplumun otoritesini reddediyor.

Ö. Madra: İsrail'in Batı Şeria'da sınırları içinde kalan su gibi kaynakları aldığına dair kanıtlara dayanan pek çok iddia var.

R. Falk: Bu politika işgal süreci boyunca sürekli uygulandı. Yeni bir şey değil bu. Ama İsrail açısından belki yeni diyebileceğimiz şey, gelecekteki gelişimi için Batı Şeria'daki kaynakların yeterli olmayabileceği hesapları olabilir. Lübnan savaşının bir sebebinin de Litani Irmağı'nın suyuna ulaşmak olduğuna dair şüpheler var.

Ö. Madra: Bunu bilmiyorduk.

R. Falk: Eğer planlarının bir parçası da buysa, Barış Gücü'nün sınıra yerleşmesi bu amaca ulaşılmasını imkânsız kılacağından, bu durum İsrail açısından başka bir başarısızlık olacak tabii.

Ö. Madra: Yani Lübnan'da kriz olarak adlandırılan durum sebebiyle Gazze'de ve Batı Şeria'da olup biteni unuttuk. Ama bunun yanında, az evvel, stüdyoya girmeden önce bize bu çatışmalar, krizler ve diğer durumlar sebebiyle oluşan korkunç ekolojik krizden bahsediyordunuz.

R. Falk: Evet, korkarım ki küresel ısınma ve petrol sonrası uygarlığa geçiş için bir yol bulmak için harcanması gereken zaman, ortadaki sorunlarla çok meşgul olduğumuzdan, boşa geçiyor. Durum, insanlığın geleceği ve dünya üzerinde rahat yaşayabilmek için gerekli olan koşulları ciddi bir şekilde tehdit ediyor. Eğer yakın zamanda bu sorunları çözmek için bir yol aramazsak insan toplumlarının örgütlenme sebep ve biçimlerini kökten değiştirecek bir yolda ilerliyoruz demektir.

Ö. Madra: Türkçede "Kırk katır mı, kırk satır mı?" deyimi vardır. Anlamı kırk katır tarafından parçalanarak ya da kırk tane satır tarafından doğranarak idam edilmektir.

R. Falk: Biz "ateşle ya da buzda ölüm" deriz.

Ö. Madra: Profesör Falk bizimle olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

R. Falk: Ben teşekkür ederim.

2006

George Monbiot

14 Aralık 2006 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

GRAMSCİ'NİN "ZİHNİN KÖTÜMSERLİĞİ VE İRADENİN İYİMSERLİĞİ" DEDİĞİ İLLETTEN MUSTARİBİM!

Ömer Madra: Dünyanın sayılı radikal düşünürlerinden, gazeteci, yazar, eylemci ve öğretim üyesi George Monbiot ile beraberiz.

Merhaba, biz sizin makalelerinizi eşzamanlı olarak Türkçeye çevirip sitemizde yayımlamaya çalışıyoruz. Aynı özgürlüğü, kendimize kitaplarınızdan alıntı yapmakta da tanıdık. Şimdi de bir söyleşide beraberiz. Eminim dinleyicilerimiz de çok mutlu olacak bundan.

Sizinle dünyanın gidişatı hakkında sohbet etmek istiyoruz. BBC News haber bülteninin dünkü iş dünyası bölümünde bir haber vardı; BM'nin bir araştırmasına göre, dünya zenginliğinin yarısını dünya nüfusunun yüzde ikisisi elinde tutuyor. Böyle bir gerçeklik ortaya çıkmadan yıllar önce siz, *Manifesto* adlı kitabınızda, "Dünyada bir avuç insan, sahip oldukları küresel güçleri, dünyanın geri kalanına nasıl yaşamaları gerektiğini söylemek için kullanıyorlar" diyordunuz. Şimdiki durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Belli bir ilerleme görüyor musunuz? Yani zorlama çağından rıza gösterme çağına doğru bir geçiş var mı, radikal bir değişim var mı?

George Monbiot: Son yirmi yıl içerisinde gördüğümüz şey şu; hem zenginliğin hem de gücün çok az sayıda insanın elinde yoğunlaştığını görüyoruz ve bu insanlar zengin uluslarda yaşayan insanlar. Hem siyasi hem de ekonomik güce sahipler. Bunun yanı

sıra küresel bir neoliberalizm programı var; bu program, ekonominin yer değiştirmesi, çatışmalar ve temel ekonomik sorunlardan istifade ederek, ekonomileri ele geçirip onları neoliberal modele uyacak şekilde tersyüz etmeye çalışan bir yaklaşım. Çok az sayıda insanın başkalarının aleyhine zenginleşmesini sağlıyor bu.

Meydana gelen tahribattan muazzam servetler kazanıldığını görüyoruz. Mesela, 97-98 yıllarında, Asya Krizi sırasında birtakım Amerikalı işadamlarının birdenbire milyarder olarak ortaya çıktığını görüyoruz. Aynı şekilde Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra, orada da milyarderlerin ortaya çıktığını ve kaynakları ele geçirdiğini görüyoruz. Yani nerede bir kriz çıkarsa neoliberalizm ideolojisi hemen yetişiyor ve insanlar da bundan faydalanıyorlar ve kendilerini zenginleştirmek için kullanıyorlar. Başka bir örnek, Irak'ın istilasının hemen sonrasında yaşananlar. Koalisyonun geçici yönetimi, güya ülkeyi yönetmekle görevli olan bu yönetim, milyarlarca doları nereye gittiği belli olmayan şekilde harcadı ve tabii tek tek insanların cebine girerek onları zenginleştirdi. İşte bütün bunlar çok ciddi antidemokratik gelişmelerdir ve kriz ânının zaaflarından yararlanmaya dayanır. Ufacık bir elit kesimin kendisini eskisine oranla daha da güçlü ve zengin kılmasını ve onlara karşı çıkmanın daha da zorlaşmasını sağlıyor. Bu, hem gerçek hem de mecazi anlamda, bir klik oluşmasını ve bunların ulaşılamayacak kalelerine çekilmelerini sağlıyor. Bu sayede, kontrolü giderek daha fazla ellerine geçiriyorlar ve güç uyguluyorlar.

Şimdi, bazı açılardan bu projenin bir anlamda tehlikeye düştüğünü de söyleyebiliriz. Bu az sayıda zenginin esasında son zamanlarda siyasi konumlarını korumakta zorlandıklarını görüyoruz. Bunu, özellikle de ABD'deki yeni muhafazakârlığın kısmi çöküşünde görüyoruz; çok önemli konumlardaki kişiler yerlerinden oldular. Yeni muhafazakârlığın arkasındaki teoriler de hem etkisini kaybediyor hem de inanılırlığını...

Bu olağanüstü güç ve zenginlik yoğunlaşmasını tersine çevirmek ve dünyanın büyük çoğunluğuna yararlı hale getirmek için çok daha fazla aktivizme ve mücadeleye ihtiyaç var, şu anda

olduğundan çok daha fazlasına. Sanki hipnotize olmuş gibiyiz neoliberal argümanlar karşısında, "birkaç kişinin çok büyük ölçüde zengin olması, herkesin zengin olmasını sağlar" gibi bir anlayışla insanlığın gelişmesine aykırı olan bir zihniyetin hâkim olduğunu görüyoruz.

Ö. Madra: Makalelerinizin ve kitaplarınızın çoğunda ısrarla ve haklı olarak sözlerle edimler arasındaki bağlantıyı vurguluyorsunuz. Sizin bu yazdıklarınız acaba insanları eyleme geçmeye itiyor mu? Eğer itmiyorsa, nasıl oluyor da bu inanılmaz devrimci enerjiyi buluyorsunuz, hem sürekli makaleler yazıyorsunuz, hem çok etkili kitaplar yayımlıyorsunuz, hem toplantılara katılıyorsunuz, hem ders veriyorsunuz?

G. Monbiot: Belki de ben Gramsci'nin "zihnin kötümserliği ve iradenin iyimserliği" dediği illetten mustaribimdir! Böyle denebilir. Esasında biz bu sisteme karşı yeterince meydan okuyacaksak şu andaki örgütlenme düzeyimizin çok üzerine çıkmamız gerekiyor çünkü şu anda çok zayıf bir örgütlenme düzeyindeyiz. Özellikle de Batı ülkelerindeki insanların siyasi taahhütleri çok zayıf. Tabii bunun belli nedenleri var; bir tanesi, bu ülkelerde gerçek bir demokratik seçimin olmaması. Mesela bizim Britanya'da üç temel partimiz var ve bütün temel politikalar konusunda hemen hemen aynılar bunlar, hiçbir fark yok aralarında. Kendi aralarında temel bir ideolojik farklılık da kalmadı zaten. Zaten medya da büyük ölçüde satın alınmış durumda birkaç multimilyoner tarafından, bunlar da multimilyonerler için daha iyi bir dünya yaratmak amacıyla medyadan yararlanıyorlar, herhalde bizler için değil. İnsanların çok yüksek düzeyde kişisel borçlanma planlarına girdiklerini görüyoruz, bu da önemli ölçüde aktivizme ket vuruyor. Eğer insanların aktivist olmasını istemiyorsanız onların sürekli kendi mali durumları hakkında kaygılı olmalarını sağlarsınız. İnsanların olağanüstü harcama alışkanlıkları kazanarak, o kadar korkunç borçlara girmeleri sağlandı ki... Bu tabii hem reklamla hem de ucuz kredilerle yapıldı. Dolayısıyla böylesine derin sorunlarla baş edebilecek bir kararlılıkla aktivizme sarılacak

durumdan uzaklar bu insanlar. Mesela iklim değişikliği, küresel militarizm ve kendi kendini üreten ve aşırı bir şekilde gelişen nükleer silahlanma karşısında... Bildiğiniz gibi ABD'de yeni nükleer silah sistemleri geliştiriliyor, biyolojik silahlar geliştiriliyor ve bütün bunlar başka ülkelerin de buna ayak uydurma ihtiyacını körüklüyor. Öte yandan, ısrarlı ve kesinlikle kabul edilemez bir şekilde gelişen yoksulluk var. Bugün 800 milyon insan açlık sınırında ve tam bir demokrasi açığı yaşıyoruz dünya çapında. Birkaç tane güçlü insan ya da güçlü ulus, dünyanın geri kalanına nasıl yaşamaları gerektiği konusunda hükmediyor. Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşlar bunu dayatıyorlar ve işte bu demokrasi açığı, zengin ülkelerin diğer ülkelere zenginlerin çıkarlarına uygun şekilde hareket etmelerini dayatıyor.

Şunu da itiraf etmek gerekir ki dünyadaki aktivistler henüz bunlara karşı çıkacak bir durumda değil. Yeterli sayıda değiliz, yeterince örgütlü değiliz ama nereye gidersem gideyim iyimserliğimi de elden bırakmıyorum çünkü öyle insanlarla karşılaşıyorum ki, bir şeyler yapmak istiyorlar ama etkili bir şekilde ne yapacaklarını ve nasıl yapacaklarını bilmiyorlar. Ben de bunu onlara anlatmaya çalışıyorum.

Ö. Madra: Küresel ısınma ve iklim değişikliğinden söz etmişken, Herkül gibi, bir görevi üstlendiniz, "bu süreci geri çevirmek, bilimsel olarak, teknik bakımdan mümkündür ve ekonomik bakımdan da yapılabilir" diyorsunuz. Peki karar vericiler üzerinde siyasi baskı nasıl kurulabilir?

G. Monbiot: Umarım bu yapılabilir, çünkü iklim değişikliği ile ilgili yapılacak şeylerin önündeki en büyük engel umutsuzluk. Son bir yıl içerisinde gittiğim yerlerde şunu gördüm; daha önce iklim değişikliğini hiç ciddiye almamış olan ve bunu bir kenara atan insanlar şimdi tam tersi bir dönüşle umutsuzluğa sarılmış durumdalar, yani "hiçbir şey yapılamaz, artık iş işten geçmiştir" tavrı içindeler. Aslında bu bir öncekiyle aynı tavır çünkü bir taahhüde girmemeyi ve hiçbir şeyi değiştirmemeyi esas alan bir tavır bu. Bu da kesinlikle kabul edilemez. Ben umutsuzluğun kabul edi-

lemez bir tavır olduğunu göstermeye çalışıyorum ve bunu yapmanın yolu da, bu süreci tersine çevirebileceğimizi göstermek. Gerekli tedbirleri uygulayarak iklim değişikliğini engellemek mümkün ve bunu da ekonominin çöküşüne yol açmadan yapmak mümkün. Bunu yapmanın bir yolu da, eşit kullanma hakkının tahsisiyle, karbondioksit emisyonlarının dünya çapında %60 oranında kısılması. Bu, en yoksulların %20-30, en zenginlerin de %90 kesinti yapmasıyla mümkün. Benim göstermeye çalıştığım şey şu; teknolojik ve ekonomik olarak bu mümkündür ve uygarlığın çökmesine yol açmayacaktır. Bu tedbirler alındığı takdirde, bu kesintileri yapsak bile yüksek kalitede bir hayatı sürdürmek mümkün olacaktır.

Ö. Madra: Şimdiye kadar sorduklarımızdan biraz farklı, son bir soru sormak istiyorum, Türkiye ile ilgili bir soru; eminim farkındasınız, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği kritik bir süreç haline geldi bazı ülkeler için, özellikle Fransa, Almanya ve Avusturya gibi ülkeler için. Bu süreci, çok kültürlülük ve demokratikleşme tartışmasının bir parçası olarak görebilir miyiz? AB'nin kendini dönüştürme potansiyeli var mı, yani ABD'ye karşı bir karşı güç olma anlamında?

G. Monbiot: Bu gerçekten çok ilginç bir soru çünkü bence AB'nin tek bir küresel rolü olabilir ve olmalı, o da ABD'ye bir karşı güç oluşturmak. Eğer bu tavrı almazsa, şimdiye kadar temsil ettiği değerlerin herhangi birini temsil ettiğini savunması çok zor olacak. Demokrasinin korunması, insan hakları, çevre korunması... Bütün bunlar halihazırda ABD'de var olan temel siyasi akıma karşı durmadığı takdirde pek bir anlam ifade etmeyecek. Son on-on beş yıl içinde ABD'de muazzam bir tecrit politikası izlendiğini görüyoruz; uluslararası antlaşmalara katılmaktan çekiniyorlar, katılsalar bile uygulamayı reddediyorlar, yükümlülüklerini yerine getirmiyorlar. Ayrıca ABD yurttaşı olmayan insanların in-

san haklarını tanıma konusunda da kesin bir ret tavrı içindeler. Şimdi AB'nin bambaşka bir görevi var; aslında AB, bir sosyal demokratik gelişme modeline ve uzlaşıya dayalı bir siyasi sürece dayanır. Tabii şimdiye kadar bu görevi yerine getirmekte pek de başarılı olduğu söylenemez ancak bu yönde ilerleyebilmesi, bunu sürdürebilmesi için, sürekli olarak ABD tarafından itildiği siyasi eğilimlere karşı durmayı başarması lazım. Dolayısıyla şimdiye kadar büyük bir potansiyel boşa gitti diyebiliriz. Tamamen farklı bir siyasi model geliştirilmesi mümkündü oysa. Dünyanın başka yerlerinde de bunun geliştirilmesi mümkün. Ben, ulusların ortak sorunlarını çözmek için işbirliği yapmaları modeline çok taraftarım. Başkalarının aleyhine kendi durumlarını iyileştirmek yerine, bir ulus ötesi organın var olmasından ve bunun demokratik bir denetime sahip olmasından yanayım. AB'deki denetim çok zayıf şu anda; Avrupa Parlamentosu var ve ilke olarak bu parlamento diğer Avrupa ajanlarını ve kuruluşlarını da etkileyebilmelidir. Teorik olarak, prensip olarak model var, orada duruyor ancak bugün düşük seviyede işliyor. Uygulamada bir sorun var, teoriden ziyade. AB içerisinde toplumun sesi daha yüksek duyulursa, o zaman, yeni muhafazakârlara ya da neoliberalizme ve dünyadaki hâkim güçlere karşı bir güç oluşturma konusunda ciddi potansiyel taşıyacağına inanıyorum.

Ö. Madra: Dolayısıyla siz Türkiye'nin AB'ye katılmasının iyi bir fikir olduğunu düşünüyorsunuz?

G. Monbiot: Türkiye siyasetiyle ilgili yeterli bilgiye sahip değilim bu konuda konuşabilmek için; ancak şunu söyleyebilirim, insanlar daha geniş bir ulus ötesi projeye katılmak istiyorsa ve demokratik bir bağlamda bunu yapmak istiyorsa, AB bu açıdan çok güzel bir fırsat sunuyor. Benim görmek istediğim şey, yeni üye olmuş ülkelerden bazılarının, AB'nin daha çok, başkalarını kendi içine katan bir tavır içerisinde olmasını sağlamaları. Şimdi AB içerisinde, böyle bir sürecin başladığına dair, daha zengin ülkelerle daha yoksul ülkeler arasında böyle bir ilişkinin geliştiğine dair belirtiler var ve esasında Türkiye'nin katılması

AB'de zenginliğin dağılımı açısından çok daha elverişli koşullar sağlayacaktır diye düşünüyorum. O bakımdan tabii ki isterim katılmasını.

Ö. Madra: Çok teşekkür ederiz.

G. Monbiot: Ben de size teşekkür ederim, gerçekten büyük bir zevkti sizinle konuşmak.

2007

Mariam Said

6 Haziran 2007 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

FİLİSTİN MESELESİNDE TEK ÇÖZÜM İKİ HALKIN BERABER YAŞAMASI

Eraslan Sağlam: Açık Dergi'nin bu akşam çok önemli bir konuğu var, Mariam Said. Hoş geldiniz.

Mariam Said: Hoş bulduk.

E. Sağlam: "Barbarları Beklerken, Edward Said'i Anıyoruz" konferansında buluşmuştuk, ardından hemen Açık Radyo'da Mariam Said'e Edward Said ve genel olarak kendi çalışmalarıyla ilgili sorular yönelteceğiz. Öncelikli olarak şunu öğrenmek istiyoruz Mariam Said'den, Metis Yayınları'ndan Müge Gürsoy Sökmen konferans fikriyle kendisine ulaştığında neler hissetti, İstanbul'da bu konferansı gerçekleştirmek onun için ne gibi bir anlam taşıyor?

M. Said: Niye İstanbul'u seçtik? İstanbul çok önemli ve büyük bir şehir. İstanbul bir köprü, Doğu ve Batı arasında bir köprü, Müslüman ve Hıristiyanlar arasında bir köprü. Bu yüzden bu konferansı bu köprüde yapmak istedik. Bu benim için çok önemliydi çünkü Edward'ın vasiyetiydi.

E. Sağlam: "Barbarları Beklerken, Edward Said'i Anıyoruz" konferansının kararı alındıktan sonra nasıl bir süreç yaşandı?

M. Said: Konferans çok başarılıydı; Edward bunu istiyordu ve istediği gibi oldu, bunun için çok mutluyum. Burada Edward'ın bıraktığı fikirler tartışıldı. Zaten Edward da fikirlerin sabit olmaması gerektiğini, fikirler sabit olduğu zaman büyük bir sıkıntı

yaşanacağını düşünüyordu. Bu yüzden her fikrin mutlaka bir zıddının olması gerekiyor. Tartışmak, konuşmak, konuşurken tartışmak çok önemli bizim için çünkü herkesin düşüncesini söylemesi gerekiyor. Ancak o zaman başarırız ve bir yere geliriz.

E. Sağlam: Acaba Edward Said'in kültürel mirasını taşımak nasıl bir şey?

M. Said: Bu mirası taşımak benim görevimdir, bunu taşımak zorundayım çünkü bu bir mesajdır. Edward fikirlerini, sadece Filistin konusunda, sadece Arap dünyasında değil, bütün dünyaya taşımak istedi, bütün dünyaya göstermek istedi. Bazıları sadece Araplarla ilgileniyor diye çok eleştirdiler ama Edward bütün dünyanın Filistin meselesini duymasını istedi. Ben de buradan bütün dünyaya hatırlatmak istiyorum; Filistinliler hâlâ haklarını almadılar.

E. Sağlam: Mariam Said'e izniyle iki tane özel soru soracağım; öncelikli olarak, Edward Said'le tanıştıktan sonra hayatının nasıl bir sürece girdiğini merak ediyoruz.

M. Said: Siyasi gelişmeler bizim hayatımızı altüst etti. İlk önceleri siyasetin bizim hayatımıza gireceğini hiç hayal etmiyordum. Şartlar bizi mecbur etti. 67'deki savaş –Edward orada başladı zaten siyaset hakkında, Filistin konusunda yazmaya– sonra 73'teki savaş, sonra da Lübnan iç savaşı çıktı. İster istemez hayatımıza girdi siyaset. Ama böyle bir şey hayal etmiyordum. Siyaset bizim hayatımıza girdiği anda Edward'ın profesyonel hayatını çok etkiledi. Çocukları da etkiledi çünkü aldığı tavır Amerika'ya karşı bir duruştu. Bu yüzden çok zordu, gerçekten bizim için çok zordu.

E. Sağlam: Biz Edward Said'i Türkçeye çevrilmiş eserlerinden biliyoruz. Bu anlamda acaba bize yansımayan Edward Said'in gündelik hayatına dair anlatmak istediğiniz, bizim bilmediğimiz şeyler var mı siyasi kimliğinin dışında?

M. Said: Edward yaptığı işe âşıktı ilk önce bunu söylemek istiyorum, edebiyatı çok seviyordu. En önemli şey öğretmekti, bunu çok seviyordu, herkese öğretmek, çocuklara öğretmek... O ilk

önce bir öğretmendi. Çok düzenli bir insandı, sabah saat 6'da kalkar, öğlene kadar yazı yazar, bazen mola alır, mola alırsa piyano çalardı. Piyano çalmak onu çok rahatlatırdı, ona yardım ederdi. Öğrencilerle sürekli fikir alışverişi yapar, onlardan bir şeyler öğrenir, onlara da öğretirdi. Öğrencilerini eve çağırırdı, tartışırlardı. Öğrencileri çok sever, çok takdir ederdi.

E. Sağlam: Şu anda başkan yardımcılığını Mariam Said'in yürüttüğü Barenboim-Said Vakfı'ndan da biraz bahsedelim.

M. Said: Vakıf Daniel ve Edward'ın dostluğunun bir neticesi. İlk tanışmışları tesadüfen olmuş, sonra birçok ortak yön bulmuşlar, halbuki Edward Filistin'de kalmış Daniel ise ailesiyle beraber İsrail'e gitmiş. Ama ikisi gençken birkaç yıl beraber vakit geçirmişler. İkisi de zaten olağanüstü insanlardı, bu yüzden onların dostluğu bir neticeye geldi, ortak bir proje oldu, o da müzikal ve siyasi bir proje. İlk önce bir kitap çıkardılar, o kitabın teması da, İsrail ve Filistin arasındaki nefreti nasıl kırabiliriz, iki halk nasıl birlikte yaşayabilirlerdi.

Bu proje ise yavaş yavaş başladı, öğrencilere müzik öğretmeyi çok önemsiyordu zaten. Ondan sonra Daniel orkestraya ağırlık verdi, yavaş yavaş baktı iyi bir yere geliyor orkestra, ondan sonra bütün dünyayı gezdi. Zaten Edward'ın amacı buydu, bu orkestranın her ülkede, her başkentte bir konser vermesi gerekiyordu ama maalesef sadece Arap başkentleri ve İsrail'de, sadece iki başkentte çaldı, iki başkentte demeyelim biri Ramallah, zaten o başkent değil, biri de Rabat'ta; buna üzülüyorum. Buna rağmen biz bunu gerçekleştirmek istiyoruz, inşallah bunu yapacağız. İnsanın diğer insanları tanıması gerekiyor. Yine de bu proje bir netice verdi, bir şey başardı; Araplar birbirlerini tanımıyorlardı, bu projede Araplar birbirlerini tanıdılar. 70'lerde Suriye ve Mısır arasında bir tartışma vardı, Filistin'in içindeki Filistinliler ve Filistin'in dışındaki Filistinliler arasında anlaşmazlık, Ürdün-Lübnan arasında iç savaş yüzünden sorunlar vardı. Edward vefat ettikten sonra bu önemli projeyi gerçekleştirdiğimiz için çok mutluyuz. Edward'ın son günlerinde vardığı netice şuydu; Filistin meselesinde tek bir

çözüm var o da iki halkın beraber yaşaması, ne galip ne mağlup, sadece adalet olması gerekiyor.

E. Sağlam: Lübnan şu anda son derece sıcak günler yaşıyor, Edward Said'in Lübnan'ın durumuyla ilgili birtakım öngörüleri vardı, Lübnan'ın şu anda yaşadığı şeyler Edward Said'in öngörüleri içinde miydi?

M. Said: Tabii ki öngörüyordu çünkü çözüm iyi bir çözüm değildi. Tekrar söylüyorum: "Çözüm için adalet olması gerekiyor, ne galip ne mağlup." İki taraf birlikte barış içinde yaşamak zorunda, zaten orkestra bunu anlatmak istiyor, bir taraf öbür tarafı dinlemeyi öğrenecek. Bir alet çaldığı zaman öbür alet susuyor, dinliyor, ondan sonra o başlıyor öbürü dinliyor, sonra hep birlikte başlıyorlar çalmaya. Ezgiler birlikte iyi bir yere geldiği zaman herkes mutlu oluyor. Lübnan'ın bu kadar kötü olacağını tahmin etmiyorduk. İnsan her yerde insandır, uluslararası bir insandır, Afrikalı, Arap, her yerde insan insandır, onun fikirlerini dinlemek zorundayız.

E. Sağlam: Çok teşekkür ediyoruz.

2007

Elias Khoury

7 Haziran 2007 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

FİLİSTİN DİYE BİR ÜLKE YOK ARTIK HARİTADA, İNSANLAR UYUYUP UYANDILAR VE BAKTILAR Kİ FİLİSTİN YOK

Eraslan Sağlam: 1948'de Beyrut'ta doğan Elias Khoury şu ana kadar onbir roman, dört edebiyat eleştirisi kitabı ve üç oyun yazmış. İlk romanı Ala İlakaat al-Da'ira (Dairenin İlişkileri, 1975) ile öncü modern Arap edebiyatı akımına dahil olmuş. Filistin sorunuyla olan ilgisi, on dokuz yaşında Ürdün'deki bir mülteci kampını ziyaretiyle başlamış. O günden beri, gerek Beyrut'taki Filistin araştırma merkezindeki çalışmalarıyla, gerekse makaleleri, denemeleri ve kurgu eserleriyle, Filistinlilerin bağımsızlık ve adalet hakkını savunuyor. Beyrut'ta çıkan günlük *An-Nahar* gazetesinin kültür ekinin de yayın yönetmenliğini yürüten Khoury, New York Üniversitesi'nde de Ortadoğu ve İslam araştırmaları profesörü olarak görev yapıyor. *Bab el-Şems* (Güneş Kapısı) adlı kitabı, 1998'de Filistin ödülünü aldı ve 2000'de *Le Monde Diplomatique* tarafından yılın kitabı seçildi. Khoury hem çağdaş Arap kültüründe hem de ifade özgürlüğü ve demokrasi savunuculuğunda önemli rolü olan bir kültürel aktivist ve kamusal entelektüel olarak tanınıyor. Açık Dergi programının konuğu bu akşam Elias Khoury, hoş geldiniz.

Elias Khoury: Hoş bulduk.

E. Sağlam: Khoury, "Barbarları Beklerken Edward Said'i Anıyoruz" konferansı kapsamında İstanbul'da, biz de Açık Radyo'ya davet ettik, bizi kırmadığı için kendisine teşekkür ediyoruz.

E. Khoury: Biz teşekkür ederiz.

E. Sağlam: Az önce biyografisini aktarırken söz ettiğim modern

Arap edebiyatı hakkında konuşmak istiyorum. Modern Arap edebiyatıyla ilgili neler söylemek ister Açık Radyo dinleyicilerine?

E. Khoury: Modern Arap edebiyatı konusu çok geniş bir konu, bu yüzden ne anlatırsak az oluyor. İlk önce, modern Arap edebiyatı, herhangi bir ülke edebiyatı ya da Türk edebiyatıyla aynı sınıfta olabilir. İlk önce bu edebiyat üç konuyla ilgileniyor, ilk konu tabii ki insan hakları hukuku; ikincisi, tehdit altında kalan adet ve örflerimizle ilgili, üçüncüsü de bütün dünyaya Arap kültürünü göstermek amacında.

E. Sağlam: Türkiye'deki edebiyatla Arap edebiyatını karşılaştırdığınızda ne gibi gözlemleriniz var?

E. Khoury: Böyle bir ilişki mevcut değil, çünkü Arap ülkelerinde Türk edebiyatını sadece, İngilizceye ve Fransızcaya çevrilen metinlerden tanıyoruz. Onlar da aynı şekilde bizi çeviri metinlerden tanıyorlar. Bu tabii ki üzücü bir şey, Türk ve Arap kültürünün 400 yıllık bir ilişkisi var, insanın düşünmesi gerekiyor, neden sadece bu yazarları tanıyoruz? Türk edebiyatında büyük yazarlar var; Nazım Hikmet gibi, Yaşar Kemal gibi, Orhan Pamuk gibi, onlar tabii ki çok etkilediler Arap edebiyatını. Ben neden doğrudan Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Arapçaya çevirmiyoruz diye üzülüyorum, sadece Türkçeden İngilizceye çeviriyoruz, sonra da Arapçaya, tersi de doğru. Bir çözüm bulmamız lazım.

E. Sağlam: Edward Said demişken *Oryantalizm*'den söz etmemek mümkün değil, dolayısıyla Lübnanlı yazar Elias Khoury'e hemen bu konudaki değerlendirmesini soracağım.

E. Khoury: Edward büyük yazarlardan biri, bu kitabında bütün dünyaya bir şey göstermeye çalışıyor. Bu kitapta önemli olan iki şey var, ilk önce bilgi ve kültür arasında bağlantı kurmak ve sonra iyileştirmek. Avrupa kültürüne nasıl bir kültür olduğunu gösteriyor.

E. Sağlam: Acaba Filistin'de öykü ve şiir ne anlama geliyor?

E. Khoury: Filistin konusunda acı bir şey var tabii, herkes onu biliyor; 1948'de işgal edildiği için ve bütün Filistinliler ülkelerinden

kovulduğu için, toprakları ve Filistin ismi kayboldu. Filistin diye bir ülke yok artık haritada, insanlar uyuyup uyandılar ve baktılar ki Filistin yok. Bu yüzden, bir şair ya da şiir için ve bir öykü için en önemli olan şey bu ismi geri getirmek. Mahmut Derviş gibi büyük yazarlar ve şairler, Filistin konusuna çok katkıda bulundular. Filistin halkı için, İsrail'le arasındaki kavga büyük bir anlam taşıdı.

E. Sağlam: 19 yaşındayken Ürdün'de bir mülteci kampını ziyareti ettiniz ve bu kamp hayatınızda çok büyük izler bıraktı. Ürdün'deki mülteci kampıyla ilgili neler söylemek istersiniz?

E. Khoury: Hem hatırlamak istemiyorum hem de hatırlamak istiyorum. Hatırlamak istemiyorum çünkü insan ülkesinden kovulduğu zaman büyük bir acı yaşıyor. Hatırlamak istiyorum çünkü oraya gittiğim zaman zulüm ve acı çektirmenin ne demek olduğunu öğrendim. Orada bir şey öğrendim, herkes orada Filistin kimliğinin var olacağına yemin ediyordu. Tabii ki bunun büyük bir rolü var benim hayatımda, hem siyasi hem insani anlamda; benim aklımı genişletti, adalet ve insan hakkını savunmayı orada öğrendim. *Güneşin Kapısı* adlı romanım, orada başladı, Lübnan'da devam etti. On dört dile çevrildi ama maalesef Türkçeye çevrilmedi hâlâ.

E. Sağlam: Aynı zamanda Beyrut'ta Filistin Araştırma Merkezi'nde de çalışıyorsunuz. Orada neler yapıyorsunuz?

E. Khoury: Daha önce böyle bir şey yapıyordum ama şimdi bir gazetede çalışıyorum.

E. Sağlam: Aktivizm ve entelektüel olmak hayatınızda nasıl birleşiyor? Aktivizm derken daha çok kültürel aktivizmden bahsediyorum.

E. Khoury: Kültürel aktivizm ya da kamusal entelektüellik, bir duruş ya da bir prensip diyelim. Bence, Edward'ın yazdığı gibi kültürel bir ses olması gerekiyor, herkesin bir sesi olması gerekiyor. Hükümete karşı bir ses olması gerekiyor. Herkesin duyulacak bir ses olması gerekiyor bana göre.

E. Sağlam: Bir edebiyatçı olarak barışı nasıl tanımlıyorsunuz?

E. Khoury: Adalet olmadan barış olmaz, bu bir gerçek. Zaten barış adaletin sonucu ya da neticesi. Zulüm varken sadece savaş olacak, ne zaman zulüm olursa o zaman savaş da olur, herkesin bunu bilmesi gerekiyor. Eğer Ortadoğu hakkında konuşuyorsak, bu zulmün olmasının ya da bu barışın olmamasının bir sebebi var; İsrail'in Filistin'i işgali. Amerika'nın Irak'ı işgali gibi, barışın olmamasının sebebi budur, barışın olması için ilk şart bu işgalin sona ermesidir.

E. Sağlam: Lübnan'da yaşanan son olaylar yüzünden İstanbul'a gelmeniz riskliydi ama şükürler olsun ki gelebildiniz. Lübnan'da şu anda yaşanan durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

E. Khoury: İlk önce İstanbul hakkında konuşmak istiyorum; İstanbul büyük bir şehir, müthiş bir şehir. Benim dedelerimin başkentiydi. Buraya geldiğim zaman gördüm ki, âdetler aynı, tabii ki bu Osmanlılar'dan kaynaklanıyor, aynı yemekleri yiyoruz, âdetlerimiz hemen hemen aynı.

Lübnan zor bir duruma geçiyor şimdi, bölge yanıyor. Lübnan eskiden yine bir savaş bölgesiydi, iç savaş vardı geçmişte. Şimdi yine yavaş yavaş aynı duruma doğru ilerliyor ama umarım Lübnanlılar ders almışlardır geçen iç savaştan. Lübnan zaferi kazanacak ve bu savaş bitecek inşallah.

E. Sağlam: Çok teşekkür ediyoruz Açık Radyo'da misafirimiz olduğunuz için.

E. Khoury: Ben de teşekkür ederim.

2007

Adbusters
Paul Cooper

Hiçbir Şey Satın Almama Günü Üzerine

30 Kasım 2007 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

KÜRESEL ISINMA VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDEN KAYNAKLI TEHLİKE DAHA ÖNCE HİÇ OLMADIĞI KADAR ORTADA

"Hiçbir Şey Satın Almama Günü" resmî olmayan bir "tüketim karşıtı eylem günü". Fikri Vancouverlı sanatçı Ted Dave'e ait olan gün, 1992 yılından bu yana 24 Kasım'da kutlanıyor.
Kanada'da yayımlanan *Adbusters* dergisi "kutlama"ların eski organizatörlerinden.

İlksen Mavituna: Öncelikle Adbusters'la başlayalım.

Paul Cooper: Adbusters, 1989'dan beri yayımlanan kültürel ve politik bir dergi.

İ. Mavituna: Evet peki Adbusters, ne zamandan bu yana "Hiçbir Şey Satın Almama Günü"ne destek veriyor?

P. Cooper: "Hiçbir Şey Satın Almama Günü" 1991-1992 gibi ortaya çıktı, 1997'den beri de Black Friday'de (Kara Cuma) yani Şükran Günü'nden hemen sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nde en çok alışveriş yapılan günde kutlanıyor.

İ. Mavituna: Peki bu, "Hiçbir Şey Satın Almama Günü" kutlamaları hangi motivasyonla ortaya çıkmıştı?

P. Cooper: "Hiçbir Şey Satın Almama Günü" temel olarak, 24 saat boyunca, yaptığımız harcamalara bir mola vermek niteliğinde. Psikolojik bir yanı da var belirtmek gereken; bugün biraz kafa dinginliğini, o şükran gününün ardından Kara Cuma'da gerçek-

leşen telaşlı alışveriş çılgınlığına tercih edenlere yönelik bir gün. Ayrıca bir de ekolojik yönü var, dünya rezervlerinin %80'inin dünya nüfusunun %20'sini oluşturan Birinci Dünya Ülkeleri tarafından tüketildiğini göz önünde bulundurursak, bu tüketim orantısızlığına, BM'nin yayımladığı raporlar ve IPCC'nin daha geçen hafta yayımladığı rapor ışığında, çözüm üretmek konusunda liderlik etme görevi bize düşüyor, küresel ısınma ve iklim değişikliğinden kaynaklı tehlikenin daha önce hiç olmadığı kadar ortada olduğu bugünlerde bu ayrıca önemli.

İ. Mavituna: Tabii, hepsi tüketimle ilgili sonuçta. Peki bu, "Hiçbir Şey Satın Almama Günü"nde insanlara hiçbir şey satın alamamalarını anlatmak haricinde neler yapıyorsunuz, mesela gösteriler oluyor mu?

P. Cooper: Evet konuyla bağlantılı birçok sanatsal performans oluyor, ayrıca popüler aktivitelerimiz de var, mesela eylemcilerimizin "Zombi Yürüyüşü." Bir alışveriş merkezlerine zombi kostümleriyle birkaç kişi gidip oradaki akışı yavaşlatmak adına, elimizde sepetlerle yavaş yavaş yürümek ya da insanların kredi kartlarını kesmeyi teklif etmek gibi şeyler yapıyorlar. Geçen sene bir grup eylemci İngiltere'de üzerinde "Bütün Ürünlerde %50 İndirim" yazan bir t-shirt giyip market çalışanı gibi davranarak bir karışıklık yaratmışlardı. Bu sene ayrıca bir de filmimiz var, "İsa Olsaydı Ne Satın Alırdı?" adında. Arkasında "Alışverişi Durdurun Korosu"nun eşlik ettiği, kendine Rahip Bailey adını veren bir performans sanatçısıyla ilgili. New York Times'ın "Hızlı ve Komik" olarak nitelediği bu filmin tanıtımını da "Hiçbir Şey Satın Almama Günü"nde yapacağız.

İ. Mavituna: Wikipedia'da şu habere rastladım; "1999'da binlerce aktivist Times Square'de bir dans partisi gerçekleştirmek üzere toplanmışken, diğer yandan da dünyanın en uzun alışveriş caddesi olduğu söylenen Panama Caddesi'nde de gösteriler devam ediyordu." Bu sene başka neler olacak, yine dans edecek misiniz?

P. Cooper: Birçok şehirde farklı şeyler yapacağız evet; biz özellikle burada Adbusters olarak "Hiçbir Şey Satın Almama Günü" hakkında röportajlar veriyor olacağız, bir de sanırım buradaki yerel üniversitelerdeki öğrenci hareketlerinin yanında olacağız.

İ. Mavituna: Şehirlerden bahsetmişken, "Seattle'dan beri, bu tür şeylerle ilgilenen kitle genişledi, insanlar "Hiçbir Şey Satın Almama Günü"nü kendi ülkelerine uyarlıyorlar, dolayısıyla artık bugünün kapsamını görmek iyice zorlaştı" demiş Adbusters'ın kampanya sorumlusu Tom Liacas. Bu sene kaç ülke katılacak kutlamalara?

P. Cooper: Bu merkezi olan bir organizasyon değil artık, ilk başta biz destekliyorduk sadece, daha sonra değişik ülkelerden birçok kuruluş kendi inisiyatiflerini almaya başladılar. Evet, geçmişte altmıştan fazla ülkeden katılımın olduğu oldu: Japonya, Singapur, Brezilya, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da, bunlar haricinde de dünyanın diğer birçok yerinde küçük de olsa hep etkinlikler oldu ama söylediğim gibi bütün bu organizasyonlar tek bir merkezden yönetilmediğinden, artık bugünün kendine özel bir momentumu olduğu söylenebilir. O yüzden biz de artık kapsamın ne olacağını öngöremiyoruz.

İ. Mavituna: Belki bugünden itibaren, biz de Türkiye'de kutlamaya başlarız bugünü.

P. Cooper: Evet harika olur!

İ. Mavituna: Sizinle konuşmak bir zevkti, teşekkür ederiz.

P. Cooper: Harika, teşekkürler.

2008

40. YILINDA '68

68'in 40. yılında 6 dakika 8 saniyelik programlarla dönemin tanıklıklarına yer verilmiştir.

1-29 Mayıs 2008 tarihlerinde Açık Dergi'de yayınlanmıştır.

Koş Yoldaş, Eski Dünya Arkanda Kaldı!

Geriye dönüp baktığımızda, çok evrensel bir dalganın bir parçasıydık; Meksika'daki anti Amerika öğrenci hareketinin yanındaydık veya ABD'deki yurttaşlık hareketinin yani ırkçılığa karşı hareketin yanındaydık, feminist hareketin yanındaydık, savaş karşıtı hareketin yanındaydık. Bizim tartışmalarımız, içerideki tartışmalarımız bizim kültür mirasımız, sanatsal aktivitelerimiz vesaire, bütün bunlara baktığımız zaman tabii ki bizim 68'imiz kendi mirasımızla sınırlı oldu. Yani bir Fransız 68'i gibi çeşitli alanlarda çok yeni düşünceler üretmedi ama gençlik siyaseten önceki dönemlerden farklı olarak bağımsızlaşma sürecine girdi. Bunun yanı sıra işçi hareketi yeni bir dinamizm kazandı.

68 işgalini 12 Haziran'da evde öğlen haberlerinden duydum, hukuk fakültesinde işgal başlamıştı. Hemen atlayıp gittim. Bir ay geçmedi ki Derbi başta olmak üzere bazı fabrikalarda grev değil işgaller başladı. Öğrenci hareketinin bitiminden 68-69 yıllarında öğrenci hareketinin kendi içindeki, hatta genç sosyalist hareketinin kendi içindeki siyasal saflaşmada milli demokratik devrim akımı baskın çıktı. Biz işçi hareketine dayanan bir sosyalizmi savunan bazı arkadaşlar, Harun Karadeniz başta olmak üzere Kartal'da İstanbul bölgesi işçi birliği kurup doğrudan doğruya işçi sınıfı içinde çalışmanın yollarını aradık. Bütününe baktığımız takdirde öğrenci hareketi başka kesimlere de "mücadele ederseniz söz sahibi olabilirsiniz" gibi çok basit bir yurttaşlık dersi verdi. Bu bugün için de anlamlı ama tabii ki bu ders yeterli miydi, kendi içinde sorunları var mıydı, diye sorulursa muhakkak ki kendi içinde sorunları vardı, yetersizdi, çünkü yeterli olsaydı bugün burada olmazdık.

Masis Kürkçügil 68'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisi, bugün *Yeni Yol* dergisi genel yayın yönetmeni.

Patronun sana ihtiyacı var ama senin ona ihtiyacın yok.

2 Mayıs 2008

Hiçbir işaret 68'de 68 olacağını göstermiyordu, bütün devrimler gibi apansız oldu.

Bir şey var benim hatırladığım, bizim mimarlık fakültesinin işgalini hatırlıyorum. Bizim dekanımız Abtullah Kuran çok kibar bir insandı, daha sonra Boğaziçi Üniversitesi'nin rektörü oldu. Mimarlık fakültesi bir işgale girişmesi en son beklenilen yerdi çünkü nispeten politikayla daha az ilgili zannediliyordu. Oysa için için kaynayan bir politik kazan orada da vardı. O yüzden işgal etmek üzere rektörün odasına doğru yürüdüğümüzde rektör asla bizim böyle bir şey yapabileceğimize inanmadığı için "Buyurun çocuklar ne istiyorsunuz?" diye sordu. Dedik ki "Biz burayı işgal etmeye geldik." "Fakat nasıl olabilir, neyi işgal ediyorsunuz?" "Burayı işgal ediyoruz ve siz buradan çıkıyorsunuz," dedik ve dehşet içerisinde başını sağa sola sallayarak merdivenlerden indi aşağıya. Ama benim için en çarpıcı olan bu "işgal" denilen şeyin başladığı anda işgalcilerle işgale uğrayanlar arasındaki bu tuhaf, hem birbirinden çekinen hem de birbirini bir türlü anlamayan o bakışma ânı. 68'in en büyük özelliği hiçbir şeyi her şey haline getirmesi. Zaten bir devrimden de sadece bu beklenir.

Ertuğrul Kürkçü, 68'de ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi, bugün Bianet koordinatörü.

Bir insan aptal ya da akıllı değildir; özgürdür veya değildir.

5 Mayıs 2008

İçinde bulunduğumuz küresel iklim felaketi tehlikesi bir yana bir de nükleer savaşa ve dünyanın yok olmasına doğru ikili bir felaket, bir gidiş var. Buna rağmen bütün geleceğimiz son derece ağır ve tehlikeli bir şeye doğru gitmesine rağmen bu kadar da kötümser olacak bir şey yok. İyimserliğimizi nereden alıyoruz? İşte 68'den alıyoruz diyebiliriz. Çok önemli gelişmelerden biri dünyadaki, Noam Chomsky'nin insan hakları kültürü dediği şeyin gelişiyor olması.

1960'larda ve özellikle de 1968 hareketi ya da devrimi dediğimiz

şeyin içinde özellikle popüler aktivizm denen eylemcilik, müthiş etkileyici, sivilleştirici bir etki yarattı pek çok alanda. Ondan sonraki yıllarda da 68 devrimi silinip, yenilmiş olsa bile devam etti. En önemli şeylerden bir tanesi sivil ve kamusal haklara büyük bir saygı duyulmaya, yani kaygı duyulmaya başlanmış olması, özellikle de azınlıkların, kadınların, gaylerin ve de belki de en önemlisi gelecek kuşakların, henüz doğmamış kuşakların bile haklarının korunması… Çevre hareketinin temelinde yatan itici güç de buydu. Ondan sonraki yıllarda müthiş önemli bir şey oldu bu ve bugüne kadar da yükselerek devam etti. Yani yirmi milyon kişinin 1970'de ayağa kalkması ve "biz artık yaşanabilir bir gezegen istiyoruz" demesi gelecek kuşaklar için tamamen bir 68 Devrimi'nin doğrudan bir sonucudur. Onun için çok şey borçluyuz birinci kuşak çevreciliğe.
Ömer Madra, 68'de Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi, bugün Açık Radyo yayın yönetmeni.

Büyük insanın gölgesinde nasıl özgür düşünebilirse.

6 Mayıs 2008
68 Haziran işgallerinde ben İstanbul İktisadi Ticari İlimler akademisi öğrencisiydim ama 12 Haziran 68'de Deniz Gezmiş'lerin işgal eylemine akşama doğru katıldım. Onlar gündüz öğleyin forum yapmışlardı, akşam gittiğimde eğlenceli bir manzara vardı çünkü biliyorsunuz İstanbul Üniversitesi duvarlarla kaplı ve her duvarın yanında bir kapı vardı. O kapıların bir kısmı açıktı eskiden ve biz işgali sürdürebilmek için oraya nöbetçiler dikmiştik. Deniz nöbetçilerin başında akşamüzeri "rap rap rap rap" "sağ-sol, sağ-sol" diye eğleniyordu. İlk gördüğüm manzara bu olmuştu Haziran işgallerinden."

Samsun-Ankara yürüyüşünde halkla pek yüz yüze gelmedik, çok kalabalık bir grup değildik, on beş-yirmi arası değişiyordu. Topu topu on beş-yirmi kişilik bir gruptuk, günübirlik giden gelen de oluyordu. Çorum'un Alaca ilçesi yakınlarına gelmiştik ve ilçede o sırada olaylar çıkmıştı. Atatürk heykelini caminin önüne diktiler diye protesto etmişler, kaymakamla halk arasında çekişme olmuştu.

Alaca da beş kilometre içeride Samsun-Ankara karayolundan. Girelim mi girmeyelim mi diye aramızda konuştuk. Deniz biraz tereddüt edince ben de "Korkuyorsun, onun için gitmek istemiyorsun değil mi?" dedim kışkırtmak için. "Hadi gidiyoruz o zaman!" falan dedi Deniz. Biz tabii hakikaten biraz da çekinerek, ne olacak diye korkuyla Alaca ilçesinin yoluna doğru beş kilometre kala otobüsten indik ve yürümeye başladık. Bir otobüs vardı arada bir eşyalarımızı taşıyan. Alaca ilçesine girdik ve kimin aklına geldiyse o alkışlar karşısında Mülkiye marşını söylemeye başladık: "Başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz!" diye.

Oral Çalışlar, 68'de İstanbul İktisadi Ticari İlimler Akademisi öğrencisi, bugün *Cumhuriyet* gazetesi yazarı.

Devrim inanılmaz, çünkü gerçek.

7 Mayıs 2008

Copları yiyen odur, peşinde koşarız onun, bildirilere konu olur, ayaklanan odur, acı çeker, greve çıkar, hapse girer, ihanete uğrar, terk edilir ama bize yaşama arzusu verir, onu takip etme isteği de, hem de sonuna kadar.

"Madem biz bir üniversitenin hayatı içinde yer alıyoruz, aynı zamanda söz sahibi de olmamız gerekiyor üniversite yönetiminde. Bu hayata da geçti, seçtiğimiz temsilci birkaç toplantısına katıldı fakülte yönetim kurulunun, gayriresmî olarak tabii. Bunun olabilmesi için yasanın değişmesi gerekiyordu, tabii bunu Demirel hükümetinin yapması asla beklenemezdi. Öğrenci temsilcisi olarak Hukuk Fakültesi'nde Ertuğrul Günay'ın seçildiğini hatırlıyorum, şimdiki kültür bakanı. Belki onunla da görüşmeyi deneyebilirsiniz. Hayatımda ilk defa Güneydoğu'ya bu sayede gittim, yine bizim dayandığımız bu hareketlilik, 68 hareketi içinde yeni bir tartışma içindeydi, yani Türkiye'yi tanımamız gerekiyor, Türkiye'deki toplumsal sınıfları tanımamız gerekiyordu. Bunun için fabrikalara gitmemiz lazımdı, bunun için köylere gitmemiz lazımdı, bunun için doğuya gitmemiz lazımdı. Boğaz köprüsü yapılıyordu, bundan da yararlanarak güneydoğudaki yoksulluğa ve olanaksızlığa dikkat çekmek

istedik ve trenlere doluşup Hakkari yollarına düştük. Batıdan gelen sadece tanıdıkları memurlar, askerler, polislerdi, batıdan gelmiş başka kategoride insan tanımamışlar ve batıdan bu sefer öğrenciler gelmişti. Köprü yapıyorlardı onlar için ve onlar için inanılmaz bir şeydi, bir efsane oldu zaten. Deniz Gezmiş o dönemde hapisteydi Bursa Cezaevi'nde ama şimdi köylülerle röportaj yaptığınız vakit Deniz Gezmiş'in geldiğini, onunla konuştuklarını, Mahir Çayan'ın geldiğini, İbrahim Kaypakkaya'nın geldiğini anlatıyorlardı birebir. Orada bir efsane olmuştu Deniz Gezmiş köylüler arasında. Bizim halimiz de komikti tabii, biz de sanki Kızılderilileri görmeye giden Amerikalılar gibiydik!

Ragıp Zarakolu, 68'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisi, bugün Belge Yayınları'nın yöneticisi.

8 Mayıs 2008

Türkiye'deki 68, düzene itirazdan çok sosyalizmin keşfi, bilimsel sosyalizmin keşfi, komünistleşme dönemi olarak yaşandı.

Sıtkı Coşkun diye bir arkadaşımız vardı, o da o dönemin önde gelenlerinden, öğrenci önderlerinden birisiydi, yani işgalin başında olan, 68'in simge isimlerinden birisiydi Sıtkı Coşkun. Sıtkı Coşkun, Lenin'in İki Adım İleri Bir Adım Geri *kitabını almış, işgal edilmiş İstanbul Üniversitesi bahçesinde ağacın altına oturmuş okuyordu. Etrafta polisler kaynıyor, üniversite işgal edilmiş, bağırışlar, çağırışlar, eğlenceler, oyunlar falan varken Sıtkı çok büyük bir ciddiyetle – çok okuyan bir arkadaşımız değildi ama– o kitabı okuyordu. Büyük bir hayretle, çocuksu bir hayretle başını kaldırdı. "Yahu bugüne kadar bizim sosyalizm diye bildiğimiz merhametten ibaretmiş, fakir fukaraya acımaktan ibaretmiş. Halbuki sosyalizm o değil Aydın" dedi. "Peki ne?" dedim. "Daha oraya gelmedim" dedi. O kadar yeni öğreniliyordu ki, bir yandan işgal edilmiş, düzene itiraz ediliyor, bir yandan da "tamam fakir fukaraya acımak değilmiş sosyalizm, peki neymiş?" sorusuna "daha oraya gelmedim" diyor. Yani bir çeşit yürürken öğrenmek, dövüşürken öğrenmenin çok somut bir göstergesi. Bence bu Türkiye 68 Mayıs'ını kişisel olarak benim için en iyi*

anlatan göstergedir.

Aydın Engin 68'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu, bugün *Agos* gazetesi yazarı.

Koş yoldaş, eski dünya arkanda kaldı!

9 Mayıs 2008

İktisat fakültesinde güzel bir kızcağız vardı, o zaman için alışık olmadığımız deri pantolon, deri ceket giyerdi, sınıfsal olarak bizlerden biraz farklıydı. O zamanlar Cumhuriyet *gazetesinde Modesty Blaise diye çizgiroman gibi bir şey vardı. Onu ona benzetirdik, onu her görüşümüzde biz "Oo, Modesty, nasılsın?" derdik. Kızcağız kafasını çevirir geçer, hiç yüz vermezdi ama bıkmadan her gördüğümüzde "Modesty!" diye sesleniyorduk. Kız ismini öğrendi: Modesty!*

Bir gün bir yerde oturuyorduk, Çınaraltı vardı Beyazıt'ta, bizim grup bir masada oturuyoruz, kendimize de şey derdik –Denizler derdi, ben hukukta değildim iktisattaydım– "mekteb-i hukukun güruh-u serseriyesi" Yan masada Modesty arkadaşlarıyla oturuyor, Deniz birden "şimdi gidip bu kıza gidip bir konuşacağım, on dakika sonra da götüreceğim Beyazıt kulesinde öpeceğim" dedi. "Yani Deniz atma, nasıl yapacaksın yahu!" dedik. Bu kalktı gerçekten gitti "Modesty merhaba!" Kız "Merhaba," dedi. "Ben Deniz Gezmiş, Amerikan emperyalizmine, Sovyet revizyonizmine, Romen dejenerasyonuna, Yugoslav soytarılığına karşı Türkiyeli devrimci Deniz Gezmiş." "Bana ne?" "Biz her şeyin en güzeli, en iyisiyle birlikte olmayı istiyoruz, oturabilir miyim?" Kız böyle bir şaşırdı ama Deniz oturdu. On-on beş dakika oturdu, kızı aldı, kızla Deniz önde bizim güruh arkada Beyazıt kulesine girdiler. Öptü mü öpmedi mi bilmiyoruz ama Deniz "öptüm" dedi. O kız sonra Deniz'le arkadaşlık yaptı, Samsun yürüyüşüne gideceğimiz zaman tutturdu "Ben de geleceğim!" diye. Şimdi Modesty'i de Samsun'a nasıl götürürüz? Orada bitti iş. Ben kendimden anlatayım, ben şimdiki eşimle o zaman arkadaştım, evlenmeye karar verdik ama herkesin diline düşmekten de korkuyoruz gırgır geçer arkadaşlar. Gizli gizli buluşuyoruz İnci'yle. Yenikapı'da buluştuk Beyazıt'a doğru geleceğiz. Baktım

karşıdan bizim arkadaşlar geliyor "İnci, sen benden üç adım uzaklaş!" dedim. Anlamadı garip, koştum, onlar gördü ama "Çocuklar benim niyetim çok ciddi bu kızla evleneceğim" dedim. Aramızda kız çok azdı, kızlar girerse bizim bu devrimci aktivitemiz de azalabilir diye düşünüyorduk. Hatta gırgır olarak "Kızlar devrimci olamaz!" diyorduk."

Mehdi Beşpınar, 68'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisi, bugün özel sektörde yönetici.

Hepimiz Alman Yahudisiyiz.

12 Mayıs 2008

İstanbul üniversitesindeki boykot eylemiyle Erlangen Üniversitesi'ndeki boykot eylemi arasında nitelik olarak çok önemli bir fark yoktu fakat tabii talepler giderek farklılaştı. Neticede Almanya 1960'lı yıllarda sosyal bir devlet, bir refah devleti, zengin bir toplum dolayısıyla Alman öğrencilerin ya da Fransa'daki Fransız öğrencilerinin devletten talepleri ile İstanbul Üniversitesi'ndeki ya da Teknik Üniversite'deki ya da Ankara'daki Siyasal Bilgiler'deki öğrencilerin devletten talepleri arasında birtakım farklılıklar vardı. Yani yapılan iş aynı fakat taleplerde farklılık vardı. Her şeyden önce burada bir demokrasi talebi var, bu bir gerçektir. Büyükler bilir, hocalar bilir, devlet bilir, şu bilir, bu bilir ama kim bilmez? Gençler bilmez. Buna karşı bir tepkiydi her şeyden önce.

Bakın hangi üniversitelerde bu hareketler patlıyor Batı'da? İyi üniversitelerde, Amerika'da da öyle. Neden? Çünkü orada gerçekten ilim yapılıyor, yani ilim dünyayı değiştirmek için yapılan bir şey, verilen bir emek, öğrenmenin temel amacı var olanı değiştirmekti. Var olanı değiştirmek için de iyi bilmeniz gerekiyor, yani değiştireceğinizi iyi tanımanız gerekiyor. "Ben dünyayı değiştireceğim" evet çok güzel de benim değiştireceğim şeyi, yani dünyayı peşinen çok iyi tanımam gerekiyor, ben ancak çok iyi tanıdığım şeyi değiştirebilirim.

Deniz Kavukçuğlu, 68'de Nürnberg Erlangen Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisi, bugün *Cumhuriyet* gazetesi yazarı.

Sıkıntı karşı devrimcidir.

13 Mayıs 2008

68 kuşağının Filistin'le tanışması Deniz Gezmiş'lerin Filistin'e geçmesi ve dönerken yakalanıp Diyarbakır'da yargılanmasıyla oldu. İkinci tanışma ciddi bir tanışma, 1970'de Kara Eylül olayında yaşandı. Ürdün kuvvetleri yaklaşık otuz bin Filistinli'yi çatışma sırasında katlettiler. Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi ya da Hukuk Fakültesi'nde –çok net hatırlamıyorum– Filistinlilerle dayanışma gösterisi başladı. Dünyanın her tarafından orada insan görebiliyordunuz; Malezyalı var, Senegalli gelmiş, Arjantinli gelmiş, Baader Meinhof'tan gelmiş, o zaman için söylüyorum Kıbrıs'tan gelmiş, Suudi Arabistan'dan gelmiş, Japonya'dan gelmiş vesaire. Yani Batılı, Doğulu, Arap, Türk, mesela İran ve İslam devrimini yapan kadroların önemli bir kısmı, bugün Hizbullah'ın temelini atan Mustafa Çamran gibiler falan da orada birlikte, herkes kendi ülkesindeki rejimi değiştirmek ama aynı zamanda Filistin'de bir şekilde ya sol siyaset nedeniyle ya da Müslüman olduğu için Müslüman dayanışması nedeniyle oraya geliyordu. Oralarda bu tür kaynaşmalar oluyordu ve fikir alışverişleri oluyordu. Tabii her ülkedeki rejimi tartışıyorduk; İran'daki devrimci hareket yahut Malezya'daki bir hareket, Arjantin'deki sol hareket, Fransa'daki sol hareket, Cezayir'deki ilerici hareket hakkında herkes genel bilgi alışverişinde bulunuyordu. Belki dünya çapında devrim yapmak isteyenler böyle bir ruhla hareket ediyordu. Bu bence ilginç şeylerden birisi; bakış sadece bir ülkeyle sınırlı değildi ve öğrenciyle de, yani sadece bir öğrenci hareketi değildi 68, çok geniş perspektifli bir ruhtu.

Faik Bulut, 68'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü öğrencisi, bugün araştırmacı yazar ve gazeteci.

14 Mayıs 2008

Tuhaf çelişkilerle yüzleştim 67'nin sonu 68'in başında. Oslo'da ilk toplumsal harekete katıldığım olayı hiç unutmuyorum, bir tanesi 1 Mayıs. Büyük bir şenlik içinde yapılıyor. İkinci eylem, o günlerde Vietnam Savaşı vardı ve Hanoi bombalanıyordu, Amerikan elçiliği-

nin önünde hep beraber bunun için gösteri yapıyorduk. Etrafımda bir sürü resmî kıyafetli asker, subay kıyafetli insan gördüm ve şaşkına döndüm; bunlar bizi dövmeye mi geldiler, nedir bu falan diye. Resmî elbiseli subaylar da Norveç ordusunda Amerikan aleyhtarı gösterilere bizzat katılıyorlardı, ilk şaşkınlığım o oldu. Demokrasi denen şeyin belki ilk göstergelerinden biriydi.

O dönemde tuhafıma giden bir olay yine 68 kuşağından bir Amerikalı meslektaşım –ben nöroloji çalışmak üzere gitmiştim oraya– Bostonlu bir doktordu, çok da iyi bir çocuktu. Bir türlü anlayamıyordu; "neden bu protestoları yapıyorsunuz, tamam Hanoi bombalanıyor ama orası komünist bir ülke, komünistler elbette bombalanır" demeye getiriyordu. Yani 68'de o yılların değişik çevrelerinden, kültürlerinden gelen insanların bakış açıları farklıydı. 68 sonunda Franko Madridi'ne gittim, çok büyük baskılar, faşizmin başkentine gidiyorum, bu duygu ve korkular içinde giderken vitrinlerde Marx'ın kitaplarını gördüm, biraz şaşırdım. Bir meyhanede biraz içki içip Enternasyonal söyledik bir-iki arkadaşla birlikte, gittiler kapıları kapattılar falan ama hiçbir şey olmadı. 69 olaylarında Prag olaylarına tanık oldum, Prag'ın işgali sırasında oradaydım, ikinci şoku da orada yaşadım tabii. O zamana kadar işte sosyalist Sovyetler Birliği, Varşova Paktı, vs. kuşkularımız var ama böyle bir ülkenin işgaline tanık olmak çok çarpıcı, çok yıpratıcı, yıkıcı bir şeydi. Bu tabii benim için Sovyet modelinin o yıllarda bile çöküşünün ilk işaretleriydi.

Gençay Gürsoy, 68'de yurtdışında tıp fakültesi asistanı, bugün Türk Tabipler Birliği başkanı.

15 Mayıs 2008

1968 olayları bizim kuşağımızın, bizden önce de Turan Emeksiz'lerin bir devamı. Fakat daha radikal bir hareket, bunda zannediyorum ki dünyada başta Fransa ve Almanya olmak üzere gençlik hareketlerinin öncülüğünün rolü oldu. Ben halkın ve işçi sınıfının ağırlık taşımadığı bir toplumsal mücadelenin başarıya ulaşacağına açıkçası inanmıyorum. Ama bugünden baktığımızda 1968'li yıllara, o gençlik coşkusunu zaman zaman özlediğimi, aradığımı ifade etmek

isterim. Bunun dışında bence meseleye 1960'lı yıllar diye bakmak daha doğru olur, yani 1968 diye daraltmadan 1960'lı yıllar. 1960'lı yıllar aynı zamanda Marksist klasiklerin de Türkçeye çevrilmiş olduğu yıllardır, tam çevirileriyle ilk kez Kapital*'in çevrilmiş olması Engels'in, Lenin'in, yapıtlarının çevrilmiş olması. Bunların yanı sıra da varoluşçulukla ilgili kitapların çevrilmesi, gerçeküstücülük konusundaki kitapların çevrilmesi. Yani bir anlamda Türkiye'nin, Türkiye kültür yaşamının çoğulcu bir yöneliş içine girmesi, böyle düşünüyorum 60'lı yılları. 1968'i de bunun bir bölümü olarak düşünme eğilimindeyim."*

Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun kurucularından biriyim ben, Dil ve Tarih Coğrafya fakültesindeki kurucusuyum, başkanıyım. Bütün arkadaşlar şimdi anımsadığım kadarıyla, ben de dahil Türkiye İşçi Partisi üyesiydik, yani Türkiye İşçi Partisi'nin gençlik kolları falan gibiydik. Dolayısıyla 1961 Anayasası'yla ilgili olarak bunu düşünmek lazım yani gençliğin bizatihi gençlik olarak yaptığı bir hareket diye sınırlamamak lazım. 1961 Anayasası'nın kazandırdığı olanaklar ve Türkiye İşçi Partisi'nin kazandırdığı perspektif olarak düşünüyorum ben bunu.

Ataol Behramoğlu, 68'de Fikir Kulüpleri Federasyonu kurucularından, bugün şair ve *Cumhuriyet* gazetesi yazarı.

Biraz boyun eğmek, daha fazla teslim olmaktır.

16 Mayıs 2008

68 benim için Ankara'yla kaynaşma yılı oldu çünkü çok özel bir yıldı, neden olduğunu anlayamadığımız bir büyüsü vardı. Sonsuz bir özgürlük, ne isterseniz aklınıza her geleni yapabileceğiniz bir ortam vardı, yani imkânınız varsa tabii.

Mitinglere gidiyorduk, okulda eylemler yapıyorduk, bir gün "yemekhanenin yemeklerini beğenmiyoruz" eylemi, ertesi gün bakıyorsunuz "işgal var ya biz de geri kalmayalım" diye, ben öyle çok militan bir öğrenci değildim ama o faaliyet herkesi o kadar cezbediyordu ki... çünkü bütün talepler haklıydı. Bir üniversite işgali varsa muhakkak bir gün önce sınavlarda birilerinin başına bir felaket

gelmiş oluyordu. Mesela içeri alınmamışlar ya da "üstü nizam" diye çok tuhaf, manasını bile anlayamayacağınız bir ortalama usulü vardı ve onunla kavga ediliyordu. Böylece öğrencilerin kendilerini haklı bulduğu bir ortam oluşuvermişti. Ben hep 68 yılı deyince sonradan getireceği üzüntüleri, arkadaşlarımızın teker teker belki de sonsuza dek ayrılacağı günleri yaşayacağımızı hiç düşünmedim bile. O zaman çok yakın arkadaşlarımdan kim vardı diyeyim size, mesela Hüseyin Cevahir vardı. Hüseyin Cevahir çok korkunç bir şekilde öldürüldü, bir genç kızı rehin almışlardı Mahir Çayan'la beraber ama çok eminim ki o kıza hiçbir şey yapmayacaklardı. Mahir'le o kadar çok yakın dostluğum yoktu ama Hüseyin'le hakikaten çok sıkı bir dostluğum vardı. Onun ölümü benim için 68'in, onun getirdiği her türlü özgürlüğün bitişi gibi oldu ve hakikaten de öyleydi. Ben de zaten kısa süre sonra, çok kısa olmasa da 72 yılında hapse düştüm.

İpek Çalışlar, 68' de Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi, bugün gazeteci ve yazar.

Tutuculuk çürüme ve çirkinliğin eş anlamlısıdır.

19 Mayıs 2008

Türkiye'de ve dünyada genel bir kabul var; 68 olaylarının Fransa'da başlayan gençlik hareketleriyle uç verdiği ve oradan dünyaya, Türkiye'ye yayıldığı söylenir. Ama ilk defa Türkiye'de bağımsız bir gençlik hareketinin oluşması 1966 yılında başlar. Türkiye İşçi Partisi'nin kurulmasından ve Türkiye İşçi Partisi'nin yavaş yavaş örgütlenip kamuoyuna sesini duyurmasından, parlamentoya on beş milletvekili girmesinden sonra üniversitelerin çeşitli fakültelerinde fikir kulüpleri oluştu. Bu fikir kulüpleri kendi aralarında birleşerek Fikir Kulüpleri Federasyonu'nu oluşturdular, yani FKF dediğimiz şeyi.

Bir de Kürt gençliği var, Kürt gençliği de 1967'de başlayan ilk Doğu mitingleriyle uç verdi. Bunu da ikiye ayırabilirim; bir sadece oradaki gençliğin organize ettiği hareket, bir de partinin örgütlediği toplantılar vardı. Sonra döndük mitingler bitti ben eve geldiğimde

bana eski FKF üyesi Kürt gençlerinden beş-altı kişi geldi. Geldiler dediler ki "efendim biz bu Dev-Genç'lerle anlaşamayız, onlarla birlikte hareket etmemiz mümkün değildir, biz Kürt gençliği olarak ayrı bir örgütlenmeye gitmek istiyoruz, ne diyorsunuz?" Ben de bunun çok makul olacağını şimdiye kadar yürüttüğümüz tüm mücadelenin anayasanın bu önemli maddelerinin yaşama geçmesi görevinin bize düştüğünü ve bu çerçevede örgütlendikleri takdirde çok yararlı olabileceğini, çok iyi olabileceğini anlattım. Her şeyden önce biz onların demokratik haklarının, dil ve kültür haklarının tanınması konusunda bir örgütlenmenin isabetli olacağını konuştuk. Ana hatlarını belirledik, bu arkadaşlar gidip programı hazırladılar ve bildiğimiz Devrimci Doğu Kültür Ocakları kuruldu.

Tarık Ziya Ekinci, 68'de Türkiye İşçi Partisi milletvekili, bugün yazar.

Özgürlük bütün suçları doğuran suçtur ve bizim tek silahımızdır.

20 Mayıs 2008

Bizim dönemimizdeki insanları etkileyen çok şey vardı, mesela bunların bir tanesi Ankara'daki Sinematek'tir. İzmir'den, İstanbul'dan ya da Anadolu'nun bir yerlerinden gelmiş insanlar toplanıp bir yerde bir şeyi seyretmek gibi bir şansımız olurdu, Potemkin Zırhlısı*'nı seyrederdik. Bu çok etkiler insanları, hiç hayatında duymadığın birtakım şeyler,* Yurttaş Kane *diye bir şey, Orson Welles diye bir adam giriyor hayatına. Bu tür ilişkiler her zaman oldu, mesela benzer biçimde tiyatro, bayağı devrimci mesajı olan tiyatrolar. Sanata katkısı oldu 68'in derler ama sanatın da 68'e katkısı oldu hem sinemada hem tiyatroda hem de müzikte. Türkiye gibi oldukça kenarda bir ülkede Anadolu Rock gibi bir şey yani arkasına "rock" takarak bir şey yapmak zorunda kaldılar çünkü biz o zaman şuna kafayı takmıştık; rock ilerici müziktir! Ortamın daha özgür olması sanata açıklık kazandırıyor. Düşünsene Siyasal Bilgiler Fakültesi "en azgın" solcuların olduğu yer olarak kabul edilir Ankara'daki, buna karşılık Türkiye'nin en güzel tiyatro oyunları, çok iddialı oyunlar*

Ankara'da oynanmıştır. Ankara'nın sanat hayatı şimdiyle kıyaslarsanız o zaman katbekat daha iyiydi ve çok canlıydı. 40 sene sonra bence Ankara geriye gitti. Tabii aslında ben 70 Temmuz'undan sonra Türkiye'deki hareketten tamamen fiziksel olarak kopmak zorunda kaldım. Londra'daydım, orada olay çok daha başka bir boyuttaydı tabii. Orada her tarafıyla vardı, müthiş bir özgürlük ortamı, müzikte, edebiyatta, kadın-erkek ilişkilerinde. Zaten o zaman yapılan şeyler hâlâ aşılamadı gerek sinema olsun, gerek müzik olsun, gerekse insanların özel yatak odası hayatları olsun. O çok farklı bir deneyimdi tabii, biz Türkiye'de bunun onda birini bile yaşayamadık. Ama biz de bizden beş sene öncekilere rağmen çok daha farklı bir hayat yaşadık, 65-66'da Siyasal'dan mezun olanlar herhalde çok şaşırmışlardır "yahu bizden iki üç sene sonra ne oldu ki bu okul böyle birdenbire patlama yaptı ve özgürlükçü bir havaya girdi" diye.

Tuğrul Eryılmaz, 68'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi, bugün gazeteci.

Gerçeği hayal etmek iyidir, hayalleri gerçekleştirmek çok daha iyidir.

21 Mayıs 2008

Bu 68 meselesi dolayısıyla doğmuş efsanevi ve tamamen gerçekdışı bir hava var. Bir kere bunu göz önüne almadan bu konuda bir laf söylemek hata olur. Yani bir şeyi bir kere netlikle ayırmak lazım, Avrupa'da Alman üniversite öğrencileriyle başlayıp mayıs ayında Paris'te patlak veren hadiselerle Türkiye'deki öğrenci hareketleri arasında hiçbir entelektüel irtibat yok. Avrupa'daki doğrudan doğruya savaş sonrası şartlarına bir tepkidir, yani 45 sonrası şartlarına bir tepkidir Avrupa'daki hadise. Türkiye'deki ise Türkiye'deki sol siyasetin bir manipülasyonudur.

Ben 1968 yılında Türkiye İşçi Partisi'ne üye oldum, Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun kurucularından birisiyim. Fikir Kulüpleri Federasyonu'nu birtakım insanlar ele geçirdiler ve adını Dev-Genç yaptılar.

İsmet Özel, 68'de Hacettepe Fransız Dili ve Edebiyatı mezunu, bugün şair, İstiklal Marşı Derneği başkanı.

22 Mayıs 2008

Şöyle bir şey söyleyebiliriz, yani 68 hem dünyada hem Türkiye'de bir toplumsal dönüşüm yarattı, o isteği, o direniş ruhunu yarattı. Onlar bizde de vardı ve bizde belki dünyadaki benzerlerinden biraz daha farklıydı, biraz daha derindi çünkü Türkiye toplumsal yapı olarak, ekonomik yapı olarak geri bir ülkeydi, Batı'yla mukayese edilecek bir durumda değildi o anlamda. O yüzden de bu harekete katılan gençler hem düzenin kurumlarını eleştirmeye, onları düzeltmeye, onları bir anlamda değiştirmeye çalışırken bir yandan da toplumun genel yapısını değiştirmek için hedefler koydular, koyduk daha doğrusu.

Mesela bizdeki en önemli sonuç üniversite kurumunu tartışmak, üniversiteyi daha demokratik bir hedefe götürmekti. Eğer dikkatlice bakacak olursak o dönemin belgelerinde o güne kadar görülmemiş birtakım hedefler, amaçlar var. Mesela "başlı başına demokratik üniversite" sloganı bile büyük bir hedefti. Çok daha önemli bir şey vardı demokratik üniversitenin içinde; yönetime katılmak. Bu yönetim de öğretim üyeleri, asistanlar ve öğrencilerden oluşan bir sistemi öngörüyordu. Bunun gibi eğitimde demokrasiyi getiren, eğitimde reformu getiren, devrimi getiren birtakım amaçlar bizim 68'i şekillendiren amaçlardı. Özellikle benim bilfiil yaşadığım İstanbul Üniversitesi işgalinde de o 17 gün bu demokratik amaçlar tartışıldı ve onlardan bir hedef çıkartıldı. Ama bu nasıl oldu? Bunun için kullandığımız çok önemli araçlar vardı; mesela forum diye bugün de çok yerde öğrencilerin kullandığı, herkesin toplanarak demokratik biçimde görüşlerini aktardığı kurullar, konseyler, öğrenci danışma kurulları, öğretim üyelerinin de içinde olduğu kurullar. Bütün bunlar o kısa süre içinde demokratik araçlar, demokratik yapılar olarak ortaya çıktı. Bana göre 68'in en önemli mirası bu.

Fahri Aral, 68'de İstanbul Üniversitesi öğrencisi, bugün Bilgi Üniversitesi Yayınları yayın yönetmeni.

Kızıl genç kadınlar her zaman en güzelleridir.

26 Mayıs 2008

O sıra sınavlar vardı zaten, baktım bir hareket var, koşan gençler, öğrenciler vesaire. Yirmi-otuz kişiyken yüz kişi falan oluştu tam Dil Tarih'in önünde. O zaman Celal Kargılı'ydı CHP'li öğrenci derneği başkanı, onu da aralarına almışlar "Bu ne rezalet sınav sistemidir!" falan diye. Sınavdan çıkmış öğrenciler, yarıda bırakmışlar sınavı ve esas sınavları protesto ediyorlar. Celal Kargılı da "bir dakika arkadaşlar" filan diye bir şeyler söylüyor. O arada yüz kişi filan etrafını sarmıştı "Yeter artık, biz de işgale gidelim!" dediler. "Önce boykot" dedi birisi, ardından Batu da "Paris'te öğrenciler işgal ediyorlar biz de işgal edelim!" filan dedi. Birdenbire işgal lafı yayıldı ve o öğrencilerden bir kısmı sopalar falan buldular bir yerlerden herhalde, teşebbüs ettiler. O arada ben kendi inisiyatifimi kullanarak, o anda bir karar verilmiş filan değil, "Biz de fikir kulübü olarak sizin haklı mücadelenizi destekliyoruz" dedim ama biri dönüp bana sorsa "Nedir talepleriniz?" onu da bilmiyorum yani! Ondan sonra ben öyle deyince öğrencilerden birkaç tanesi 'Biz siyaset istemiyoruz, biz haklarımızı istiyoruz' dediler. Sıradan öğrenciler öyle solcu falan da değil ama bir anda o öğrenciler sınıflara dağıldılar. Sınavlar devam etmekte, girdiler içeri, "Arkadaşlar işgal vardır!" deyince öğrenci kitlesi sanki öyle bir işaret bekliyormuş gibi boşaldı. Bir süre sonra baktım öğretim üyeleri "Çocuklar sakin olun!" filan diyorlar. Öğrenciler de "Hocam sizi şöyle alalım, buyurun!" diye onları dışarı attılar. Kapılar kapandı, işgal başladı. Bu bir kitle hareketinin nasıl başladığını gösteren bir şey; yani öyle örgüt planladı, yaptı filan gibi şeyler yok, bunlar palavra.

Komite kurulması lazım falan dendi, o sırada ben Ali Orhan Yücealp'i gördüm bizim Dil Tarih'in fikir kulübünden, o da gelmiş ne oluyor diye. Hadi, kim yapacak falan dendi, biz ikimiz işgal komitesine girdik. Bizden iki kişi, sosyal demokratlardan birkaç kişi, Kürt devrimcileri vardı onlardan birkaç kişi, Nezir Şemmikanlı falan ve Hür Düşünce Kulübü'nden, bunlar Adalet partili, iki kişi girdi; böylece aniden bir boykot komitesi oluştu. İşgal böylece başla-

mış oldu, olay budur. Benim söyleyeceğim şey şu: Gerçek hareketler kitleler tarafından başlatılır örgütler tarafından değil.

Gün Zileli, 68'de Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya fakültesi öğrencisi, bugün çevirmen ve yazar.

Yazar, duvarlara bomba ile yazandır.

27 Mayıs 2008

Ya aktif olanlar ya da sempatizanlar vardı, onun dışında CHP sempatizanları falan vardı ama dediğim gibi aktif olanlar, mesela Deniz Gezmiş, Türkiye İşçi Partisi Üsküdar ilçesi üyesiydi ben tanıdığımda. 68'de partiden istifa etmiş miydi etmemiş miydi bilmiyorum. Ondan sonra gençlerin ayranı kabarıyor, diyor ki "Bunlar yapamıyorlar, biz kendi başımıza yapalım, kıralım, devirelim her tarafı."

Sabaha karşı yani tan yeri atana kadar biz dört arkadaş bir balkonda, bilirsin ana binanın balkon camları kapı gibi yüksektir, o odanın yanındaki balkon camının içine oturduk, Zerrin diye bir öğrenci, İnci diye Zerrin'in bir arkadaşı, bunlar Adanalı iki arkadaş, ben ve Deniz Gezmiş. Deniz Gezmiş orada artık bana türkü söyletmek istedi, zaten her gördüğü yerde bana türkü söyletmeye kalkıyordu ama asıl olan şeyi söyletmek istiyor, "Mustafa Suphi'lere 15'lere ağıt." O gün de orada iki de bir diyor ki "Mustafa Suphi'ye ağıt." Belki ben on-on beş kez söyledim, kalabalık gelen giden falan, uyuyorlar öbür tarafta masaların üstünde, sandalyelerde, yerlerde. Yani işgal işte! İstanbul Hukuk Fakültesi ana binanın bahçesine bakıyor bizim o oturduğumuz yer, biz güneşi doğurttuk ve ben artık dedim ki "Deniz ben artık bıktım, yeter, kustum bu Mustafa Suphi, Mustafa Suphi!" Evet çay ocağımız vardı mesela, yaşayanlar vardı bunu, görgü tanıkları var ben işkembe-i kübradan atmıyorum yani. Bizim o hukuk fakültesinde birinci amfinin altında çay ocağı vardı. Çay içilirdi orada, bugünkü gibi kantin şeyleri filan yoktu, bir de pinpon masası vardı orada, pinpon oynarlardı. Beni orada görüyor mesela, çay içiyorum "Gel bana türkü söyle!" diyordu. İşte böyle!

Rahmi Saltuk, 68'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi, bugün Türk halk müziği sanatçısı.

Yenilik devrimcidir, gerçek de öyle.

28 Mayıs 2008

Ben lisedeyken orada Martin Luther King öldürüldü, aynı sene içinde birkaç ay içinde Robert Kennedy de öldürüldü. Yani 68'de liseden hatırladığım o. Ondan sonra Mayıs olaylarını çok gösterdiler Amerika'da televizyonda böyle, kaldırım taşları kalkıyor, yanıyor bir şeyler falan. Amerikalılar "bu, şu geldi Fransa'dan" gelse gelse Fransa'dan gelir diyorlardı. Sonra Fransa'ya talebeliğe gittiğimde dediğim gibi üniversite işgal altındaydı, Fransa'nın güneyindeki Aix-en-Provence Üniversitesi. Okulun girişinde "libérez Alain Geismar" [Alain Geismar'a özgürlük] yazıyordu. Alain Geismar Maocu bir liderdi, Mayıs hareketlerinde çok önemli bir şeyi vardı, o hapisteydi. Dediğim gibi fakülteye girdiğim zaman gördüğüm şey duvarda "Marx, Mao, Marcuse" 3 M vardı, 3 M yaparlardı.

Fakülte işgal olduğu için ders yoktu fakat birkaç ay sonra dersler açıldı ve ilk ders felsefeye giriş. Ben de birinci sınıfta, 18 yaşındayım. Felsefeye giriş dersine girdim, hocamız meşhur Louis Althusser'in öğrencilerinden bir tanesiydi, Alain Geismar "ilk dersimiz çocuklar, başkan Mao'nun askerî yazılarının etüdü' dedi ve kitabı açtı."
Ali Vahit Turhan, 68'de Amerika'da lise öğrencisi, bugün Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı.

Öğretmenler bizi yaşlandırıyorsunuz.

29 Mayıs 2008

68'de öğrenciydim ve aynı zamanda ben çok genç yaşta tiyatroya başladım. O dönemde CHP gençlik kollarında ve halk evlerinde kültür sanat etkinliklerini sürdürüyorduk, çeşitli eylemler oluyordu orada, onun içerisinde de tiyatro vardı; hatta gençlik kolu tiyatro başkanı filan oldum. Olayları izliyordum ama siyasal anlamda, örgütsel anlamda birebir olayların içinde olmadım, o dönemler daha çok kültür sanatla ilgileniyordum. 68 kuşağının dünyayı değiştirme istemi vardı, talepleri vardı ama o yolda yapamazdı. Çünkü siyasi

parti değil, örgütlenme değil, işçi de değil bunlar, sorun oradaydı. Ne işçiydi, ne emekçiydiler ne de siyasiydiler öğrenci kesimi, bir gençlik zaten, bütün olay o.

Çok önemli, 20. yüzyılın en önemli olaylarından biri tabii, böyle bir akım, böyle bir dalga, böyle bir şey, yani insanlar patlıyorlar. Bir de onu getiren koşullar var tabii, onu getiren koşulların en önemlileri cinsel ayrımcılık, aile baskısı, burjuva kökenli öğretiler ve savaş. Tabii o dönemin güzelliği bizdeki etkisi şudur; toplumun dinamikleri çalışıyordu, faaliyetler falan, şimdi üniversitelerde hiçbir şey yok. Mesela ben Marmara Üniversitesi'nden iki yüz kişi geldiği zaman fırça atıyordum "Utanmıyor musunuz bu kadar az geliyorsunuz?" diyordum. İTÜ dört yüz kişi geliyordu oyunlara. Onlara "Utanmıyor musunuz bu kadar az geliyorsunuz?" derken şimdi çocuklar toplu oyuna gelmek için on beş kişi filan oluyorlar. 68 kuşağı bugünün ne kadar vahim olduğunu gösteren ibret verici bir olaydır. İnsanlar yüreklerini koymuş, insanlar yaşamlarını koymuştu.
Zafer Diper, 68'de İktisat Fakültesi öğrencisi, bugün tiyatro oyuncusu.

Biz bütün istenmeyenleriz.

30 Mayıs 2008
Bizler Galatasaray Üniversitesi öğrencileri Neslim, Nilay, Ceyda, Cihangir, Gözde, Çiğdem, Yasemin ve Hande.
40. yılında 68 devrimi programını yapan ekip olarak kıdemli Kirpi üyelerinden hocamız Ragıp Duran ve Can Şahan öncülüğünde bir dönemi anlatmaya çalıştık.
Bu iş hepimiz için bir ilk deneyimdi.

Tecrübesiz olduğumuz için tedirgindik ama yine de azimliydik. Belki yeterince derine inemedik ama altı dakika sekiz saniyelik bir yayın akışı içinde 68 ruhunu verdiğimize inanıyoruz.
İlgilendiğimiz bazı 68 başlıklarını atladık bazı tanıklıklara da yer veremedik muhtemelen, bunun farkındayız.

Ama bu programı kotarmamızda bize yardımcı olan Ömer Madra, Masis Kürkçügil, Oral Çalışlar, Ertuğrul Kürkçü, Ragıp

Zarakolu, Deniz Kavukçuoğlu, Aydın Engin, Ali Vahit Turan, Gençay Gürsoy, İpek Çalışlar, Mehdi Beşpınar, Rahmi Saltuk, Ataol Behramoğlu, Fahri Aral, İsmet Özel, Şadi Ozansü, Tarık Ziya Ekinci, Gün Zileli, Tuğrul Eryılmaz, Zafer Diper, Faik Bulut ve Açık Radyo'dan Didem ve Gökşen'e teşekkürü borç biliriz.
Kirpi medyayı iğnelemeye devam edecek, bizi takip edin.
Biz her şeyi yıkmadıkça yıkıntılar kalacaktır.

2009

Amira Hass

1 Ekim 2009 tarihinde
Açık Gazete'de yayınlanmıştır.

ÖFKELİ OLMAK YAHUDİ MİRASIMIN BİR PARÇASI

Ömer Madra: İsrailli gazeteci Amira Hass Açık Gazete'de konuğumuz. Amira Hass, İsrail'in işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında yaşayan, dünyanın en saygın ve cesur gazetecilerinden biri. Hass uzun yıllardır *Haaretz* gazetesi için çalışıyor. Açık Radyo dinleyicilerinin de epey yakından tanıyor olmasını beklediğimiz bir gazeteci çünkü epeydir yazılarını sizlerle paylaşmak fırsatı buluyorduk. Hoş geldiniz. Burada bulunmanızdan çok mutluyuz.

Amira Hass: Ben de burada bulunmaktan mutluyum.

Ö. Madra: Dinleyicilerimiz sizi en azından altı-yedi yıldır çok iyi tanıyorlardır, çünkü sizin makalelerinizden, yazılarınızdan, bazen de kitaplarınızdan hep alıntılar yapıyoruz. En azından 2000 yılından beri bunu yapıyoruz, dolayısıyla sizin burada bulunmanız bizim için büyük bir fırsat. Şöyle başlayalım; yakınlarda Dalia Labadi adında Filistinli bir genç kızla görüştük, kendisi geçtiğimiz hafta bir konferans nedeniyle buradaydı. Konferansın konusu, küreselleşmenin demokratikleştirilmesi ya da demokrasinin küreselleştirilmesiydi. Kendisi halkının hemen her gün acı çektiğinden söz ettiğinde, "Gelecekten umutlu musunuz?" diye sorduk, kendi sözleriyle, "zulmün olmadığı, adaletli tek bir dünyadan." Bu soruya çok kibar bir şekilde, bunun yanlış bir soru olduğunu ima ederek cevap verdi. "İyimser olduğumu söyleyemem ama azimliyim. Bunu da hayatımda acı çekerek öğrendim. Biz 61 yıldır işgal altındayız ama bu işgalin son bulması gerektiği konusunda kararlıyız. Umutlu olduğumuz ya da daha iyi bir gelecek hayal ettiğimiz için değil, çocuklarımızın daha iyi bir ortamda ve

herkes gibi daha iyi yarınlarda yetişmesini istediğimiz için." Siz de işgal altındaki topraklarda günlük hayata katılan biri olarak bu konuda bir şeyler söyler misiniz? Biraz uzun bir soru oldu.

A. Hass: Evet, bazen eylemci olan insanlar vardır ve bu ille de umutlu oldukları için değildir. Sanırım yıllar geçtikçe umudumuz daha da azalıyor, yani kendi ömrümüz içinde bir değişiklik görebileceğimiz konusundaki umudumuz... Ben kendi ömrümde herhalde barışı göremeyeceğim, ama benden 20-30 yaş genç olan birisi için farklı bir duygu olmalı bu. Bir anlamda bu, belki de bir çözüm için mücadele eden ya da adil bir çözüm için mücadele eden bizim kuşağımızı, daha önceki umutlu kuşaklardan ayıran bir şey. Şimdi geriye dönüp baktığımızda, "umutlu olmak için pek de bir sebep yoktu onlar için" de diyebiliriz ama onlar umutluydu. Şimdi gençler umutlu, şimdi biz daha az umutluyuz; sırf İsrail'in taktikleri ve siyasetleri nedeniyle değil, aynı zamanda Filistin yönetimi nedeniyle ve yönetim içindeki bölünme nedeniyle. Şimdi iki tane Filistinli sözüm ona devlet, sözüm ona hükümet tarafından yönetiliyor ve bunlar Batı Şeria'dan geriye ne kaldıysa, orayı güya yönetiyorlar. Dolayısıyla şu andaki durum aslında son 60 yılla kıyaslanamayacak kadar kötü. Bu da bir ölçüde Filistin'in zaafından da kaynaklanıyor. İsrail işgali sanki dünyadaki tek şer ya da en büyük şer gibi sunuluyor. İsrail, bir iyi niyet denizinde bir şer adası değil, dünyada sadece iyilik ve iyilikseverlik yok. İsrail zulmünün kendine özgü bir yanı var; karmaşık ve biraz da anakronik çünkü artık sömürgecilik anakronik oldu, ama bu sadece bir sömürgecilik olgusu değil çünkü İsrail aynı zamanda Yahudiler bu dünyadan atılmak istendiği için kuruldu.

Ö. Madra: Bu bir anlamda Avrupa'nın şerri.

A. Hass: Hayır ben buna "Alman katliam sanayii" diyorum. "61 yıldır işgal altındayız" diyor mesela sizin bahsettiğiniz hanım. Şunu mu ima etmek istiyor, "sadece İsrail devleti ortadan kalkarsa kendi durumu değişebilir." Evet İsrail 61 yıl önce kuruldu ve Filistin halkını topraklarından ederek kuruldu. Peki, tarihi geriye çevirmek mümkün mü? Bence değil. Bu bir felaket olur,

herkes için de felaket olur İsrail devletinin ortadan kaldırılması. Umutsuz olmamızın bir nedeni de şu; 80'li, 90'lı yıllarda, yani Oslo'dan evvel her şey daha açıktı, adil olmaktan söz ediliyordu, 48'e geri dönmekten bahsediliyordu –ki dönülemez– ama geleceğe bakarken nasıl daha adil ve daha yaşanabilir bir hayat olabilir diye bakıyoruz bu iki halk için. Şimdi adeta bir çeşit ikili çözümlere, yani "ya şu, ya bu" gibi çözümlere dönmüş oluyoruz. Uzun bir soruya uzun bir cevap oldu.

Ö. Madra: Tekrar bu ikilikten söz edecek olursak; Hrant Dink Ödülü'nü alırken yaptığınız oldukça etkileyici konuşmanız sırasında, her daim var olan bir hüzün duygusundan bahsettiniz ama bunun yanı sıra derin bir öfkeden de söz ettiniz. İşte bu da belki bir ikilik, belki de sesinizi duyuramamaktan ya da duyulmamaktan gelen bir öfke. Bunu biraz açar mısınız lütfen?

A. Hass: Tabii ki adaletsizliğe karşı bir öfke var ve bu devam ediyor. Bazen insanlar bana soruyorlar; "Nasıl buluyorsun bu enerjiyi?" diye. Ben de diyorum ki, "Benim enerjim öfkemden kaynaklanıyor." Ben bu öfkeden beslenerek yazıyorum. Aslında şunu da söylemek lazım, bu öfke bana annemden, babamdan gelen bir şey ve öfkeli olmak bana Yahudi mirasımın bir parçası gibi geliyor; iktidara öfke duymak, denetim altında tutanlara, zulüm yapanlara karşı öfke duymak. Bu benim mirasımın parçası. Tabii hüzün de var. İki gündür buradayım ve pek çok Ermeni ile bir araya geldim. Hiç bu kadar çok Ermeni tanımamıştım ve doğrudan doğruya 1915'teki soykırımla bağlantılı insanlar bunlar. Aynı hüznü onlarda gördüm, üçüncü ya da dördüncü kuşak olmalarına rağmen. Bu korkunç görüntüler 100 yıl öncesine ait olsa bile siz içinizde taşıyorsunuz ve bu da öyle bir hüzün ki Filistinlilerde de var, Yahudilerde de var, Ermenilerde de var. Herkeste var aslında, Amerika'daki siyahlarda da var, yani zulüm gören herkeste var ama bir şekilde bunu yaşayan insanlar sizin doğrudan doğruya akrabalarınız olduğu zaman bu hüzün çok bariz oluyor, çok apaçık oluyor. Bence hüzün ve öfke çelişkili değil birbirini tamamlayan şeyler.

Ö. Madra: Evet, tamamlayıcı bunlar. Bir kez Ermeni lisesine gitmiştim küresel ısınmayla ilgili bir konuşma yapmak için. Yolda giderken beni okula götüren, bizim bir dinleyicimiz olan Ermeni bir hanım bana şöyle diyordu; "Bu bir hayat tarzı oldu bizim için, yani bizde neredeyse bir deyim haline gelmiştir: 'Geçen akşam şahane bir akşam geçirdik, bütün akşam ağladık!'" Yani böyle bir ruh hali var. O çok kısa ama çok çarpıcı konuşmanız sırasında çok dikkat çekici bir söz kullandınız, şöyle dediniz: "Hrant Dink'in doğum gününü kutluyor olsak da buraya bütün bu insanları getiren şeyin onun katledilmesi olduğunu hatırdan çıkarmak benim için imkânsız." Son on beş yıldır oldukça zorlu koşullarda yaşıyorsunuz siz, oldukça dehşet verici olayları haber yapıyorsunuz, özellikle son Gazze saldırısını ve onun ardından gelenleri... Peki devam etmek için cesareti nereden buluyorsunuz, öfke mi, umut mu, ikisi birden mi?

A. Hass: Tabii ki öfke ve sorumluluk, bir sorumluluk duygusu. Ben kendimi ayrıcalıklı biri olarak görüyorum. Yani bütün bunları yapabildiğim için ayrıcalıklıyım. En azından öfkemi yazarak ifade edebiliyorum ve ana akım medyanın bir parçası olan bir gazetede yazıyorum. Hem bunları ifade edebiliyorum hem de insanların yaşadıkları tecrübeleri aktarmanın bir aracı olabiliyorum. Bir söyleşi yayınlıyorum geçen haftadan beri, Gazze'de topladığım tanıklıkları yayınlıyorum. O kadar çok var ki. Duygusal olarak da şunun farkına vardım, bir seferde yapamayacağım bunların hepsini ve gazete de çok cesur bir şekilde yayımlıyor bunları. Çünkü İsrail toplumu pek de ilgilenmiyor bu konularla. Benim şu ana kadar yaptığım en zor söyleşilerden biriydi bu; çünkü bir kadının bana anlattıklarını oldukça yalın bir şekilde aktardım. Oğlu öldürülen bir kadın bu. Ham bir şekilde verdim onun söylediklerini, nasıl duyduysam hemen çevirdim ve yazıya döktüm. Doğrudan ham bir metin oldu. Teknik bakımdan çok kolay olduğu halde, birkaç haftamı aldı bunu yazmak. Benim için onun sesinin duyulmasını sağlamak çok önemliydi. Aslında daha çok insanın buna tepki vermesini isterdim, birkaç kişi tepki verdi.

Mesela bir asker aradı beni protesto etmek için, bazı insanlar mail yolladı, bazı dostlar gerçekten çok etkileyici olduğunu söylediler.

Ö. Madra: Tekrar meşruluk ya da hukukilik sorununa gelecek olursak; merak ediyorum, acaba İsrail neden bu sözüm ona yerleşkeleri kendi tarafında, yani İsrail topraklarında değil de işgal altındaki topraklarda inşa ediyor? Aynı soruyu o meşum duvar içinde sorabiliriz, Uluslararası Adalet Divanı'nın tavsiye kararıyla uluslararası hukuka aykırı olduğu ilan edilmişti o duvarın. Doğru hatırlıyorsam İsrail Yüksek Mahkemesi de bunun İsrail yasalarına aykırı olduğunu belirtmişti.

A. Hass: Evet kısmen, tamamen değil. Yerleşkeler Yahudilerin bütün İsrail toprakları üzerindeki tarihî haklarıyla ilgili ama bence esas sebep –ki bunu söylediler zaten– yerleşkelerin yayılması. İnşa edilmesi bir araçtı, kendi başına bir amaç değildi. Yani bu araç sayesinde ihtilafın çözümü engellenmiş olacaktı. Bu ihtilafın bölgedeki İsrail hükümranlığına zarar vermesi engellenmiş olacaktı. Şimdi 4 Haziran 1967 sınırlarına geri gelinmesi söz konusu olduğunda, bütün yerleşkelerin boşaltılması ve Doğu Kudüs'tekiler de dahil, bunlardan geri çekilmesi söz konusuydu. Bu aslında uluslararası anlaşmaların ve sözleşmelerin askeri güç üzerinde bir hükümranlık sağlaması olacaktı, yani İsrail'in askeri gücünü zayıf düşürecekti. Çünkü askeri güce ve üstünlüğe dayalı değildi, uluslararası anlaşmaya dayalıydı. İsrail'in de aslında reddettiği bu oldu. 1991'den beri, yani bu iki devletli çözümün gerçekleşmesi gündeme geldi ve işte o zaman İsrail doludizgin bir yerleşke inşasına girişti, tam da bunu önlemek için. Sadece yerleşkelerle değil, aynı zamanda 1991'de benim "pass sistemi" dediğim geçiş sistemi siyasetine başladı. Tabii bunlar birbiriyle bağlantılı ve aslında Gazze'yi Batı Şeria'dan ayırmaya dayalı bir siyaset bu, çünkü bu iki devletli çözüm Batı Şeria ile Gazze'yi birleştirmeyi amaçlıyordu. İşte o zaman İsrail şunun farkına vardı; bu eğer olumlu bir çözüm olarak gündeme gelirse yeni bir yol açacak. Çünkü tarihte aslında nihai bir çözüm yok, nihai bir aşama yok. Avrupa'ya da bakın, her aşama yeni bir aşamaya yol açıyor. Neye yol açacak?

Bunun temeline bağlı olarak belirleniyor. Dolayısıyla bunun temeli eğer İsrail askeri hakimiyetine bağlı değilse, yani bu ihtilafın devamı silahsız bir şekilde sürse bile İsrail'in askeri gücünü tehdit ederdi ve işte bunu engellemeye çalıştılar.

Ö. Madra: Bu pass sistemiyle ilgili çalışma yaptığınızı biliyoruz, Filistinlileri haklarından mahrum eden bir şey bu. Bundan biraz bahseder misiniz?

A. Hass: 1948'de İsrail büyük bir hata işledi. Kalan Filistinlilerin İsrail vatandaşı olmasına izin verdi. Bir azınlığın kendi hakları için mücadele etmesine izin vermiş oldular ve bir yurttaş olarak bunu yapmalarına izin vermiş oldular, ama geri adım atamadılar. Dolayısıyla 1967'de ülkenin geri kalanını işgal ettiği zaman bu geçmiş hatalarından ders çıkarmıştı. Toprağa el koymadı ki oradaki insanlar İsrail yurttaşı olmasın. Dolayısıyla farklı bir sakin kategorisi yarattı. Aynı zamanda bütün ülkede de hareket serbestileri vardı. Yani İsrail içinde oturmak için değil. Tabii İsrailliler Gazze'de yerleşebiliyorlar, ama onlara hareket serbestisi vermiş oldu. Tam 67'de değil, ama 69-70'te ilk kez ülke Filistinlilere açılmış oldu ve 1948'den bu yana ilk kez Filistinliler tek bir halk olarak aynı sınırlar içinde aynı hükümet altında yaşamanın ne olduğunu tecrübe ettiler. Çok bölünmüş, parçalanmış olan Filistinlilere aslında güç kattı bu. Bazen biz bunu göz ardı ediyoruz, yani 1970-91 arasındaki işgal dönemini göz ardı ediyoruz. Çünkü Filistinliler Batı Şeria'da ve Gazze'de aynı üniversitelere gidebiliyorlar ve hatta bazıları İsrail'de üniversite okuyabiliyorlardı. Aileler kurdular, yeni dostluklar kurdular, yeni işler kurdular. İsrailli Filistinliler, Gazzeli Yahudiler karıştı. İşte bu tecrübeyi göz ardı etmemeliyiz, azımsamamalıyız, gerçekten muazzam bir şey bu. Bence bu Birinci İntifada'nın arkasındaki itici güçtü ve çok umut verici, çok da akıllıcaydı, çünkü silahsız bir intifadaydı, öyle başladı, gerçek bir halk intifadasıydı, ayaklanmasıydı. Bir araya geldiler ve deneyimlerini, düşüncelerini paylaşabildiler. İşte o zaman Filistinliler anladı ki İsrail bir gerçekliktir ve ortadan kaldırılamaz, dolayısıyla bu geçmişe ait hurafeler sona erdi onlar için.

1980'lerde, ilk intifadayla birlikte İsrailliler "hatalarını" anlamaya başladılar. Yani bu açılımın, halka ülkeyi açma hatasını anladılar.

Ö. Madra: Belki de bu tek devletli çözüme de yol açabilirdi.

A. Hass: Belki, bilemiyorum, çünkü bu iki devletli çözümün desteklenmesini getirmiyordu ama bu devlet birçok şeye açıktı. Bir tek devlet çözümü bence şu anda olamaz ama farklı bir çözümün dinamiğini getirdi. Bu Yahudi üstünlüğüne ve hegemonyasına bağlı değildi, ona dayalı değildi. İşte bu yüzden de İsrailliler bunu durdurmak istediler, işte o zaman müdahale etmeye başladılar. Tabii ki hareket serbestisini yasaklayarak Gazze'yi hem İsrail hem de Batı Şeria'daki toplumdan tecrit ettiler ve bunu Batı Şeria'ya da giderek daha fazla uyguladılar. Lojistik bazı imkânlar da kullanarak hareket serbestisini sınırladılar ve yerleşkelerin yaygınlaşmasını sağladılar.

Ö. Madra: İlk soruya dönecek olursak, gelecek kuşaklar için barışçı bir ortam yaratma meselesine. Bu kez de bir İsraillinin görüşüne yer verelim, Necef'teki Ben Gurion Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü başkanı Prof. Neve Gordon geçenlerde İngiltere'de *Guardian*'da şunu yazdı; "İsrail'i uluslararası alanda boykot etmenin zamanı çoktan geldi. Çocuklarımızı düşünerek İsrail'e karşı bir uluslararası boykotun İsrail'i kendisinden kurtarmanın tek yolu olduğuna kâniyim. Başka hiçbir şey fayda etmedi, İsrail'e karşı topyekun bir uluslararası baskı uygulamak, bir sonraki İsrailli ve Filistinli kuşakların –ki buna benim iki oğlum da dahil– bir 'apartheid' rejiminde yetişmemesini garanti etmenin tek yoludur." Bu görüş hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

A. Hass: Bence Neve pek çok insanın görüşünü dile getirdi. Oslo süreciyle olan saçmalık şu ki, giderek daha çok İsrailli işgalden fayda sağlamaya başladı. Çünkü yerleşkeler hızla genişledi ve sadece bununla kalmadı. Hatta Oslo'dan önce bütün İsrailliler, "yerleşkelerle barış bir arada olamaz" diyorlardı ve bunun bir bedeli

olduğunu da biliyorlardı. Birdenbire Oslo ile gördüler ki, bir yandan bir barış olabilir –bu da çok uyumlu ve itaatkâr bir Filistin yönetimiyle olacaktı– ve yerleşkeler de olabilirdi. Birdenbire Filistinlilerin bir devleti olduğunu fark ettiler. Tabii bir devlet değil bu ama Filistinliler bile ellerindeki şeyi bir devlet gibi sundular ve Arafat da bu devletin başkanıydı. Yarım milyon İsrailli yerleşkelerde yaşıyor, onlara özel ödenekler sağlanıyor, başka İsraillilere hiçbir yerde sağlanmayan ödenekler. Yerleşkelere gitmeyenler bile bunu kendi durumlarını iyileştirmek için bir vasıta olarak görüyor. Bir yandan sosyal devlet yavaş yavaş yok olurken bu yerleşkeler pek çok insan için bireysel bir çözüm oluyor. Çünkü kendi toplumsal ekonomik durumlarını farklı bir şekilde iyileştirmeyi düşünemiyorlar ancak bu yerleşkelerle ve onların ödenekleriyle bunu düşünebiliyorlar. Pek çok şirket de yerleşkelerle ilişkili. Yerleşkelerde şirketler var, çalışanlar var, öğretmenler var. Oslo sürecindeki İsrail işgali, çok "high-tech" bir süreç. Bu durumu sürdürmek için ve bu insanları ayaklanmaya karşı engellemek için sanayinizi geliştirmek zorundasınız. Sadece silah sanayini değil aynı zamanda güvenlik sanayini de.

Bu durumda istikrarı korumak için sürekli bir yedek orduya ihtiyacınız var, yedek askerlere ihtiyacınız var. Bu İsrail'deki işsizlik için de bir çözüm, çünkü üç yıl boyunca gençleri istihdam etmiş oluyorsunuz. Bütün bunlar aslında son yirmi yıl içerisinde daha da genişledi, yaygınlaştı. İsrail çok rahat etti bu durumda tabii. 67 öncesinde ne olduğunu hiç bilmeyen yeni kuşaklar var. Özellikle de eski Sovyetler Birliği'nden gelenler, Etiyopya'dan gelenler hiç bilmiyorlar; dolayısıyla Sırbistan'a benzer bir durum var. Adeta bir çeşit körlük. Eninde sonunda bu mutlaka İsrail'e zarar verecek. Bir metafor kullanayım, İsrail Oslo ile birlikte bir haçlı girişimi olduğunu ispatladı. Haçlıların sonunun ne olduğunu biliyoruz. Neve de, ben de, İsrail'in ancak haçlı olmaktan, yani Batı'nın bir ileri karakolu olmaktan, bilinçli ve rıza gösteren bir karakolu olmaktan vazgeçerse ve yaşadığımız bölgede bir komşu ülke olmaya karar verirse kurtarılabileceğini düşünüyoruz. Bir

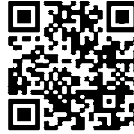
Filistinli de bana bunu söyledi “komşu olmak isteyen birisi böyle davranmaz” dedi.

Ö. Madra: Çok teşekkür ederiz bizimle birlikte olduğunuz için. Bir şey eklemek ister misiniz?

A. Hass: Ben epey uzun konuştum zaten.

Ö. Madra: Çok teşekkür ederiz. Sizinle konuşmak bir ayrıcalıktı. Umarız kitabınız da çıktığında okuruz ve umarız tekrar gelirsiniz.

2009

Bill McKibben

19 Aralık 2005 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

UCUZ PETROL İKLİM VE DOĞAYLA BİRLİKTE TOPLUMUN DOKUSUNU DA BOZUYOR

Ömer Madra: Dünyada iklim değişikliğiyle ilgili mücadele veren en önemli aktivistlerden biri, gazeteci, yazar ve akademisyen Bill McKibben Açık Gazete'de konuğumuz. Kendisi 350.org adında dünya çapında faaliyet gösteren bir STK'nın kurucuları arasında yer alıyor ve bütün dünyada, Türkiye de dahil olmak üzere atölye çalışmaları yapıyor.

Kopenhag zirvesine ve ne kadar az vaktimiz kaldığını dünyaya anlatmak üzere bin bir türlü yaratıcı eylem yapıyorlar; dünyanın her tarafında yerel gruplar ister dans yoluyla, ister resim yaparak, ister denizlerin dibine dalan dalgıçlar aracılığıyla eylemler düzenliyorlar. Türkiye'de de bu nedenle bulunuyor; birçok radyo ve televizyonda mülakatlara katılacak, ilk olarak bizimle beraber ve bundan mutluluk duyuyoruz. Ümit Şahin ve Gökşen Şahin de buradalar; her ikisi de Açık Radyo dinleyicilerinin yakından tanıdığı, çevre ve iklim değişikliği konusunu uzun süredir takip eden programcılarımız.

Ö. Madra: *Doğanın Sonu* adını taşıyan kitabınız, küresel iklim değişikliği meselesini, bilim dünyası dışında herkesin de anlayabileceği bir dille ortaya koyan çok önemli bulduğumuz bir kitaptı. Bana da bunu, bugünlerde *Milliyet* gazetesinde bir küresel ısınma dizisi başlatan arkadaşımız Metin Münir vermişti. Orhan Pamuk'un ünlü cümlesinde olduğu gibi, "Bir kitap okudum, hayatım değişti."

Bill McKibben: Verdiğim rahatsızlıktan ötürü özür dilerim.

Ö. Madra: Neden burada olduğunuzu sorarak başlayayım.

B. McKibben: Burada olma nedenim, bir süredir dünyayı dolaşıyor olma sebebimle aynı; 350.org kampanyasının ve sitesinin

tanıtımı için. 350 nedir? 350 şu anda dünyanın en önemli rakamı, fakat bunun böyle olduğunu on sekiz ay önce biz de bilmiyorduk. Kuzey Kutbu'ndaki yaz buzulları 2007 yılının yaz ayında erimeye başlayınca fark ettik ki –bilim insanları da bunları söylediler– atmosferde 350 ppm üzerindeki karbondioksit miktarı kabul edilemez bir şey. Oysa şu anda atmosferdeki karbondioksit miktarı 390 ppm. Bizim geri dönmemiz gereken rakam ise 350. Bu rakam giderek arttığı için Kuzey Kutbu'ndaki buzullar eriyor ya da Avustralya'da inanılmaz yangınlar ve kuraklık ortaya çıkıyor. Mesela doktora gidiyorsunuz, doktor kolesterolünüzün yüksek olduğunu ve bu şekilde giderseniz kalp krizi geçireceğinizi söylüyor. O zaman ne yapacaksınız? Kolesterolü düşüreceksiniz.

Ö. Madra: 350 ppm, yani milyonda 350 parçacık. Sera gazı moleküllerinin atmosferdeki en fazla olabileceği miktar.

Ümit Şahin: Dinleyicilerimize bir ufak hatırlatma yapalım, bunun normali 280 ppm'ydi yüz yıl önce.

Gökşen Şahin: Sanayi çağı başlamadan önce.

Ü. Şahin: Şu anda ise 390, son 600 bin yılda bunu geçmemiş hiçbir zaman dünyada.

Ö. Madra: 350 en son ne zamandı?

B. McKibben: 1990'lar civarında en son 350'idi ama 350'nin bizim için farklı bir anlamı var. Şu anda hızlı gidiyoruz ve çok ileri gitmiş durumdayız. Geri dönmemiz ve 350 seviyelerine ulaşmamız lazım. Bunun için harekete geçmeye başladık. Hükümetlere ve görüşmelere baktığımızda, bu görüşmeler çok yavaş gidiyor, biraz ağırdan alıyorlar, bu yüzden bizim onları hızlandırmamız gerekiyor. Bunun için çeşitli eylemler ortaya koymayı planlıyoruz 24 Ekim'de. 24 Ekim'de dünyanın her tarafında milyonlarca insanın katılacağı eylemlerin olmasını bekliyoruz; mesela, Himalayalar'a tırmanıp Himalayalar'ın tepesine 350 yazacak insanlar, ya da Avustralya'daki mercan kayalıklarına 350 kişi dalıp oradaki mercan kayalıklarının ölüyor olmasına dikkat çekecekler ya da sokakta 24 Ekim'de yapılacak yürüyüşlere milyonlarca in-

san katılacak. Bu 350 sayısını artık çoktan unutup başka pazarlıklara yönelmiş olanlara bu rakamı hatırlatıp insanların beynine sokmayı, daha doğrusu hayal gücüne yerleştirmeyi planlıyoruz.

Ö. Madra: Birinci hedefiniz Kopenhag mı? Yani 24 Ekim'de yapılacak, milyonca kişinin katılacağı eylemler de aslında nihai hedef olarak, Kopenhag'ı öngörüyor sanırım, Kopenhag bilinç yükseltmeyi, duyarlılığı artırmayı hedefliyor diye düşünüyorum.

B. McKibben: Evet Kopenhag dünya tarihinin en önemli toplantısı olacak, hatta Yalta'daki ve Versay'daki toplantılardan, zirvelerden bile daha önemli. Her şey ona yönelik. Örneğin geçtiğimiz ay Beyaz Saray'daydım. Obama'nın iklim politikasını belirleyen bürokratlarla görüştüm. Bürokratlar bana bir tek şey söyledi; "Bizim bunu yapmamızı sağlayın. Yani tabandan öyle bir hareket oluşturun ki, bizi bunu yapmaya itin. Bize siz yaptırın çünkü kömür endüstrisi çok güçlü, petrol endüstrisi çok güçlü; örneğin Exxon Mobil bugüne kadarki para tarihinde, yani kapitalist tarihte yapılmış en yüksek kârı geçen yıl elde etti ve Obama bununla tek başına mücadele edemez, ancak dünya çapında, yani küresel bir şekilde insanlar sokağa çıkıp kendi taleplerini gösterdikleri zaman böyle bir değişim olabilir."

Ü. Şahin: Son yazılarınızdan birinin başlığı; "Obama iklimi değiştirebilir mi?" Bizim yaptığımız baskı olmadan bir şey değiştirme şansı var mı Obama'nın? En çok sorulan sorulardan birisi bu, müthiş bir güvensizlik var haklı olarak.

B. McKibben: Şimdiden bir şeyleri değiştirdi aslında ama gerçekten Amerika'da bir şeyler yapma ihtimali son derece az, çünkü dünyanın fosil yakıta en fazla bağımlı ülkesi Amerika. İşte bu bağımlılığı sürdürebilmek için yaşanıyor Irak'ta olanlar. O yüzden çok zor. Obama üzerine baskı yapılması önemli ama sadece ABD içinden baskı yapılması değil, dünyadan da baskı gelmesi çok önemli. Örneğin Türkiye'den gelen bir baskı Beyaz Saray'da duyulacaktır; çünkü Türkiye önemli bir müttefik olarak görülüyor. Türkiye'den

iklim değişikliğine karşı mücadele için bir baskı gelirse bu ses duyulacaktır. En önemli ülkeler Amerika ve Çin bu anlamda.

Ö. Madra: Siz daha önce Çin'e gittiniz, iklim değişikliği ve ekonomiyi de içeren önemli bir kitabınız var, "Çin'i değiştirmeden yapamayız bu işi" diyorsunuz.

B. McKibben: Çin'de gördüğüm durum şuydu; Çin uluslararası bir antlaşmaya ve bunun altına imza atmaya hazır ancak bu uluslararası antlaşmanın gerçekleşebilmesine bir tek koşul öngörüyorlar, zengin ve gelişmiş ülkelerin teknoloji transferi yapmasını istiyorlar. Çünkü onlar bunu gerçekleştirecek ekonomik yapıya sahip değiller şu anda. Çin'de olup bitenin herkes farkında, Himalayalar'daki buzulların erimesinin nehirlerin debilerini azalttığının, deltaların sular altında kalmaya başladığının herkes farkında.

Ö. Madra: Bir sürü şehirde nefes alamıyorlar, kuraklıktan, toz ve dumandan. Yani tam bir pazarlık aslında ve bunda da gelişmiş ülkelerin mutlak suretle onlara teknolojik olarak yardımcı olmaları gerekiyor. Yoksa imkânsız.

G. Şahin: Kopenhag'da ne yapılmalı?

B. McKibben: Bu sorunun esas cevabı aslında Kopenhag'dan önce ne yapılmalı sorusunun da cevabı. Eğer biz 24 Ekim'de güçlü bir şekilde sokağa çıkmayı başarabilirsek, tepkimizi güçlü bir şekilde göstermeyi başarabilirsek, Kopenhag'a içimiz rahat gidebiliriz; çünkü bu Kopenhag'da bir şeyler yapılabileceğinin, Kopenhag'dan bir anlaşma çıkabileceğinin işareti olacaktır. Eğer 24 Ekim'de bir şey yapamazsak, Kopenhag büyük ihtimalle bugüne kadar olduğu gibi, sadece bir görüşmeler ve müzakereler toplantısı olup ardından dağılacaktır. Bu yüzden biz 24 Ekim'i mümkün olduğu kadar güçlü bir şekilde dünyanın her tarafında gerçekleştirmeliyiz ki Kopenhag'a gittiğimizde elimizde bir anlaşmamız olsun, yoksa bu bir şeylerin sonu olacaktır.

G. Şahin: Dünyanın sonundan mı bahsediyorsunuz?

B. McKibben: Bu yaşta böyle şeyler söyleyemezsiniz.

Ü. Şahin: Ben son kitabınız *Deep Economy* ile ilgili bir-iki şey

sormak istiyorum. Özellikle yerelleşmeden söz ediyorsunuz. Bununla ne kastediyorsunuz?

B. McKibben: Özellikle son yılları belirleyen ucuz petrol iki şeyi tahrip ediyor, bunlardan bir tanesi elbette iklim ve doğa ama aynı zamanda toplumu tahrip ediyor, toplum dokusunu bozuyor. Bundan 50 yıl önce Amerikalıların ideal yaşam biçimi, birbirinden uzak, birbirinden kopuk büyük evlerde yaşamaktı, ama bunun sonucu pek iyi olmadı. Amerikalılar elli yıl öncesinden daha mutsuzlar yapılan araştırmalara göre. Bu da çok somut bir şey, ekonomide ölçülebilir bir şey. Richard Layard'ın kitabına atıf vardı orada, mutsuzluk ekonomik olarak ölçülebilir bir şeydir. Amerikalılar ve dünyanın bir kısmı daha mutsuz. O yüzden yeniden düzenlemeliyiz ekonomiyi ama sadece çevresel nedenlerle değil, aynı zamanda sosyal nedenlerle de. Bir de bu toplum biçimi, yaşam biçimi dünyanın diğer ülkeleri tarafından da kopya edilmeye başlandı; aynı şekilde büyük evler, otomobile dayalı ulaşım vs. Eğer iyi bir anlaşma yaparsak Kopenhag'da bu petrolün fiyatını da yükseltecektir. Bu da aslında yerel gıdalara dönüşü getirir. Uzaktan gelen gıdanın fiyatı artacağı için yerel olarak üretilen gıdalara olan talebi arttıracak ve böyle bir ekonomiyi yaratacaktır.

Ü. Şahin: Sonuçta yerelleşme bir niyet olmaktan çok bir sonuç mu olacak?

B. McKibben: Aslında ikisi birden. Örneğin güneş ve rüzgâr enerjilerine geçiş aslında enerjiyi de yerelleştiriyor, daha uzun mesafelerden enerjiyi taşımaktansa bunu da yerelleştiriyor. Bir de tabii toplum açısından faydası çok, komşuluk ve cemaat ilişkileri açısından. Amerika'da şu anda yerel gıda üretimi büyük bir hızla artıyor. Tabii Walmart kadar büyümedi henüz ama bu tür yerel dükkânlar, pazarlar artıyor. Yerel üretime bağlı olarak gittikçe yerel gıda pazarları da büyüdü. Bu aslında bir eğilimin sonucu. Artık yeni iletişim şekilleri kurulmaya başlandı. Örneğin Amerika'da bugüne kadar insanlar hep birbirlerinden uzakta, birbirlerinden farklı yerlerde yaşıyorlardı ama artık bu gıda pazar-

larına olan eğilimle birlikte bu değişiyor. İnsanlar bir gıda pazarında bir süpermarkettekinden on kat daha fazla sosyalleşme ve iletişim kurma olanağı buluyorlar. Konuşma ve sohbet imkânı, komşuluk ilişkileri tıpkı bu radyo istasyonunun insanları bir araya getirip bir topluluk oluşturması gibi. İnternetin de farklı bir anlamda, yeni bir yolla bunu yaptığını söyleyebiliriz. İnsanların gittikçe birlikte davranmaya olan eğilimi ve çıkacak bir anlaşmanın sonucu olarak yerelleşme gündeme gelecektir.

Tabii bütün bunları yapacak zamanımız var mı o ayrı bir soru. Küresel ısınma hepsini silip süpürebilir bu gelişmelerin, bu da en ciddi, acil meselemizdir. Gezdiğim her yerde Amerikan modelinin örnek alındığını görüyorum. Örneğin Çin'e gittiğimde belediye başkanlarıyla görüşme imkânı buldum ve onlara şunu söyledim: "Amerikan modelinin ne kadar zarar verici olduğunu yaşayıp görmüş olsaydınız, bu modeli örnek almazdınız. İnsanların birbirinden uzakta yaşadığı bir Houston ya da bir Los Angeles yerine, dünyanın daha eğlenceli olan şehirlerine bakın. Mesela Kopenhag ya da Stockholm'e bakın, bu şehirlerde ulaşım bisikletle ve insanlar birbirlerine yakın yerlerde yaşıyorlar. O yüzden bunları model almalarını onlara önerdim Amerikan modelini almaktansa. Çünkü Amerikan modeli çevresel olarak çok zarar verici olmasının yanı sıra sosyal olarak da insanlara zarar veren bir model.

Ü. Şahin: James Hansen'la birlikte gözaltına alındığınız eylemden bahseder misiniz?

B. McKibben: Aslında bir öncekinde de kendimizi tutuklatmaya çalışmıştık ama çok kalabalıktık o yüzden tutuklamadılar.

Ö. Madra: Evet beş bin kişi. Türkiye ile ilgili özel durumu biliyor musunuz bilmiyorum ama Türkiye'de kırk altı tane yeni termik santral yapılma planı var.

B. McKibben: Evet buna benzer bir durum ABD'de de var. 150 tane yeni termik santral planı var ama bu termik santral planları-

nın şu anda tamamına yakınından vazgeçilmiş durumda. Çünkü termik santral yapmaya çalıştıkları zaman hem yerel hem de genel olarak iklim hareketini gördüler, o yüzden termik santrallerden vazgeçmek zorunda kaldılar. Diğer sebebi de, bunların fayda sağlamadığını görmüş olmaları. Termik santrallerin ekonomik olarak da fayda sağlamadığını gördüler.

Ü. Şahin: Siz aynı zamanda bir gezgin ve dağcısınız değil mi? Sizin eviniz ve yaşam biçiminiz de "yeşil."

B. McKibben: Bunlar aslında yapılması gereken şeyler ama ben bir kişinin hayat tarzını değiştirmesiyle küresel ısınmayı durdurabileceğimizi düşünmüyorum. Yapılması gereken şey bence, örneğin Kopenhag'da ya da başka bir yerde, daha büyük bir önlem alarak, yani fosil yakıtların fiyatını arttırmak ve dolayısıyla buna bağlı ekonomiyi değiştirmek. Bu insanların yaşam tarzını da zaten otomatikman değiştirecektir. Amerika'da geçtiğimiz yıl petrol fiyatları arttığında nasıl bir değişim olduğunu gördük. İnsanlar sadece kullandıkları araçları değiştirmediler, insanların düşünme tarzı da değişmeye başladı bununla birlikte. İnsanlar yiyecek almaya giderken, pastaneye falan giderken bir Hummer'a biniyorlardı ve tank gibi araçlarla sokaklarda geziyorlardı.

Ö. Madra: O Hummer'lar, 4x4 cipler gitti.

B. McKibben: İnsanların zihniyeti değişti.

Ö. Madra: İki tane temel şey çıkarttım bu sohbetimizden: Birisi kömür temeldir, yani kömürle bu iş olamaz, kömürü olduğu yerde bırakmak zorundayız, çıkarmamalıyız, yakmamalıyız. İkincisi de buradaki tartışma, pazarlık, insanlar arasında değil, hükümetler arasında da değil; insanla doğa kanunları arasında. Onlar da maalesef hiç pazarlık yapmıyorlar. Dolayısıyla 350 bizim pazarlık kabul etmeyen, doğadan aldığımız mesajdır. Ya 350 ppm'de tutarız ya da bu işe elveda deriz.

B. McKibben: Açık Radyo'da biraz vakit geçirdikten sonra söyleyebilirim ki 94.9 da önemli bir rakam!

2010

Antoni Muntadas

27 Ocak 2010 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

RADYO DİNLEYİCİYLE ŞEHİR ARASINDA BİR FİLTRE GÖREVİ GÖRÜYORDU

Antoni Muntadas ile beraberiz. Kendisi çok disiplinli bir medya sanatçısı ve iki seneden beri de İstanbul'da yaşıyor ve çalışıyor. Yaptığı bu çalışmalardan biri de Açık Radyo üzerine bir film: *On Translation: Açık Radyo*. Şimdi hem bu filmi hem de genel çalışmalarını konuşmak üzere kendisini davet ettik.
Ömer Madra: Sizi burada gördüğümüz için çok memnunuz. Radyonun koridorlarında ya da arka taraflarında değil de bu sefer stüdyodasınız.
Antoni Muntadas: Ben de çok mutluyum, iki yıldır İstanbul'da ve Açık Radyo'nun çevresinde olduktan sonra şimdi bu sefer içeride konuşuyor olmaktan.
Ö. Madra: Bize bu süreci anlatabilir misiniz? Çünkü özel bir süreçti herhalde, siz ne düşünüyorsunuz?
A. Muntadas: Nereden başlasam bilmiyorum ama herhalde en iyisi baştan başlamak. "İstanbul'da Yaşıyor ve Çalışıyor" projesi kapsamında İstanbul'a davet edildim iki yıllığına. İlk yıl araştırma yaptım çünkü çok fazla şey bilmiyordum İstanbul hakkında. Bol bol okudum, baktım, insanlarla konuştum, filmler seyrettim. İzlemeye ve gözlemlemeye çalıştım şehri. Nasıl yansıtmak istediğime karar vermeye çalıştım; yani, klişeleriyle tipik bir İstanbul mu, yoksa daha çok stereotipleri ve mitleriyle İstanbul mu? İlk yılın sonunda durum artık iyice ilgimi çekmişti. İstanbul'da çeşitli

kişilerle röportajlar yapmaya başladım ve sizinle yaptığım röportajın ardından Açık Radyo üzerine çalışmaya karar verdim. Mart 2009'daydı. Açıkçası bu röportajda konuştuklarımız bana önemli geldi çünkü radyo dinleyiciyle şehir arasında bir filtre görevi görüyordu ve çalışmamda da bir filtreye ihtiyacım vardı, şehri tanımayan biri olarak şehirle yüzleşebilmemin tek yolu buydu. Böylece Açık Radyo'nun şehrin hem filtresi hem de konusu olmasını istedim çünkü politik ve etik duruşu, alternatif olması bende büyük saygı uyandırdı.

Ö. Madra: Peki ne oldu benimle yaptığınız röportajda?

A. Muntadas: Dediğim gibi, aslında pek çok kişiyle röportaj yaptım. Farklı bakış açıları sunabileceğini düşündüğüm kişilerle konuştum. Sizinle yaptığım röportajda işiyle ilgili tutkuları olan, toplumla ilişkisi tutkulu bir insan gördüm ve açıkçası yansıdı bu röportaja. İşte bu nedenle, demin bahsettiğim gibi, şehrin filtresi ya da çevirmeni olmanı istedim, çünkü bütün bu süreci anlattığımız zaman bir yayından fazlasından söz ediyoruz aslında. Bir film, kitap, fotoğraf ya da müzik hazırlığında genellikle bu anlatımlar çok kolay değildir. Umarım izleyenler hissedecekler ne anlattığımı. Yani burada bütün süreci anlatabilirim ama duyguları aktarmak çok kolay değil, filmin bunu sağlamasını umuyorum. Açık Radyo topluluğundan pek çok kişinin evlerinde de konuk oldum filmi yaparken. Onları radyo dinlerken kameraya aldık. Farklı geçmişleri olan, farklı kültürlerden gelen farklı insanlardı ama ortak bir noktaları vardı: Bir sesin şemsiyesi altında toplanıyorlardı. Sesi ve radyoyu aslında görünür yapmak istiyorum, yani dinlenebilen bir televizyon ya da görünür bir radyo haline getirmek istiyorum.

Ö. Madra: Aslında ilk geldiğiniz zaman aklınızda bu film yoktu. Bunu bir sapma olarak mı görmeliyiz, yoksa zihnin kendi içindeki akışı mı? Siz ne düşünüyorsunuz?

A. Muntadas: İki yıllığına davet edilmiştim aslında ama bu tip işler için zaman gerekir. Buraya önceden düşündüğüm, net fikirlerle gelmedim. Sürecin içinde, ancak ortalarda bir yerde ne ya-

pacağımı netleştirebildim. Röportajlar, konuşmalar, film izlemek, görüntüler toplamak filan derken düzenleme, editleme süreci başladı. Aslında film bitince editleme süreci başlıyor, çünkü yanlış kararlar, doğru kararlar veriyorsunuz her neyse ama otuz saatlik bir görüntüyü otuz dakikalık bir görüntüye çeviriyorsunuz...
Ö. Madra: Aslında çok güzel bir film, internetten seyrettim. Bir yol filmi. Bir çeşit ses seyahatinden bahsetmek de mümkün. Ayrıca bir film içinde film.
A. Muntadas: Evet, bu bir film içinde film oldu. Benim içinse önemli olan İstanbul'a İstanbul için bir film yapmaktı çünkü dışarı çıktığı zaman, yakın zamanda Paris'te festivale katılacak. Yurtdışında ne olacak onu da merak ediyorum çünkü burada her türlü işe yarayacaktır ama insanlar orada neleri tartışacaklar, neleri uygun bulup neleri uygun bulmayacaklar, bu da heyecanla beklediğim bir süreç. Ama tabii ki önce İstanbul'da gösterilmesi gerekiyordu.
Ö. Madra: Film kaç gün gösterilecek?
A. Muntadas: Aslında bundan sonra Paris, Berlin ve Madrid'de gösterilecek. Filmin başka şehirlerin seyircisiyle yüzleşmesi iyi olacak. Bunu da bekliyorum. Bu aslında uluslararası bir film değil, içeriden bir proje. İngilizceye de çevirdik tabii filmi. Aslında filmin adının *On Translation* olması da bütün süreci iyi özetliyor, çünkü aslında sürekli çevirinin olduğu bir şehirdi benim için. Tabii bu editing ve parçalara ayırma sürecinde yanlış bir tarih mi ürettik, ne oldu göreceğiz.
Ö. Madra: Son olarak, diğer projelerinizden bahseder misiniz? Sanırım Martta da bir projeniz var.
A. Muntadas: Öncelikle şunu söylemek istiyorum. Benim için internette olması önemliydi, çünkü ulaşılabilir olmasını istiyordum. Bianet üzerinden ulaşılabiliyor olması da önemliydi, çünkü sevdiğim başka bir yapı oldu Bianet. Açık Radyo'ya benzer bir yapı. Böylece Açık Radyo Bianet'te olmuş oldu. Türkçe ve İngilizce olarak. Bu önemliydi, çünkü filmin sürekliliğini, izlenebilirliğini sağlayacak olan şey buydu.

Yeni projemden bahsedeyim. Brezilya, Saõ Paulo'da bir proje yürütüyorum. *Alphaville and Others* diye bir proje, kapalı topluluklarla ilgili. 60'lardan itibaren ütopik hayatlar olarak başlamış, şimdiyse gayet oturmuş siteler. Ortaçağdaki gibi duvarların arasında özgürlük olduğu düşünülen yerler. Bu bölgedeki ana sitelerden birinin adı Alphaville, aynı Godard filminde olduğu gibi. Ben de bunu aslında bir metafora çevirdim. Ütopya aramanın bir yolu olarak emlak, güvenlik ve yatırım. Özellikle Brezilya'da güvenlikle ilgili ciddi takıntılar var. Bolca güvenlik aygıtı var, bunları görmek ve göstermek istedim. Ve tabii emlak statükosu.
Ö. Madra: Çok teşekkürler. Radyo olarak sizinle bağlantıda kalmak, filmlerinizi görmek ve tartışmak isteriz.
A. Muntadas: Ben Açık Radyo'ya teşekkür ediyorum. Bu projeyi ve filmi destekleyen herkese ve yardımcı olan insanlara da teşekkür etmek istiyorum.

Açık Radyo - On Translation: https://archive.org/details/On_translationAcik_radyo

2011

Amy Goodman

15 Aralık 2011 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

MEDYAYI KÜRESEL BİR ŞÖLEN SOFRASI GİBİ DÜŞÜNÜYORUM

ABD'de ve tüm dünyada pek çok radyo kanalında yayınlanan günlük bağımsız haber programı Democracy Now!'ın yapımcısı, gazeteci ve yazar Amy Goodman Açık Gazete'deydi. Geçtiğimiz hafta BM İklim Zirvesi için Durban'da bulunan Ömer Madra'nın, efsanevi radyocu Amy Goodman'la, konferans binasının girişinde bulunan piyanonun başında yaptığı, bağımsız yayıncılık ve topluluk radyosu hakkındaki söyleşiyi bugün Açık Gazete'de dinledik.

Ömer Madra: "Democracy Now!" Kuzey Amerika'da 900'ün üzerinde istasyondan yayın yapan radyo ve televizyon haber programı. Amerika'nın ve dünyanın en ilerici programlarından biri sayılıyor. Bundan 60 küsur yıl yıl önce kurulan, dünyadaki ilk bağımsız topluluk radyosu Pacifica Radio'nun bir tür uzantısı. Democracy Now kurucularından ve programın sunucusu yayıncı yazar Amy Goodman'la Durban'da yapılan BM İklim Değişikliği zirvesi sırasında görüşme fırsatımız oldu. Durban'daki toplantıları on gün boyunca hem içeriden hem dışarıdan kapsayan bir radyo/tv yayını yaptılar. Biz de bu fırsatı kaçırmayıp uzun zamandan beri hayranlıkla izlediğimiz Amy Goodman'ı yakalayıp bir kısa mülakat aldık. Fakat konuda öncelik küresel iklim değişikliği, küresel ısınma değildi. Alternatif Nobel diye adlandırılan Right Livelihood Ödülü'nü de 2008'de alan Amy Goodman ile topluluk radyosu, bağımsız yayıncılık, yaptığımız iş ne işe yarar gibi konu-

lar üzerinde konuştuk ağırlıklı olarak. Güney Afrika'daki özgürlük mücadelecisi ve kıtadan ilk Nobel Barış Ödülü'nü kazanan Albert Luthulu'nun adını taşıyan konferans salonunun giriş holü önünde konuştuk Goodman'la. Orada kocaman bir kuyruklu piyano vardı, Amy Goodman da onun başına oturup azıcık tıngırdattı ve bizim bunu kaydetmemize itiraz etmedi. Konuşmamız böyle bir hoşlukla başladı. Kendisine Açık Radyo'nun biraz propagandasını ve reklamını yapmayı da ihmal etmedik. "Sizin izinizde yürümeye çalışan, benzer doğrultuda programları olan bir radyo" dedik. Kendisine, kapağında Occupy Wall Street posteri olan yeni yayın akış broşürümüzü gösterdik. O da "İngilizce programlar da görüyorum burada" dedi. Kendisine Açık Radyo'yla ilgili bir genel bilgi dosyası da sunduk. Goodman da "İşbirliği yapalım" dedi. "Zaten telif yok, parasız... birçok istasyon gibi siz de Democracy Now'u yayınlar mısınız?" dedi. Biz de "Tabii ki isteriz" dedik. Şimdi onun planlarını da yapıyoruz.[1] Şimdi Güney Afrika'nın Durban şehrinde yaptığımız kısa mülakatı sunalım.

Ö. Madra: Bağımsız gazetecilik sizin için ne anlam ifade ediyor? Ve buna bağlı olarak, bağımsız medya ile demokrasinin ilişkisi nedir?

Amy Goodman: Bağımsız bir medya, kesinlikle kritik ve vazgeçilmezdir. Eğer iklim değişikliğinden veya küresel ısınmadan bahsedeceksek yayınların nükleer şirketler, kömür şirketleri veya petrol ve kömür başta olmak üzere bu alanda faaliyet gösteren, bundan çıkar sağlayan diğer şirketler tarafından finanse edilmemesi gerekiyor. Ya da, örneğin kamu sağlığı konularından bahsederken sigorta şirketlerinin finanse ettiği bir program yapmak olamaz. Yine, savaş ve barış meselelerinden bahsediyorsak mese-

1 Democracy Now!, "Savaş ve Barış Haberleri" 19 Aralık 2011 Pazartesi gününden itibaren hafta içi her sabah saat 06:00 - 07:00 arasında orijinal İngilizce haliyle Açık Radyo'da yayınlanıyor.

la, o zaman da silah yapımcılarının yayına sponsor olması düşünülemez. Dolayısıyla, dinleyici tarafından doğrudan finanse edilen programlar çok daha iyidir. Hatta vazgeçilmez, can alıcı bir meseledir. Aynı zamanda, ben medyayı küresel bir şölen sofrası gibi düşünüyorum, dev bir mutfak masası gibi... Bu sofra savaş ve barış, iklim değişikliği veya bunun gibi ölüm kalım meselelerinin durmadan konuşulması gereken, herkesin birbiriyle özgürce konuşup tartışabildiği bir ortam olmalı. Bu şart. Dolayısıyla, bundan daha azı kabul edilemez. Medyanın bütün bunların enine boyuna tartışıldığı bir şölen sofrası olması şart.

Ö. Madra: Araştırmacı gazeteciliği de içermeli mi?

A. Goodman: Araştırmacı gazeteciliğe büyük ihtiyaç var. Evet, araştırmacı gazetecilik de vazgeçilmezdir. Medya sadece iktidarın, muktedirlerin ne söylediğini yansıtmakla yetinemez; medyanın aynı zamanda gücü ve iktidarı konu edinmesi gerekir. Yani gazeteci sadece bir megafon görevi yapmakla yetinemez. İktidarın söylediğini tekrar etmek değil, asıl sokaktaki insanların, sıradan insanların söylediklerini dile getirmek durumundayız. Tabii ki iktidardaki insanlarla görüşme yapılabilir, onların görüşleri alınabilir, o ayrı bir mesele... Ama sokaktaki insanların görüşleri çok önemlidir. Sessiz değil de sessizleştirilmiş (susturulmuş) çoğunluk olarak tanımladığım bir çoğunluktan bahsediyorum. Böyle bir durumun oluşmasının önüne geçmek için de mutlaka araştırmacı gazeteciliğe ihtiyaç var. Sessizleştirmiş, susturulmuş olanlar da şirketlerin sahip olduğu, sahibinin şirketler olduğu bir medyanın etkisinden kurtulmak zorundalar. Savaşlar üzerine, işkence üzerine ya da başka sömürüler, eziyetler, iklim, vb. adalet meseleleri üzerinde konuşurken söylemi, kesinlikle medya sahibi şirketlerin tekelinden çıkarmamız, geri almamız gerekiyor.

Ö. Madra: Sizce topluluk radyosu nedir, ne işe yarar?

A. Goodman: Ben aslen Pacifica Radyosu üzerinden, o gelenekten geliyorum... 60 küsur yıl öncesine dayanan bir radyo geleneği bu. Lew Hill isminde bir vicdani retçinin girişimiyle başlayan bir rad-

yo. Hill, İkinci Dünya Savaşı'na katılmayı kabul etmeyen bir vicdani retçi. Karantinaya alınıyor, tecrit ediliyor bu görüşlerinden ötürü. Tecritten çıktığında da asıl ihtiyacımız olanın sanatçılar ve sıradan insanlar tarafından yönetilen, haber ve yorumlar veren bir medya organı olduğunu söyleyerek böyle bir şey kurmaya girişiyor. Yani şirketlerin değil, dinleyicilerin, sıradan insanların ve sanatçıların radyosunu. Şirketlerin tekelinin kırılması gerek diye düşünüyor. Bu girişimin sonucu olarak Pacifica Radio doğuyor işte. Önce California'da (Berkeley) doğuyor ondan sonra WBAI (Amy Goodman'ın yer aldığı radyo) kuruluyor, sonra Teksas'ta da bir kolu yayına geçiyor. (Teksas'a 'petro metro' diyoruz, yani petrolcülerin kenti. Metro şehir demek.) İşte bu radyo Klu Klux Klan gibi aşırı ırkçı bir grubun iki defa bombardımanına maruz kaldı. Medyanın kurulu düzen ve muktedirler açısından ne kadar tehlikeli bir araç olduğunu da kavradıklarını gösteriyor bu olay. Klu Klux Klan'ın bir alt grubu, bu radyoyu havaya uçuran haydutlardan biri, "hayatımda en iftihar ettiğim eylem" diyor bu bombalama için.

Sokaktaki insanın sesini duyduğunuz zaman, örneğin bir Filistinli çocuğun, bir İsrailli büyükannenin ya da Türkiye'den bir amcanın sesi duyulduğu zaman, bu, ana akım medyadaki birçok karikatürleştirmenin ve şemalar, şablonlar halindeki düşünme tarzının ortadan kalkmasına yardımcı oluyor. Bağımsız, araştırmacı gazetecilik yapan medyanın, bu tarz kuruluşların asli görevi, ses bariyerini her gün yeniden yeniden kırmaktır.[2]

Ö. Madra: Democracy Now!'a reklam almıyorsunuz değil mi?

A. Goodman: Hayır almıyoruz.

Ö. Madra: O zaman finansmanını nasıl sağlıyorsunuz?

A. Goodman: Democracy Now! tamamen bedava bir yayın. Democracynow.org sitesine girip isteyen herkes dinleyip izleyebilir. Ancak, önemli bir nokta var: Bağımsız medyayı hep olacak-

2 Amy Goodman'ın *New York Times* listelerinde en çok satılan kitaplar arasında yer alan kitabı da *Breaking the Sound Barrier* [Ses Duvarını Yıkmak] adını taşıyor.

mış, daima orada duracakmış gibi kabul etmemeliyiz. Otomatik saymamalıyız. Dolayısıyla, desteklenmesi gerekir. İsteyenler herhangi bir miktarda bağışta bulunabilirler. İşte bu şekilde dinleyicilerin ve seyircilerin fonlarıyla, destekleriyle ayakta kalıyor ancak.

Ö. Madra: Peki radyo dışında bir soru. Amy Goodman, sizce dünya nereye gidiyor?

A. Goodman: Amerika'dan taze bir örnek vereyim. Bu işgal hareketi var mesela. Occupy Wall Street ve diğer işgal hareketleri. Şimdi bu büyük bir olay. İnsanlar çok uzun süredir eziyet çekiyorlar, Irak ve Afganistan'da ülkenin parasını da ruhunu da tüketip bitiren savaşlar devam ediyor ve tabii ki her şeyden önce her iki taraftan da ölen pek çok insan var. Zaten bundan dolayıdır ki, gazilerin bu hareketlerdeki rolü çok fazla, savaşa gitmiş gelmiş askerlerin... Nerede bir işgal hareketinin kampına gitseniz, birçok savaş gazisiyle karşılaşıyorsunuz. Bu da şunu gösteriyor: Yüzde doksan dokuz, artık yüzde birin boyunduruğu altında olmaktan, onun hizmetinde bulunmaktan bıktı usandı.

Bundan dolayı, tüm bunların haberini yapmak çok önemli. İşgal altında olmayan bir medyanın öneminin büyük olduğuna dikkat çekiyorum. Nereye giderseniz gidin, bunu görüyorsunuz ve "corporate media" yani şirketlerin sahipliğindeki medya müthiş negatif bir tavır aldı işgal hareketine. Bir kere epey bir süre kesinlikle görmezden geldiler. Fakat ardından baktılar ki her yere yayılan işgal hareketleri o kadar büyük bir ilgiyle takip ediliyor ve katılım o kadar artıyor ki buna, onlar da gitmeye başladılar. Bu sefer alay etmeye, "hedefleri yok, ne istedikleri belli değil" filan demeye başladılar. Ama Gandhi'nin meşhur sözünü burada hatırlayalım: "Önce sizi görmezden gelirler, sonra sizinle dalga geçerler, sonra saldırmaya başlarlar, sonra... kazanırsınız." Bu da bence böyle olacak, çok büyük bir değişim oluyor, yani Amerika'da bunca yıldan sonra muazzam bir değişim var ve dünyanın dört bir tarafında da yaygınlaşıyor. Bütün o büyük medya kuruluşlarının editör masalarında, şurasında burasında çalışanlar tamamen

yüzde birin adamları olarak çalışıyorlar, meseleye de öyle, o yüzde birin gözüyle bakıyorlar, işgal hareketlerine de öyle baktılar... Ama sonunda kaybedecekler. Büyük değişim burada işte.

Ö. Madra: Umut için hâlâ çok sebep var diyorsunuz yani?

A. Goodman: Evet umut için hakikaten çok fazla sebep var. Bu işgal hareketlerine bakarsanız veya Doğu Timor'da, Haiti'de sokaktaki insanlarla konuşursanız bunu görürsünüz. Bu insanlar bir senaryodan okumuyorlar, bir senaryodan okur gibi konuşmuyorlar ama bir arada yaşayarak, bir arada çalışarak, bir şeyler yapmaya çalışarak bir yerlere gelebileceklerini düşünüyorlar. Umut verici olan da bu. Yani, "birlikte çalışır, kol kola, omuz omuza mücadele verirsek başarırız" diye bakıyorlar meseleye.

Ö. Madra: Peki Durban'da, burada salonun içinde bir işgal hareketi, taraflar konferansında bir işgal hareketi bekleyebilir miyiz?

A. Goodman: COP (Taraflar Konferansı / Conference of Parties) bir Conference of Polluters (Kirleticiler Konferansı) oldu diyenler de var burada. Bilmiyorum öyle bir işgal bekleyebilir miyiz. Konferansın ilk haftasının sonunda yirmi bin kişi burada toplandı ve yürüdü. Burada olanlar aslında dünya mücadelesinin tam bir mikrokozmosu sayılabilir. Biz burada canavarın midesindeyiz.[3]

Burada müzakere edenler büyük ölçüde yüzde bir içindeki insanlar; yüzde doksan dokuzun büyük çoğunluğu ise dışarıda. Şu anda konuştuğumuz yer Albert Luthuli konferans merkezi. Luthuli, African National Congress (ANC) partisinin ilk başkanı ve Afrika'dan Nobel Barış Ödülü'nü alan ilk kişi. Yardımcısı da Mandela idi.

Bu iklim zirvesine binlerce insan otobüslerle, gemilerle, uçaklarla ve başka çeşitli araçlarla geldi. Sivil toplum da geldi buraya konferansı izlemek ve etki yaratabilmek için. Umut verici olan da bu. Çünkü bugüne kadar gördüğümüz küreselleşme, şirketlerin küreselleşmesiydi büyük ölçüde. Ama bugün artık böyle değil.

3 Goodman, BM İklim Değişikliği görüşmelerinin yapıldığı konferans salonunu böyle tanımlıyor.

Burada son derece umut verici bir yatay küreselleşme şekli var… Asıl umut da işte burada: Dünyanın dört bir yanından buraya gelip bu yatay konuşmaları yapan, diyalogu gerçekleştiren, mücadeleyi veren insanlarda!

2011

Mihail Vasiliadis

6 Temmuz 2011 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

O DÖNEM BÜYÜK BİR TEDİRGİNLİK İÇİNDE, RAHMETLİ HRANT'IN DEDİĞİ "GÜVERCİN TEDİRGİNLİĞİ" İÇİNDE YAŞANDI

1925 yılından beri İstanbul'da Rumca olarak yayımlanan ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Apoyevmatini (İkindi) gazetesini neredeyse on yıldır tek başına çıkartan Mihail Vasiliadis Açık Gazete'de konuğumuzdu.

Ömer Madra: Bugün *Apoyevmatini* gazetesinin hikâyesini konuşacağız. Türkiye'de yayın yapan tek Rumca gazete olan *Apoyevmatini*'nin kurtarılması için bir kampanya var. Çeşitli gazetelerde, *Taraf*, *Radikal* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde, *Birgün*'de de yer verildi bu hikâyeye. Biz de Açık Gazete'de bunu konuşalım istedik. Mihail Vasiliadis hoş geldiniz.

Mihail Vasiliadis: Hoş bulduk. Önce küçük bir düzeltme yapayım, *Apoyevmatini* tek Rumca gazete değil, arkadaşlar gocunmasın, *İho* gazetesi de var. Tabii o çok daha sonradan çıkan bir gazete, özellikle cemaat haberleriyle ilgili ama o da yayını sürdürmeye çalışıyor.

Ö. Madra: Sizinle daha önce de 6-7 Eylül vesilesiyle burada etraflıca konuşma fırsatı bulmuştuk, bu ikinci defa, ama bu seferki biraz daha zorlu.

M. Vasiliadis: Hüzünlü. Öbürü de hüzünlüydü zaten!

Ö. Madra: Evet azınlık olmak çok kolay bir iş değil, hiçbir yerde değil ama Türkiye'de daha da zor galiba?

M. Vasiliadis: Eh herhalde, neticeden yola çıkarsak öyle olduğu gözüküyor.

Ö. Madra: 86 yıllık çok büyük bir tarihi konuşacağız. Dün sizi davet ederken ilginç bir şey söylediniz, isterseniz onunla başlayalım. "Saat 6'da yatıyorum," dediniz değil mi? Öyle bir şey söylediniz.

M. Vasiliadis: Evet bütün gece çalışıyorum gazete baskıya hazırlansın diye, gazete 10:30'da falan baskıya giriyor, ama ben herhalde 5-6 gibi, bazen daha erken, bazen daha geç bitiriyorum, pdf formatında matbaaya yolluyorum, hemen yatmaya gidiyorum.

Ö. Madra: Bu sefer size yatma, uyuma imkânı vermedik burada.

M. Vasiliadis: Zaten bugünlerde pek uyumaya imkânım olmadı, özellikle genç arkadaşların *Apoyevmatini* için gösterdiği hassasiyet zaten uykumu aldı götürdü. Yatmaya gidiyorum, bu gençler aklıma geliyor, bu çocuklar, –çocuk demeyeyim, üniversiteli gençler ve hocaları– Rumca bilmedikleri halde sırf *Apoyevmatini*'yi desteklemek için abone yazılıyorlar. Bu gerçekten hem sevindirici hem hüzünlü bir şey. Yani bu vebalin altından nasıl kalkacağımı bilemiyorum.

Ö. Madra: Evet zorlu bir konu. Siz aslında çok dar bir kadroyla çıkarıyorsunuz gazeteyi.

M. Vasiliadis: Vallahi bundan darı olmaz! Tek kişilik!

Ö. Madra: Oğlunuz da var.

M. Vasiliadis: Evet o da var, özellikle son iki yıldır elektronik biçimde yayımlanabiliyoruz, onda da oğlumun parmağı var. Öyküsü de çok tuhaf; Yunan gazeteciler cemiyetinden gelenler olmuştu, gazetenin nasıl çıktığını gördüler. On bir santimlik sütunlarda yazıyorduk, ondan sonra kesip yapıştırıyorduk, fotokopi çekiyorduk aydinger kâğıdına, ondan sonra onları monte edip dört sayfa matbaaya yolluyorduk. Adamlar, "Yahu nasıl yapıyorsunuz bunu?" dediler, "Nasıl yapalım elektronik programımız yok?" diyorduk. Sağ olsunlar hemen bir program yolladılar, güzel bir program ama bizim gazetedeki bilgisayara yüklemeye gelince

bilgisayar ateşler çıkarmaya başladı! Gutenberg'i hatırlattı, "Biz Gutenberg'in bilgisayarıyız, bundan anlamayız!" diye. Oldu boşuna bir hediye, kaldı ortada. Oğlum, "Baba üzülme, ben sana bilgisayar yaparım," dedi. Gitti Atina'daki bit pazarına –Monastiraki diye bir yer vardır, böyle eski şeyler satılır– oradan aldığı parçalarla bana bir bilgisayar yaptı. Gerçekten de o bilgisayara yükleyebildik ama ikaz etti "Bak biz bunu yükledik, çalışıyor, ama sakın buna fazla güvenme, günün birinde su koyuverir" diye...

Bu arada başka bir vakıf, merkezi Londra'da olan Levendis Vakfı diye bir vakıf bize dedi ki "Ne istiyorsunuz?" Tabii bizim günlük harcamalarımız, yani cari bütçemiz açık, ama onların statüsü böyle bir yardımda bulunmaya izin vermiyor, muhakkak bir materyal olması lazımmış, biz de dedik "Bilgisayar olsun." Şimdi güzel Mac'imiz var, ama düşünün, yiyecek yemeği olmayan birine ipekli gömlek almak gibi bir şey! Ama yine de iyi, artık o dertlerimiz bitmiş oldu.

Ö. Madra: Şimdi nedir durum? Pek çok yayın organında, hakikaten haklarını yemeyelim, iyi yer aldı fakat burada da bir daha konuşmak isteriz.

M. Vasiliadis: Bazı dikkatsizlikler, bazı değişik görüş açıları, yanlış intibalar bırakabilir. Bu fırsatla bana bunun doğrusunu söylemek imkânını tanıyorsunuz. Genellikle hepsi değil, ama bazı gazeteler, gazetenin zor durumunu Yunanistan'ın krizine bağladı. Bir yönden doğru olabilir, ama esasında Yunanistan'daki kriz bardağı taşıran son damla. O koca bardağı dolduran damlaların sorumlusu Yunanistan kriziydi. Özellikle 1964'ten bu yana Rum toplumunun uğradığı erozyon ki bu bir negatif ayrımcılığının sonucu. Biliyorsunuz 6-7 Eylül olaylarını konuştuk, ondan önce Varlık Vergisi, vs. bütün bu eritme programı dediğimiz zincirin halkalarının ağırlığına rağmen 1964 yılının sonuna geldiğimizde İstanbul'un Rum nüfusu doksan binin üstündeydi ve *Apoyevmatini* rahat rahat yaşamını sağlayabilecek satışlara sahipti. 1964'te İsmet İnönü hükümeti o zaman, Mustafa Kemal'le

Venizelos arasında 1930 yılında akdedilmiş olan Seyr-i Sefain İskân Anlaşması'nı tek taraflı olarak feshetti. Neydi bu anlaşma? Bir Türk vatandaşı Yunanistan'da bir Yunan vatandaşı Türkiye'de yerleşip çalışabiliyor ve seçme, seçilme hakkı hariç o ülkenin vatandaşıymış gibi rahat hareket edebiliyordu.

Ö. Madra: Her türlü hakka sahipti.

M. Vasiliadis: O büyük savaştan sonra bu iki devlet adamının, iki halkın arasındaki bu husumeti yumuşatmak, durumu düzeltmek için yaptıkları bir anlaşmaydı bu. O anlaşma gereğince, daha doğrusu o anlaşmadan önce, Türkiye'de doğup büyümüş olan – sonradan yerleşmiş olanlar da var– Yunan vatandaşı, Rum cemaati mensupları bu anlaşmaya istinaden burada kalabiliyorlardı. Karşılığında Türkiye'den de Yunanistan'a gidip yerleşmek mümkündü. Ancak bunun dışında kalan istisnalar vardı, mübadeleyle Türkiye'den Yunanistan'a Yunanistan'dan Türkiye'ye göçmek zorunda bırakılan kişiler bundan istifa edemiyordu. Yani herhangi bir Yunan, yahut herhangi bir Türk karşı ülkeye gidip yerleşip oturabiliyor ama buradan gitmişse gelemiyordu, bundan istifade edemiyordu. Bunun bir makul tarafı var, eğer böyle bir yasa çıksaydı bütün mübadiller hemen koşarlardı. Çünkü hiçbiri memnun değildi, ne buradan gidenler ne oradan gelenler. Dolayısıyla 1964'e geldiğimizde on iki bin küsur, on üç bine yakın Yunan vatandaşı Türkiye'de yaşıyordu. Bu kişiler 1964'te bu anlaşma iptal edildikten sonra, önce en ekabirden başlayarak birinci şubeye çağrılıyor, bir kâğıt imzalatılıyor kapalı ve 48 saat içerisinde 25 kiloluk sırf zatî eşyasını ihtiva eden bir valizle Türkiye'yi terk etmek zorunda bırakılıyordu.

Ö. Madra: Evet, bu İsmet İnönü'nün anlaşmayı tek taraflı iptalinden sonra değil mi?

M. Vasiliadis: Evet 12.900-13.000 kişinin gitmesi demek 13.000 ailenin gitmesi demekti çünkü bunlar aile reisi kişilerdi; çocukları, anneleri, kardeşleri falan. Böyle olunca on sekiz ay içerisinde bu tamamlandı, on sekiz ayın sonunda doksan binden fazla olan

İstanbul Rum nüfusu, otuz binden aza düştü ve en zengin yani ekabir aileler gitmek zorunda kaldı. Tabii çorap söküğü gibi bunları izleyenler oldu… O dönem büyük bir tedirginlik içinde, hani şu rahmetli Hrant'ın dediği "güvercin tedirginliği" var ya işte o güvercin tedirginliğiyle yaşandı.

Bu durum böyle devam etti ve bugüne iki bin kişiyle geldi. Tabii 1964'ten sonra bu erozyon devam ederken artık Rum gazeteleri de birbiri ardına kapanmaya başladı. *Apoyevmatini* biraz daha kendisini kurtarabildi, bu da bir tesadüf neticesi. Biliyorsunuz bizim *Apoyevmatini*'nin yazıhanesi tam Rus Konsolosluğu'nun karşısında Suriye Pasajı'nda, 6 Eylül'de zarar görmeyen tek Rum müessesesi oldu, her taraf kırıldı, yıkıldı ama güvenlik güçleri bir tek o dar yeri, Rus Konsolosluğu'nun bulunduğu yeri koruma altına aldılar. Biliyorsunuz o zaman Sovyetler Birliği'ydi, o nedenle bir olay çıkmasın diye korundu.

Ö. Madra: O sayede...

M. Vasiliadis: O sayede bizim gazete de kurtuldu. Buna rağmen on beş gün çıkmadı çünkü ne yazacağını bilemiyordu adamcağız!

Ö. Madra: *Apoyevmatini* akşam demek değil mi?

M. Vasiliadis: İkindi.

Ö. Madra: Mihail Bey çok teşekkür ederiz. Baskın Oran'a katılıyorum, *Apoyevmatini*'yi ayakta tutmak hepimiz için büyük bir fırsat da aynı zamanda. Çok teşekkürler.

M. Vasiliadis: Ama ben de sizi hiç konuşturmadım galiba, istirahat ettiniz! "Bir dokun bin ah dinle kâse-i fağfurdan" derler ya, bu konu açılınca öyle oldu.

Ö. Madra: Çok teşekkür ederiz bizimle birlikte olduğunuz için.

2012

Giovanni Scognamillo

7 Ağustos 2012 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

METİN ERKSAN SEYİRCİSİNİN BEKLENTİLERİNİ HİÇBİR ZAMAN BOŞA ÇIKARTMADI

Geçen hafta kaybettiğimiz, Türkiye sinemasının önemli ismi, yönetmen Metin Erksan'ı Giovanni Scognamillo ile konuştuk.

Şimdi Türk sinemasını yaratanlar doğal olarak aramızdan yavaş yavaş ayrılıyor. Metin Erksan, Türk sinema tarihine baktığınızda yönetmenler arasında, kişilikli yönetmenler arasında ayrı bir yer tutan bir sanatçıydı. Çoğu filmleri olay yaratır, genellikle sansür açısından. Bazı filmleri sanatına uygun düşmez yaptığı bazı piyasa filmleri gibi. Ancak Türk sinemasında mesaisini sürdürebilmek için kendisine yakışmayan, istemediği projeleri kabul etmek zorunda kaldı her zaman.

Metin bunu iyi halletti diyebiliriz. Birkaç tane piyasa filmi çektiyse de aslında kendi çizgisinden, kendi dünyasından çıkmamaya özen gösterdi. Kendine özgü bir sinema sanatçısıydı. Kendine özgü bir dünyası vardı. Rahatlıkla her türden filme imza atabiliyordu ve her birinde kendi kaşesini, kendi damgasını korumayı çok iyi biliyordu. Yapmak istediği sinema daima gerçekçi bir sinema oldu. Bu yüzden de bazı filmlerinde sansürle çatışmak zorunda kaldı.

Berlin Festivali'nde *Susuz Yaz* filmi için aldığı ödül onun tek başarısı değil pek tabii. Metin Erksan çekmek zorunda olduğu kimi piyasa filmlerinde bile kendi dünyasının izlerini, işaretlerini her zaman belirtmeyi gözetti.

Kendine özgü bir yönetmen dedim, evet öyleydi. Onun üzerinde durduğu temalar vardı, yalnızlık gibi. Onun, bir çeşit araştırma yaparcasına bağlı kaldığı gerçekçi sinema ya da siyasal sinema gibi eylemleri, çalışmaları Türk sinema tarihinin en önemli filmlerinden bazılarını ortaya koydu. Bir kuşağın temsilcisi idi. O kuşaktan sadece Memduh Ün kaldı, Allah ona uzun ömür versin. Türk sinemasını yaşatan, Türk sinemasını oluşturan, Türkiye'ye gerçek sinemayı getiren bir kuşaktı bu. Metin, bütün filmleriyle dünyasını yansıtmayı bildi ve bu şekilde seyircisinin, ister Türkiye'deki seyircisinin ister yurt dışındaki seyircisinin beklentilerini hiçbir zaman boşa çıkartmadı.

2012

Joseph Kosuth

20 Kasım 2012 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

KİERKEGAARD VE WALT DİSNEY'İ BİR ARAYA KOYUŞUM BENİM SANATIMIN DURDUĞU YERDİR

Joseph Kosuth'un, Joyce'un *Finnegans Wake* isimli eserini referans aldığı "Uyanma/The Wake" başlıklı sergisi Kuad'da sürüyor.

İlksen Mavituna: Sayın Kosuth, İstanbul'a ve yayınımıza bir kere daha hoş geldiniz. Sizinle karşı karşıya olmak büyük bir zevk ve onur bizim için. "Uyanma/The Wake" adını verdiğiniz, şu anki işinizle başlamak isteriz söyleşiye. Joyce'un *Finnegans Wake* isimli eserini referans alıyorsunuz burada, nedenini sorarak başlayalım.

Joseph Kosuth: Ben uzun zamandır, sürekli olarak diyelim hatta, kültürel nesnelerimizin sahiplenilmesi konusunda çalışıyorum. Joyce'un bir sanatçı olarak inanılmaz zengin, diğer yazarların sahip olmadığı boyutları var. Benim çalışmalarım da bağlam ile ilişkili. Üzerinde çalıştığım farklı yazarlar var çünkü çalışmalarım çoğunlukla belli mekânlarla ilgili, çoğunlukla da kamusal çalışmalar bunlar. Burada, konuyla genel olarak profesyonel bir biçimde uğraşmayan bir topluluğa ulaşabilmek için bir adım ileri gitme gayesi var. Kültürel nesneyi tarihî ve kültürel bağlamından kopararak yapıyorum bunu. Kamusal işlerim için bu böyle, müzeler vesaire de dahil. Galerilerse, benim deneyimlediğim, "oynadığı" şeylere daha yatkın. Buradaki ilginç şey ise, sergimi açtığım Kuad Galeri'nin aynı zamanda Joyce'un eserlerini basacak yayınevi Norgunk'la organik bağ içinde olması. Rastlantısal ama çok hoş bir bağlantı. İki yıllık bir seriyi yeni bitirdim, dün-

yada pek çok yerde dolaştı, Beckett'le ilgiliydi. Joyce ve Beckett üzerine aynı anda çalışmak, bunlar farklı işler olsa bile ilginç bir deneyimdi.

İ. Mavituna: Peki metni, kelimeleri seçerken kullandığınız inisyatiften bahsedelim, gelişigüzel bir seçim var devrede, ama dört sene önce neden Joyce'a karar verildi? Rastlantıya açık olması mı?

J. Kosuth: Bazı seçimler vardır ki ne gelişigüzel diyebiliriz ne de tam olarak kurallı, dikte edici. Dediğim gibi bağlam bana bu bağlantıyı verdi. Ayrıca Joyce-sever bir arkadaşım vardı, onunla bu "meta-metni" oluşturduk. Diğer işlerle bağlantılı düşünüldüğünde ilginç bir hamle oldu benim için.

Genel olarak benimsemek/mal etmekle ilgili söylenebilecek şey ise... Diğer çalışma şekillerinden farklı olarak bunun bir tarihi var. Bunu Marcel Duchamp'tan aldım, onun ready-made'inden. Bu Duchamp'ın Picasso ya da Matisse'ten ayrı olarak tanımlanmasına yol açan postmodern ögeydi, daha sonrasına işaret eden öge. Duchamp örneğinde önemli olan bir sanatsal aracı toplumsal ve kültürel ögeleri geride bırakarak, pratiğinden, bağlamından çıkarmaktı. Bu bir sınıf mücadelesi olabilir, belli bir savaş olabilir. Bunlar realizmden okuduklarımızdı, kendini belirli bir zamanda konumlandırmak... Benim niyetim ise mal etmeyi, işlerimi daha geniş bir bağlama yerleştirmek yoluyla devreye sokmak. Bu sanat yapmanın yolunu basitçe, aracın Kantçı manada sınırlarını koyarak bulmaktan farklı bir şey; yani bunu resim heykel ya da modernist diğer pratiklerin formlarından, sınırlarından bağımsız olarak yapmak, bundan özgürleşmek. Fikir, çok daha önemlidir sanatta.

Gençken felsefeyle çok ilgilendim ve bir bakıma bu beni kurtardı çünkü bir an sanat endüstrisine ve içinde yetiştiğim sanat anlayışına baktım ve gördüm ki resme inanmamaya başlıyorum ki bu modernizme inanmamak demekti. Ama sanata inanıyordum. Devam etmek için yeni pratikler bulmam lazımdı. Felsefeye ilgim, özellikle Wittgenstein ve dil felsefesine olan ilgim bir sanat eserinin ne olabileceğine dair fikrimi değiştirmeye yaradı. Son

dönem Wittgenstein antropolojik olarak nitelenir, ben de sanat kariyerim çok faal olarak devam etse de antropoloji okudum, felsefi antropoloji yani. Bu noktada benim için büyük dönüşümü yaratan şey arkitektonik anlayışa dayanan, bana öğretilen analitik dil modelini incelemek oldu; yani bir parçanın diğerinden sonra geldiği Anglo-Amerikan dil anlayışını. Bu değişti, zira New School'da birlikte çalıştığım insanlar Vico, Rousseau ve Marx'ı izleyerek belli bir felsefi ve antropolojik geleneği öneriyorlardı. Arkitektonik modelin yerini spiral bir model aldı. Spiralin ilerleyebilmesi için kendini tekrar görebilmesi gerekir. Bu estetik ve entelektüel açıdan bir çekim oluşturdu benim için yirmi-yirmi iki yaşlarımdaki ilk dönem çalışmalarımda. Totoloji fikri de ilginç bir modeldi. Ama totolojiden spirale ulaşmak bir anlamda iki boyuttan üç boyuta ulaşmak gibi oldu. Bu tabii bilinçli bir şekilde olmasa da işlerimi etkileyen çok temel bir değişimdi. Bilimdeki model teorileri, modeller ve temsiller arasında bir ayrım yapar ve "modeller testtir" der. Bence sanat çalışmasının test olması gerekir. Onu dünyaya koyar ve test edersin ve bir sanat yapıtına dönüşüyor mu, insanlar onu kucaklıyor mu kucaklamıyor mu, toplumda belli bir söyleme denk geliyor mu, bakar, test edersin. Kavramsal sanat çalışmalarının büyük bir kısmı, temsil olma hatasına düştüğü, sanat yapıtının kültürel biçemine sahip olmadığı için başarısız. Bu çok ince bir ayar benim için de…

Ayrıca diğerlerine haksızlık etmek pahasına Borges'i anmalıyım, bir ilham kaynağım olarak. Ondan çok şey öğrendim. On dokuz ya da yirmi yaşlarındayken tanıştım onunla, beraber öğle yemeği yedik. Harvard'da derse giderken New York'a uğramıştı. Okuduğum okul her ziyaretçiye eşlik edecek birini atardı. O zaman daha kör de değildi. Her hatırladığımda hâlâ tüylerim diken diken oluyor. Bu beni çok uzun süre etkiledi.

Daha sonra New York Üniversitesi'nde okuyan bir öğrenciyle bir parkta tanıştım, o da Frankfurt Okulu'na yakın bir Alman yazarı tanıyordu. O zamanlar onun elinde, Benjamin'in daha önce İngilizceye hiç çevrilmemiş metinleri vardı İngilizce ola-

rak. "Yeniden-üretilebildiği çağda sanat yapıtı" ve diğer metinler. Daha o zamanlar keşfedilmemişti bu metinler ama bir-iki yıl sonra epey moda oldular. Bu metinlerden çok yararlandım. Başka şeyler de var tabii.

İ. Mavituna: Az evvel sanat yapıtının izleyicisine ulaştığında mümkün olduğunu söylediniz. Bu yapıta kısa bir vade koymak anlamına gelmez mi?

J. Kosuth: Ben böyle görmüyorum. Bir insanın hayatı açısından bakarsanız, yani belli bir işi sürdüren, etrafına cevap vermekte olan, onu içselleştirmekte olan ve zaman içerisinde bize bizi yansıtan bir insanın hayatı açısından. O yüzden tek bir iş yapıp bırakmıyoruz. Tabii ki bir iş yapan biri vardır, biri onu görmüştür ve bu da bir katkıdır… Bütün dünyayı tek bir işte görebileceğiniz görüşü artık geçerli değil bana kalırsa. Sanat artık daha fragmenter. Daha önceki bir söyleşimde bahsetmiştim, benim materyalim ilişkiler arasındaki ilişkilerdir. Geçen akşamki konuşmamda andığım örneği düşünün, Kierkegaard ve Walt Disney'i bir araya koyuşum. Bu benim sanatımın durduğu yerdir. Kullandığımız nesne değil, ilişki…

(James Joyce Ulysees'inden bir bölüm okuyor)

2012

James Hansen

24 Temmuz 2012 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

DEMOKRASİLERİMİZİN KONTROLÜNÜ TEKRAR ELE GEÇİRMEMİZ LAZIM

Ömer Madra: Dr. Hansen, sizi Açık Radyo'da ağırlamak gerçekten büyük bir memnuniyet veriyor bize. Sizi yıllardır yazdıklarınızla, faaliyetlerinizle, aktivizminizle izlemeye çalışıyoruz. Benim size esas sorum şu olacak, siz her zaman bugün içinden geçtiğimiz krizin esas olarak bir etik kriz olduğunu söylüyorsunuz çünkü daha önceki kuşaklar yaşadıkları hayat tarzıyla gezegeni yok ettiklerinin farkında değillerdi, ama artık biliyoruz bunu ve çok büyük bir sorumluluk taşıyoruz hem gelecek kuşak açısından, hem de doğmamış olanlar açısından. Siz bunu haklı olarak bir etik problem olarak tanımlıyorsunuz. Acaba bunu biraz açar mısınız?

James Hansen: Tabii iklim diğer kirlilik sorunlarından farklı çünkü aslında biz oldukça iyi bir iş yaptık geçmişte bazı sorunları çözmede. Mesela ozon problemi, kloroflorokarbonların stratosferik ozon üzerindeki etkisi, yerel kirlenme etkileri, hava kirliliği, su kirliliği gibi işler iyice kötüye gidince artık bir şey yapmak gerektiğine karar verip yapıyoruz da. Ancak iklimle daha zor bir sorunla karşı karşıyayız çünkü fosil yakıtlar yakıldığında ortaya çıkan karbondioksit binlerce yıl boyunca yüzey iklim sisteminde kalacak ve bunun etkileri hemen ortaya çıkmıyor. Aslında hemen ortaya çıkıyor ama uzun bir süreç içinde çıkıyor.

İklim sisteminin çok büyük bir ataleti var çünkü okyanus dört kilometre derinlikte, buz katmanları üç kilometre kalınlıkta ve hemen cevap vermiyorlar biz onlara baskı yaptıkça cevap da veriyorlar ve yeryüzünün tarihinden de görebildiğimiz gibi bu tepki çok da yaygın oluyor. Biz aslında çok şanslıyız çünkü uygarlık son

10 bin yıl içerisinde holosen çağında geliştikçe iklim de esas olarak istikrarlı kaldı ve Antarktik'teki, kutuplardaki, Grönland'daki buz tabakaları da istikrarlı kaldı. Ancak fosil yakıtları bu şekilde yakmaya devam edersek onun atmosfer üzerinde ne etkisi olacağını çok iyi görüyoruz. Öyle bir şeyi harekete geçireceğiz ki hem çocuklarımızın, hem torunlarımızın, hem daha sonraki kuşakların üzerinde kahredici etkileri olacak. Bunun içerisinde belli türlerin yok olması da var. Gezegenimizde yaşayan canlıların %10'unu yok etme tehlikesi var biz böyle devam ettikçe.

Esas hazin olan da şu, bir çözüm var, biz daha iyi bir dünyaya doğru daha hızlı gidebiliriz daha temiz enerjilere doğru ve bu şekilde gezegenimizi koruyabilir, çocuklarımızın, torunlarımızın bizlerin şans eseri sahip olduğumuz harika doğaya sahip olmalarını sağlayabiliriz ama bunun tersine ne yapıyoruz? Bulunabilen her türlü fosil yakıtı bulup, mesela katran kumlarını, şistleri, dağları oyarak elde edilen kömürü elde ederek bunları kullanmağa devam ediyoruz. Bu çok aptalca bir siyaset. Ancak fosil yakıtlardan çok büyük paralar kazanan bir avuç insan tarafından bu siyaset dünyaya dayatılıyor. Özel çıkarlar, evet bunların Washington'da muazzam bir gücü var ve dünyanın başka başkentlerinde de ve dünyadaki büyük ezici insan çoğunluğundan çok daha fazla güçleri var.

Oysa, bu halkın demokrasilerde karar verici, tayin edici ses olması gerekir ama öyle olmuyor işler. Dediğim gibi işin hazin yanı bu sorunu çözebiliriz, yapacağımız tek şey fosil yakıtların gerçek maliyetleri açısından bedelini ödemelerini sağlamak. Yani eğer biz fosil yakıtlar üzerine bir ücret koyabilirsek ve bu zaman içerisinde gelişirse, çünkü her şeyi bir anda ortadan kaldırmazsınız, muazzam bir altyapı var ve bunu tedrici bir şekilde değişimle ancak değiştirmemiz mümkün. Ancak çok mütevazı bir ücret koyarsak fosil yakıtların üzerine, yani fosil yakıt şirketlerinden alınacak bir ücret olacak bu ve bu kaynakların %100'ü halka dağıtılırsa, ki kişi başı da herkes eşit bir miktar alır, işte o zaman daha az fosil yakıt kullanan insanlar aylık pay olarak daha fazla para

alırlar ve daha az artan fiyatlara para harcamak zorunda kalırlar. İşte bu da muazzam bir teşvik tedbiri olur insanların daha az fosil yakıt kullanması için ve birtakım araştırmacıların, şirketlerin de teşviki açısından çok önemlidir. Çünkü karbonsuz ve enerji etkili teknolojiler geliştirilmesine yol açabilir. Bu da bizim daha temiz bir enerjisi olan geleceğe doğru hareket etmemize yol açar ve elimizde var olan gezegeni korumamızı sağlayabilir. Ancak bunun tam tersine hükümetler, yönetimler her türlü fosil yakıtın geliştirilmesi için hem izin veriyorlar hem bunu teşvik ediyorlar. Çünkü bu geniş kitlelerin çıkarlarının tam aksine olduğu halde bir avuç insanın çıkarına.

Ö. Madra: Evet, dolayısıyla bu sadece bir etik kriz değil aynı zamanda bir demokrasi krizi. Peki nasıl bunun üstesinden geleceğiz? Dünya nereye gidiyor?

J. Hansen: Aslında bazı iyi işaretler de var, mesela Bill McKibben'in önderliğinde kurulan 350.org gerçekten çok şaşırtıcı bir şekilde etkisini yaygınlaştırıyor. Başka bir kuruluş daha var 'Yurttaşların İklim Hareketi' diye, onların da esas hedefi bir karbon ücretini gerçekleştirmek istiyorlar ve bundan elde edilecek kaynakların %100'ünün kamuya dağıtılmasını öneriyorlar. Bence bu fikir yaygınlaşabilir, eğer halkın aslında çok basit bir kavram olan bunu anlamasını sağlayabilirsek belki de bir şansımız olabilir. Yani fosil yakıt kullanımımızı azaltabiliriz ve bunun yerine elimize geçirebildiğimiz her türlü kirli yakıttan vazgeçebiliriz.

Ö. Madra: Çok teşekkür ederiz Açık Radyo için verdiğiniz mülakata.

J. Hansen: Ben teşekkür ederim.

2013

Gezi Parkı

Hayko Bağdat

1 Haziran 2013

Can Tonbil: Şu anda Taksim Meydanı tıklım tıklım. İnsanlar girmeye başladılar. Polisler alandan ayrılıyorlar. Fakat giderken de gaz bombalarını atarak gittiklerine dair rivayetler var.

Mahir Ilgaz: Her yerde aslında atıyorlarmış gaz bombasını, meydan hariç. Meydan'dan da giderken yine atmışlar bombalarını.

Ömer Madra: Meydanı terk etmiş durumdalar aslında.

M. Ilgaz Ama daha sağlıklı bilgi almamız için bir bağlantımız var.

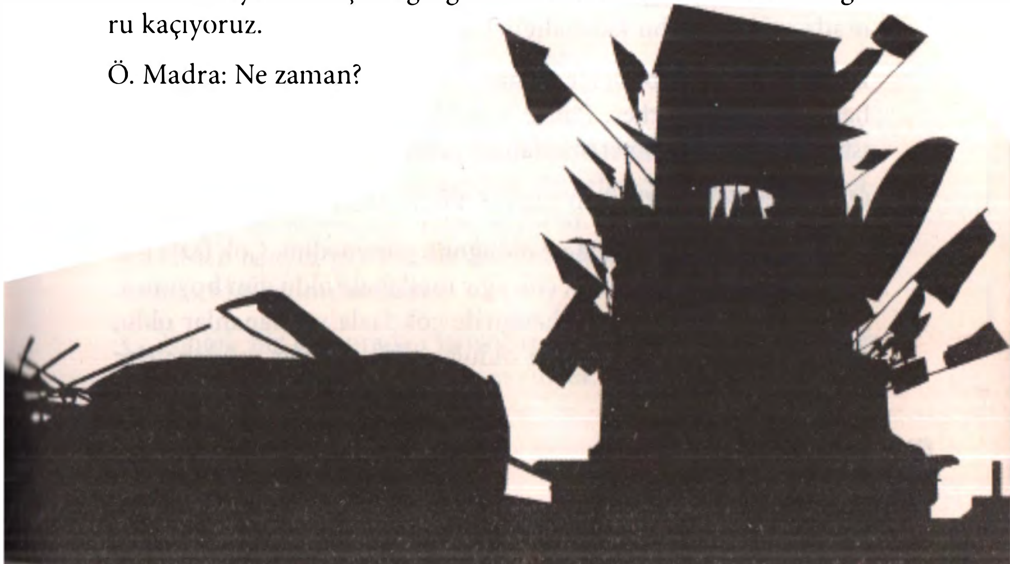
Ö. Madra: Evet Hayko Bağdat'a bağlanıyoruz. Merhabalar Hayko...

Hayko Bağdat: Merhabalar, iyi yayınlar.

Ö. Madra: Nedir durum? Bize hemen bu tarihi ânı özetler misin?

H. Bağdat: Polis barikatı yıkıldı. Açtılar geziyi, açmak zorunda kaldılar. Sloganlarla, aslında Hükümet aleyhinde, dalga geçen sloganlarla insanlar eğleniyorlar şu anda. Bir ara meydan açılırken polis gaz attı ama coşku çok büyük. (anlaşılmıyor) Ağır müdahale başladı Taksim meydanına. Gezi'nin üstündeyiz biz, Taksim Meydanı'na çok ağır gaz müdahalesi oldu. Arkalara doğru kaçıyoruz.

Ö. Madra: Ne zaman?

H. Bağdat: Şimdi şimdi. Şu anda müdahale edildi. Şu an meydana çok ağır bir müdahale var. Çok fazla gaz bombası attılar. Parkın içinde bir şey yok şu anda ama meydana ağır müdahale var. Kitle çok kızgın, bu müdahalenin yapılması da şu anda çok yanlış.

C. Tonbil: Oldukça da kalabalık bir kitle.

H. Bağdat: Çok kalabalık binlerce insan var. Fakat bu gazı atmaları pek iyi olmadı. Çünkü çok öfke var. İnsanlar oraya yönlenmeyi düşünüyorlar ama çok gaz var. Polis Atatürk Kütüphanesi'ne doğru çekilmiş durumda.

C. Tonbil: Çekildikleri yerden de gaz atıyorlar, öyle mi?

H. Bağdat: Evet çok fazla gaz attılar. Şu an gaz yavaş yavaş buraya geliyor. Ama kitle çok kızgın şu anda.

C. Tonbil: Kitleyi dağıtmak için değil de, zarar vermek için gaz atıyorlar gibi.

H. Bağdat: Meydanda bir şey oldu, ona müdahale ettiler gibi. Kitle parka girerken zaten çok fazla slogan atıldı ve küfredildi. Zor kaçtılar diyeyim size boşaltırken. Hatta Polis daha boşaltamamıştı Gezi Parkı'nı. Şu anda herkes tekrar meydana doğru yöneliyor. (arkadan sesler: "sık bakalımmm")

Ö. Madra: Anlık değişen bir durum var ama biz CNNTürk'ten izlemeye çalışıyoruz. Kesintili olarak geliyor onun yayını da. Ama orada çok büyük bir kalabalığın hasıl olduğu bir gerçek.

H. Bağdat: Şu an binlerce insan parka girdi. Taksim'deki müdahaleye yöneldi herkes. Polise yöneliyor şu anda. Gaz sıkmasını istiyorlar polisten. Evet, müdahale geldi.

Ö. Madra: Polis çekilirken son bir müdahalede bulundu, öyle mi?

H. Bağdat: Evet evet, ama ne olduğunu göremedim. Çok fazla gaz yedi insanlar çok öfkeliler, çok ağır müdahale oldu gün boyunca. Kumbaracı yokuşunda, Cihangir'de çok fazla yaralananlar oldu, ambulans gelmedi. Yani dün olduğu gibi çok ağır müdahaleler

oldu ve kitle çok kızgın o yüzden. Sanırım parka girerken polise ve araçlarına gösterilen tepki ve akabinde şu anda müdahale var. Ama kitle halen polisin üstüne gidiyor.

Ö. Madra: Yani, Başbakan'ın 'polisin biber gazı kullanımındaki yanlışları inceleniyor' açıklaması pek geçerli bir sonuç vermemişe benziyor.

H. Bağdat: Yok çok ağır müdahale vardı bugün. Hatta Cihangir'de yatalak bir insanın evine gaz bombası geldi ve hastaneye kaldırıldı haberleri geldi. Teyit edildi o haber. Şimdi Polise tekrar çok büyük bir öfke var. Herkes bu tarafa yöneldi. Polisin hemen çekilmesi lazım başka çaresi yok. Daha da çekilmesi lazım, gözükmemesi lazım.

Ö. Madra: Evet...

H. Bağdat: Gidiyorlar şu anda. Kitle kovaladı diyeyim amiyane tabirle. Şu an son polis de kovalanıyor. (arkada alkış sesleri) Artık insanlar gaz bombasından kaçmıyor onu söyleyeyim.

Ö. Madra: Son polisin kovalandığı an...

H. Bağdat: Ooo! Çok fena müdahale var. Kalabalığın üstüne atıyorlar... Birinin kafasına gelecek ya! (arkada kalabalığın sesleri). Çok fena müdahale var!...

Ö. Madra: Hayko şu anda Taksim Meydanı'nda mısın sen de?

H. Bağdat: Ben şu an… parkın içindeyim.

C. Tonbil: Tam olarak nereden atıyorlar?

H. Bağdat: Caddeden atıyorlar. Yani Atatürk Kütüphanesi'nin oradaki caddeden ve meydandan atıyorlar. Şu anda parkın içine gelişigüzel kalabalığın içine atıyorlar. Çok tehlikeli, tepemizin üstünden uçuyor gaz bombaları. Polisin hemen çekilmesi lazım. Yoksa ciddi sıkıntılar olacak.

C. Tonbil: Biz de buradan izliyoruz DHA'nın yayını var. Kitleler de oraya doğru ilerlemeye devam ediyor.

2013

Susan Buck-Morss

13 Haziran'da Açık Gazete programı için yapılmıştır.

HÜKÜMETLER ARACILIĞIYLA HİÇBİR YERDE SORUNLARA ÇÖZÜM BULUNAMIYOR. ONUN İÇİN BAŞKA BİR ŞEY YAYMAMIZ GEREKİYOR.

Açık Gazete'de New York Üniversitesi'nden siyaset felsefesi profesörü Susan Buck Morss konuğumuz. Kendisiyle bütün dünyada devam eden hak arayışlarını, bunlar arasındaki, ulus ötesi, "yerel ötesi" bağlantıları konuştuk.

Ömer Madra: Tekrar hoş geldiniz… tekrar, çünkü neredeyse sekiz yıldan fazla bir süre sonra yine beraberiz. Çok canlı bir görüşme yaptığımız aklımda kalmış.

Susan Buck-Morss: Benim de.

Ö. Madra: Şimdi size o zaman sorduğum sorunun neredeyse aynısını sormak istiyorum. Aslında çok kısa bir soru ve herhalde kısa bir cevap da yeterli olacaktır: Dünya nereye gidiyor ?

Ancak ondan önce hem size hem de dinleyicilerimize söylemek istediğim bir şey var. Sizinle bu görüşmeyi yaptığımız günün sabahında Açık Gazete programına başladık ve neredeyse yarım saat boyunca dünyanın her yerindeki protesto hareketlerinin haberini vermek zorunda kaldık, tabii seve seve verdik. Aslında bu hareketler gezegenin her tarafına yayılmış durumda. Britanya'dan başlıyor, Anonymous hareketinin düzenlediği Bir Milyon Maske Yürüyüşü'yle devam ediyor, derken Beyaz Saray'ın önüne kadar varıyor; sonra Brezilya'da protestocu gruplar yeniden gösteri çağrısında bulundular, ayrıca Kentucky eyaletinde bazı rahipler ve rahibeler mavi gaz hattını protesto ediyorlar, çok da güçlüler. Kanada'da binlerce insan, en az iki bin kişi oradaki emeklilik reformunu protesto ediyor. Bunlar yaşlı insanlar ve aralarında pek çok kadın var. Sonra Avrupa'da, Yunanistan'da yeniden genel

grev oluyor. Ayrıca Greenpeace aktivistleri tutsak olan arkadaşlarının serbest bırakılması için Moskova nehri üzerinde bir protesto gösterisi yaptı. Ermenistan'da, başka bir sürü yerde, mesela Bangladeş'te bir grevin ikinci gününde polisle muazzam bir çatışma oluyor ve en az 25 kişi…

İlksen Mavituna: ...Türkiye'nin de her yerinde açlık grevleri sürüyor

Ö. Madra: Evet, ama sadece Türkiye'de de değil, başka yerlerde de açlık grevleri var. Rize'de oradaki HES'lere karşı çıkan insanlar var. Ayrıca Çanakkale'de Bayramiç'te feldspat madenine karşı çıkıyorlar.

İ. Mavituna: Suriye sınırında da…

Ö. Madra: …evet, Suriye sınırında Nusaybin'in kadın belediye başkanı sekiz gündür bir açlık grevi sürdürüyor.

S. B. Morss: Ne için?

Ö. Madra: Orada sınıra inşa edilen duvara karşı çıkıyor. Sonra Fas'ta açlık grevleri nedeniyle ölenler oldu. Ayrıca Türkiye'nin her tarafında genç öğrenciler YÖK'ü protesto ediyorlar, eminim bunu duymuşsunuzdur, YÖK yani Yüksek Öğretim Kurumu. Ve nihayet Finlandiya'da şu sırada Türkiye Başbakanı'nın ziyareti sırasında bir toplantıda genç bir kız "one minute!" diye bir çıkış yapmış, tabii apar topar dışarı çıkarmışlar ama çıkarırlarken "Her yer Taksim, her yer direniş" diye bağırdığı duyuluyormuş. Velhasılı kelam, dünya nereye gidiyor sizce? (gülüşmeler)

S.B. Morss: Doğrusu, çarpıcı olan, bunların dünyanın her tarafında olması ve sizin de bunlardan haberdar olmanız. Bilgi o kadar çeşitli şekillerde yayılıyor ki. Dünyanın her tarafında insanlar artık eşzamanlı gösterilerin meydana geldiğinin farkında. Bence sizinle son görüşmemizden bu yana yeni olan şey bu, ve bu çok, çok önemli. Belki CNN'de ya da *New York Times*'ta ya da sizin buradaki çeşitli kanallarınızda çıkmıyor ama bağımsız haber kaynaklarına yöneldiğiniz zaman bunlar hakkında bilgi sahibi oluyorsunuz. Ve bunlar çok önemli.

Biz kendi araştırma grubumuzda bundan bir yerel ötesi (trans-local) olgu olarak söz ediyoruz. Bu sözü "küresel"den daha çok beğeniyoruz. Küresel kelimesinin totaliter, hatta topyekûncu imaları var bence. Oysa bu yerel ötesi fikri bence çok güçlü bir fikir. Şu da ilginç değil mi, sizin sözünü ettiğiniz topluluklar birbirinden çok farklı insanlardan oluşuyor. Aralarında dindar olanlar var, gençler var, yaşlılar var. Yani tek bir şeyden ibaret değil... hani eskiden Komünist Parti'de olduğu gibi... her şeyi birden denetimi altında tutan tek bir örgüt yok ve bu çeşitlilik hepimiz için yepyeni bir deneyim.

Gezi Parkı mesela. Herkes bana oraya dayanışma amacıyla gelenlerin, birlikte olmak ve birbirlerini desteklemek için gelenlerin olağanüstü çeşitliliğinden söz ediyor. Yani futbol taraftarları, aydınlar, İslam'a inananlar ya da hiçbir inancı olmayanlar olsalar da bunun bir önemi yoktu. Önemli olan insanların birbirlerini desteklediklerini göstermeleri ve bunu resmî bir kutlama havasına sokmadan yapmalarıydı. Bu kendiliğinden gelişen bir şey oldu ve tam da sizin sözünü ettiğiniz nedenlerle oldu. Yani bu kadar farklı konularda insanları bir araya getiren şey −ABD'deki boru hattından tutun da Türkiye'de çevreye verilen zarara kadar− aslında küresel sorunlar. Bu sorunlar küresel. Ekoloji, ekolojik yıkım bir tek ulus ya da bir tek sınıf için çözümü olan bir konu değil. Bu hepimizi ilgilendiriyor. Bu ulusötesi bir konu ve biz bunu hükümetlerimizle çözmeye çalıştık, Kyoto'da olsun başka yerlerde olsun, ama hiçbir anlaşmaya varılamadı. Ve Amerika Birleşik Devletleri en büyük sorunlardan biri, Çin de sorun ve sorunların olduğu başka yerler de var. Yani hükümetler aracılığıyla hiçbir yerde sorunlara çözüm bulunamıyor. Onun için başka bir şey yapmamız gerekiyor ve insanlar da başka şeyler yapıyorlar zaten.

Ö. Madra: İzninizle biraz araya girebilir miyim? Gezi direnişinin, benim görebildiğim kadarıyla, en dramatik ve coşturan anlarından biri de Gerze, Sinop'tan bazı kadınların gelmesiydi... Gerze'de dev bir kömür santralinin inşasına karşı süren bir mücadele var... kaç megawattlık hatırlayamıyorum şimdi tam rakamı ama orada

halk en azından son üç senedir buna karşı mücadele veriyor… özellikle de kadınlar bu mücadelenin en ön safında. Hem polis hem de jandarma onlara baskı yaptı, gaz sıktı filan ama hâlâ sağlam duruyorlar. İşte bu Gerzeli kadınların dayanışmalarını göstermek için Gezi'ye geldiklerini gördüğümde, kendi kendime "Bu iş tamam, artık bir şeyler oluyor" dedim.

S. B. Morss: Gerçekten çok ilginç. Bu o kadar çok insanın başından geçen bir tecrübe ki, pek çok insan çok aktifti ama kendilerini yapayalnız hissediyordu. Ve birdenbire bir güç olduğu duygusu geliyor insana, çünkü bu bir güç… Ben buna "küresel kalabalık" diyorum, bu bir güç. Kalabalık sadece birtakım insanların bir araya gelmesinden ibaret değil, sadece bir gösteri değil, bu bir güç, siyasi bir güç. Sayılar da önemli burada. Yerel ötesi yayılımı da önemli. İnsanların birbirleriyle paylaştıkları bilgiler de o kadar büyük bir fark yaratıyor ki… yani bir direnişin ille de hegemonyacı bir güce dönüşmesi gerekmiyor. Herkesin aynı siyasi partinin ya da örgütün üyesi olması gerekmiyor, gene de siyasi bir güç oluşturabiliyorsunuz.

Bu da beni çok ama çok umutlu kılıyor. Sanırım "Dünya nereye gidiyor?" sorusuna o zaman verdiğim cevap ile şimdi vereceğim cevabı farklı kılan da bu… yani yıllar önce vereceğim cevaba kıyasla şimdi vereceğim cevap şöyle: Daha umutluyum.

Ö. Madra: Hepimizin paylaştığı bu iyimserlik haline biraz dönecek olursak, Russell Brand, Britanyalı bir aktör, *New Statesman*'ın son sayısında harika bir makale yazmış.

S.B. Morss: Sizin bunu bilmenize şaşırdım. Neden mi ? Çünkü bunu Atina'da bir arkadaşımdan duydum ve aynı gece Paul Gilmore'un eşinden duydum, şimdi de sizden duyuyorum.

Ö. Madra: Evet, biliyorsunuz, biz bu kaydı dün 7 Kasım'da yaptığımız sırada bu dev Anonymous grubunun Bir Milyon Maske

Yürüyüşünden söz ediyorduk. Russell Brand da katılmış yürüyüşe ve maskesini çıkarıp "Anonymous'un yüzü benim," demiş. Hoşuma gitti bu fikir.

S. B. Morss: Benim de.

Ö. Madra: Bir de yazdığı makale var, bence harika bir makale. Bir yerinde şöyle diyor : "Artık gerçekliğin içinde yaşamalıyız, iç gerçekliğin ve dış gerçekliğin. Bilincin kendisi değişmeli. Benim iyimserliğim, bütün bu toplumsal dönüşümün aslında altı milyar bireyin paylaştığı sorumluluktan kaynaklandığını bilmekten geliyor. Bu altı milyar insan nihai olarak aynı kaygılarla kendilerini korumak ve gezegenin hayatta kalmasını sağlamak istiyor. Bu, seçkin bir zümrenin sürdürülebilir olmasını sağlamaktan daha iyi bir fikir."

S. B. Morss: Mükemmel, gerçekten mükemmel, kesinlikle öyle. Belki hatırlarsınız, daha önce görüştüğümüz sırada ekoloji hareketini bazıları bir çeşit muhafazakâr hareket olarak görüyordu, sanki geçmişe dönmeyi, ileriye gitmek yerine her şeyi olduğu gibi muhafaza etmeyi savunuyormuş gibi, adeta gerici bir hareketmiş gibi. Ama artık küresel kapitalist neoliberal ekonomik düzenin tam da çevreyi yıkıma uğratma işini üstlendiği o kadar açık ki. Dolayısıyla öncelikli kaygıları çevre olanlar ile onun da dediği gibi sırf bir avuç insan bundan yararlansın diye yurttaşları hedef alan kemer sıkma politikalarını öncelikli kaygıları olarak görenlerin, yani %99'un arasında bir fark yok. Gerçekte değişen de bu, yani bu 6 milyar insanın çıkarlarının tek bir çıkar haline gelmiş olması.

Ö. Madra: Russell Brand aynı makalenin sonunda şöyle diyor :

> Gerçekten bir değişiklik yaratabilmemiz için bizim de değişmemiz gerek, ufacık uzunlamasına bir değişiklik yapıp, tefekküre dalmalı, sevgimizi ayırım yapmadan yönlendirmeli, lanetimizi de münhasıran erk sahiplerine yöneltmeliyiz. Nasıl istiyorsak öyle isyan etmeli, ister Londralı isyancıların içten gelme dürtüsüyle, ister köktencilerin ölüme gitme kararlılıklarıyla, isterse de fırıldakçının göz ka-

maştıran muzipliğiyle olsun. Kimseye zarar vermeden herkesi işin içine katmalı, kimseyi yargılamamalıyız. Tarım devrimi binlerce yıl sürdü, sanayi devrimi yüzlerce yıl sürdü, teknoloji devrimi onlarca yıl sürdü, sıra ruhani devrime geldi ve harekete geçmemiz bir an meselesi.

S. B. Morss: Ah, ne kadar güzel!

Ö. Madra: Bence de gerçekten muazzam bir makale. Yani bir çeşit devrimin eşiğinde miyiz sizce de?

S. B. Morss: Evet ama esas soru şu: "Peki bu iktidar yapıları ne olacak?" Yok olmalarını istemekle yok olmuyorlar çünkü, bu kolay değil ama sanki... örneğin Russell Brand'in bir tavrı var, oy vermemeyi savunuyor. Bence gene de oy veriyoruz, aslında demokrasiyi kat kat inşa ediyoruz, bu katlardan bazıları da oy vermek kadar basit olabiliyor. Ancak bu katlara, oy vermekle hiç ilgisi olmayan başka katlar da ekliyoruz. Öyle görünüyor ki... özellikle de yeni teknoloji nedeniyle toplumsal ilişkiler değişiyor sırf yeni teknoloji de değil... çünkü toplumsal ilişkilerin değişme şekli başka mekânların da var olmasını mümkün kılıyor, iktidarın yıkıcılığı olmadan bir arada var olmayı mümkün kılıyor. İlle de iktidarı doğrudan ortadan kaldırmak gerekmiyor, bir anlamda onu sadece göz ardı ediyorsunuz ve farklı mekânlara geçiyorsunuz, ve anlaşılan işe de yarıyor.

İ. Mavituna: Açık Radyo'da bundan önceki mülakatınızda internetin sizin için bir iyimserlik kaynağı olduğundan söz ediyordunuz. Bu ikinci mülakatta da aslında bu yeni iletişim aşamasının içindeyiz. Boğaziçi Üniversitesi'nde verdiğiniz konferansta küresel kalabalıktan söz ediyordunuz ve bu kalabalığın bir parçası olarak bizlerin aynı zaman diliminde olduğumuzu söylüyordunuz. Dolayısıyla belki de yeni cephe, yeni direniş esas olarak zaman

düzeyinde var. Barış hareketinin pek sesi çıkmıyor dediniz ama bu, sesini çıkarmanın yeni bir şekli. Bu yüzden iletişimin etkisiyle belki de siyaset hakkında düşünme şeklimiz de gerçekten değişti. Belki de siyasette kullanılan eski terimleri unutmamız ve bu yeni alana daha derinlemesine girmemiz gerekiyor.

S. B. Morss: Bu söylediklerinz bence gerçekten ilginç ve hepimizin paylaştığı deneyimin bir unsurunu vurguluyor, o da şaşırtıcılığı. Şaşırtıcı olan, bir çeşit farklı alanın açılıyor olması. Şaşırtıcı olan, hepimizin aynı zaman diliminde duruyor gibi olmamız... işte aynı siyasal zaman dilimi derken bunu kastediyorum... sanki hepimiz... yani geride kalan ya da ileride olan kimse yok, biz hepimiz bir çeşit eşzamanlı siyasi zaman dilimi içinde hep birlikte duruyoruz... Eski Marksist paradigmaya göre tarihin aşamalarının ne olduğu tartışmasız bir şekilde aşikârdı ve insanların ancak bu aşamalardan bir bir geçtikten sonra herkesin ne olduğunu bildiği bir hedefe, yani sosyalizme varmaları mümkündü, öyle değil mi? Yani buna göre hedefin ne olduğu önceden biliniyordu, ama öyle değil işte. Burada sürekli bir icat durumu var, sürekli bir deney yaşanıyor ve heyecan verici olan da bu bence. Bir anlamda şaşırtıcı olan... yani Taksim'den bahsediyorum... bu yeni duyarlılık yaşanalı birkaç gün oldu ve bunlar gerçekten de harikulade günlerdi. Ve şimdi bir şey olmuyor. Aslında bu Taksim'e geri dönmek meselesi değil, hiç değil.

Ö. Madra: Herhalde "Occupy Wall Street" için de aynı şey söylenebilir.

S. B. Morss: Kesinlikle öyle. O mekâna geri dönmek nostaljik bir şey olur. Yani şunu hatırlamamız lazım tıpkı Russell Brand'in dediği gibi "bu daha başlangıç"... kesinlikle bilinemeyen bir şeyler var ve bununla yüzleşmek için belli bir cesaretimizin olması lazım, bir de iyimserliğimizin...

Ö. Madra: Evet, Russell Brand şöyle devam ediyor "Sokaklara çıkın ve şunu anlayın: Görülmüyor ya da duyulmuyor olmanız bir psikozdan kaynaklanmıyor, bu bir hükümet politikası." Makaleyi

de şöyle bitiriyor : "Bilinç devrimi bir karardır. Kararlar bir anda verilir, benim zihnimde devrim başladı bile."

S. B. Morss: Bu harika, biliyor musunuz çok da ilginç bir yerden geliyor, yani oradan çıkıp yeteneklerini ve şöhretini bu Anonymous topluluğunun hizmetine sunması, bence gerçekten çok iyi bir şey.

Ö. Madra: Evet öyle, yani bence çok heyecan verici bir zamanda yaşıyoruz. Görüşmemizin başında da dediğiniz gibi durum çok umut verici. Sanırım Rebecca Solnit şöyle yazmıştı: bir mücadeleye girerseniz kazanabilirsiniz ama girmezseniz kazanmayacağınız kesindir. İşte burada da aynı fikir var ve bugünlerde nereye bakarsam bakayım bazı değerli insanların aynı şeyden söz ettiğini görüyorum: yeni bir devrimin eşiğindeyiz. Üstelik devrim kelimesini de kullanıyorlar, hem de hepsi. Mesela Adbusters'daki çocukların yayımladığı son bir makale var. Biz bunlarla geçen mayıs ayında harika bir görüşme yaptık, aslında tam Gezi Direnişi öncesiydi, onun için tekrar bir görüşmemiz lazım.

S. B. Morss: Siz Adbusters'dan söz ettiniz, biliyor musunuz onlar bir dönem benim çalışmam açısından da çok önemliydi. Tam bir örtüşme oldu. Bu Boğaziçi Üniversitesi'nin 150. yıldönümü açısından da çok önemli bence. İfade özgürlüğü deyince akla gelen eski model, bunun kapalı bir çevre içerisinde dile getirilmesiydi ve Boğaziçi de geleneksel olarak hep böyleydi, öyle de kalacak. Ama en azından Amerika Birleşik Devletleri'nde… sanırım burada durum farklı, en azından öyle olduğunu umuyorum… ama Amerika Birleşik Devletleri'nde üniversitelerde, ifade özgürlüğü gittikçe özelleşmeye dönüşüyor. Artık ifade özgürlüğü bir kamu ruhu olarak anlaşılmıyor, aslında gayriresmî bir kurum olduğunuz ve bu nedenle de çokuluslu şirketlerin çıkarlarının sizi ele geçirebileceği düşünülüyor. Yapacağınız iş için ona göre eğitim alıyorsunuz ve bunun sonucunda entelektüel hayatta çok hazin bir durum meydana geldi, profesyonelleştirildi… Şimdi ben New York City'deyim, üniversitenin adı aslında New York Şehir Üniversitesi ve bu bir devlet üniversitesi. Artık orada olduğum-

dan beri bambaşka bir deneyim yaşıyorum, bir kamu aydını olarak yerimi çok daha iyi doldurduğumu hissediyorum. Sanırım sizlerin, Türkiye'de bir kamu aydınları tartışması hep çok güçlü oldu.

Ö. Madra: Evet, Profesör Noam Chomsky, kendisiyle on yıl kadar önce Açık Radyo'da yaptığım bir görüşme sırasında, bildiği kadarıyla, kamu aydınlarının sürekli olarak ezilenlerin yanında yer aldığı ve her türlü riski göze alarak bunu yaptığı tek ülkenin Türkiye olduğunu söylemişti. Sanırım bunu ilk kez söylüyordu. Ve örnek olarak herkesin çok iyi bildiği İsmail Beşikçi, Yaşar Kemal ve diğerlerini vermişti.

İ. Mavituna: Bu görüşmenin sonuna doğru bu "yerel ötesi" terimini yeniden tanımlayacak olsanız bunu "küresel" teriminden farklı ele alır mıydınız? Çünkü kendi başına o kadar çok şeyi açıklıyor ki.

S. B. Morss: Şimdi mi yapayım bunu ?

Ö. Madra: Galiba birkaç dakikamız daha kaldı. Önce sizin şimdi söylediklerinizle bağlantılı küçük bir sorum var. Chris Hedges da "bizim görünmez devrimimiz"den söz ederken yakın zamanda şöyle dedi :

> ABD'deki sağ, gerileyerek Hıristiyan faşizmine ve silah kültürünü kutsamaya sığındı. Sol ise, onlarca yıldır antikomünizm adına sürdürülen azgın devlet baskısı sonucu dengesini kaybetti ve kendini yeniden toparlamaya ve tanımlamaya uğraşıyor. Ancak, yönetici seçkin zümreye duyulan tepki neredeyse evrenseldir. Bundan böyle sorun, halkın hayal gücüne hangi fikirlerin hitap edebileceğidir.

S. B. Morss: Kesinlikle, bu o kadar doğru ki. Biliyor musunuz ben de öğrencilerime... ki hepsi de solcu... şunu anlatmaya çalıştım:

Sizin Çay Partisi'nden (Tea Party) gelen şikâyetlerin bazılarına da kulak vermeniz lazım çünkü bunlar aynı şikâyetler. Yani "ama biliyorsunuz onlar Hıristiyan faşistler" deyip işin içinden çıkamazsınız. Belki bu bir anlamda doğru ama memnuniyetsizliklerini nasıl dile getirdiklerine bakmak lazım. İşte bu da aydınların, düşünürlerin katkısının olabileceği bir konu. Yani bütün bu aktardığınız söylemler, Naomi Klein'dan olsun, Russell Brand'den olsun, bir de şu demin okuduğunuz kişiden olsun… adını hatırlayamadım… hepsi de bize çözüm yolu olarak…

Ö. Madra: Son sözünü ettiğim Chris Hedges idi.

S. B. Morss: …Chris Hedges, tabii ya… bize içinde bulunduğumuz durumu düşünmek için, nasıl bir dil kullanabileceğimizi gösteren yollar öneriyorlar. İşte bu dil gerçekten çok önemli. Bu bir düşünme işi, bir aydının işi. Bence artık böyle yeni bir dilin zamanı geldi. Ondan sonra %99 size katılabilir… hatta güç sahibi olanlar bile, onlar da mutlu değil.

İ. Mavituna: Değiller mi?

S. B. Morss: Hayır, öyle olduklarını sanmıyorum.

Ö. Madra: Onlar çok korkuyorlar sanırım.

S. B. Morss: Korkuyorlar ve onların sağladıkları mutluluk da oldukça boş bir mutluluk. Biliyor musunuz, ben bazı zengin insanlar tanıyorum ki zenginle fakir arasındaki farkın bu kadar büyük olduğu bir toplumda yaşamaktan mutlu değiller. Onlar da bunu istemiyor ama bu, iktidar için direnmeyecekleri anlamına gelmiyor, tabii ki direniyorlar.

Ö. Madra: Peki, İlksen'in sorusuna dönecek olursak…

S. B. Morss: Evet, diyelim ki küresel kelimesi küresel sermaye ya da bir anlamda işlerliğini yitirmiş ulus devletlerin oluşturduğu küresel sistem için kullandığımız kelime ise… bunlar durumu herhangi bir şekilde değiştirmek için bir şey yapmıyorlarsa, o zaman yerel ötesi derken de küresel olanın radarının ya altına inmek ya da üstüne çıkmak suretiyle ya da başka bir yere giderek bir şekilde güvendiğimiz gruplarla doğrudan temasa geçmeyi kastediyorum.

Çünkü aynı kavganın mücadelesini veriyoruz. Dolayısıyla yerel ötesi, ya da yerel ötesi ortak değerler de diyebiliriz buna, böyle bir farkındalık yaratıyor, yani bu farkındalık sadece küresel entelektüel alışverişten ibaret ya da ekoloji olsun başka bir şey olsun, bir konuda inşa ettiğimiz küresel örgütlenmeden ibaret değil, bu yerel ötesi bir farkındalık ve Kentucky'de rahiplerle rahibelerin arasında küçücük bir yerde bile işlerliği olan bir farkındalık. Siz de bu hareketten haberdarsınız ve İstanbul'da radyoda bu hareketten söz ediyorsunuz. Bu gerçekten yepyeni bir durum.

Ö. Madra: Bir anlamda harikulade bir şey.

S. B. Morss: Harikulade gerçekten.

Ö. Madra: Peki, ekleyecek bir şeyiniz var mı ?

S. B. Morss: Hayır, sadece sizlerle olmak her zaman çok heyecan verici.

Ö. Madra: Teşekkür ederiz, bizim için de öyle. Profesör Susan Buck-Morss sizi bunca yıl sonra yeniden burada Açık Radyo'da ağırlamaktan çok mutlu olduk. Her zaman da bekleriz.

S. B. Morss: Teşekkür ederim.

İ. Mavituna: Çok teşekkür ederiz.

2013

Foti Benlisoy

22 Haziran 2013 tarihinde Onlar Kim Biz Kimiz programında yayınlanmıştır.

LİBERALİZMİN KÜSTAH BİR ZAFERİYLE KARŞI KARŞIYAYDIK

Necati Sönmez: Merhabalar. Onlar Kim Biz Kimiz programında bugün daha çok Arap dünyası ve Türkiye bağlamında bir program yapacağız. Bugün değerli bir konuğumuz var Foti Benlisoy. Hoş geldin Foti!

Foti Benlisoy: Hoş bulduk!

N. Sönmez: Foti'yi bilen biliyor, bilmeyenler için kısaca sadece kitabının adını anayım en azından, 21. yüzyılın ilk devrim dalgası Fransa'dan Yunanistan'a, Occupy hareketlerinden Tahrir'e, Tunus'a ve Türkiye'ye kadar varan bir dalganın tahlilini yapıyorsun o kitapta. Oldukça da kapsamlı bir şey bence, bu konuda Türkçede yazılmış galiba tek kitap.

F. Benlisoy: Ne kadar kapsamlı bilemiyorum ama en azından bir eskiz çizmeye çalışmıştım. Yani yeni bir mücadele dalgasıyla karşı karşıyayız, bunun temel parametreleri neler olabilir üzerinden bir deneme. Çok iddialı olmamaya çalışmak gerekiyor.

N. Sönmez: Türkiye'nin Arap dünyasına özellikle bu bağlamda Arap dünyasındaki devrimci dalgaya biraz sırtı dönük –yani Türkiye'deki entelektüel camianın diyeyim– olduğu düşünülürse çok değerli bir çalışma. Benim için, en azından o süreci takip etmeye çalışan biri için Türkçe yazan, bu konuda kalem oynatan ender kişilerden birisin... Dolayısıyla bugün programda daha az müzik var, bu bir müzik programı, müzik de çalacağız ama müzikten ziyade devrim konuşacağız. Devrimin, birbirinden değişik

ülke ve coğrafyalarda yaşanan devrim ya da devrimci hareketlerin birbirini tetikleme konusu üzerinden başlayalım istersen. Yani Türkiye'de yaşanan bu üç haftalık Gezi parkı direnişi böyle gökten zembille inmiş bir şey değildi herhalde ya da çok Türkiye'ye özgü değildi. Bir zincirin halkası mıydı sence?

F. Benlisoy: Çok ilginç bir şey hakikaten bizim yakın zamana kadar tarih kitaplarında okuduğumuz bir şeydi bu; değişik devrimci süreçlerin büyük toplumsal kalkışmaların nasıl hızla ulusal sınırları aştığı, bir uluslararası hadise haline geldiği bilgisi bize ancak yazılı olarak ulaşmış bir bilgiydi, ta ki son birkaç yıla kadar. Biz gerçekten popüler tabirle domino etkisi denen şeyi gördük, izledik, hatta şu son dönemde parçası olduk diyebiliriz. Peki, neden yaklaşık son iki-üç belki dört-beş yıl içinde dünyanın çeşitli bölgelerinde toplumsal mücadelelerde ciddi niceliksel ve niteliksel bir kabarışla karşı karşıyayız? O yüzden de ilk etapta hiç değilse şunu tartışmak gerektiğini düşünüyorum, yani nasıl bir dünyadayız, nasıl bir dünya bağlamı, eskilerin tabiriyle nasıl bir dünya durumuyla karşı karşıyayız? Çünkü şu ya da bu direnişin, toplumsal kalkışmanın, devrimci sürecin spesifik nedenleri bir yana, neredeyse bütün dünyada ciddi bir toplumsal kabarışla karşı karşıyayız. Son örnek vereyim, "Gezi neyi etkiledi"den ziyade "Gezi neyi tetikledi" diye sorarsak, Yunanistan'da devlet televizyonunun kapatılması karşısındaki direnişte Türkiye'nin moral motivasyon anlamında ve sembolik olarak simgeler itibariyle tetiklediklerinin çok belirgin olduğunu görürüz... Bunun ötesinde son bir iki hafta içinde Haziran günleri sadece bizde bir radikalizasyona şahit olmadı, aynı zamanda Bosna-Hersek, Bulgaristan'da çok ciddi mücadeleler yaşandı. Son olarak sanırım dün itibariyle de Beyrut'ta bir işgal hareketiyle, parlamentonun kuşatılmasıyla karşı karşıyayız.

N. Sönmez: Ben ayrıca devrim kavramının yeniden tahayyül dünyamıza girmesinden bahsetmek istiyorum. Gerçekten de tamamen tedavülden kalkmış bir kavram iken, öyle düşünürken bir anda işte üç-beş yıldır devrimden bahseder olduk. Bunu üstelik devrimi daha önce hiç tahayyül etmemiş insanlar da benimsediler, benimsiyorlar. Ne diyorsun?

F. Benlisoy: Tarihin sonuyla birlikte devrime ihtiyaç kalmamıştı açıkçası. Söylenen şuydu; tarihin sonu tarihteki olaylar dizisi bitti anlamına gelmiyordu ama insanlık farklı siyasal maceralardan geçerek parlamenter demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin, bir tür liberalizmin güvenli limanına sığınmış oluyordu. Liberalizmin küstah bir zaferiyle karşı karşıyaydık, dolayısıyla devrime de artık ihtiyaç kalmamıştı ta ki şu son senelere kadar. Tabii ki bir abartı payı var; yaşadığımız bir dizi süreç, örneğin Şili'de "penguen devrimi" diye tabir edilen büyük gençlik ayaklanması bir devrim değil ya da bugünlerde Brezilya'da gördüğümüz "sirke devrimi" de bir devrim değil. Yani bizim açımızdan önemli olan devrim kavramının ne olup olmadığına dair skolastik bir tartışmadan, çoğu zaman Bizans'la özdeşleştirilen bir tür ruhbanın yaptığı böyle bir kavramsal tartışmadan ziyade, devrim tabirinin, yani özgürlük, eşitlik gibi bir dizi değer etrafında bir dizi toplumsal radikal dönüşüm fikri özleminin insanların kafalarında uyanmaya başlaması, bunun popülerleşmesi. Bu gerçekten bir devrimdir, yani tahayyülde yaşanan bir devrim ya da şöyle söyleyeyim, moral güç dengelerinde inanılmaz bir değişimdir. Çünkü evet bir toplumsal dönüşüm özlenmeye başlıyor, bu çok belirsiz, bunun araçları belirsiz, bunun yolları yordamları belirsiz, birçoğumuz nezdinde sokağa çıkan dünya ölçeğindeki yüzbinler, milyonlar nezdinde. Ama bizim açımızdan burada tutmamız gereken klasik bir tabirle bardağın dolu tarafı; evet bir devrim tahayyülünün, bir devrim fikrinin yeniden tedavüle girmesi, insanlar tarafından buna sahip çıkılması, bunun benimsenmesi. Bunun yaratacağı sonuçlar gerçekten çok etkileyici olacak, görüyoruz zaten, bunun içinde yaşıyoruz, yani birdenbire çok geniş

kitleler, daha önce siyasal angajmanı olmayan, daha önce mevcut kurumsal siyasetin onlara kapısını kapattığı o alana, kitlesel bir biçimde kendi eylemleriyle, kendi örgütlülükleriyle, kendi radikal eylemlilikleriyle dahil oluyorlar. Bu yeni bir dünya durumu demek, dünya siyasal durumu demek.

F. Benlisoy: Bu dönüşümün yani kendi kapasitelerimize olan inancımızın, örgütlenme, eyleme, değiştirebilme kapasitelerimize olan kolektif inancımızda, özgüvenimizde yaşanan olumlu anlamda değişimin geleceğe en önemli miras olduğunu düşünüyorum. Biraz kişisel olarak kıskanıyordum mesela bu hisse kapılmış halkları, bizde de bu sirayet etmiş oldu, hayırlı oldu!

N. Sönmez: Başta konuştuğumuz devrim bence burada gerçekleşti, zihinlerde gerçekleşti.

F. Benlisoy: Aynen öyle.

N. Sönmez: Yani insanların o korku duvarını aşması başlı başına.

F. Benlisoy: Zihinsel moral anlamında bir devrimle karşı karşıya olduğumuz açık.

N. Sönmez: Peki çok teşekkür ederim. Bugün Foti Benlisoy'la konuştuk, Arap devrimleri ve Gezi direnişi bağlamında bir söyleşi yaptık. Ayağına sağlık, ağzına sağlık!

F. Benlisoy: Ben teşekkür ederim, çok sağ ol!

N. Sönmez: Gelecek hafta aynı saatte görüşmek üzere hoşça kalın!

2013

Can Dündar

Gezi Parkı'nın Polisler Tarafından Boşaltılması

15 Haziran 2013

15 HAZİRAN 2013 TARIHİ TÜRK TARİHİNE KAZINMIŞTIR VE BÜTÜN NESİLLER BUGÜNÜ UNUTMAYACAKTIR

Ömer Madra: Açık Radyo'dan bir haber radyosuna dönüştük mecburen ve devam ediyoruz. *Radikal* gazetesinde çıkan bir haberden önce okuduk: Valilik ile görüşme sağladığını ve valinin de 'çaresizim' mealinde yanıt verdiğini. Nedir durum bizim için özetler misin?

Can Dündar: Saldıracakları anlaşıldığı anda Vali'yi aradım çünkü diyaloğumuz vardı birkaç gündür. Ben de böyle bir çılgınlığı göze almamaları konusunda onları ikna etmeye çalışıyordum. Ve o çocukları kendisi de tanıyordu, tanışmıştı. Hepimizin orada çoluğu çocuğu var, bunu yapmayın demek için telefona sarıldım o panik halinde ve bana 'Günlerdir uyarıyoruz, bunu yapmamaları ve orayı dağıtmaları konusunda ve artık benim yapabileceğim bir şey kalmadı anlamında 'çaresizim' ifadesi kullandı. Yani biz elimizden geleni yaptık, söyledik dedi. Halbuki ben bunun doğru olmadığına inanıyorum. Oradaki çocuklar ellerinden geleni yaptılar. Bugün barikatları, flamaları kaldırdılar. Çadırları sökme kararı alındı. Yani bunun barışçıl bir sivil itaatsizlik eylemi olduğunu artık bütün dünya gördü. Devlet de bunu görüp kabul etti. Buna rağmen vicdansızca bir saldırı hakikaten kabul edilebilir gibi de, akıl alabilir gibi de değil. Kendisi de 'çaresizlik' ifademden rahatsız olmuş sanırsam. Az önce beni yine aradı. Ben de gerçekten durumu bilerek bu emre itaat ettilerse gerçekten istifa etmeleri gerektiğini söyleyebilirim.

Ö. Madra: Ben de şimdi onu soracaktım.

C. Dündar: Böyle bir şey karşısında vicdanı olan bir devlet yetkilisi, devlet yetkilisini bırakın, insan olarak bundan rahatsızsa istifa etmesi gerekir. Hiç olmazsa devlet içinde bir tane vicdan sahibi insan yok mudur bu emre itaat etmeyecek? Böyle göz göre göre kadınların, çocukların üzerine gaz sıkmaları? Bu emre itaat etmek zorunda mıdır herkes? Bu kadar mı vicdansızlaştı insanlar? İnanamıyorum yani...

Ö. Madra: Uluslararası hukuk kurallarında, özellikle Nürnberg Mahkemesi'nde kuralları açıkça ortaya konmuş bir durumdur bu.

C. Dündar: Bu bir savaş ilkesidir, savaş etiğidir. Çocuklar gözlerimin önünde, ciyak ciyak bağıran 3-4 yaşındaki çocukların hali, babalarının gaz maskeleriyle korumaya çalıştığı çocuklar... tam bir savaş ortamını yaşattılar Türkiye'ye.

İlksen Mavituna: Az evvel DHA'nın canlı yayınında Divan Oteli'nin önündeki revire de gaz atıldı, bu da canlı yayında oldu.

Ö. Madra: Revire değil mi? Bütün savaş hukuku kuralları çiğneniyor. İnsanlığa karşı işlenen suçlara girer bu.

C. Dündar: Az önce Divan Oteli'nin tam önündeydim ben de. Açıkça hedef gözeterek ve insan kafasını hedef alarak plastik mermi sıktılar ve hakikaten tam kafamın üstünde patladı. Bu tam olarak sonuçları göze alınmış bir şey. Ve kamuoyu da bu mesajı aldı, göze aldıkları sonuç her neyse ona doğru yürüyecekler.

Ö. Madra: Ben de öyle sanıyorum. Yani emre itaat etmemek zorunluluğu var böyle kanuna açıkça aykırı suçlarda, uluslararası hukuk kuralları bunu emrediyor.

C. Dündar: Ben bugün yaşadığımız şeyin çok ağır siyasi sonuçları olacağını düşünüyorum. 15 Haziran 2013 tarihi Türk tarihine kazınmıştır ve bütün nesiller bugünü unutmayacaktır. Hepimizin tarihinde bir 1 Mayıs 1977 varsa, Sivas varsa, yani umarım o kadar büyük kayıplar olmaz ama bu derece bir vicdansızlığı bu

gençler, bizler unutmayacağız.

Ö. Madra: Can teşekkür ederiz. Bu arada her zaman elimizden gelen bağlantı ve iletişimi burada kurmaya çalışıyoruz. Lütfen bizimle bağlantıyı kesme.

İ. Mavituna: Bu arada Can Bey, son bir soru daha var; TOMA'lardan sıkılan suyun niteliği ile ilgili bir iki bilgi var. Hiç gördünüz mü siz bu konuda bir şey?

C. Dündar: Evet bütün çocuklar söylüyor suyun içinde bir kimyasal olduğunu. Yani sadece sonuçlarını görebildim. Önümde insanlar sadece kusarak kurtulabiliyorlardı bundan. Bir kaç tane de burun kanamasına yol açtığı vaka gördük. Yani özel bir gazdan bahsediyoruz korkarım. Bunu derhal ölçüp belgelemek gerekiyor.

Ö. Madra: Uzun bir gece olacak sanırım. Bu bilgiyi bize gelen çeşitli yerlerden ve sosyal medya mecralarından gördüğümüz bilgilerden edinebiliyoruz. Kalabalıkların toplanmakta olduğunu okuyoruz ve kolay kolay peşini bırakacağa da benzemiyorlar.

C. Dündar: Belki devlet bıraksaydı peşini o kalabalık yavaş yavaş dağılacaktı. Şimdi Türkiye'ye büyük bir dayanışma ruhu hediye ettiler.

Ö. Madra: Teşekkürler Can, kendine dikkat et.

2013

Daniel Smith

13 Ağustos 2013 tarihinde
Açık Dergi programında yayınlanmıştır.

ÇOĞUNLUKÇU SİSTEMİN PARÇASI OLUNARAK BİR ŞEY KAYBEDİLİYOR GİBİDİR: AZINLIKLARIN ÇOĞUNLUKLARA HESAP SORMAKTA KULLANDIKLARI ŞİZOFRENİK KUVVETLERİ, VAROLUŞLARI

İlksen Mavituna: Herkese merhaba. Açık Radyo'da Açık Dergi'yi dinliyorsunuz. Şu an Daniel Smith ile beraberiz. Norgunk Yayınevi'nin düzenlediği bir konferans vesilesiyle İstanbul'da kendisi. Şehre hoş geldiniz..

Daniel Smith: Teşekkürler, burada olmak güzel.

İ. Mavituna: Evet sizinle burada, parkta buluşmak güzel.. Maçka'dayız. Evet, az evvel bir forum oldu burada Maçka Parkı'nda.

D. Smith: Bir forum değil mi?

İ. Mavituna: Evet teknik olarak öyleydi. Eserlerinizden biri yakın zamanda Türkçeye çevrilip, Norgunk Yayınevi tarafından basıldı. Deleuze'ün *Critique et Clinique* adlı çalışmasının İngilizce baskısına yazdığınız önsözdü bu; şimdi Türkçe küçük bir el kitabı şeklini aldı: *Saf İçkin Yaşam.*

D. Smith: Evet, Fransız filozof Gilles Deleuze'ün bir deyimi bu.

İ. Mavituna: *Saf İçkin Yaşam* – bunu en temel terimlerle nasıl betimlersiniz?

D. Smith: Bunu kısa kesmek zor olur ama – şöyle başlayalım: Aşkınlığa yöneltilen genel eleştiri, Tanrı eleştirisiydi; Tanrı Dünya'ya aşkındı, onun yaratıcısıydı ve düzenini dünyaya yerleştirmişti. Dine yönelikte eleştiri de bir ölçüde, bak bu aşkınlıkla uğraşmak gerek ki dünyayı olduğu gibi görelim, der. Deleuze de benzer bir şey yapmaya çalışmıştı ama o öyle büyük bir Tanrı'dan

ya da tanrılardan kurtulma şemasını takip ederek değil, öznelik, benlik, kendilik gibi daha mahrem konulara eğilerek yapmıştı bunu.

Benlik aşkın bir kategoridir, hayatlarımıza içkin olan süreçlerin, deneyim dizilerinin, duygulanımlar ve duyguların üzerine örter; Deleuze'ün tekrar ele almaya çalıştığı öznedeki bu Saf İçkin Yaşam deneyimiydi. (Devlet de aşkın bir kategoridir aynı şekilde; insanların ve toplulukların üzerine yerleştirilmiştir – Deleuze bir devletin saf içkin yaşamı nedir sorusunu da sorar). Yani bu eleştiri yalnızca Tanrı'ya yönelik bir eleştiri değil, kendini vücuda getirdiği şeyler için –bunlar bireyler olsun, topluluklar olsun– bir yola çıkış noktası olarak koyan her türden aşkın kategoriye yönelik bir eleştiridir; özne, devlet ve hatta beden kategorisine yönelik. Deleuze'ün yapmaya çalıştığı şey kısaca şu: Bu şeylerdeki, topluluklardaki, insanlardaki ve dünyadaki içkin hareketi nasıl kavrayabiliriz?

İ. Mavituna: Bu Saf İçkin Yaşam, eğer doğru anlıyorsam, yok edilemez bir şey. Tanım, etle ilgili değil öncelikle, somut olan dedik ama... bu Yaşam, felaketlerden bile geri kalabilir değil mi?

D. Smith: Evet... Nükleer Felaket'ten sonra hayatta kalan hamam böcekleri değil mi?

İ. Mavituna: Belki...

D. Smith: Evet evet... bu söylediğinizde kesinlikle haklısınız, Deleuze'ün işaret ettiği de buydu. Her türden aşkın ögenin *apparatus*'u, o öyle derdi, yakalamaya yöneliktir; hayatı, akışı, süreçleri yakalamaya. Öyle ki onları kanalize eder, katmanlara ayırır ve kontrol eder. Deleuze'ün aşkın ögeler hakkında şüphelere sahip olmasının sebebi de budur; onlar, aynı sizin de söylediğiniz gibi, hayatın, Deleuze için dünyanın gerçekliği demeye gelen hareketlerinin üstüne çökerler. Felsefi olarak bunu aşmaya çalışır Deleuze. Zira felsefi eğilim de devlet, benlik kavramlarına yöneliktir. Söylediğinizde size kesinlikle katılıyorum; bu [Saf Yaşam] yok edilemeyendir, çok doğru, en temelde bu. Bunu felsefi olarak kavramak, üzerine düşünmek, kavramsallaştırmak çok zor.

Deleuze'ün yaptığı da buydu.

İ. Mavituna: *Critique et Clinique* son eserlerinden biri..

D. Smith: Sanırım, ölmeden önceki son kitabı.

İ. Mavituna: Böyle sormak da garip olacak, sonuçta ana temaları özetlemenizi isteyemem ama..

D. Smith: Ben gene de bir şey söyleyeyim – Deleuze'ün *Kapitalizm ve Şizofreni*'ye bakışı açısından ele alınırsa, *Critique et Clinique*'de politik tezler var. Psikiyatrideki klinik ve klinikçi terimleriyle ilgilenmesinin sebebi de şizofreni ve paranoya gibi kategorilerle yalnızca psikiyatrik açıdan değil bir yandan, edebi kategoriler olarak (sado-mazoşizm edebi figürlerden, yazarlardan ödünç alınmıştı) diğer yandan politik kategoriler olarak ilgilenmesiydi (paranoya politik bir kategori olarak ele alınmalıydı çünkü gücü elinde tutanlar paranoyaklar! Etraflarından olan bitenler konusunda, gücü sürekli elde tutmak istemeleri açısından vesaire). Şizofreni de aynı şekilde politik bir kategoriydi çünkü kapitalizm en derininde bir başka manada şizofrenikti. Stok Pazarları'nın rasyonel oluşumlar olduğunu söylersiniz, insanlar orada mantıklı ve makul davranıp para kazanmayı öğrenirler. Bunların hepsi akılcıdır, akıllıcadır; yalnızca tek bir şey akla uymaz: Sermaye'nin kendisi! Sermaye'nin akılla bir ilişkisi yoktur, büyür-küçülür ve kimse de onu kontrol edemez. Kapitalizm en temel hezeyandır. İşte bu noktada Deleuze de ekonomik bir oluşum olarak Sermaye ile temel bir varoluş modu, bir patoloji olarak Şizofreni arasından doğrudan bir bağlantı teşhis eder. Bu yüzden *Critique et Clinique* onun için psikiyatriyi politika için felsefi bir kaynak olarak kullanacağı, Kapitalizm ve Şizofreni bağlantısını kuracağı bir proje olur. Özellikle burada. Politikacılar paranoyaklar, doğaları gereği. Ve bence paranoya daha çok politik bir kategori olarak kullanılmalı; güç sahiplerinin yaptıklarını neden yaptıkları konusunda aydınlatıcı olacaktır. Deleuze için iki kutup vardır burada: politikaya klinik açıdan bakarsanız, bir yandan gücü yani devleti elinde tutanlar için paranoya ve diğer yandan paranoyak teşeb-

büslerine rağmen devletin kolay kolay ele geçiremeyecekleri için şizofreni. Deleuze buradan azınlık kavramına bağlanır. Az (minör) olan nedir? Birçok farklı alanda farklı manalara gelir "az." (Örneğin müzikte majör'ler ve minör'ler vardır ki bu konuyla da bağlantılı). Politikaya bakarsak: majör olan nedir (yani çokta, çoğunlukta olan), majör olanın sayıyla bir ilgisi yoktur. Minör olan, azda, azınlıkta olan da daha az insanın olduğu yer demek değildir. Çoğunlukta olan, bir dizi kategoriyle tanımlanır: beyaz, erkek, bir şehirde yaşayan, belli bir dili konuşan; azda olan da bu kategorilerden herhangi biriyle herhangi bir noktada sapanları tanımlar: Deleuze buna azınlık-oluş der. Çoğunlukta olan hep sayılır der. Hep sayılarınız, kimlik kartlarınız vardır. Ama azınlıklarda olanlar sayılamayacak bir çokluktur. Ayak takımı yani! Bu iki grup arasındaki ilişki de karmaşık bir ilişkidir: Azınlıkta olanlar haklarını almak, halk olarak insan olarak tanınmak, topraklarını geri almak (tartışma buysa şayet) için çoğunluğun alanına girmeye çalışırlar (bunların hepsi de gerekli mücadelelerdir) ve bütün bunlar, tanınmak için çoğunluğun kapitalist aksiyomatiğine girmeye çalışmaktan ibaret kalır. Çoğunlukçu sistemin parçası olunarak aslında bir şey kaybediliyor gibidir: azınlıkların çoğunluklara hesap sormakta kullandıkları şizofrenik kuvvetleri, var oluşları. Bu Occupy hareketine yönelik şikayetlere de benziyor aslında. İnsanlar "Tamam, ne istiyorsunuz? Amacınız ne? Biz devlet olarak ne yapalım da haklarınızı tanımış olalım?" diye sordular onlara. İşte bunu sordukları anda sizi çoğunluğun sistemine bağlamaya çalışırlar. "Ne istiyorsunuz söyleyin. O zaman siz de tatmin olun, biz de paranayolarımızla tatmin olalım! Gücümüz garantiye alınsın!" Azınlıkların gücü çoğunlukların konumlarıyla hemhal olmamalarında yatar: sayılamayan kitle, çoğunluk; yalnız varlıklarıyla çoğunluktakilerin konumuna tehdit olan bir varoluş! Bu da kendi başına bir güçtür, ama paradoksal ve karışık bir güç.

İ. Mavituna: Neden böyle söylüyorsunuz?

D. Smith: Çünkü çoğunluğun haklarına sahip değilsin, toprağa sahip değisin vs. Türkiye'deki durum da bu değil mi? Hükümet

insanların hayatlarını küçük küçük ama somut yollarla kısıtlıyor. Ve insanlar bunu sevmiyor. Parklara çıkıp, gösteri yapıyorlar ve bu gösteri, sayılamayan çoğunluktur. Hükümet ilk önce müdahale etmiyor ama sonsuza kadar sürmesine de izin veremeyecek bunun. İki seçeneği var: Onları geri sisteme çekmek, sürekli "Ne istiyorsunuz" diye sormalarının sebebi buydu, "Örgütlenin, taleplerinizi söyleyin, ne yapabileceğimize bakalım" ya da azınlık konumda kalın diyecekler o zaman da sizi ezerler, yok etmeye çalışırlar. Bu yüzden paradoksal bir konum; bir gücü var bu konumun ama güçsüz bir güç bu. Elindeki güç devletin gücü değil, devlete ters bir güç ve normal olarak güçten anladığımız da bu değil. Ve ne zaman gidip çoğunluğa karşı taleplerini dile getirsen, bu gücü kaybediyorsun, çünkü sistemde iptal oluyorsun. Kolay cevaplar yok.

İ. Mavituna: Belki de gerilla taktikleri gereklidir?

D. Smith: Evet vur ve kaç. Evet. T. E. Lawrence –*Bilgeliğin Yedi Sütunu*'nda, gerilla taklitlerini Arabistan'da İngiliz bir asker olarak bulunurken icat eden oydu– "Gücümüz yok ki bu Almanlarla çarpışmaya" diye düşünür, "ama başka bir gücümüz var, her an pat diye ortaya çıkıp tekrar kaybolmak."

2014

Franco "Bifo" Berardi

**15 Mayıs 2014 tarihinde
Cuma Adlı Adamlar programında yayınlanmıştır.**

GEZİ, BELKİ OCCUPY DALGASININ SON AŞAMASIDIR. AMA BELKİ DE BİR SONRAKİ DALGANIN DA İLK ÂNI OLACAK

Otonomcu Hareket'e büyük katkısı olan, Marksist kuramcı ve eylemci ve aynı zamanda radyocu Franco "Bifo" Berardi Cuma Adlı Adamlar'da Halil Turhanlı ve Ömer Madra'nın konuğuydu.

Ömer Madra: Merhaba Halil, hoş geldin.

Halil Turhanlı: Teşekkürler. Bugün stüdyoda çok değerli bir konuğumuz var. Otonomcu hareketin kuramcısı, Otonomcu Hareket'e pek çok yeni kavram da kazandırmış olan, medya kuramcısı bir aktivisti, Franco Berardi'yi ağırlıyoruz. Sizi bugün bu yuvarlak masanın etrafında oturarak ağırlamak bizim için büyük bir zevk.

Franco Berardi: O zevk bana ait.

H. Turhanlı: İlk birkaç sorumuz Radio Alice deneyimiyle ilgili olacak. Çarpıcı bir dille iletişim kurmaya çalışan bu radyo istasyonunun ortaya çıkmasına yol açan siyasal koşullar neydi? 1970'li yılların sonunda İtalya'da bu radyo istasyonunun doğmasını sağlayan siyasi atmosfer nasıldı?

F. Berardi: Her şeyden önce İtalya'nın o dönemde toplumsal açıdan yaygın çatışmaların meydana geldiği bir yer olduğunu ve siyasi sistemin tabandan gelen hareketlere çok kapalı olduğunu,

radyonun ise toplumun kendini ifade etmesi için bir araç olduğunu belirtmek gerek. İkinci olarak, 70'li yılların medya manzarasına bakıldığında radyo ve televizyon alanında medyanın içeriğinin, devlet tekelinin hâkimiyetinde olduğu görülür. Birdenbire bu dalgalar üzerinden özgürce iletişim kurmak mümkün oldu ve bu İtalyan halkının kültürel hayatında çok etkili bir değişime yol açtı. Dolayısıyla bu iki yönü, yani toplumsal çatışma ile medya patlamasını birlikte ele aldığınız zaman radyonun, İtalyan demokrasisi açısından, İtalyan halkının kendi örgütlenmesi açısından ne kadar önemli bir imkân olduğunu anlayabilirsiniz.

Ö. Madra: Ne zamandı bu, 70'lerin başında mı?

F. Berardi: 1976'da. 75'e kadar yayın yapmak yasaktı. Sadece devletin ve Vatikan'ın yayın yapma hakkı vardı. 75'in sonunda Anayasa Mahkemesi anayasanın bütün yurttaşlara kendini ifade etme imkânını sağladığını belirten bir kanun çıkardı. Aslında bu doğrudan radyo yayınının yasal hale geldiği anlamına gelmiyordu ama bir anlamda yasağın kalkmasıydı. İşte bir anda bu mümkün oldu ve Radio Alice, yanılmıyorsam, yayına başlayan ilk radyolardan biriydi. Ancak 1976 yılı içerisinde ülkede son derece çatışmacı ve ilginç bir durum yaşandığı halde üç yüz radyo yayına başladı. Yani bir yıllık süre içinde bir patlamaydı bu, sıfırdan üç yüze.

Ö. Madra: Bir çeşit kaos yani. Kaos mu, anarşi mi?

F. Berardi: Doğrusu, bugün radyo dinlediğinizde ya da televizyon seyrettiğinizde bir gürültü çeşitliliği adeta üstünüze üstünüze gelir. 70'lerdeyse özgür seslerin çoğalması ve çeşitlenmesi, toplumun kendisini ifade şekliydi. O yüzden isterseniz buna anarşi deyin ama iyi tasarlanmış bir harmoniydi. Anarşi diyecekken dilim sürçtü ve harmoni çıktı ağzımdan. Aslında benim bu dil sürçmem o dönemde medya ile toplumun kültür hayatı arasındaki iyi ilişkiyi gayet güzel ifade ediyor.

H. Turhanlı: Radio Alice ile ilgili bir soru daha: Farklı grupların deneyimlerini örgütlemek mümkün oldu mu? Bu açıdan başarılı oldu mu?

F. Berardi: Sol'un siyasi durumu –Radio Alice solcu bir radyoydu– o dönemdeki siyasi durum çok hızlı değişiyordu. Eski, geleneksel sol bir anlamda çöküyor ve siyasi iktidar ile güçlü bir ilişkiye girmeye başlıyordu. Örneğin Komünist Parti Hıristiyan Demokratlarla ittifak kurmaya karar vermişti. Dolayısıyla sol, yani resmi, geleneksel sol gittikçe daha fazla geleneksel iktidara alet olmuş gibi algılanıyordu. Radio Alice de, o dönemin başka pek çok özgür radyosu gibi, mevcut partilerle özdeşleşmeyi reddetti.

Ve görüyorum ki Açık Radyo da kâinattaki sonsuz varlıkların sesi. Biz bu kadar iddialı değildik ama Radio Alice'nin hiçbir zaman sesini duyuramamış olanların sesi olduğunu söylüyorduk. Dolayısıyla alışılagelmiş tarzda, tanıdık bir radyo değildi. Aslında insanları bir araya getirmek kolay oldu çünkü radyo içerisinde hegemonyacı bir tavrı tamamen reddettik. Herkesin konuşmaya hakkı vardı.

Ö. Madra: Evet, biz oldukça iddialı gibi görünebiliriz ama biz de kendimize sesi olmayanların radyosu demeyi, kendimizi Amy Goodman'ın çok güzel ifade ettiği gibi "susturulmuş çoğunluğun" radyosu diye tanımlamayı seviyoruz.

F. Berardi: Evet, anlıyorum, şunu söylemek istiyorum: "Özgürlük" dediğiniz zaman bir çeşit retorik söyleme girme riskiniz var ama "sesi olmayanların" özgürlüğü alanına girdiğiniz zaman özgürlük çok güçlü bir içerik kazanıyor. 70'lerin gerçeği buydu ama bu günümüzde de böyle. Medya coğrafyasında şimdilerde epey gürültü çıkıyor ama "sesi olmayanlar" büyük çoğunluğu oluşturmaya devam ediyor.

Ö. Madra: Evet, hatta daha da doğru bugün için. İzninizle bir soru daha sormak istiyorum. Radio Alice'nin akıbeti ne oldu? Nasıl gelişti, hayatta kalmayı başardı mı?

F. Berardi: Hayatta kalma meselesi karmaşık bir konuydu. Öncelikle de para açısından tabii. Biz tamamen yoksulduk ama yüzlerce abonenin yardımıyla hayatta kalmayı başarıyorduk…

Ö. Madra: ...dinleyicilerle

F. Berardi: ...onların radyoya getirdikleri parayla. Ancak bir de siyasi bakımdan hayatta kalma sorunu vardı, çünkü toplumsal ve siyasi çatışma, iletişim alanına çok tehlikeli bir şekilde girdi. İlk yılda, 76'da radyonun Bologna halkı üzerinde çok güçlü bir etkisi oldu. Bologna yarım milyon nüfuslu bir şehirdir ve 76 yılı sonunda yapılan bir araştırma, şehirde 40,000 kişinin radyoyu dinlediğini gösteriyordu. Şehir nüfusunun %10'u, yani on kişiden biri radyoyu dinliyordu. Tabii bu kolay olmuştu çünkü çıkan özgür seslerin sayısı çok azdı. Bir anlamda biz tektik. Ama sonuçta önemliydi.

Derken 77'de İtalya'da bir nevi fırtına çıktı. Öğrenciler üniversiteyi işgal ettiler ve arka planda "terörist tehlikesi" vardı. Şubat ve Mart aylarında Roma'da ve Bologna'da gösteriler giderek daha şiddetli geçmeye başladı. 11 Mart 1977'de sabahleyin bir öğrenci polis tarafından öldürüldü. Radio Alice, tabii ki bu eyleme karşı gelişen seferberlik sürecinde yer aldı. O gün öğleden sonra radyo, insanlara sokaklara çıkmaları ve bir şeyler yapmaları için çağrılar yayınladı. Öğleden sonra, o gece ve onu izleyen gün boyunca on bin kişi sokaklardaydı. Şehrin merkezi öğrenciler, genç işçiler ve aydınlar tarafından işgal edilmişti. Bu bir anlamda bir ayaklanmaydı ve bunun ikinci gününde polis radyo istasyonunu bastı, teknik gereçleri ve malzemeyi tahrip etti ve orada bulunan yedi kişiyi gözaltına aldı. Bu, hem şehir için hem de dinleyicilerimiz için bir şok etkisi yarattı ve ülkenin her tarafında aydınların uzun sürecek bir tepkisine yol açtı.

Polis müdahalesinin ertesi günü radyoyu tekrar açabildik, keyfe keder malzemelerle de olsa bunu yaptık. Polis gene geldi ve ikinci kez insanları gözaltına aldı. Ertesi gün, kendi mekânlarını bize bırakmaya karar veren başka bir radyonun yardımıyla radyomuzu yeniden açtık. Böylece üçüncü gün de yeniden yayın yapmaya başladık. Polis geldi ve daha da fazla insanı gözaltına aldı. O noktada, çok anlaşılır nedenlerle, durmaya karar verdik. Radyoda çalışanların hemen hepsi hapisteydi çünkü.

Ama bu, İtalya'nın her tarafında yayılan bir protesto dalgası başlattı. Üstelik sadece İtalya'da da değil. İtalya'daki bu baskıyı kınamak için bir grup Fransız aydını bir mesaj yayınladı. İşte bu bence İtalya'da iletişim özgürlüğü ruhu açısından önemli bir dönüşüme işaret ediyordu. Radio Alice bundan üç ay sonra tekrar yayın hayatına başladı. Ancak, Radio Alice'nin tarihi bir bakıma o baskıların yapıldığı günlerde yoğunlaşmış sayılır. Ondan sonra radyolar ülkede çoğalmaya başladı ve Radio Alice de onlardan biri oldu.

Ö. Madra: Açık Radyo burası ve acikradyo.com, Cuma Adlı Adamlar ve burada Avrupa'nın önemli düşünce adamlarından biriyle beraberiz, Franco Berardi. Size Bifo diyorlar, öyle değil mi?

F. Berardi: Ya evet…

Ö. Madra: Neden?

F. Berardi: Aslında çok aptalca bir hikâyesi var bunun. Bildiğiniz gibi benim soyadım Berardi, işte bunun ilk ve son harflerini alıyorsunuz. Adım da Franco, bunun da ilk ve son harflerini, yani F ve O harflerini alıyorsunuz, BİFO oluyor. Ben ilkokuldayken arkadaşlarım bana Bifo derlerdi şaka olsun diye. Çünkü İtalyancada Bifo hem biraz komik bir laftır hem de biraz hakaret içerir, yani bifo salak biridir. 70'li yıllarda bir aşamada ben gözaltına alındığımda Bologna sokaklarında "Bifo Libero" (Bifo'yu Serbest Bırakın) yazıları yazılmıştı. Bifo da salak biri olduğu için bu bir çeşit şakaya dönüştü ve ömrüm boyunca bu aptalca isimden kurtulamadım ama artık alıştım.

H. Turhanlı: Evet çok yaygın olarak kullanılan bir isim. Félix Guatttari Radio Alice deneyiminde çok önemli bir rol oynamış. Ancak sizin, onun yazdıklarıyla tanışmanız 70'li yılların başına kadar uzanıyor. Onun metinlerini okuduğunuzda ilk izleniminiz, bu metinlerin sizin üzerinizdeki ilk etkisi ne oldu?

F. Berardi: Félix Guattari bir anlamda radyonun esin kaynağı oldu. Ben ilk olarak 74'te, radyo deneyimine başlamadan iki yıl

önce, onun "Psikanaliz ve Transversalite" adlı kitabını okudum. Félix Guattari'nin metninde beni etkileyen şey, arzunun ve siyasi hayatın birbirinden ayrı iki alan oluşturmadığı fikriydi. Arzu da, cinsellik de, bilinçaltı da bizim toplumsal faaliyetlerimizin bir parçası, iş ilişkilerimizin bir parçası, siyasi iletişimin bir parçası. Bu fikir 70'li yıllarda yeniydi ve geleneksel solun dogmatik ideolojisini yıkıyordu. İşte bizler de, radyodaki arkadaşlarım ve ben, radyonun sadece bir ideolojik iletişim aracı olmakla kalmayıp aynı zamanda bilinçaltının sesi de olması gerektiğini düşünmeye başladık. Yani siyasi iletişim alanında bir çeşit hayal gücü.

Sonra 77'de şahsen Félix Guattari ile tanıştım. O sırada polis tarafından aranıyordum ve Paris'e, her siyasi muhalifin gitmeye yatkın olduğu şehre kaçmayı başardım. İlk işim Guattari'yi aramak oldu, o da zaten Bologna'daki radyo ve hareket hakkında her şeyi öğrenmişti. Bizim kendimize ironik bir şekilde "Mao-Dadaist" dediğimizi ve "Anti Oedipus"u okuduğumuzu falan biliyordu. Beni evinde misafir etti, dört yıl birlikte oturduk. Onun kliniğinde epey vakit geçirdim, kendisi bir psiko ... psiko-bişeydi işte... ben de onunla kliniğe giderdim. O yıllar benim için teorik açıdan önemliydi çünkü siyaset ile psiko-patoloji, psiko-sosyal acı çekme arasındaki ilişkiyi anlamaya başladım. Ama bunun yanı sıra bir anlamda siyasetin de bir çeşit kendi kendini tedavi olarak, başkalarıyla iyileştirici ilişkiler olarak algılanması gerektiğini anlamaya başladım.

Bir radyoyu ya da bir siyasi grubu yönettiğimiz zaman, insanların ruhsal acılarıyla, yalnızlıkla, depresyonla ve korkuyla uğraşıyorsunuz demektir. Bu, siyasi iletişimin birincil konusudur. İşte bütün bunları ben Félix Guattari'den öğrendim.

Ö. Madra: Size biraz farklı bir soru sormak isterim. Bizim "Gezi Parkı" olarak adlandırdığımız geçen yazın olaylarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yani küresel bağlamda nasıl değerlendiriyorsunuz?

F. Berardi: Gezi Parkı olaylarını ta başından, ilk gününden beri iz-

liyorum. Tabii İstanbul'da yaklaşık bir yıl önce olup bitenler hakkında yalnızca basında, uluslararası basında yazılanları okuyabildim. Bu olaylar o kadar çok ilgimi çekti ki... çünkü bu olayları bir Türkiye sorunu olarak görmedim. Bunun küresel bir sorun olduğunu düşündüm, nitekim küresel bir olaydı bu. Her şeyden önce Gezi Parkı'nda öne çıkan, çevrenin tahrip edilmesi ve çevrenin, büyük şirketler vesairenin çıkarlarına tabi kılınmasıydı. Bu, sadece Gezi Parkı'yla sınırlı bir sorun değil, dünyanın bir sorunu bu. Pasifik Okyanusu'nun bir sorunu, küresel ısınmanın bir sorunu, İtalyan kıyılarının ve parklarının da bir sorunu. Demem o ki her yerde aynı çevre tahribatıyla karşı karşıyayız.

İkinci olarak ben Gezi Parkı ayaklanmasını New York'ta Occupy Wall Street hareketiyle, İspanya'da 2011 Mayıs ve Haziran'ında Acampada hareketiyle başlayan, Mısır'da Tahrir ayaklanmasıyla vesaire baş gösteren bir küresel ayaklanmalar dalgasının muhtemelen son bölümü olarak gördüm. Avrupa-Akdeniz dünyasının, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Güney Amerika'nın her yerinde bir çeşit küresel ayaklanma var. Neye karşı? Finansal diktatörlüğe karşı. Finans sınıfı sadece Gezi Parkı'nı değil bütün gezegeni yok ediyor. Gezi Parkı, gezegenin mali bakımdan tarumar edilmesinin sadece küçük bir sembolü. Bu açıdan bakıldığında, ben ta başından itibaren Gezi Parkı'nın da bizim hareketimizin bir parçası olduğunu düşündüm. Şimdi de Gezi Parkı'nın, "Occupy the World" dalgasının son tezahürü olduğunu düşünüyorum. O dalga bitmedi. O dalga bir yeniden tanımlanma süreci yaşıyor. Finans sınıfından ve siyasi iktidardan gelen şiddetten ve saldırıdan kaçınmanın nasıl mümkün olabileceğini anlamaya çalışıyoruz. Bu baskıdan nasıl kaçınabiliriz, işte şu andaki sorunumuz bu. Gezi Parkı belki de Occupy dalgasının son aşamasıdır. Ama belki de aynı zamanda bir sonraki dalganın da ilk ânı olacak. Ben bir sonraki dalgayı bekliyorum.

Ö. Madra: İlk dalga. Gezi Parkı'nın ilk sloganlarından biri de "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam"dı. İki ay kadar önce sosyolog Manuel Castells Gezi Parkı'ndan söz ederken "yer sarsılıyor, artık

hiçbir şey eskisi gibi olmayacak ve gelecek genç olacak" demişti. Bu görüşe katılır mısınız?

F. Berardi: Katılmak isterdim ama pek çok açıdan kötümserim. Bence "her şey olabilir, bu daha başlangıç" gibi söylemlere kendimizi fazla kaptırmamalıyız. Evet, bu daha başlangıç ama ben aynı zamanda yeni bir şeyler de icat etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bizim siyasi bir içada ihtiyacımız var, çünkü iktidar ile sokak arasındaki askerî çatışmadan ibaret olan o eski oyun, bizim kazanmamızın mümkün olmadığı tehlikeli bir hikâye. Bu, şiddetin ve savaşın yüzyılına ait bir oyun. Şiddete dayalı böylesi bir muhalefetin dışına çıkmamız lazım. Tabii şiddet iktidardan geliyor; sokaktan gelmiyor, halktan gelmiyor, iktidardan geliyor. Ama hareketimiz için bir otonomi biçimi, bir tür özerklik yaratmak zorundayız. Otonomi, barış demek ama aynı zamanda bugünkü dünyanın radikal değişimi de demek.

H. Turhanlı: Şimdiki soru, sizin "gelecek" kavramınızla ilgili. Bu "gelecek" konusunu son kitabınızda ele alıyorsunuz. Bu aynı zamanda Batı düşüncesinde kapitalizmin baskın kavramlarından, anahtar kavramlarından biri. Bu kavram bir çöküş döneminde mi, sonu mu geliyor? Bir çeşit post future, gelecek sonrası alana doğru mu evriliyoruz?

F. Berardi: Biliyor musunuz, siz gelecek dediğinizde kastettiğiniz sadece benim hayatımın bir sonraki ânı değil. Tabii ki gelecek şimdi ve burada, ben şu anda konuşurken gelecekteyim. Ama gelecek aynı zamanda kültürle, üretimle, tüketimle ilgili modern yaklaşımın ortaya çıkardığı bir kültürel boyut. İşte bu açıdan ben gelecek kavramının şimdiye kadar bir sonsuz büyüme, sonsuz ekonomik genişleme ideolojisi ile ilintilendirildiğini söylüyorum. Bu ideoloji geçmişte de önemliydi ama artık tehlikeli hale geldi. Eğer ilerlemenin tek yolu, endüstriyel makinenin ekonomik gücünü daha da genişletmek diye düşünürsek, gezegeni yok ediyoruz demektir. Bu zaten gözlerimizin önünde gerçekleşiyor, bunu görüyoruz. İşte bu yüzden de bu gelecek fikrinden kopmayı sağlayacak bir şey icat etmek zorundayız. O gelecek fikri çöktü. Sex

Pistols grubu 1976'da Londra'da "no future, no future" diye çığlık attığında bir çeşit öngörüyü dile getiriyordu. Üretimin kapitalist örgütlenme biçiminin artık tehlikeli ve geriye dönüşü olmayan bir noktaya vardığını hissediyorlardı.

Ö. Madra: Çıkmaz sokağa.

F. Berardi: Evet, bir çıkmaz sokağa girdiğini. 1972 yılında bir grup bilim insanı "Büyümenin Sınırları" başlıklı bir kitap yayınladı. Orada gezegenin sonsuz olmadığını, gezegenin fiziksel kaynaklarının sonu gelmeyecek bir sömürüsüyle ilerleyemeyeceğimizi söylüyorlar. Şimdi artık apaçık ortada, ekonominin yönlendirdiği bu gelecek fikriyle bir yere varamayız. Gelecek bitti, yeni bir gelecek icat etmemiz gerekiyor.

Ö. Madra: Nasıl yapacağız bunu?

F. Berardi: Bu, felsefenin ele alabileceği ama çözemeyeceği bir sorun. Çünkü böylesi bir sorun sadece düşünceyle, yaratıcı bir şekilde düşünmekle çözülecek bir sorun değil. Bu, halkın kendi örgütlenmesiyle ilgili bir sorun. Artık iş işçilere, mahallelerinde yaşayan insanlara, okuldakilere, üniversitedekilere, mühendislerin, şairlerin ve biliminsanlarının entelektüel gücüne düşüyor. Onların insan hayatı ile fiziksel çevre arasında, iletişim ile toplumsal beyin arasında sağlıklı bir imkân icat etmeleri gerekli. Halka düşen, kendi yolunu bulmak. O üstümüze üstümüze gelen küresellik fikrinden vazgeçmemiz gerekiyor. Başka bir çözüm bulmak istiyorsak sadece yerelden işe başlamak da yetmez, toplumsal hayatın özerkliğinden de harekete geçmemiz gerek.

Ö. Madra: Evet.

H. Turhanlı: Siz gelecek kavramını, enerjiyle, hatta şiddetle ilintilendiriyorsunuz. Bu karşılıklı bağlantıyı kurmanızın nedeni ne? Böyle bir bağlantıyı ne gibi kanıtlara dayandırıyorsunuz?

F. Berardi: Biliyor musunuz, modern kültürde, mesela İtalya'daki modern kültürde, gelecek fikrinin olumlamasını düşündüğüm zaman, bu güçlü gelecek fikrinin olumlamasının doğaya hükmetme fikriyle güçlü bir bağı olduğunu görüyorum. 20. Yüzyılın

başında “Futurista” Hareketi diye anılan, faşist harekete çok yakın duran bir grup İtalyan şairinin ve sanatçısının oluşturduğu hareketi düşünün. Onlar modernitenin saldırgan olması gerektiğini söylüyor, kadınları nasıl hor gördüklerinden, dişil olan her şeyi nasıl aşağıladıklarından dem vuruyorlardı. Dişil olan zayıflıkla, geçmişin miskinliğiyle özdeşleştiriliyordu. Bunu söylerken Orhan Pamuk geliyor aklıma. Geçmişin miskinliğiyle ilgili Orhan Pamuk’un ustalıkla dile getirdiği düşünce geliyor aklıma. Biz, enerjinin tahakkümünü ve gücün tahakkümünü olumladığımız zaman bir şeyler kaybediyoruz. Biz güçlü değiliz, biz zayıf bireyleriz ve fütürist modernite, faşist modernite aslında bizim bu zayıflığımızı inkâr etme girişimi, zayıflığımızı saldırganlığa dönüştürme girişimi. İşte bu yüzden, gelecekle ilgili o saldırgan fikir ile uygarlığımızın, hayatımızın, kimliğimizin dişil yanı arasında bir ilişki olduğunu düşünüyorum.

Ö. Madra: Sayın Berardi, bizimle birlikte olduğunuz için size çok teşekkür ederiz. Sizi ağırlamak büyük bir zevkti. Ayrıca Otonom Hareketi’ne de bizlere bu görüşmeyi mümkün kıldığı için çok teşekkür ederiz.

F. Berardi: Ben size teşekkür ederim, ayrıca bizim seslerimize kulak veren dinleyicilerinize de teşekkür ederim.

Ö. Madra: Evet, böylece Berardi ile bugünkü Cuma Adlı Adamlar’da çok ilginç bir sohbet yapmış olduğumuzu düşünüyoruz. Umarız siz de aynı şeyi paylaşmışsınızdır. Hepinize günaydın.

2014

Michael Hardt

30 Mayıs 2014 tarihinde Cuma Adlı Adamlar programında yayınlanmıştır.

DÜŞÜNDÜĞÜM ŞEY, YERKÜREYİ BİR MÜŞTEREK OLARAK KABUL ETMEK

Antonio Negri ile ortaklaşa kaleme aldıkları *İmparatorluk* ve *Çokluk* gibi kitaplarla sol siyasete, komünist düşünceye yeni bir yaklaşım getiren günümüz siyaset felsefesinin önemli düşünürlerinden Michael Hardt, geçtiğimiz günlerde Boğaziçi Üniversitesi'nin konuğu olmuş ve konferanslar vermişti. Halil Turhanlı ve Ömer Madra, kendisiyle keyifli bir söyleşi gerçekleştirdiler. Demokrasi, komünizm kavramlarını yeniden tanımlama, ekolojik sorunlar, Occupy hareketi, Gezi Parkı direnişi, şiir ve siyaset üzerine konuştular.

Ömer Madra:Merhaba Halil hoş geldin.

Halil Turhanlı: Teşekkürler. Stüdyoda konuğumuz var: Michael Hardt. *İmparatorluk* ve *Çokluk* başta olmak üzere, Antonio Negri ile birlikte yazdıkları kitaplar, yeni toplumsal akımlar ve hareketler için yol gösterici olmuştur. Çok önemli bir düşünür.

Ö. Madra: Michael Hardt günümüzün önde gelen siyaset felsefecilerinden biri.

H. Turhanlı: Geldiğiniz ve bize bu mülakat fırsatını verdiğiniz için teşekkürler.

Michael Hardt: Davetiniz için ben teşekkür ederim.

Ö. Madra: Burada olduğunuz için mutluyuz Michael.

H. Turhanlı: Lisans diplomanız mühendislik olmasına rağmen

sonradan siyasete yöneldiniz ve şu an 21. yüzyılın önde gelen siyaset felsefecilerinden biri olarak değerlendiriliyorsunuz. Mühendislikten siyasete bu kayma nasıl oldu? Bize kısaca anlatır mısınız?

M. Hardt: 18 yaşında biri olarak, dünyayı değiştirmenin yolunun tatbikî olduğunu, bir şeyleri yaparak değiştirmenin mümkün olacağını düşünüyordum. Mühendislik bana en mantıklı şey gibi göründü. Hatta üniversitede siyaseti pek sevmezdim, bizim üniversitede siyaset yapan öğrenciler bana şöyle gelirdi: Sadece konuşuyorlar, hiçbir şey yapmıyorlar. Ben uygulamalı bir şeyler yapmak istedim. 1980'lerin başında enerji krizi vardı ve o dönemde ben alternatif enerjinin gerekliliğine ve önemine inanmıştım. Bu konuları okudum zaten ve bu yüzden, daha sonra fotovoltaik piller, yani elektrik üreten güneş panelleri dediğimiz şeyler üzerinde çalıştım.

Ö. Madra: Enerji krizi demişken, şu an bence çok büyük bir krizin ortasındayız. Bill McKibben'ın *Rolling Stone* dergisinde yayımlanan en son makalesinde dediği gibi, bu, medeniyetimizin karşılaştığı en büyük kriz. Size şunu sormak isterim; dünyadaki son kitle hareketlerinin, yani 21. yüzyılın ilk on yılından sonra başlayan ve günümüzde de devam eden tüm kitle hareketlerini yakından takip ediyorsunuz. Tunus'la başlayan, Tahrir'le devam eden Arap Baharı'nı, İspanya'da Indignados ve ABD'de Occupy Wall Street hareketlerini... Sormak istediğim şu; benim düşünceme göre bu, tabir caizse "tek bacaklı" bir şey. Hareketin bir yönü açıkta kalıyor gibi. Yani iki hareketin, bu saydığım hareketlerin yanı başında şimdi oldukça kitleselleşen, büyüyen bir iklim adaleti hareketi de var. Bunların bütünleşmesi şart bence. Bu iki hareket nasıl birleşebilir? Ve eğer bu iki hareket bütünleşemezse dünyada gerçek anlamda bir "zaferden" bahsedebilir miyiz?

M. Hardt: Günümüzdeki kitlesel hareketlerin birçok yönden tek bacaklı olduğu konusunda size katılıyorum. En azından bir bacağı olması, hiç olmamasından iyidir tabii ki ama iki bacaklı olması gerekir. Akla gelen ilk unsur, belki bunu daha sonra konuşabiliriz

ama, örneğin Soma faciasının bazı yönlerden Gezi ruhunun toplumsal yapının başka bir elemanıyla, işçi sınıfıyla bağlantı kurması konusunda bir fırsat olduğu. Gezi'deki çoğunlukla şehirli, yüksek eğitimli ve genç insanlar, hem işçilerin, özellikle Soma'daki işçilerin içinde bulunduğu şartların farkına varması açısından, hem de bazılarının Soma'ya gitmeye çalışması, bağlantı kurması için bir fırsat yarattı. Bu durum, iki bacaklı bir canavar için iyi bir fırsat olabilir. Bu konuya daha sonra döneriz isterseniz...

Şimdi asıl sorunuza dönersek, başka bir ayağı soruyorsunuz ki beni üç, dört, belki beş ayaklı bir şey daha bile çok memnun ederdi. Ekolojik sorunlar ve iklim değişikliği, bu global hareketlerin birçok kısmının bir parçası. İklim adaleti ABD'deki Occupy hareketinin bir parçası, Gezi'nin de elemanlarından biri. Yine de, sizin de önerdiğiniz gibi çok daha fazlası olmalı. Biraz soyut düzeyden başlayacağım; hem felsefi hem de siyasal açıdan. Bana öyle geliyor ki, aslında hem şu andaki mücadele döngüleri,hem de iklim adaleti hareketi "müşterekler" kavramı üzerinde odaklanıyor. Bazı açılardan farklı perspektifleri olsa bile... İlk kez 2009 Kopenhag İklim Zirvesi'nde net olarak fark ettiğim bir şey oldu bu. Avrupa'daki çevre aktivistleri ile antikapitalist, alternatif-küreselleşme aktivistleri arasında bir müzakereye tanık oldum. Her iki hareket de "müşterekler"e odaklanmıştı. Alternatif-küreselleşmeci aktivistler, çoğunlukla maddi olmayan malların paylaşımından bahsediyor, müzik gibi, bilgisayar kodları veya fikirler gibi şeylerin özelleştirilmesine karşıydılar ama aynı zamanda bunların herkese açık, özgürce paylaşılan, kolektif olarak yönetilen şeyler olmasını savunuyorlardı, bunların regüle edilmesine karşıydılar.

Ekoloji açısından baktığımızda bence bunu ne serbest piyasa çözümleriyle –mesela karbon vergisi– çevreyi bir meta veya özel mülkiyet haline getirerek çözmek mümkün ne de gerçekte devlet eliyle çözmek mümkün. Ekoloji hareketi aktivistleri yerküreyi ve ekosistemi hepimizin faydalanacağı ve hepimizin paylaşacağı bir şey olarak görüyorlar. Yerküreyi "müşterek" olarak değerlen-

dirmek ve onu demokratik yönetim mekanizmalarına bağlamak istiyorlar. Dolayısıyla, bence bu iki grup meseleye "müşterekler" üzerinden bakıyor; bununla birlikte, kavramsal düzeyde aralarında bir tür bağlantısızlık da var. Antikapitalist aktivistler "müşterekler"i yeniden üretilebilir bir şey olarak görüyor. Müzik gibi. Kodlar gibi. İklim adaleti aktivistleri ise "müşeterek"e sınırlı bir şey olarak bakıyor. Dünya sınırlı. Elimizde sınırlı bir yerküre var. Hepimiz bu sınırlar içinde hareket etmek zorundayız, diye bakıyorlar. 2009 yılında Kopenhag'daki İklim Zirvesi'ndeki yürüyüşte bir slogan vardı ve bu slogan bence iki farklı anlam taşıyordu. Mesela antikapitalist aktivistlerin son yıllardaki sloganlarından en hoşuma gideni: "Her şeyi herkes için istiyoruz!" diyor. Harika bir fikir ama iklim aktivistleri için bu, karşılıklı kesin yıkım garantisi demek. Herkese daha fazla eşya, meta demek gibi oluyor. Bunun yanında iklim aktivistlerinin bence en hoş sloganı: "B Gezegenimiz yok!" B Planımız yok anlamında. Yani elimizdeki tek şey bu gezegen. Sınırların farkında olmak, elimizdekinin üretilebilir ve yeniden üretilebilir olmadığının farkında olmak. Oysa, antikapitalist aktivistlere bu, "Başka alternatif yok" diyen Margaret Thatcher'ın sloganı gibi görünüyor. Alternatif-küreselleşme topluluğuna göre başka bir dünya her zaman mümkündür. İklim aktivistlerine göreyse bu dünya, elimizdeki tek dünya.

Ben bu örneğe şöyle bakıyorum; biraz kişisel bir örnek oldu ama bana iki ayağın ne olabileceğini gösterdi: bu iki grup "müşterek" kavramını paylaşabilir. Geleceğe dair, mülkiyet üzerine olmayan bir vizyon organize etmemiz gerek – bu konuda ne mülkiyetin en uç örneği olarak neoliberalizme ne de ulus devletlere güvenebiliriz. Bu sorunlar için demokratik çözümlere ihtiyacımız var…

H. Turhanlı: 2008 mali krizinin ardından başlayan hareketler, Occupy hareketi, kurulan kamplar, Avrupa'nın, dünyanın değişik yerlerindeki tüm bu hareketler neoliberalizmin adaletsizliğine karşı olduğu kadar, bir yandan da temsilî yönetim sistemi karşıtı idiler. Uyguladıkları da –belki çok geniş çaplı değildi ama– demokrasiydi. Sizin önerdiğiniz demokrasiye esasında benziyor muydu bu demokrasi uygulamaları?

M. Hardt: Evet, fakat sebeplerin sırası aslında bazı yönlerden ters: Negri ve benim önerdiğimiz demokrasi kavramı, bu hareketlerden faydalanır, bunlardan birçok şey öğreniriz diyebilirim. 2010'da Tunus'ta başlayıp 2011'e uzanan, Gezi'ye, Brezilya'ya kadar devam eden bu son dönem mücadeleler önemli ilerlemeler kaydetti. Bu hareketlerin yaptığı önemli şeylerden biri, demokrasiyi yeniden gündeme getirmek oldu. Demokrasiyi bir sorun halinde önümüze getirdiler. Sorunu çözdüler diyemem ama bir sorun haline getirdiler. Bu önemli bir şey. Benim bakış açıma göre, yakın geçmişte demokrasi kelimesini telaffuz etmek çok zordu. Demokrasi son derece yoz bir kavrama dönüşmüştü: 4-5-6 yılda bir seçimler anlamına geldi ve bundan ibaret kaldı. Veya bir Türk vatandaşı için anlamlı olmayabilir ama, ABD perspektifinden bakınca şöyleydi: Bir ABD başkanı ne zaman demokrasiden bahsetse bir yerde birileri bombalanacak anlamına geldi. Onlar için demokrasinin anlamı bunlar oldu. Eğer demokrasi bu demekse, bunun bizimle ilgisi yok. Özellikle 2011'de Kuzey Afrika'daki başkaldırı, demokrasi sorusunu yeniden gündeme getirdi. İspanyolların sloganı Democracia real YA! – Gerçek demokrasi ŞİMDİ! Başta naif gelebilir. Yıllanmış, tecrübeli sol aktivistlere özellikle naif gelebilir; "Bunu daha önce çok duyduk canım!" filan diyebilirler ama bence bu Akdeniz'den gelen bir ruhtu. Kuzey Afrika'da demokrasi sorusunu yeniden gündeme getirmek onlar için çok önemliydi.

Aslında bizim için de oldukça önemli oldu. Evet, aslında bu hareketler demokrasi sorusuna cevap vermedi, demokrasi sorusunu yeniledi. Demokrasi nedir, ne olmalıdır. Bu hareketin en önemli noktası budur bence.

H. Turhanlı: Demokrasi artık çürümüş ve yozlaşmış bir kavram. Siyasi partiler, siyasetçiler ve tüm diğer kurumlarıyla. Ne var ki, demokrasiden feragat edemeyiz. Onu tanımlamamız gerekir, yeniden tanımlamamız, yeni temeller ve kaide üzerine oturtmamız, yeniden tesis etmemiz gerekir. Nasıl yeniden tesis edebiliriz? Gerçek demokrasiyi veya radikal demokrasiyi veya nasıl tanımlarsanız? Anayasa ile mi?

M. Hardt: Siyasi mücadelenin önemli bir kısmının kavramlar üzerinden yürütülen mücadele olduğu konusunda sizinle aynı fikirdeyim. Sanırım şu an süregiden mücadeleler yozlaşmış olan demokrasi kavramı ve siyasi lügatımızda yer alan yozlaşmış kavramlar üzerinden yürüyor. Özgürlük de aynen bu şekilde ele alabileceğimiz başka bir kavram mesela. Demokrasiyle ilgili olarak, küçük ölçekli bile olsa, eylemlerde edinilen tecrübenin önemli bir etkisi olduğuna inanıyorum. Örneğin Türkiye'de oluşan forumlar son derece sağlıklı bir gelişme! Düşünsenize, demokrasinin kendisi etkin katılım demek zaten, başkalarının bizim adımıza konuşması değil. Başkalarının bizim adımıza konuşması, bizi temsil etmesi durumu da vekillik/temsil sorununu veya bunların reddi konusunu beraberinde getiriyor.

H. Turhanlı: Bir sonraki sorum komünizm ile ilgili. Bir başka yozlaşmış kavram. Komünizmin dayanılmaz hafifliğinin tadını nasıl çıkarırız? Nasıl bir komünizm önerirsiniz? Veya öngörürsünüz? Yeniden tanımlanması gereken bir kavram daha...

M. Hardt: Size katılıyorum. Yani basında mesela komünizm dendiğinde benim anladığımın tam tersi anlamda kullanılıyor. Onlara göre, devletin ekonomi ve toplum üzerinde tam kontrolü demek oluyor. Söylediğim gibi, benim anladığım bunun tam tersi. Son yıllarda düşündüğümde, ve şimdi olan toplumsal hareketler perspektifinden bakınca, komünizmi "commons" yani müşterek-

ler üzerinden değerlendirmenin faydalı olacağını düşünüyorum. Müşterek kent alanlarının inşasını temel alırsak, bunlar herkese açık ve herkesin eşit kullanacağı alanlar olmalarının yanı sıra, tamamen demokratik olarak yönetilen yapılar. Spontane bir şekilde veya kendi haline bırakılmış şekilde olmaları gerektiğini kast etmiyorum. Tam tersine, demokratik yönetim yapılarına sahip olmaları gerektiğini düşünüyorum, tıpkı insanların müziğe veya dijital kodlara yaklaşımı gibi. Bu, toplumsal hareketlerde de öne çıkarılıyor diye düşünüyorum, ve bugün komünizmi bu şekilde düşünmemizin daha anlamlı ve faydalı olacağını düşünüyorum.

Biliyorsunuz, bir yandan da komünizm gibi kavramlar geçmişten çok fazla yükle, bagajla gelir; bazı sosyal durumlarda veya bazı kişilerle konuşurken onu bütün bu çağrışımlardan sıyırmak çok zor olabilir. Bazen yeni bir şey başlatmak, mesela yeni bir isim vermek daha doğru bir seçenek olabilir. Ben şahsen varolan kavramlar üzerinden mücadele etmeyi tercih edenlerdenim. Demokrasi mesela. Bu kavramdan vazgeçmek istemiyorum. Özgürlük kavramı için de aynı şeyi söyleyebilirim. Ama eğer dinleyicilerimiz arasında Soğuk Savaş'la veya o dönemin antikomünist mücadeleleriyle güçlü bağları olduğunu, çok anlam yüklediğini düşünen varsa, o zaman o da bıraksın bu kavramı ve yeni bir şey denesin.

H. Turhanlı: Siz hapishanelerde mahkûmlara konuşmalar yapıyorsunuz. Mahpuslara Walt Whitman'ın şiirlerini okuyorsunuz. Size şiir hakkında bir şey sormak istiyorum, Wallace Stevens şiiri hakkında. Birçok şiiri var ama belki en iyi bilineni, "The Man With The Blue Guitar"/"Mavi Gitarlı Adam", bizi olaylara çok farklı yönlerden bakmaya çağıran, algımızı yoğunlaştıran bir şiir. Stevens şiirinin çoğulculuğu temsil ettiğini söyleyebilir miyiz? Liberal olmayan bir çoğulculuğu? Ve acaba bize gerçek demokrasi hakkında bir ışık yakıyor olabilir mi?

M. Hardt: Güzel fikir. Sadece Stevens'la sınırlamayalım, şiir aslında toplumsal faydanın da karşısındadır ama yine de şiirin toplumsal faydalarından birisi hayal gücümüzün önündeki engelleri kaldırmasıdır diyebilirim. Ve dünyayı daha farklı görmemizi sağlaması. Hapishane mahkûmlarının perspektifinden bakarak toplumdaki değişimi fark edebiliriz. Bu konuda sizinle aynı fikirdeyim. Hapishanenin bakış açısı, her toplum için oradaki toplumsal yapıyı anlayabilmek için bir ayrıcalık sağlar insana. Bir mahkûmun perspektifinden bakmadıysanız herhangi bir sosyal formasyonun doğasını anlayamazsınız. Evet, hapishanelerde ders veriyorum ama sanırım onlara öğrettiğimden daha fazlasını onlardan öğreniyorum.

Ö. Madra: Bir küçük son soru daha mümkünse... Dünya nereye gidiyor sizce?

M. Hardt: Uzun vadede kazanıyoruz. Ama o çok bilinen deyim yerindeyse "uzun vadede hepimiz öleceğiz" Birçok yönden, iklim değişikliği soruları aslında bu deyimde ifade edilen durumu çok daha belirgin hale getirdi. Sadece sen ben ölmeyeceğiz, işler bu şekilde devam ederse, hepimiz ölmüş olacağız. İnsanlık yok olacak veya değişime uğrayacak. Yani aslında uzun vadede kazanacak olmamız şu an hiç yeterli değil. Bu süreç hızlanmak zorunda. Yerküreyle yeni bir ilişki düzenlemek üzere demokratik karar mekanizmalarının hızla talep edilmesi ve hayata geçirilmesi gerekiyor. Düşündüğüm şey, yerküreyi müşterek olarak kabul etmek ve yeryüzünü sadece paylaşmakla kalmayıp, ayrıca beraber idare ettiğimiz bir siyaset şekli oluşturmak. İşte bu yeterli hızda olmuyor. Uzun vadede kazanacağımızı fark ederek, bu süreci hızlandırmamız gerekiyor.

Ö. Madra: Bizimle birlikte olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

M. Hardt: Sizinle konuşmak benim için zevkti.

H. Turhanlı: Çok teşekkürler.

2014

Harvey Weiss

22 Mayıs 2014 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

YA BU İNTİHAR YOLUNDA YÜRÜMEYE DEVAM EDERİZ YA DA GEREKLİ ADIMLARI ATARIZ

Yale Üniversitesi Arkeolojik Çalışmalar Danışma Kurulu'ndan, Yakın Doğu dilleri ve uygarlıkları konusunda uzman Professör Harvey Weiss Açık Radyo'da konuğumuz oldu. Profesör Weiss'la Akad'ın lanetini, Mezopotamya'daki kuraklığı, Suriye'deki içsavaşı, Türkiye'nin ve gezegenin gidişatını konuştuk.

Ömer Madra: Açık Radyo burası. 94.9. Açık Radyo'dayız. Bir konuğumuz var, size daha önce de sözünü etmiş olduğumuz gibi. Yale Üniversitesi profesörlerinden Harvey Weiss bizimle beraber. Hoş bir tesadüf sonucu bir dostumuz Türkiye'de olduğunu bize haber verdi ve büyük bir mutlulukla kendisine de hemen bir mülakat teklifinde bulunduk, o da kırmadan bizi geldi. Daha önceden çeşitli programlarımızda, özellikle Suriye'deki kuraklık ve onun tarihî geçmişi konusunda, tarihin ilk imparatorluğu olan Akad İmparatorluğu'nun sonuna, Mezopotamya'da Akad'ın yıkılışına sebep olan kuraklığı da dünyada ilk ortaya çıkaran araştırmacılardan biri, daha doğrusu o araştırma ekibinin başında bulunuyor kendisi. Daha önce çeşitli defalar konuşmuştuk. Şimdi kendisi stüdyolarımızda. Bu arada, stüdyolarımızda bir de eski dostlarımızdan Jak Kori var. Kendisiyle Profesör Weiss'ın da hısımlığı var, bu sayede bulduk kendisini. Daha doğrusu Jak Kori sayesinde biz de Profesör Weiss'a ulaşabilmiş olduk. Bunu da not düşelim. Onu da stüdyoya attık. Belki arada bir şey söyler.

Jak Kori: Merhaba.

Ö. Madra: Hoş geldiniz Profesör Weiss, bizimle olmanızdan dolayı çok memnunuz.

Harvey Weiss: Teşekkür ederim, benim için de büyük zevk.

Ö. Madra: Açık Radyo dinleyicileri sizin çalışmalarınıza oldukça aşina. Bu programın yapımcıları ve birçok programcımız aracılığıyla sizin makaleleriniz, küresel iklim değişikliği ve özellikle dendiği gibi kadim iklimlerle, Mezopotamya ile ilgili araştırmalarınız epeyce konu edildi. Özellikle de, ani ve beklenmedik büyük bir kuraklık sonucunda Akad İmparatorluğu'nun ani ve beklenmedik çöküşü konusunda. Size araştırmanızla ilgili sorular sormak istiyoruz, sonra belki de bunu Mezopotamya ve özellikle Suriye ve Türkiye için de büyük bir tehdit haline gelen bugünkü kuraklığa bağlamaya çalışabiliriz.

H. Weiss: Çok teşekkürler. Ben Açık Radyo'nun hayranıyım. Türkiye'de ve Amerika'da. Hem Ortadoğu'da hem de küresel olarak karşı karşıya kaldığımız bu ciddi durumun konuşulması bence çok önemli ve faydalı bir fırsat. İklim değişikliğiyle ilgili içinde bulunduğumuz durum ve geçmişte yaşanmış iklim değişiklikleri, geleceğimizin ne olduğunu anlamamızda çok yardımcı olabilir.

Ö. Madra: Peki, siz Akad İmparatorluğu'nun sonunun, o tarihteki muazzam kuraklıkla bağlantılı olduğunu nasıl fark ettiniz?

H. Weiss: Öncelikle Kuzey Suriye'nin Türkiye sınırına yakın bölgesinde yaptığımız arkeolojik kazılar sırasında, yerleşimin aniden bittiğini, yok olduğunu, hatta bunun sadece çalıştığımız yöreyle sınırlı kalmadığını, tüm bölge genelinde olduğunu gördük. Nihayetinde, yerleşimin aniden bitmesi, yerleşim bölgelerinin yok olması durumunun Türkiye'ye, oradan batıya, Akdeniz'e, oradan doğuya, hatta İndus Vadisi'ne, ve hatta güneybatıda Mısır'a kadar uzandığını anladık. Yani bölgesel bir durumla, tüm bölgeyi kapsayan bir durumla karşı karşıya olduğumuzu gördük. Ve bu kadar uzun mesafelerde neyin etki göstermiş olduğunu aramaya başladık. O dönemin iklim şartlarını proxy (vekaleten) dedi-

ğimiz, yani bugünkü enstrümanların yerine geçebilecek değişik paleoiklim araçlarıyla araştırmaya başladık. Modern zamanlarda termometrelerimiz, barometrelerimiz var, ancak paleo (kadim) dönemlerde bunlar yok: Ölçüm aletlerinin, araçların olmadığı bu döneme alet öncesi dönem diyoruz. Biz de bu dönem için örneğin toz miktarı veya belirli bir oksijen izotopunun miktarı gibi sadece kuru iklim ve serin iklimle ilişkilendirilebilecek araçları kullanıyoruz. Bu bulguları beş tip temsilî araç/proxy olarak kaydediyoruz. Bunlara arşiv diyoruz. Bu beş "vekil araç" (proxy) şunlar: deniz ve göl çökeltileri, buzul çökeltileri, speleothem ve dendroklimatik örnekler yani ağaç halkaları, deniz ve okyanus diplerinden alınan karotlar, mesela Van Gölü… ve bunun gibi yerlerden alınan örnekler...

Ö. Madra: Speleothem nedir?

H. Weiss: Mağara demek, yani sarkıt ve dikitler...

Ö. Madra: Mağara, tamam.

H. Weiss: Dikitler ve sarkıtlar olan mağaralar. Ve biz bunların katmanlarından karotlar alabiliyoruz. Yani, sarkıt ve dikitler aslında mağara çatısından damlayan suların senelik tabakalaşmış hali. Damlayan suların kayıtları onların içinde saklıdır. Su mağaraya damlar, buharlaşır ve geride mineraller bırakır. İşte bu mağaralardan aldığımız temsilî örnekler. Mağaralardan başka elimizde deniz ve göllerden, buz ve buzullardan ve ağaçlardan alınan örnekler vardı. Buzullar yağan karın yıllık tabakalaşmasıdır ve on bin veya daha fazla yıl geri gidebilir. Ve buz katmanlarında o yıl yağan karın suyu vardır. Belirli bir yıla ait mikroskobik miktarda su alabiliriz. Suyun tarihini biliriz.

Ö. Madra: Peki ya ağaç halkaları?

H. Weiss: Ve tabii, ağaç halkaları. Dendro'da, Kuzey Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin güneybatısında çok çok uzun yaşamış ağaçlar var. Bunların yıllık büyüme halkaları birbiriyle örtüşüyor. Böylece on bin hatta on iki bin yıl öncesine kadar giden ağaç halkaları kronolojisi oluşturabiliyoruz. Bu ağaç halkalarının,

yıllık halkaların içlerinde yağış, ısı ve güneşle ilgili değişkenliklerin hepsi ağaç halkalarının kesit desenine yansır. Zamanın oluşturduğu desendir bu. İşte bize antik iklimi anlatan beş arşiv bunlar. Ve bunlar bizim antik iklimi anlamamızı sağlar, anladıklarımız da günümüz ikliminde neler olup bittiğini gösteren öncü bilgi olması açısından çok önemlidir.

Ö. Madra: Yani Akad İmparatorluğu'nun, bölgenin ve belki de medeniyetin ilk büyük imparatorluğu olan bu imparatorluğun birdenbire yok olup gitmesinin kuraklık, yani iklim yüzünden olduğunu siz birdenbire buldunuz.

H. Weiss: Evet.

Ö. Madra: Ve bir şekilde, jeolojik terminolojiyle konuşursak, göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir sürede!

H. Weiss: Evet, apansız ve beklenmedik şekilde.

Ö. Madra: Apansız ve beklenmedik bir şekilde her şey çöktü. Sizinle de bir kitabı için mülakat yapmış olan Elizabeth Kolbert, Akadların lanetinden bahsediyor. Ünlü metin şöyle gidiyor:

> Kentler kuruldu kurulalı ilk kez,
> Koca arazilerden tahıl alınamadı,
> Sulak arazilerden balık çıkmadı,
> Sulak bahçelerden ne şurup çıktı ne şarap,
> Toplaşan bulutlardan damla yağmadı,
> Masgurum büyüyüp yeşeremedi,
> Bir paraya çeyrek şişenin yarısı kadar yağ alabildin ancak
> Bir paraya çeyrek şişenin yarısı kadar tahıl alabildin ancak...
> Her kentin her pazarında hep bu fiyatlar vardı!
> Derken, damda yatan damda kaldı,
> Evinde yatanın cenazesi evde kaldı,
> Açlıktan insanlar göğsünü bağrını parçaladı...

Yani bu, gerçek bir felaket – bir facia! Bunu nasıl anladınız, nasıl ortaya çıkardınız peki?

H. Weiss: Kazılarımız sırasında, şehirde yaptığımız kazıların yer-

leşimini tam olarak Akadların yerleştiği yere ve sarayına göre belirledik. Onların Güney Irak'tan Kuzey Mezopotamya'ya geldikleri yere, yani bugünkü Suriye-Türkiye sınırına, Nusaybin yakınlarına.

Ö. Madra: Nusaybin civarı, evet

H. Weiss: Nusaybin yakınlarında. Nusaybin'in yirmi dakika güneydoğusunda, Akadların bu bölgeye geldikleri yolu keşfettik, yerel sarayı ele geçirmelerini ve bu verimli bölgeyi kontrol altında tutmak üzere Akad idari merkezi haline getirmelerini izledik. Bu bölge Nusaybin civarı ve Kamışlı, Ninova'ya, Musul'a oradan batıya, Türkiye'ye, Şanlıurfa'ya, Karababa bölgesine uzanır, bilirsiniz... Sonuçta burası yüksek miktarda yağmur alan, yüksek miktarda buğday üretimi olan bir bölge ve 4200 yıl önce birden bu kuraklığın olması, kanıtladığımız gibi, bu bölgenin Akadlar ve yerel nüfus tarafından terk edilmesiyle eş zamanlı olmuş. Yani herkes terk etmiş!...

Ö. Madra: Ve herhalde önceleri kimse size inanmadı.

H. Weiss: Evet, doğru. Başta entelektüel birtakım itirazları olan meslektaşlarımı ikna etmekte biraz zorluk yaşadık, ama geçtiğimiz yirmi yıl boyunca biriktirdiğimiz, topladığımız kanıtlar şu noktada oldukça yeterli.

Ö. Madra: Peki siz bu araştırmaya ne zaman başlamıştınız?

H. Weiss: Araştırma 80'lerin sonu, 90'ların başı gibi başladı, ve ilk dikkat çeken raporumuzu 1993'te *Science* dergisinde yayımladık.

Ö. Madra: 1993. Ve sonra 2002'de bir makale daha yazdınız, aynı zamanda *The Seven Generations Since The Fall of Akkad* [Akad'ın Yıkılmasından Yedi Kuşak Sonra] adlı kitabın editörlüğünü yaptınız. Kitap sizin tarafınızdan baskıya hazırlandı ve burada önsözde diyorsunuz ki, MÖ 2254'ten MÖ 2220'ye kadar süren bu bölge genelindeki çöküş ve terk ediş, ki bu çok etkili, yani çok önemliydi, ve buradaki mega kuraklık, ani, beklenmedik ve çok büyük ölçekteki, yüzyıllarca süren olay, Batı Asya'da ve global olarak da büyük etki yarattı: Tarımsal üretimde azalmaya yol açtı,

bölgesel olarak yerleşimler terk edildi, Akadlar yıkıldı, habitatlar değişti ve kabile yerleşimleri yeniden düzenlendi...

H. Weiss: Aynen öyle. Tam olarak öyle.

Ö. Madra: Evet.

H. Weiss: Tam olarak öyle. Felaketin özeti bu. Evet.

Ö. Madra: İnanılmaz bir şey!

H. Weiss: Bu kuraklık 250-300 yıl kadar sürdü. Aslında benzer mega kuraklıklar daha öncesinde de birkaç binyıl önce de olmuştu. Büyük bir kuraklık da bin yıl sonra meydana geldi. Ve tabii bunların hepsinin çok ciddi sonuçları oldu, ki bunları elimizdeki arkeolojik ve tarihsel kayıtlardan gözlemleyebiliyoruz. Arkeolojik ve tarihsel kayıtların zenginliği ve yüksek kalitesi nedeniyle özellikle Ortadoğu'da bunları gayet iyi gözlemleyebiliyoruz.

Ö. Madra: Evet... gerçekten de bu bana göre, ve bizim radyoda yıllardır beraber olduğumuz diğer programcılarımıza göre, bir paradigma kaymasını gösteriyor. Demek istediğim, artık bu bilgi yokmuş gibi davranamayız, ve bu konuda harekete geçmemiz gerekiyor. İzin verirseniz bunu çok önemli, çok ciddi bir felaket olan Suriye'deki iç savaşa bağlamak istiyorum. Felaket değil cehennem denebilir belki, Dante'nin Cehennem'indeki Dördüncü İç Halka gibi. Seçkin bir uzman, danışman ve gazeteci olan William Polk geçen sene yazdığı bir yazıda diyor ki, 2006'da başlayan ve dört yıl süren bu korkunç kuraklık, İklim ve Güvenlik Merkezi adlı kurumun (Center for Climate and Security) verilerine göre en az 800.000 çiftçinin geçim kaynağını kaybetmesine, en az 200.000 çiftçinin de düpedüz toprağını terk etmesine neden oldu. Bazı bölgelerde tarım tamamen bitti, bazılarında ürün verimliliğinde düşüş %75'e ulaştı. Genelde tarımsal faaliyet %85 oranında azaldı. Binlerce çiftçi topraktan ümidini keserek, yok denecek kadar az iş ve yiyecek peşinde, çiftliklerini bırakıp kasabalara, şehirlere kaçtı. Birleşmiş Milletler uzmanlarının da dahil olduğu dış gözlemcilerin tahminlerine göre, kırsalda yaşayan on milyon nüfusun iki-üç milyon civarındaki kesimi aşırı yoksul duruma düştü. Derken ta-

bii iş bulma kavgası başgösterdi. Daha önce varlıklı olan çiftçiler şimdi şehirde işportacı ya da çöpçü olarak iş bulsalar şanslılar, ve bu çaresizlik yaşam mücadelesi veren gruplar arasında düşmanlığı doğurdu. Irak'tan ve daha önce Filistin'den göç etmek zorunda kalan mültecilerle rekabet etmek zorundaydılar. Derken, küçük bir bölgede, bir küçük kasabada, Dera'da, hükümetin kendilerine yardım etmekte aciz kalması üzerine çıkan hükümet karşıtı bir protesto, sonunda bugün koskocaman bir içsavaşa dönüştü diyebiliriz.

H. Weiss: Evet, Polk'un yazdıklarına tamamen katılıyorum. Şöyle ki, hatırlarsınız belki, Rus devrimi zamanlarında, devrimcilerin ünlü bir gazetesi vardı, adı *Iskra* idi. *Kıvılcım*. Bu durumu düşündüğümde her zaman bu "kıvılcım"ı hatırlarım. Çünkü, tabii ki Suriye'deki, Cezire'deki, Hawran'daki çiftçiler, güneybatıda Dera'nın olduğu bölgedeki tüm bu insanlar bu durumdan çok ciddi bir şekilde etkilendiler, işlerini kaybettiler, geçim kaynakları tahrip oldu, tarım bitti. Suriye Jazire'de, kuraklık zamanı bunu bizzat gördüm. Yıllar boyunca yemyeşil olan her şey kahverengiydi. Bu durumda, insanların hükümetlerine, kendilerine gıda sağlayamamasına, yaşamlarını sürdürmelerine yardımcı olamamasına öfkelenmeleri beklenmeliydi. Ve maalesef Suriye'de durum buydu. Hükümetin tepkisi, çok... nasıl diyelim, zayıftı...

Ö. Madra: Ve aynı zamanda yine Polk şöyle yazıyor: şimdi biliyoruz ki Suriye hükümeti bu felakete kendi de bir şekilde çanak tuttu. Dünya piyasasında buğdayın yükselen fiyatının cazibesine kapılarak, 2006 yılında tüm stratejik rezervlerini sattı. Bu gerçekten inanılmaz. Amerika Birleşik Devletler Tarım Bakanlığı'nın 2008'deki değerlendirmesine göre, kuraklığın devam ettiği diğer yıllarda, vatandaşlarını hayatta tutmak için buğday ithal etmek zorunda kaldı. Delilik bu!

H. Weiss: Bunu bir fırsat bilerek, buradan, Açık Radyo stüdyolarından şuna da dikkat çekmek isterim ki "kıvılcım" budur. Ancak bu kıvılcım, arka planda gerekli şartlar olmasaydı hiçbir zaman ateşe dönüşmezdi. Şöyle ki, kıvılcımın yaygın bir isyana, bir karşı

çıkışa dönüşmesi için demokratik olmayan ve özünde baskıcı bir hükümet olmalı.

Ö. Madra: Yani, Polk'un da dediği gibi, yiyecek ve içecek ile başlayan mesele, adım adım bir siyasi ve dinî nedene dönüştü. Peki, siz bölgedeki, Suriye'deki çalışmalarınıza devam ediyor musunuz?

H. Weiss: Olay yerinde, Suriye'de değiliz şu sırada tabii ki. Fakat, şu anda araştırmamızı Akdeniz bölgesindeki benzer durumları gözlemlemeye odakladık. Global olarak, Akdeniz boyunca, yeni dünyada, hatta tüm Batı yarıküredeki halkların 4200 yıl önce yaşanan bu âni ve beklenmedik yağış yokluğuna, kuraklığa ve çoraklığa nasıl tepki verdiklerine bakıyoruz.

J. Kori: Geçenlerde, Harvey'e ne konularda dersler verdiğini sormuştum. Derslerden bir tanesinin çöküşle ilgili olduğunu söyledi. Sadece bu çöküş değil. İnanıyorum ki, onun araştırması dünya genelinde, değişik zamanlarda, değişik coğrafyalarda bu çöküşün nedenlerini, yüzeysel, düz nedenlerini değil dış faktörleri, kuraklık veya felaket gibi faktörleri tanımlıyor. Bu konuları araştırdığı için de, araştırması artık sadece Suriye topraklarıyla değil, tüm dünya ile ilgili.

Ö. Madra: Evet, bu çok önemli... Ben de tam, özellikle bu bölgedeki ve özellikle Türkiye'deki yakın dönem iklim değişikliği tehdidini nasıl değerlendirdiğinizi soracaktım. Geçen yıl, özellikle yaklaşık son üç aydır, bilim insanları ve gazeteciler arasında çok tartışılan bir konu bu, çok yakında gerçekleşmesinden korkulan kuraklık. Türkiye genelinde konuşuluyor. Biz, özellikle bu programda, yerel haber kanallarını takip ediyoruz. Ve yüzlerce küçük yerleşim biriminden, köy ve kasabalardan yağmur duası haberleri alıyoruz. Bunu nasıl değerlendirirsiniz? Tabii şimdilik resmî inkâr aşamasında ama olsun, yine de…

H. Weiss: Evet, tabii. Bu durumdan özellikle çok rahatsızım. Çünkü şimdiki durumla ve iklimin Batı Asya'da, yakın doğuda nasıl değişeceği, değiştiği ile geçmişte nasıl değiştiği arasında çok kayda değer bir fark var. Aradaki en temel fark şu: Öncelikle

şimdiki zamanda oluşan değişim antropojenik, yani ortaya çıkışlarının nedenleriyle, doğaları gereği bu değişimlerin hepsi insanların yeryüzündeki faaliyetlerinden kaynaklanıyor. Bunlar insan kökenli. Oysa geçmişte, iklimdeki büyük değişiklikler, ani ve beklenmedik dalgalanmalar tamamen doğal güçlerin etkisiyle meydana gelmişti. Ki bu da beni ikinci ve belki de en önemli noktaya getiriyor. O da şu: Geçmişte kimse ne olduğunu bilmiyordu. Şu an hepimiz ne olduğunu biliyoruz artık.

Ö. Madra: Bu da, gidişatın yegâne sorumlusunun biz olduğunu ortaya koyuyor.

H. Weiss: Tamamen öyle.

Ö. Madra: Peki ne yapacağız? Tesadüf eseri, "Years of Living Dangerously" adlı yeni dizinin ilk iki bölümünü izleme fırsatım oldu. Hayli çarpıcıydı gerçekten. Birinci bölümde, *New York Times*'tan Thomas Friedman, iklim değişikliğinin etkilerinin insanları nasıl daha fakir, aç ve çatışmaya açık hale getirdiğine bakıyor. Buraya Türkiye'ye ve Suriye'ye seyahat ederek, şimdinin savaşçısı olan eskinin toprağından olmuş çiftçileriyle tanışıyor ve bunların çoğu Suriye'deki iç karışıklık başlamadan hemen önce biten uzun kuraklık dönemini hatırlıyor. Esad karşıtı bir savaşçının dediğini özellikle hatırlıyorum: "Biz nehirde yüzerdik eskiden," diyor. "Şimdi nehir yok." Friedman donup kalıyor... Tekrarlamak pahasına soralım, şimdi biz ne yapacağız?

H. Weiss: Bilgimiz dahilindeki bütün etkenler, elimizdeki oldukça fazla bilimsel veri, zaten bize oldukça detaylı bir şekilde mesela yıllık sıcaklık artışının nedenlerini veya sera gazları birikiminin nedenlerini gösteriyor. Bu durumu düzeltmek veya durdurmak olmasa bile en azından bunu kontrol altına almak için gerekli bariz adımları atmanın, vatandaşların ve hükümetlerin sorumluluğu olduğunu düşünüyorum. Yani, küresel sera gazlarının birikimine neden olan etkenleri, her gün otomobillerimiz ve fabrikalarımız aracılığıyla atmosfere yaydığımız sonsuz karbon, enerji üretimimiz ve sonu gelmez ve anlamsız fosil yakıt kullanımımız.

Yani bunların hepsi bizim sorumluluğumuzda. Bunları yapıyoruz, bu nedenle kontrol bizde. Ya bu intihar yolunda yürümeye devam ederiz, ya da gerekli adımları atarız.

Ö. Madra: Evet, aslında geçtiğimiz yıl, hatta geçen dört-beş yılda iklim değişikliği ve bütün bu kömürle çalışan terminaller ve özellikle kömürle çalışan santrallere karşı büyüyen bir hareket var. Özellikle Gezi Parkı isyanının olduğu uzun ve sıcak 2013 yazında doruğa ulaştı, ve hâlâ sürüyor. Bu güçlü protestonun başlangıcıydı. Yalnız, küresel iklim değişikliğine karşı olma formunda değil henüz ama bence sınırda. En iyisini dileyelim. Yani, bu radyo, Açık Radyo ve özellikle bu program bu konunun üzerine kaç yıldır eğiliyor bilmiyorum, çok uzun zamandır, belki on beş yıldan fazla.

H. Weiss: Bu konuda çok ciddi bir farkındalık yarattınız. Ancak farkındalık ve eylemlilik arasında büyük fark var. İzin verirseniz söyleyeyim, bence tarihin gerçeği şu; şuna inanıyorum ki, halk öncülük ederse, liderler takip eder.

Ö. Madra: Evet. Çok doğru. Profesör Harvey Weiss, burada bizimle olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

H. Weiss: Burada, bu radyo stüdyolarında olmak benim için zevk ve şerefti.

Ö. Madra: Bizim için de şeref. Tekrar teşekkürler, Jak Kori sana da.

J. Kori: Rica ederim. Benim için büyük zevkti Harvey'i buraya getirmek.

2014

Chris Hedges

16 Ekim 2014 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

ELİMİZDE KALAN TEK ŞEY, RADİKAL BAŞKALDIRI EYLEMLERİ

Ömer Madra, gazeteci, yazar, düşünür ve aktivist Chris Hedges'le, Halkın İklim Yürüyüşü için New York'ta bulunduğu sırada, 20 Eylül 2014'te Açık Radyo için, dünyanın gidişatı hakkında bir söyleşi yapmıştı. Söyleşiyi bugün Açık Gazete'de yayınladık.

Ömer Madra: Sayın Hedges, sizi Açık Radyo mikrofonları önünde ağırlamaktan ve yarın yapılacak Halkın İklim Yürüyüşü'yle ilgili konuşmaktan çok mutluyuz. Ne düşünüyorsunuz bu konuda, nasıl bir beklentiniz var?

Chris Hedges: Neresinden bakarsanız bakın, insan sayısı muazzam olacak. Ancak beni kaygılandıran, iklim değişikliği söylemini sadece demokratik kurumların değil aynı zamanda şirketlerin de benimsemiş olması. Bunu Demokrat Parti için kesinlikle söyleyebiliriz, oysa onlar aynı zamanda fosil yakıtların, büyük kömür, petrol ve gaz şirketlerinin çıkarlarına canla başla hizmet etmişlerdir. Bu yürüyüşü destekleyen grupların bir çoğu da, ki bunlara Environmental Defense Fund (Çevre Savunma Fonu) da dahildir, özünde şirketlerin desteklediği gruplardır. Bence, ekosistemin yıkımını temelden değiştirecek şekilde iklim değişikliği ile baş etmemiz için en ufak bir umut varsa, sadece fosil yakıt sanayiine, sadece büyük petrol şirketlerine meydan okumamız yetmeyecek, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin her yerinde ve dünyanın büyük bir kısmında iktidarını sürdüren şirket devleti dediğimiz türe de meydan okumak zorunda kalacağız. Çünkü o devlet artık belli bir şekilde konuşmayı ve fakat başka

bir şekilde davranmayı öğrendi. Bence Obama yönetimi de bunun mükemmel bir örneği.

Obama yönetimi açık denizde petrol kuyularını yaygınlaştırdı, kaya petrolü elde etme işini genişletti, petrol, doğal gaz ve kömür ihraç ediyor, öylesine ilerletti ki bu işi, yani Sarah Palin'in 2008'de Cumhuriyetçilerin adayıyken savunduğu yöntemleri kullanıyor. Wikileaks ve Edward Snowden'ın ifşaatları sayesinde öğrendiğimiz gibi, anlamlı reformlar da yapılmadı. Aslında, Amerika Birleşik Devletleri'nin istihbarat kuruluşları, karbon salımlarını anlamlı bir şekilde azaltacak tedbirleri sekteye uğratmaya ve karbon salımlarının azaltılmasında gerçekte etkisi olmayan bağlayıcı anlaşmaları geçirmeye çalıştılar. İşte bu yüzden, biz artık yeni bir militanlık biçimi bulmak zorunda kalacağız. Sivil itaatsizlik eylemlerine başvurmak zorunda kalacağız. Bu yürüyüşe gelince, evet yararlı olduğunu, sembolik bir değeri olduğunu düşünüyorum ve bu tür bir militanlığın da girizgâhı olması gerek. Eğer insanlar, bir pazar günü öğleden sonra, Birleşmiş Milletlerden uzak tutulmuş, Manhattan'ın ta öbür ucunda, aslında polisin daha önce belirlemiş olduğu bir alanın sınırları içindeki bir yürüyüşten şirket iktidarının rahatsız olacağını düşünüyorlarsa, bu etkili bir direniş biçimi olmayacak.

Ö. Madra: Bizim burada, New York City'de iklim aktivistleri ve konuyla ilgili insanlar olarak bulunduğumuz dört-beş gün süresince –tabii ki biz de bu etkinliğe katılmak için geldik– bana gene de havada farklı bir şey var gibi geliyor. Yani çok güçlü bir "yetti gayri" duygusu hâkim. Geçen yıl Türkiye'de haziran ayında Gezi İsyanı olduğunda ilk büyük gösteri sırasında yaklaşık 35,000 kişi vardı, ben de oradaydım, ve şöyle diyorlardı: "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam." Ben birkaç gündür burada da iklim aktivistleriyle, ön safta olanlarla konuştuğumda da aynı duyguyu yaşadım. Buna ne dersiniz?

C. Hedges: Evet, bence haklısınız ve bana kalırsa ön safta yer alan aktivistler de İklim Yürüyüşü konusunda benim gibi düşünüyorlar. Bu yüzden de sivil itaatsizlik eylemlerine hazırlanıyorlar.

Pazartesi sabahı "Wall Street'e sel gibi akalım" eylemiyle başlayacaklar, sonra da "Occupy the UN" ile Birleşmiş Milletleri işgal edecekler. İşte bu tür bir etkinlik olması gerek, sürdürülebilir ve kitlesel ölçekte. Tek umudumuz bu. Ancak, sistemin içinde kalarak bir şeyler yapmaya çalışmak, sistemin daha iyi yanına yaranmaya çalışmak, sistemin kendi içinde reform yapacağına güvenmek safdillik olur. Bence Obama yönetimi, görünüşte aydın bir liberalin, bir şekilde konuşup başka bir şekilde davranabileceğinin çok açık bir örneğini verdi. Bunun nedeni de para, şirket parası, fosil yakıt sanayisinden akan para ki Demokrat Parti de tıpkı Cumhuriyetçi Parti gibi bu paraya canla başla yaranıyor. Yani bence sistemde bir çeşit dönüş var. Haklısınız, bunu Türkiye de dahil, başka ülkelerde de gördük, çünkü sistem aynı. Ve bence gittikçe daha çok insan artık şunu anlamaya başlıyor: bu hükmeden güçlerle radikal bir yüzleşmeye girişmezsek, onlar, insan türünün yok olmasını, ayrıca insan türünün hayatta kalmasını sağlayan ekosistemin hemen tamamının da ölümünü ciddi bir şekilde hesaba katmak zorunda kalacağımız bir duruma bizi fiilen sürükleyecekler.

Ö. Madra: Evet, Profesör Noam Chomsky'nin de geçenlerde bir makalesinde yazdığı gibi, bu bir anlamda "tarihin sonu" olabilir. Siz de yakın zamanda www.truthdig.com sitesinde yayınlanan bir yazınızda şunu belirtmiştiniz: "Şirket kapitalizmi bu feda edilmiş bölgelerde tam ve rakipsiz bir hakimiyet kurmuş durumda. Politikacılar, hâkimler, basın, hatta eğitim kurumları bile şirket iktidarının diktası karşısında diz çöküyor. Ve bu feda edilmiş bölgelerdeki aktivistler, Amerikalıların henüz anlamadıkları bir şeyi öğrendiler: Şirketler kâr uğruna yeryüzünü de, yeryüzünün bütün sakinlerini de zehirlemeyi kabul ediyor. Bunda sınır tanımıyorlar." Bu konuyu biraz daha açabilir misiniz?

C. Hedges: Bu alıntı benim karikatürist Joe Sacco ile birlikte yazdığım *Yıkım Günleri, İsyan Günleri* adlı kitaptan. Kitabı hazırlarken bu feda edilmiş denilen bölgelere, Batı Virginia'nın güneyindeki kömür madenlerinin bulunduğu Appalachia Dağları gibi

yerlere gittik. Buralarda, "dağ tepelerinin kaldırılması" dedikleri bir yöntemle fiilen dağların tepelerini uçuruyorlar. Yani eskiden maden işçilerinin toprağı kazarak ulaşmaya çalıştıkları kömür damarlarını bulmak için dağları yok ediyorlar, suları zehirliyorlar, havayı zehirliyorlar, toprağı zehirliyorlar ve geriye tarumar olmuş bir alan bırakıyorlar. Buna toksik bir bulamaç ve ağır metallerle dolu milyonlarca galonluk devasa birikintiler de dahil. Bence bizim bu feda edilmiş bölgelerle, şirket iktidarının ırzına geçtiği bu yerlerle ilgilenmemiz zorunlu. Çünkü bir kez bu feda edilmiş bölgelerin işini bitirdiklerinde, dönüp bize saldıracaklar, buna şimdiden başladılar bile.

Fracking denilen ve daha önce var olmayan ve fazla işe yaramayan, üstelik çevreye müthiş zarar veren bir yöntemle kumdaki katranlı petrolü çıkartıyorlar ve arkalarında zehirlenmiş deniz canlıları, zehirlenmiş topraklar bırakıyorlar. Ortalığa saldığımız güçlerin ne olduğunu anlamamız gerek. Karl Marx, dizginsiz ve düzenlemeden yoksun bir kapitalizmin devrimci bir güç olduğunu ve kendine koyduğu hiçbir sınır olmadığını yazmıştı. Kapitalizm her şeyi metalaştıracaktır. İnsanlar meta haline gelir, doğal dünya da meta haline gelir, sonra da bunları tüketene kadar ya da topyekûn çökünceye kadar sömürür. Ve bu güçler esas olarak zincirlerinden boşandı. Demek istediğim şu: bu güçler ekonomimizin kontrolünü ele geçirdi, politik sistemimizin kontrolünü ele geçirdi.

Bütün politik teorilere baktığınızda, Aristoteles'e kadar geriye gidebilirsiniz, ya da Max Weber'e, [Ralston] Saul'a, hepsi de size ülkenizi kapitalist bir sınıfın yönetmesini istemediğinizi söylerler. Kapitalisti kapitalist yapan özelliklerin, yani sömürünün, yağmalamanın, manipülasyonun, kamu yararına olacak özellikler olmadığını belirtirler. Gerçekte bunlar kamu yararıyla taban tabana zıttır. Ve onların "ekonomik rasyonellik" diye adlandırdıkları şeyin, kemer sıkma dayatmalarının bize hükmetmesine, hem insanların hem de gezegenin metalaştırılmasının denetlenmesini reddetmelerine izin verirsek, o zaman geleneksel iktidar

mekanizmaları içinde hiçbir güç, gezegen açısından toplu intiharın önüne geçemeyecek demektir. Yani bir bakın, yazın Kuzey Kutbu'ndaki denizin buzları nasıl eridi, yüzde kırkı gitti ve Shell petrol şirketi bunu bir iş fırsatı olarak görüyor. Biz burada gezegenin ölüm çığlıklarından söz ediyoruz, onlar orada yarım milyar dolarlık petrol kuyuları açmakla meşguller. Ve bunu sonuna kadar yapacaklar. Bunun sadece yeryüzü açısından değil, eninde sonunda kendileri açısından da yol açacağı sonuçlara gözlerini kapayarak yapacaklar.
Biliyor musunuz, ilahiyatçı bir söylemle ele alacak olursak, bu bir anlamda ölümün güçlerine karşı bir yaşam mücadelesi. Gereğinden fazla dramatik bir hale getirmek istemiyorum ama içinde bulunduğumuz durum bu. Bence artık yeryüzünün her yerinde çoğu insan, halihazırdaki yönetim sistemlerinin onları kurtaramayacağının, elimizde kalan tek şeyin bu şirket iktidarlarını devirmeyi amaçlayan radikal isyan eylemleri olduğunun farkında. Ve bu şirket iktidarlarını devirmezsek onlar bütün gezegeni uçuruma sürükleyecekler.

Ö. Madra: Türkiye'de 1960'lı yıllarda, 68'de, devrimci günlerde neredeyse klişe haline gelmiş bir sloganımız vardı: "Tek yol devrim." Şimdi bunu biraz farklı bir şekilde tekrar edebilir miyiz "tek yol devrim, 2.0 versiyonu" diyebilir miyiz?

C. Hedges: Direnişin tayin edici unsuru her zaman yönetici elitler olmuştur. Eğer işlerliği olan bir liberal sınıfınız varsa ve bu sınıf sisteme ayar vererek ve reform yaparak bir emniyet supabı vazifesi görüyorsa, o zaman birtakım mağduriyetlerle ve haksızlıklarla baş edebilirsiniz. Başından bir dizi askerî diktatörlük geçmiş olan Türkiye de bunu gayet iyi bilir. Bildiğiniz gibi katı diktatörlükler kemikleşir, kendi gerçekliklerinin içine çekilirler. Bunlar zaten şirket elitlerinin elinden çıkmadır, yani ticari hava yollarının planlarını filan yapmazlar ama buna rağmen hayatlarımıza ve eko-sistem ile olan ilişkimize tamamen hükmederler.

Bunun iyi bir örneği olarak "Occupy" hareketine ya da Erdoğan'ın İstanbul'daki gösterilere verdiği tepkiye bakabilirsi-

niz. "Occupy" hareketinde insanlar temel bir hak arayışını dile getirdiler, mortgage borçlarına, Wall Street'teki yağmacı mortgage tefecilerinin sebep olduğu banka iflaslarına, ipoteklerin paraya çevrilmesine vs. çare aradılar. İstihdam talebini dile getirdiler. Bu ülkede kronik işsizlik hüküm sürüyor, yani ülkenin yarısı yoksulluk içinde yaşıyor, "yoksulluk sınırına yakın" diye tabir edilen bir kategoride. İnsanlar iş güvencesi olmaksızın, ikramiyeden yararlanmaksızın haftada 70 saat çalışıyor. Öğrenci borçları öğrencileri felce uğratıyor. Bunlar öğrenimleri için 70-80 bin dolarlık borç alıyorlar, sonra okulu bitirince iş bulamıyorlar. Bilirsiniz borç köleliği, yani borcunu ödeyene kadar borcun alacaklısına çalışma zorunluluğu, bir toplumsal denetim mekanizmasıdır. İşte bütün bunların yanı sıra bizim rasyonel bir sağlık sistemimiz de yok. "Occupy" hareketi bütün bu konuları gündeme getirdi. Buna verilecek rasyonel bir cevap, banka iflasları ve ipotek sorunları için bir moratoryum ilan etmek, öğrenci borçları için af çıkarmak, rasyonel bir sağlık bakım planı oluşturmak, herkes için geçerli bir sağlık sistemi kurmak, ulusal bir istihdam programı yapmak, bunu yaparken de özellikle yirmi beş yaş altı insanları hedeflemek olabilirdi. Bunları yapsalardı rasyonel olurdu. Ama nasıl kemikleşmiş olan devletlerin tepkisi rasyonel olamıyorsa, bu devletin tepkisi de rasyonel olmadı.

Peki, ne yaptı? Bu "occupy" seslerini zorla bastırdı, tıpkı Türkiye'de halkın iradesini dile getiren meşru gösterileri Erdoğan'ın şiddet kullanarak bastırması gibi. Böyle bir tepki her zaman tehlike işaretidir. Çünkü devlet rasyonel bir şekilde tepki vermediği zaman, kaçınılmaz olarak, devletle birlikte hareket etmekten uzak duran, devlet aracılığıyla reformcu siyasetler yürütmeye değil de devleti devirmeye çalışan hareketler yaratır.

Ö. Madra: Daha önce de sözünü ettiğim makalenizde siz gezegenin kocaman bir feda edilmiş bölgeye dönüştüğünü yazıyordunuz. Bunu lütfen biraz daha açar mısınız? Bununla neyi kastediyorsunuz? Bir de bütün bunların "büyüme" diye adlandırılan şey uğruna yapıldığını söylüyorsunuz. Zaten birkaç yıl önce de esas

sorunun "büyüme" olduğunu belirttiğiniz bir yazı yazmıştınız.

C. Hedges: Bunun için son 500 yılın tarihine geri dönmemiz gerek. Amerika kıtalarının İspanyollar tarafından fethinden başlayarak, doğal kaynakların, özellikle de altının, devasa ölçülerde ele geçirilmesine bakmak gerek. Adam Smith'in de Karl Marx'ın da belirttiği gibi bu süreç sanayi devrimiyle sonuçlandı. Uygarlıkların da, pek çok antropologun dikkat çektiği gibi, kendilerini öldürmek gibi kötü bir huyu vardır. Sümerlerden başlayarak Mayalara, Roma İmparatorluğu'na, hatta Paskalya Adası'na kadar görebiliriz bunu. Umurlarında değildir, doğal kaynakları sömürürler ve süreç içinde karmaşık sistemler kurarlar ama bu sistemleri ayakta tutamaz hale gelirler, ardından da çökerler. Sonra başka bir yerde yeni bir uygarlık ortaya çıkar, belki bunların en yenisi yerli halkın topraklarını ele geçiren, sonra da özünde kendi topraklarını sömürgeleştiren Amerika Birleşik Devletleri'dir. Tabii Avrupa böyle bir şey yapmadı, başka toprakları sömürgeleştirdi. ABD ise kendi topraklarını sömürgeleştirdikten sonra Filipinler'e, İspanya'ya yöneldi, şimdi de tabii Ortadoğu'yu sömürgeleştirmiş bulunuyor.

Sorun şu ki, bu sefer artık sömürülecek yeni toprak kalmadı, boyunduruk altına alınacak yeni halklar kalmadı. Bu sefer biz tepetaklak olduğumuzda bütün gezegeni de beraberimizde sürükleyeceğiz çünkü iklim değişikliğinin etkileri belli bir bölgeyle sınırlı değil. Evet tabii, tropik ve kıyı bölgelerinde durum daha kötü ve gittikçe de kötüleşecek. Ama eninde sonunda hepimiz gidiciyiz. Bazılarımız ötekilerden daha geç gidebiliriz, aradaki tek fark bu. Ama kaçabileceğimiz hiçbir yer yok.

Bütün bunların arkasındaki itici güç ise şu büyüme mantrasıdır; dur durak bilmeyen sınırsız bir sömürüyü ve sefih bir tüketimi göklere çıkaran kapitalizmin tanrısallaştırılmasıdır. Karl Marx'ın da belirttiği gibi, hâkim ideolojiyi tayin eden, ekonomik güçlerdir. İşte kapitalizmin bu şekilde kutsallaştırılması o kadar yaygın ki –ABD'de böyle olduğu aşikâr– siyasi yelpazede hiç kimse bunu sorgulamıyor, ne Barack Obama ne de ana akımın içinden konuşanların herhangi biri. Ve tabii bu yağmacı kapitalizm,

bu küreselleşme, bu şirket kapitalizmi sistemi, efendilerden ve serflerden oluşan bir çeşit küresel neofeodalizm yaratıyor.

Bu sistem, Edward Snowden ve Wikileaks'in teşhir ettiği güvenlik ve gözetim aygıtıyla iktidarın içinde çörekleniyor. Sofistike askerî donanım kullanıyor, insansız hava araçları gibi. Şimdi de IŞİD'e karşı uygulanan şiddetin Ortadoğu'da yaygınlaştığını göreceğiz. On üç yıl sonra hâlâ sorunun daha fazla şiddetle çözüleceği fikri ise bir çeşit delilik. Ama şunu da unutmayalım, bütün savaşlarda olduğu gibi, savaşı iyi bir iş imkânı olarak gören güçler, şirket güçleri vardır. Irak'ta ya da Afganistan'da durumun ne kadar felaket olduğu önemli değildir. Halliburton, Raytheon, Northrop Grumman gibi şirketlerin hisse senetleri 11 Eylül'den beri dört misline çıktı. Bunların esas olarak umurunda olan tek şey de bu zaten. Dolayısıyla, ekonomiye, politikaya, dış siyasete tam bir irrasyonellik hâkim, çünkü kâr artık her şeyin üstünde. Ortadoğu halklarını, Amerika Birleşik Devletleri halkını ve nihai olarak gezegenin kendisini gözden çıkaran bir avuç şirketin kârı.

Ö. Madra: Peki, son olarak çok kısa bir soru soralım, sizce dünya nereye gidiyor?

C. Hedges: Geçmiş uygarlıklardan ders çıkarmak mümkünse, o zaman biz de tıpkı başka uygarlıkların kendilerini yok ettikleri gibi kendimizi yok edeceğiz. Ama bu sefer bir imdat çıkışı yok. Zihinsel olarak insan buna bir açıklama bulabilir, ama duygusal olarak, ben bir baba olarak, bunu kabul etmekte çok zorlanıyorum. Ancak, geçmişte insan topluluklarının nasıl davrandığına, insan tabiatına bakacak olursak ve özellikle de bu şirket kuruluşlarının bütün bir nüfusu gözetim altında tutmayı beceren kitlesel gözetim araçlarıyla donandığını hesaba katarsak, bu araçlar, Doğu Almanya'daki Stasi polis devletine ya da Stalin'in Sovyetler Birliği de dahil herhangi bir baskıcı rejimde daha önce gördüklerimize hiç benzemiyor. Ve kullanacaklar bunları. Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikalıların sivil haklarını ellerinden alan bir dizi kanun geçirdiler, bunları da esas olarak yargı kararına dayandırdılar. Bu kanunları geçirmelerinin de bir nedeni var.

Huzursuzluk çıkmasını bekliyorlar ve her türlü huzursuzluk ifadesini bastırmak için devletin bütün imkânlarını seferber etmek istiyorlar.

Pentagon da, NSA da (Milli Güvenlik Kuruluşu) iklim değişikliği sonucu olacaklarla ilgili senaryolar hazırladılar. Bu onlar için bir sır değil. Buna buldukları cevap da, doğal kaynakları sömürmek ve onlardan kâr elde etmek için kullandıkları yöntemleri değiştirmek değil, bu sömürünün karşısında engel olarak gördükleri bizim gibileri etkisiz hale getirmek. Sanırım Amerika Birleşik Devletleri'nde gizli bilgi sızdıranlara uygulanan zulüm bunun ilk işaretlerini veriyor. Biliyorsunuz, Obama yönetiminde sivil haklara saldırılar George W. Bush döneminkinden daha da korkunç olmakla kalmadı, Obama yönetiminin gizli bilgi sızdıranlara karşı saldırısı da Bush'unkinden korkunç oldu. İktidarın içeriden yürüttüğü işlere ışık tutmaya çalışan herkes Casusluk Yasası'nın hışmına uğradı. 1917'de kaleme alınan bu yasa bizim Yabancı Sırlar yasamızın muadilidir ve eskiden yabancı düşmanlara, devlet sırlarını açıklayanlara karşı kullanılırdı. Oysa şimdi devletin işlediği suçların kanıtlarını ortaya koyanlara karşı kullanılıyor. Ve toptan gözetim, Al Gore'un da belirttiği gibi, bir Anayasa suçudur, basına ve halka karşı işlenmiş bir devlet suçudur. Bu da sistemimizin ne kadar çarpık bir hale geldiğini gösteriyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nde biz, siyasi düşünür Sheldon Wolin'in deyimiyle "tersyüz edilmiş totalitarizm"e dönmüş bulunuyoruz. Wolin'in bununla kastettiği şey totalitarizmin klasik bir şekli değil, ifadesini bir demagogda ya da karizmatik bir liderde değil, şirket devletinin anonimliğinde bulması. Klasik totalitarizmde gerici ya da devrimci bir gücün mevcut yapıyı devirdiği ya da onu ikame ettiği bir durum vardır. Tersyüz edilmiş totalitarizmde ise Anayasa'ya, seçimlere dayalı siyasete, Amerikan vatanseverliğinin ikonografisine ve diline bağlıymış gibi görünen, oysa yurttaşı iktidarsız hale getirmek için bütün güç mekanizmalarını içeriden ele geçiren şirket güçleri vardır. Bence, Sheldon Wolin haklı. Şimdi 93 yaşında olan bu son derece önemli siyasi

düşünürümüzün neokapitalistlere getirdiği eleştiri onun 1980'lerin sonlarına doğru ana akımın dışına itilmesine yol açtı ama o bu düşüncesinden vazgeçmedi.

Bence bizim demokrasimiz bir görünüşten ibaret kaldı. Seçimlerimiz bir çeşit siyasi tiyatroya dönüştü. İster sağda ister solda olsun siyasilerimizin belagati aslında birbirinden farksız. Biz bu ülkede başkanlarımızı kişiliklerine bakarak seçiyoruz ki bu insanı utandıracak kadar çocukça bir şey. Seçimimizi gündemlere, doktrinlere ya da düşüncelere bakarak yapmıyoruz. Çünkü aslında Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasındaki fark o kadar önemsiz ki, nerdeyse fark edilmiyor. Biliyorsunuz, kürtaj ya da gay hakları gibi tayin edici olmayan siyasi konularda aralarında farklar çıkıyor. Ama bütün belli başlı yapısal sorunlarda, emperyal savaş olsun, güvenlik ve gözetim olsun, Wall Street'e sınırlama ya da düzenleme getirmek olsun, sivil hak ve özgürlüklerin erozyona uğraması olsun, bütün bu konularda uygun adım yürüyorlar. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'nde bizim başımız –ve bence bu şirket güçleri dünyanın çoğu yerinde aynen ortaya çıktığı için– hepimizin başı fena halde dertte.

Bu da şu anlama geliyor: Geleceği korumak kaygısı olan bizler, bu güçlere karşı doğrudan ve açık bir meydan okumaya girmek zorunda kalacağız. Bunu da, New York City polisinin belirlemiş olduğu bir, tırnak içinde söylüyorum, "özgür konuşma alanı" içinde yürüyüş yaparak gerçekleştirmek mümkün değil. Çünkü o alanda yürüyen pek çok insan zaten sorunun bir parçası.

Ö. Madra: Chris Hedges, bizimle birlikte olduğunuz, Açık Radyo için bu görüşmeyi bizimle yaptığınız için size çok teşekkür ederiz.

C. Hedges: Ben teşekkür ederim.

2015

Angela Davis

22 Ocak 2015 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

BİLİNDİK YOLLARDAN GİDEMEYİZ, ORTAYI, MERKEZİ OYNAYAMAYIZ, ILIMLI OLAMAYIZ

Açık Gazete'de insan hakları savunucusu, aktivist, akademisyen Angela Davis konuğumuzdu. Boğaziçi Üniversitesi'nde Hrant Dink İnsan Hakları İfade Özgürlüğü Konferansı'nda yaptığı "Ulusaşırı Dayanışmalar: Irkçılık, Soykırım ve Yerleşimci Sömürgeciliğe Direnmek" başlıklı konuşmadan sonra kendisiyle sohbet ettik.

Ömer Madra: Hoş geldiniz Profesör Davis. Sizi burada, Türkiye'de görmekten mutluyuz.

Angela Davis: Teşekkür ederim.

Ö. Madra: Bu arada, hayli eski hayranlarınızdan biriyim. Size çok kısa süre önce Paris'te Charlie Hebdo bürosunda gerçekleştirilen katliam konusunda bir soru sormak istiyordum.

A. Davis: Şunu söylemeliyim, epeydir yoldaydım. Daha dün gece indim hava alanına. Dolayısıyla, bu konuda sizden daha fazla malumata sahip değilim.

Ö. Madra: Haklısınız. Ama ben olayın bir başka yönü üzerinde durmak istiyorum. Paris'teki dev gösterici kalabalığı hemen hemen tek bir sloganla yürüdü. Birçok kişinin ellerindeki pankartlarda "Ben Charlie'yim!" ya da "Hepimiz Charlie'yiz!" yazıyordu. Burada çarpıcı bir benzerliği gözden kaçırmak imkânsız gibi: 2007'de Türkiye'de gazeteci ve aktivist dostumuz Hrant Dink kendi haftalık gazetesi *Agos*'un bürosunun hemen önünde güpegün-

düz vurulduğunda, oraya koşan pek çok insanın tepkisi de hemen hemen aynı olmuştu: "Hepimiz Hrant'ız!" Üç gün sonraki cenaze törenine katılan devasa kalabalık da aynı şekildeydi: Herkesin elindeki pankartta "Hepimiz Hrant'ız, Hepimiz Ermeniyiz!" yazıyordu. Bu paralelliğe ne dersiniz?

A. Davis: Her şeyden önce, bu özel günlerde, yani Hrant Dink'in katledilmesinin yıldönümünde burada İstanbul'da olmanın benim için büyük bir onur olduğunu söylemeliyim. Burada bulunmamın ana amacı, sınır-aşırı dayanışma olanaklarını keşfetmek. Belki bazılarınız biliyordur, ben de bir süre hapiste kalmıştım. Devasa bir uluslararası dayanışma –ki Türkiye'den de çok sayıda insan vardı– sayesinde özgürlüğüme kavuştum. Şimdi ırkçılığa, soykırıma ve yerleşik sömürgeciliğe karşı verilen mücadelede bu türden bir dayanışmanın yaratılması olanaklarını arıyorum. Aslında, Boğaziçi Üniversitesi'nde Hrant Dink konferansı kapsamındaki konuşmamın başlığı da bu.

Ama şunu da anlayabiliyorum tabii. Dünyada birçok büyük olay da meydana gelebiliyor ve özellikle gazeteciler için bunları sıcağı sıcağına kovalamak öncelikli oluyor. Şüphesiz ki Paris'te Charlie Hebdo dergisine yapılan saldırı insanların aklındaki birinci konu. Korkunç şiddet, hayatların kaybı, aralarında derginin editörünün de bulunduğu gazetecilerin katledilmesi... Bütün bunlar konuyu öncelikli kılıyor.

Bu konuda ilk ağızda şunu söyleyebilirim: Bunun gibi olaylar ve anlar meydana geldiğinde insanlar, en çok etkilenen kişilerle empati ve dayanışma duygularını ifade etmek istiyorlar elbette. Son yıllarda da, bu özdeşleşme duygusunu nasıl ifade edeceğimizi daha iyi öğrenmekteyiz: Hepimiz Hrant Dink'iz demek bunun iyi bir örneği.

Şu halde, sloganın Charlie Hebdo saldırısıyla bağlantılı olarak kullanılmasını, bu dehşet verici saldırının kurbanı olan kişilerle acil dayanışmayı dile getirmek için verilen bir hızlı tepki olarak anlayabiliriz.

Asıl sorunuza cevap olarak da şunu söyleyebilirim: 11 Eylül sonrasında Bush yönetimi tarafından teröre karşı küresel savaş diye adlandırılan gafil girişimler yüzünden büyük acılar çekiyoruz. Obama yönetimince de sürdürülen bu yanlış girişimler Irak ve Afganistan gibi ülkelerde haddi hesabı olmayacak sayıda insanın ölümüne yol açtı, CIA'in gizli hapishanelerini ortaya çıkardı, Guantanamo'yu ve işkencehaneleri üretti ve Obama terörle savaş denen bu şeyin en gözle görünür simgesi olan Guantanamo'yu kapatacağını vaat etmesine karşın, burası hâlâ açık duruyor.

Yani, Fransa'daki olaydan çıkartacağımız ders de şu: Bir kez teröre karşı savaş ilan edildi mi, işler gerçekten çağrından çıkar. ABD'de İslam düşmanlığının ABD'deki tarihsel ırkçılıktan, yerlilere, siyahlara yönelmiş ırkçılıktan beslendiği görülebilir... Ama bence şunu görmemiz çok önemli: Teröre karşı yürütüldüğü söylenen bu cezalandırıcı savaş, önlemeyi umduğu yıkımdan çok daha fazlasına yol açtı. Umarım Fransa'daki insanlar da buna dikkat ediyorlardır. Tabii asla gözden kaçırmamamız gereken bir şey de şu: Charlie Hebdo'ya yapılan saldırı gibi eylemlere dayanan stratejilere karşı çıkmanın ne kadar önemli olduğunu hiç gözden kaçırmamalıyız.

Ö. Madra: Şimdi size bambaşka bir konuda bir soru sormak istiyoruz. Büyük yazar ve aktivist James Baldwin'in 1960'ların başlarında burada İstanbul'da epey bir süre kaldığını, hatta bu mülakatı yaptığımız kampüste de zaman geçirdiğini, dersler verdiğini, konuşmalar yaptığını biliyoruz. Irkçılıkla mücadele ve antifaşist mücadele konusunda yaptıkları ve yazdıklarıyla kendisi sizin için ne kadar esin verici bir figür olmuştu?

A. Davis: Konuşmamın ilk bölümünde Türkiye'yi ziyaret konusundaki arzumun, James Baldwin'in burada geçirdiği dönemin farkında olmamdan da kaynaklandığını anlatıyorum. *Another Country* [Başka Bir Ülke] adlı eserini burada yazmıştı. Baldwin benim en önemli esin kaynaklarımdan biriydi ve sonunda kendisiyle çok yakın arkadaş olduk. Yıllar yılı İstanbul ve Türkiye'yi zihnimde James Baldwin'le bağdaştırdım. Yani, şunu söyleyebili-

riz: Baldwin'in burayı kendisine yaşamak ve düşünmek için uygun bir yer olarak gördüğünün bilincindeydim. Burayı böyle görmesi, burasının ırkçılığın mevcut olmadığı bir ülke olmasından filan kaynaklanmıyordu. Baldwin'in burayı tercih edişi şundandı: Farklı türde ayrımcılıkları maalesef bağrında barındırmakla birlikte, kendisine ABD'deki ırkçılık hakkında farklı bir perspektif geliştirmeye imkân verecek bakış açıları sunan değişik bir kültürü bizzat yaşama imkânı veriyordu burası. Bu arada, James Baldwin'in Türkiye dönemi hakkında yazılmış iki ilginç kitap da var.

Angela Davis'in, Hrant Dink İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Konferansı'nda yaptığı "Ulusaşırı Dayanışmalar: Irkçılık, Soykırım ve Yerleşimci Sömürgeciliğe Direnmek" başlıklı konuşmadan bir bölüm:

> Şunu söyleyerek sözlerimi tamamlayacağım: Uluslararası dayanışmalar ve bağlantılar oluşturmaya ve ulus sınırlarını aşmaya çalışıyorsak şu anda yüz yüze olduğumuz en zorlu görev, feministlerin "kesişimlilik" olarak adlandırdığı şeyi anlamaktır. Burada söz konusu olan kimliklerin kesişimi değildir, mücadelelerin kesişimidir.
>
> Öyleyse, Tahrir Meydanı'nın ve tüm dünyaya yayılmış olan İşgal (Occupy) Hareketi'nin etkisini unutmayalım. Ve tabii hazır burada, İstanbul'da toplanmışken Gezi Parkı göstericilerini de! Unutmayalım! Çoğu zaman insanlar bu son dönem hareketleri için şunu ileri sürdü: Bu hareketlerde liderler yoktur, bir manifesto, gündem ya da talepler listesi oluşturulmamıştır ve bunlar işte bu yüzden başarısızlığa uğramışlardır.
>
> Tam bu noktada, bir yıldan kısa bir süre önce aramızdan ayrılmış olan sevgili Stuart Hall'u hatırlatmama izin verin. Hall sonuç ile etki arasında bir fark olduğunu söylemişti. Occupy hareketinin sonunda çadırlar boşaldığında birçok insan dişe dokunur bir şey

üretilmediğini, bir sonuca ulaşılamadığını varsaydı. Lakin, gelin, hayal gücü yüksek ve yenilikçi bu hareketleri bir daha düşünelim. Bu hareketlerde insanlar devletin yönlendirmesi olmaksızın beraber olmayı, derhal polis çağırma içgüdüsünü bir yana bırakıp sorunları kendi başlarına çözebilmeyi öğrendiler. Bu ileride ulus-aşırı dayanışmaları kurarken bizim için çok ilham verici olacak. İstediğimiz, Hrant Dink'in de bizden isteyeceği gibi, Türkiye'de, Filistin'de, Güney Amerika'da, Almanya, Colombia, Brezilya, Filipinler ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ve tüm dünyada özgürlükler ve adaletin gelişmesi, genişlemesi ise, yapacağımız şey de olağandışı olmalıdır. Bilindik yollardan gidemeyiz. Ortayı, merkezi oynayamayız. Ilımlı olamayız. Birleşmiş ruhumuz ve kolektif aklımızla, bize ait bağlarla ayağa kalkıp, hayır demeyi istemek zorundayız.

2015

Naomi Klein

24-25 Haziran 2015 tarihinde
Açık Gazete programında yayınlanmıştır.

TARİHÎ ZAMANLARDA YAŞIYORUZ. ÖNÜMÜZDEKİ BİRKAÇ ONYILDA YAPACAKLARIMIZ, DÜNYANIN GELECEĞİNİ KUŞAKLAR BOYU ETKİLEYECEK

Ömer Madra: Hoş geldiniz Sayın Klein. Sizi yeniden Açık Radyo mikrofonlarında ağırlamaktan dolayı çok memnunuz.

Naomi Klein: Teşekkür ederim. Tekrar burada olmak çok güzel.

Ö. Madra: En son sizinle 2010 yılında, Boğaziçi Üniversitesi Hrant Dink Konferansı için İstanbul'a geldiğinizde konuşmuştuk, artık halkın devreye girmesi için uygun bir zaman olduğunu söylemiştiniz. Şimdi Gezi Direnişi'nin üçüncü yıldönümündeyiz.

Kitabınızın 464. sayfasında, geçtiğimiz yılların, toplumun aniden sabrının taştığına karar vererek, tüm uzmanları ve tahminleri yanılttığı anlarla dolu olduğunu yazıyorsunuz. Arap Baharı trajedisi, göstericilerin Avrupa meydanlarını işgal hareketleri, Occupy Wall Street (Wall Street İşgali), Şili'deki, Quebec'teki öğrenci hareketleri... Buna İstanbul ortasındaki bir parkı ve ağaçları korumak için başlayan ve ardından bir bozkır yangını gibi alev alan Gezi Direnişi'ni de eklemek isterim. Bu direnişin ana sloganı "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam!"dı. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

N. Klein: Gezi'yi hiç kuşkusuz o listeye alıyorum tabii. Ve işin ilginç yanı nedir biliyor musunuz, başlangıç ânını çok net olarak hatırlıyorum: Bu kitap üzerinde çalışıyordum ve Gezi patlak verdiğinde Yunanistan'daydım. Kuzey Yunanistan'da bir altın madenine karşı direnen bölge halkının kendi ormanlarını maden şirketine karşı nasıl savunduğunu belgeliyorduk, kocam da

bunun filmini çekiyordu. Aynı anda kentini, parkını bir kamusal alanı ve birkaç ağacı, sayısız ticari alan yığınından bir yenisine bırakmamak, ona karşı korumak için ayağa kalkan kentlilerin içgüdüsel olarak direnişe geçmesi ile Yunanistan'da ormanlarını korumak için ayaklananlar arasındaki bu bağlantı çok çarpıcı idi. Aradaki bağlantı çok açık görünüyordu. Biz de çok heveslendik. Kocama "hadi oraya gidelim" diye tutturdum ama olmadı.

Ö. Madra: Keşke gelseydiniz, ne hoş olurdu! *İşte Bu Her şeyi Değiştirir*'de, bu tarz yükselen dalgaların, çoğunlukla hareketi örgütleyenleri bile şaşırttığını yazıyorsunuz ki, Gezi'de olan da tastamam buydu. Organize eden kimse, hatta bir organizasyon bile yoktu ve hareket birden oluverdi!

N. Klein: Aslında, eksik söylemişim: Bu hareketlerin daima böyle sürpriz şekilde ortaya çıktığını yazmalıymışım! Hareketin odağında olanlar için bile böyle bu. İşin en esrarengiz yanı da şu: Gene o bildik tayfanın sokağa döküldüğü o bildik, standart protesto eylemi nasıl oluyor da birdenbire bir halk ayaklanmasına dönüşüveriyor. Akıl sır ermez bir durum doğrusu. Terkibindeki büyülü maddenin ne olduğunu bilebilseydik, çoktan şişelemiştik...

Ö. Madra: Ve zengin olmuştuk!

N. Klein: Bu tarz bir kritik an, bir devrilme noktası geldiğinde ortaya çıkan esrarengiz unsurlardan söz ederken bir şey eklemek isterim. Bence, bunu önceden kestirip planlayamayacağımızı bilecek kadar mütevazı olmalıyız tabii. Ama bu, hazırlıklı olmayacağımız anlamına da gelmemeli. Böyle anlar geldiği zaman nasıl davranacağımız, nasıl hazırlıklı olacağımız konusunda daha becerikli davranabiliriz. Bu hareketlerin gittikçe daha sık geldikleri açık. Sosyal medyanın da bunların daha sık oluşmasına katkıda bulunduğu da açık. Yani, gittikçe büyüyen bir eşitsizlik yaratan bir ekonomik sistemin geçmişteki performansı, kazananlarla kaybedenler arasında gayet kaba bir ayrım olacağını, bunun gittikçe büyüyeceğini gösteriyor: Öyle ki, görünen yüzeyin altında daima muazzam bir öfke birikimi olduğunu, her zaman başka

bir dünya talebi olacağını ve tehlikeli durumlar yaratacağını kestirmek mümkün.

Bu noktada benim düşündüğüm şey şu: İsyanın fitilini ateşlemektense, bunlar meydana geldiği zaman öfkenin nasıl dizginlenebileceğini düşünmeye hazır olmak, yani alternatif politikaları elde hazır tutmak önemli diye düşünüyorum. Global olarak yaşanan sorunlardan biri şu bence: Beklenmedik bir anda, hazırlıksız yakalandığımız için, yani tam da bu sebeple, bir telaşa düşüyoruz: Bir yandan büyük protesto hareketlerinin düzenli gitmesinin mekanizmasını sağlamaya çalışırken, bir yandan da devletin baskısıyla baş etmeye çalışıyoruz. Oysa, daha sakin ve telaşsız zamanlarımızı, böyle kitle ayaklanmaları olduğunda nasıl politikalar belirleyeceğimizi kararlaştırmak için, bu sorulara kafa yormak, daha net politik pozisyonlar belirlemek için kullanabiliriz ve kullanmalıyız bence.

Ö. Madra: Özellikle, kitabınızın birçok yerinde belirttiğiniz gibi, önümüzde gittikçe daha az zaman kalmışken, bu dar fırsat penceresi içinde böyle davranmak büsbütün bir zorunluluk halini alıyor galiba, öyle değil mi?

N. Klein: Aynen öyle. İklim değişikliği bu aciliyeti önümüze getirip dayıyor. Yani, pek çoğumuz toplumsal adaletsizliklerin dayattığı aciliyetin farkında tabii, ama konu iklim değişikliği olunca, gezegenin fizik kurallarının dayattığı çok acil mühletler, "son teslim tarihleri" çıkıyor karşımıza. Eğer harekete geçmeyi ertelemeye devam edersek, sonunda sadece hayatta kalabilme mücadelesinden başka bir şey yapamayacak hale gelir, gerçek mücadele fırsatını kaçırırız.

Bu devrilme noktasını atlar ve insanlığı gelecekte 4-6 derecelik bir ısınmaya mahkûm edersek –ki, o yolu tutturmuş gidiyoruz şu anda– o zaman, görmeyi umut ettiğimiz gelecek çok sınırlanır... Şu andaki ısınmayı önlemek imkânsız artık, ama gerçekten felaketle sonuçlanacak sera gazı salımlarını kısıtlamak için hâlâ çok geç değil. Yeryüzünde ekonomik, sosyal ve ırklararası adaleti

sağlayarak bunu yapabilmemiz pekâlâ mümkün hâlâ.

Ö. Madra: Belki tartışmayı buradan bir başka noktaya bağlayabiliriz. Kitabınızın ikinci bölümünün başlığı üzerinde konuşalım mı biraz da? "Büyülü Düşünce" kavramı. Bu, sanki hepimizin kendimizi içine hapsetmiş olduğumuz bir kafes gibi.

N. Klein: Bence, kendimizi içine tıktığımız hapishane, kapitalizmin, yeni liberalizmin mantığı. Toplumu örgütleyip düzenlemek üzere serbest piyasayı hayatımızın her köşesine ve bucağına zorlayarak sokan bir mantık. Bu sömürgeleştirme, beyinlerimizi öylesine etkisi altına alıyor ki, bir çeşit matris (matrix) içine sokulmuş oluyoruz ve buradan çıkış için hiçbir yol da hayal edemiyoruz. Krizler açıkça gösteriyor ki ekonomik sistemimizin kurallarını değiştirmek zorundayız. Kendi deyimiyle çöküşünü engellemek için sürekli büyümeyi, yayılmayı ve kaynakların tüketilmesini zorunlu kılan bir ekonomik sistem ile kaynak kullanımımızı sınırlamamızı zorunlu kılan bir gezegen sistemi arasında apaçık bir çatışma var. Kaynak kullanımını sınırlamadığımız takdirde gezegenin çöküşü kaçınılmaz.

Ekonomimizin çalışma tarzını değiştirebiliriz elbette, ama matris içine hapsolmuşluğumuz o kadar tam ki, ekonomik kurallardansa, doğanın kurallarını, fizik kurallarını değiştirmek bize daha kolay görünüyor. Sanki gezegen ölçeğinde devasa bir teknolojik mühendislik girişimiyle bu iş halledilebilirmiş gibi bir algı var. Radikal düşünce olarak ileri sürülen bu anlayış gittikçe daha çok ciddiye alınıyor üstelik. Yani iklim değişikliğine şimdiye kadar bulunan çarelerin, emisyonları düşürmek için işe yaramadığı fikrini ortaya atarak çarenin güneşi karartmak olduğu öne sürülüyor. Bunu gerçekleştirmek için de stratosfere bilinçli olarak kirlilik yaymayı öneriyor, böylece yeryüzünün çevresinde bir çeşit karaltı oluşturup yapay olarak sıcaklığın düşürülebileceğini iddia ediyorlar. İçinde yaşadığımız krizlere inanılmaz bir bilim-kurgu çözümü bu. Ama bu yaklaşım, dünya ekonomisinin mevcut işleyişi içinde değişimi bir türlü hayal edemeyişimiz gerçeğinden kaynaklanıyor.

İşte değişim tahayyülünü bu kadar güç bulduğumuz için de türlü türlü büyülü düşünme yollarına başvuruyoruz. Bunlardan biri de, kendimizi şu pazar mantığının dışında düşünemediğimiz için "evet, bu sorunu yaratan pazar olduğuna göre, çözümü de o bulacaktır" demek. İşte «karbon pazarları» ve «karbon azaltımı» adı altında bir süredir yapmaya çalıştığımız da bu, yani hayat tarzımızı değiştirmekten dem vuran ama aslında iklim değişikliğine son derece tüketim odaklı bir yaklaşım. Pazar mantığının yarattığı bu temel sorunu gene pazar mantığını kullanarak halletmek. Bu mantığın geçmişte ne kadar berbat sonuçlar verdiğini gördük ve emisyonların da artmaya devam ettiğini görüyoruz.

Başka bir mantık yürütme şekli de Bill Gates ve Richard Branson gibi mültimilyarderlerin bu sorunu bizim için çözecekleri iddiası. Ben bunu kitabımda tahlil ediyorum ve bunun da bizi karanlığa götüren bir yol olduğunu gösteriyorum.

Bu fikrin arkasındaki muhakemede de ufukta mantıklı bir teknolojik çözüm olduğu yaklaşımı var. Dolayısıyla mısırı da petrolü de yakmaya devam ediyoruz ve sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getiriyoruz ama en son anda ortaya bir süper kahramanın çıkıp her şeyi düzelteceğine inanıyoruz. İşte bu gibi çözümlerle gezegeni nasıl hallederiz diye ciddi ciddi kafa yoran o sözümona jeomühendisleri, biliminsanlarını bayağı bir vakit ayırıp inceledim; oldukça dediğim dedik tipler bunlar. Bu yüzden de pazarın bizi kurtaracağı, teknolojinin bizi kurtaracağı ve milyarderlerin bizi kurtaracağı yolundaki bu üç büyülü düşünme tarzını enikonu ele almanın hayli önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü esas yapmamız gereken iş olan ekonomiyi değiştirmenin önündeki engeller bunlar.

Ö. Madra: Bu büyülü düşüncelere belki bir dördüncü kategoriyi de ekleyebiliriz: Yazar ve aktivist Rebecca Solnit, geçenlerde *Guardian* gazetesinde çıkan bir makalesinde büyülü bir politikacının, bir liderin de iklim değişikliğini durduramayacağını söylüyordu. Bunu ancak bizler, hep birlikte yapabiliriz diyordu. Bu tür büyülü düşünce tarzları hem gülünç hem de tehlikeli. Hatta belki daha

ziyade tehlikeli.

N. Klein: İşte ben de zaten bu yüzden kitabıma başlarken Kopenhag 2009'dan söz ettim. Hani şu, Kopenhag'da düzenlenen ve dünyayı kurtaracak diye reklamı yapılan büyük iklim zirvesi var ya? Ne demezsiniz!

2009 senesiydi, Obama'nın başkanlığının ilk senesiydi ve ortalıkta Obama'nın nasıl atına atlayıp gezegeni kurtarmaya gideceğine dair inanılmaz ölçüde büyülü düşünceler uçuşuyordu. İşte tam da böyle bir zamana rastlaması nedeniyle, yani sekiz senelik bir George Bush yönetiminden, petrol ve gaz sanayilerinin başat yönlendirdiği bir başkanlık yönetiminden ve iklim değişikliğini esas olarak reddeden bir başkandan sonra, bir sürü insan sırf Obama iklim değişikliğini reddetmiyor ve bu konuda çok etkileyici bir şekilde konuşuyor diye onun bu konuda harekete geçeceğini sandı. Üstelik Amerika Birleşik Devletleri'nde herhangi ciddi bir iklim politikası geliştirmediği halde insanlar buna inanıyordu. İşte bu nedenle de Kopenhag zirvesinin ardından büyük bir hüsran yaşandı. Dolayısıyla, sizin sözünü ettiğiniz şey sadece tek tek politikacılara değil bütün politikacılara uyarlanabilir. Bundan birkaç ay sonra, Aralık'ta Paris'te düzenlenecek olan bir sonraki büyük iklim zirvesi yaklaştıkça bu büyülü düşünce tarzının yeniden su yüzüne çıktığını görüyorum. Kopenhag'dan bu yana düzenlenen en büyük iklim zirvesi bu.

Bir kez daha bu büyülü düşünce tarzı zemin kazanıyor, yine bir toplantının bizi kurtaracağını söylüyoruz. Üstelik bütün bu toplantıların, her birimizin ülkesinde zaten var olan politikacıların katılımıyla gerçekleştiğini ve bunların sırf bir şehirde hep birlikte bir toplantı yapmaya karar verdiler diye farklı birileri haline gelmediğini bilmemize rağmen bu böyle. İklim değişikliği konusunda ne yaptıklarını ve bu yaptıklarının tamamen yetersiz kaldığını aslında hepimiz biliyoruz. İşte bu yüzden de bu toplantıya gerçekten dünyayı değiştirebilirmiş gibi büyülü bir düşünceyi atfetmek, başarısızlığa yeniden kapı açmak demek bence.

Ö. Madra: Evet, ben de size Paris toplantısını soracaktım. Biz burada, Türkiye'de, dünyanın pek çok başka ülkesinde olduğu gibi, Paris zirvesinden hemen önce büyük bir toplantı düzenlemeye çabalıyoruz. Ben geçtiğimiz Eylül ayında da New York'taki büyük iklim yürüyüşüne katılmış, hatta orada sizin konuşmalarınızı da dinlemiştim. Paris toplantısından beklentileriniz nedir, biraz bundan da bahseder misiniz?

N. Klein: Bence burada hassas bir denge var çünkü bunu, yani toplantıda olup biteni, görmezden gelmek gibi bir lüksümüz yok. Ancak buna gerçekçi bir şekilde yaklaşmalıyız ve neler yapabileceğimiz konusunda bazı gerçekçi hedefler belirlemeliyiz. Belki gelişmekte olan ülkelerin, iklim değişikliğinin etkileriyle baş edebilmeleri için sanayileşmiş ülkelerden mali yardım almalarını sağlamak konusunda bir ilerleme kaydedilebilir. İklim değişikliğine karşı önerilen sözümona çözümlerin en kötülerinden bazılarına karşı direnme ihtimalimiz var diye düşünüyorum. Çünkü Fransa'da çok ama çok güçlü bir nükleer lobisi olduğunu biliyoruz. Fransa enerjisinin yüzde 70'inden fazlasını nükleerden sağlıyor. François Hollande da zirvenin şirketler tarafından desteklenmesine kapıları açtı. Lobicilerin hepsi orada olacak.

Ayrıca Fransa'nın Suez gibi çok güçlü özel su şirketleri var ve bunlar iklim değişikliğini bir pazar olarak görüyorlar. Bu yüzden Paris'te yapmamız gereken şeylerden biri de susturucu çözümlere karşı direnmek. Bu tür çözümler geçmişte iklim değişikliğinden kâr sağlamaya çalışan afet kapitalizmine sebep oldu. Şimdi bunlar güya iklime dayanıklı GDO'lu tohum pazarlayan büyük tarım şirketleri olarak, su yetersizliğini fırsat olarak gören özel su şirketleri olarak ve kendilerini çözümmüş gibi pazarlayan nükleer enerji şirketleri olarak karşımıza çıkacaklar. Oysa küresel enerjiyi adem-i merkeziyetçi bir yaklaşımla ele almak, enerji şemalarını çok daha etkili ve güvenli bir şekilde değiştirmek demektir. İşte bütün bunlarla uğraşacağız Paris'te. Bunların yanı sıra halkın büyük iklim yürüyüşünde New York'ta yaptığımızın daha iyisini

yapmak için uğraşacağız.
New York'taki yürüyüşün o kadar görkemli olmasının nedeni çok sayıda insanın katılmasıydı ama kimlerin katıldığı da, bir o kadar önemliydi. Orada yerel gıda hareketinden olanlar da, yoksul mahallelere yenilenebilir enerji götüren yerel enerji kooperatifleri de vardı. Permakültürcüler de oradaydı, rafinerilere karşı direnenler de. İşte bu sayede yürüyüşte hem direniş hem de alternatifler vardı ve iklim değişikliğine verilecek bu cevabın nasıl çok daha adil bir ekonominin inşasını sağlayabileceğine, karşı karşıya olduğumuz kemer sıkma politikaları ve işsizlik gibi krizlerle nasıl baş edebileceğimize dair bir vizyon vardı.

İşte bu iklim zirvesinin tam da şu anda Avrupa'da yapılacak olması, yani ardı arkası gelmeyen kemer sıkma politikalarının, kesintilerin ve işten çıkarmaların, sosyal korumanın uğradığı erozyonların Avrupa'yı sardığı bir zamana rastlaması, iklim hareketi ile kemer sıkma karşıtı hareketin gerçekten birleşmesini gerekli kılıyor. Bu birbiriyle örtüşen krizlere nasıl eşzamanlı olarak cevap vereceğimizi belirleyen, gerçekten dönüştürücü bir vizyona ihtiyacımız var. Daha adil bir ekonomi yaratacak şekilde iklim değişikliğine karşı nasıl bir tavır alacağımızı belirlememiz gerek.

Biz bunu yapabileceğimizi biliyoruz. Bakın mesela Almanya ironik bir şekilde Almanya'nın kemer sıkma politikalarını bütün Avrupa'ya dayatan bir ülke olmasına rağmen yurtiçinde inanılmaz bir enerji dönüşümünün ortasında. Elektriklerinin yüzde 30'unu yenilenebilir enerjilerden sağlıyorlar. Bunun büyük bir kısmı topluluğa ait ve onun denetiminde. Bu şekilde kaynaklar topluluğun içinde kalıyor ve bu da kemer sıkma politikalarına karşı bir çözüm oluşturuyor. Aldıkları hizmetin karşılığını ödemek için insanların, toplulukların kaynağa ihtiyacı vardı. Bu yolla 400 bin kişilik bir istihdam yaratabildiler ve işsizlik krizine de bir çare bulmuş oldular. Fosil yakıt çıkarma yöntemlerine yatırım yapmak yerine yenilenebilir enerjilere yatırım yaptığımız zaman daha fazla istihdam, daha fazla verimlilik ve daha fazla kamu

yararı sağladığımızı biliyoruz. Onun için Paris öncesinde, Paris sırasında ve Paris sonrasında yapmamız gereken şey bu vizyonlarımızı son derece somut bir şekilde sergilemek, böylelikle ekonomik krizi, işsizlik krizlerini ve iklim krizlerini tek bir bütüncül vizyon içinde biraraya getirerek bizim istediğimiz bir ekonomiye yol açmasını sağlamak.

İşte benim Paris için umudum bu. Bence bu çok heyecan verici, çünkü bu hareketler yükselişe geçti ve Avrupa şehirlerinde buna tanık oluyoruz. Podemos mesela, biliyorsunuz az önce İspanya'da inanılmaz bir gösteri yaptılar. Podemos'a yakın belediye bileşenleriyle Madrid'de gayet iyi bir durumdalar, Barcelona'da da iktidarı ele geçiriyorlar. Demek istediğim, biz bunu tek tek konuşmalar yerine tek bir konuşma haline getirebiliriz. Böylece, politikacıların yaptıkları sayesinde değil, halkın yaptıkları sayesinde Paris'te muazzam bir başarı sağlanabilir.

Ö. Madra: Size büyük tarım ve hayvancılık sanayii konusunda bir sorum olacak. Kitabınızın 399. sayfasında buna kısaca değiniyorsunuz. Geçenlerde Komplosığır [Cowspiracy] filmini izledim ve biz burada, radyoda California'daki büyük kuraklığı ele alırken eyaletteki suyun neredeyse yüzde 80'inin büyük tarım ve hayvancılık endüstrisi tarafından kullanılmış olduğunu gördük. Vali ya da herhangi bir politikacı buna karşı bir düzenleme getiremiyor. Dolayısıyla bütün bu mücadelede büyük hayvancılık ve tarımın oynadığı rol için ne diyorsunuz?

N. Klein: Kitapta buna ayrılan bölüm çok uzun değil ama şurası gayet açık ki, nasıl topluluk denetimindeki adem-i merkeziyetçi yenilenebilir enerji kullanımı bize fosil yakıtlardan kurtulmanın en iyi çözümünü sunuyorsa, aynı şekilde topluluk denetimindeki adem-i merkeziyetçi ekolojik çiftçilik yöntemleri ile de üçlü bir çözüm sağlanabileceği gayet açık. Bu üçlü çözümde suyu daha verimli bir şekilde kullanıyorlar, tedarik zinciri kısaldığı için ürünler pazara götürülürken daha az fosil yakıt tüketiyorlar ve girdi olarak fosil yakıt bazlı gübreye bağımlı değiller. Ya da

bu topluluklar ormana dayalı tarımla uğraşıyorlar, böylelikle herkesin bildiği gibi çok önemli bir karbon yutağı olan ormanların sürdürülebilirliğini sağlıyorlar. İşte bizim, çözümlerin ne olduğunu bildiğimizi gösteren bir örnek daha. Ayrıca daha dirençli toplulukların buldukları çözümler, yerel halkın bilgi birikimiyle geliştirilmiş çözümler de var ve bunları modern teknoloji ile bir arada kullanıyorlar. Tabii bu da büyük tarım şirketlerine karşı atılmış muazzam bir adım. İklim değişikliğini ciddiye alıyorsak, o zaman bütün bu sistemi baştan ayağa yeniden düşünmemiz gerek.

Ö. Madra: Benim açımdan kitabınızın en ilginç, en inanılmaz bölümlerinden biri de, kölelik ve köleliğin lağvedilmesiyle ilgili olanı. Sizin kendi deyiminizle "özgürlük sağlamanın yarım bırakılmış işi" ya da "Yeryüzü için Marshall Planı" ile köle sahipliği hareketi arasında aşikâr bazı paralellikler olmalı. Özellikle de köle sahiplerine tazminat olarak inanılmaz derecede büyük paralar ödendiğini anlattığınız bölümler var. Biraz bunu da açar mısınız?

N. Klein: İklim değişikliğine çare ararken karşı karşıya kaldığımız muazzam bir meydan okuma var. Artık ayan beyan biliyoruz ki emisyonlarımızı düşük tutacaksak, Kopenhag'da politikacılarımızın üzerinde anlaşmaya vardığı gibi, ısınmanın en fazla iki derece artması, daha doğrusu o seviyenin mutlaka altında tutulması hedefine uygun şekilde emisyonlarımızı düşüreceksek, ki bu zaten yeterince iddialı bir hedef, bunu gerçekleştirmek için, varlığı kanıtlanmış fosil yakıt rezervlerinin büyük çoğunluğunun, yani yaklaşık dörtte üçünün yerin altında kalmasını sağlamamız gerek. Bu da şirketlerin şimdiden göz koydukları henüz elde edilmemiş trilyonlarca dolarlık kârı temsil ediyor. Dolayısıyla böylesine kârlı bir faaliyeti durdurmakta başarılı olmuş toplumsal hareketlerin tarihteki örneklerine bakmak bence önemli. Çünkü öne çıkaracağımız pek çok farklı toplumsal hareketin zaferleri var tarihte: kadın hakları hareketi, sivil haklar hareketi gibi. Ama şurası da bir gerçek ki, taleplere aşırı yüksek fiyat etiketleri

konduğunda kaybetme olasılığı da ortaya çıkıyor. Tabii bunun bazı önemli istisnaları da var. Bence kesinlikle ABD'de [1920'lerin sonundaki] New Deal döneminde öne sürülen talepler çok yükseği hedeflemişti. Bunun sonucu şirketlerin kârları etkili bir şekilde düşürüldü ve zengin bireylerin vergileri arttırıldı, böylelikle o çok geniş olan eşitsizlik uçurumu kapandı. İşte bu nedenle de bir süredir bu karşı devrim döneminde yaşıyoruz. Neoliberal sistem dediğimiz şey de bu, savaş sonrası ve depresyon sonrası dönemlerde, çalışanlarla varlıklı işverenler arasındaki uçurumun kapanmaya başladığı zamanın kazanımlarını geçersiz kılmak için sistematik bir çaba.

Anlamlı bir diğer örnek de köleliğin lağvedilmesi hareketidir. Çünkü kölelik lağvedildiği sırada hâlâ kârlı bir işti ama buna rağmen lağvedildi. Kitapta da yazdığım gibi iş bu kadar basit değildi çünkü kölelere tazminat ödenmedi. Oysa ABD'de onlara esas vaat edilen buydu ve çalınmış emeklerinin karşılığında para alabilmiş olsalardı geçmişleriyle bir kopuş sağlanmış olacak ve siyahlarla beyazlar arasında giderek artacak olan eşitsizlik uçurumu yavaş yavaş da olsa kapanacaktı. Nitekim pek çok insan, Afrikalı Amerikalılar ile nüfusun geri kalanı arasındaki muazzam varlık uçurumunu haklı olarak bu yerine getirilmemiş vaat ile açıklar. Ama sizin de işaret ettiğiniz gibi daha da berbat bir durum ortaya çıkmıştı çünkü köle sahiplerine tazminat ödenmişti. Haiti'de de bunun pek çok örneğini görmemiz mümkün, mesela Fransızlar kaybettikleri ve halka verilmiş olan mülklerine karşılık, özgürlüğünü yeni kazanmış bu ulustan tazminat (zarar giderim!) talebinde bulundular. İngiltere'de köleliği lağveden kanun kabul edildiğinde köle sahiplerine muazzam miktarlarda tazminat ödendi ve bunların pek çoğu, bu tazminatı sahip oldukları sanayileri fosil yakıt dönemine geçişe hazırlamak için kullandı.

İşte burada gördüğümüz şey, kölelikle elde edilen insani enerjinin fosil yakıtla, kömürle üretilen enerjiye bir anlamda dolaysız aktarımıdır. Aldıkları bu tazminat sayesinde buharlı makinalara ve buharla çalışan demiryollarına sermaye yatırımı yapabildiler.

Bu, tarihi anlamak gerçekten önemli çünkü fosil yakıtlara dayalı ekonomileri kurmanın nasıl her zaman eşitsizlikleri arttırdığını gösteriyor. Bu her zaman zenginliğin bir avuç insanın elinde konsolide olmasını sağlamıştır çünkü fosil yakıtların doğasında bu vardır. Fosil yakıtları çıkarmak çok pahalı bir iştir, o fosil yakıtı çıkarmak, rafine etmek ve nakletmek için muazzam bir altyapıya ihtiyaç var. Bu da tekelleşmeyi ve onun denetimini getiriyor. Bu alanda da çok az sayıda oyuncu var. Oysa yenilenebilir enerjiler çok, pek çok mülk sahipliğine, pek çok mülkiyet modeline yatkın. Hem çok daha ucuz hem de ister güneş, ister deniz dalgaları, ister rüzgâr olsun, hepsi bedava. İşte bu sayede, hep fedakârlıklar gerektiren ve hem ülkelerimiz arasında hem de kendi ülkemizdeki eşitsizlikleri hep derinleştiren bir enerji modelinden uzaklaşarak, tarihte yapılmış bazı haksızlıkları bilinçli bir şekilde tarihe gömmek amacıyla bu geçiş sürecinde adaleti temel alan bir bir gündem oluşturulmasını talep etmeliyiz.

Ö. Madra: Yani bunun bir adalet meselesi olduğu kesin. *Independent* gazetesinin yayımladığı bir rapora atfen, bu tazminatın o zamanın hazine bütçesinin yüzde 40'ına tekabül ettiğini ve bütçeden harcanan paranın ne kadar yüksek bir miktar olduğunu aktarıyorsunuz...

N. Klein: İşte bizim kükürt-bazlı [fosil yakıta dayalı] ekonomimizin nasıl kanlı bir temel üzerinde yükseldiğinin bir örneği daha. Savaşların nasıl bugüne kadar benzin için çıkarıldığını hepimiz biliyoruz, öyle değil mi? Ayrıca bu enerji kaynaklarının işin başından beri hep şiddete dayandığını da biliyoruz. Bunun tek sebebi, sanayi devrimi sırasında yapılan muazzam yatırımların ana parasının kölelikten gelmiş olması değil, aynı zamanda bunların zehirli enerji kaynakları olmasıdır.

İlk kömür madencilerine, Hindistan'da ve Latin Amerika'da bu işi yapanlara bakacak olursak kömür madenciliği ve kömür rafinerileri yüzünden buralarda yaşayan toplulukların suyunun nasıl kirletildiğini görürüz. Fosil yakıtlar sadece emisyonlarıyla

bile kurbanlık mekânlara ve kurbanlık insanlara gerek duyar. Fosil yakıtlardan başka türlü enerji elde etmenin yolu yoktur. İşte bu yüzden de fosil yakıtlara bağımlılık her zaman şiddete dayalı bir süreç olmuştur, her zaman ırksal üstünlük taslamalarla elele gitmiştir. Çünkü bazı halkların ve bazı diyarların kurban edilmesini haklı göstermek için böyle ırksal üstünlük ve sınıf üstünlüğü yaklaşımlarına ihtiyaç vardır. Bu süreçte fosil yakıt ekonomisi ile işin ta başından beri açtığımız yaraları iyileştirmemiz gerekiyor.

Benim ülkemde, yani Kanada'da fosil yakıt çıkarılması nedeniyle toprakları zehirlenenler yerli halk, yani o ülkenin ilk sakinleri olmuştur. Bu insanlar gemi azıya almış kanser vakalarıyla, kirlenmiş sularla ve kirlenmiş topraklarla baş etmek zorunda. Bence adalete dayalı bir geçiş sürecinde herkesten önce bu yerli topluluklara kendi topraklarında yenilenebilir enerji üretme işinin sahibi ve denetleyicisi olmaları için gereken mali destek verilmeli. Böylelikle onlar için sürdürülebilir bir gelir kaynağı oluşturulmuş olur. Bu şekilde, topraklarını fosil yakıt elde eden şirketlere satmak zorunda kalmazlar, ki bu toplulukların çoğuna sunulan yegâne seçenek buydu. Bu, böyle bir geçiş sayesinde tarihte işlenen hataların nasıl giderilebileceğini gösteren örneklerden sadece biri.

Bana kalırsa bu aynı zamanda, kendi iş modellerini korumak için çok güçlü bir motivasyona sahip olan kükürtlü yakıta dayalı çıkar çevrelerine karşı yeterince büyük ve anlamlı bir hareket oluşturmanın tek yolu. Çevre hareketi her zaman yumuşak bir hareket olmuştur. Toprağa dayalı mücadelelerin sürdürüldüğü çevre hareketlerinden söz etmiyorum. Ancak küresel çevre hareketi hep çok yumuşak kalma eğiliminde olmuştur. Bunun nedeni de burada farklı iktidar çıkarlarının olmasıdır. Dolayısıyla da yakıt sektörü ile boy ölçüşebilecek durumda olmadı hiç. Ancak siz ekonomik ve ırklararası adalet gündemini iklim gündemiyle bir araya getirirseniz işte o zaman daha iyi bir gelecek için mücadele edecek bir insan topluluğunu da biraraya getirmiş olur-

sunuz, çünkü onların da böyle bir mücadelede kazanacakları o kadar çok şey var ki.

Ö. Madra: Peki, size son bir sorum olacak. Sizce dünya nereye gidiyor?

N. Klein: Açıkçası, çok açık seçik iki eğilim görülüyor. Bu tutturduğumuz yol bizi yalnızca çok daha büyük sıcaklıklara ve büyük felaketlere götürmekle kalmayacak, ekonomik sistem de dünyayı gözden çıkarılmış bölgelere sürükleyecek gibi görünüyor. Öyle bir ekonomik sistemimiz var ki aynı zamanda bizi topluma sırt çevirmeye itiyor. Bu yolda devam edersek gittikçe artan kasırgalar, hortumlar, sıcak hava dalgaları ve kuraklıklar içinde yaşamakla kalmayacağız sadece. Aynı zamanda, daha fazla aşırı kâr hırsı, daha fazla özelleştirmeler, daha fazla tahkim edilmiş duvarlar, çekilmiş sınırlar, daha fazla ırkçılık ve ayrımcılık ve daha fazla devlet şiddeti göreceğiz. Sistemimiz bunu gerçekleştirmeye göre ayarlanmış çünkü.

İşte bu yüzden de bizim kitle eğlencesinden anladığımız şey bir sürü salonun bulunduğu bir sinema kompleksine gidip geleceğimizi bir kıyamet vizyonuyla yansıtan filmlerden birini daha seyretmek; bunların en sonuncusu da *Mad Max*. Geleceğimizin böyle olacağından o kadar eminiz ki, yapabildiğimiz tek şey onu tekrar tekrar ekranda canlandırmak.
Öte yandan, geleceğe uzanan ikinci bir yol da var: Gezi Parkı ayaklanmasının da bir parçası olduğu mücadele hareketinden doğacak ikinci bir yol. Fosil yakıtlardan yatırımların çekilmesi [divestment] hareketi, öğrencilerin başını çektiği ve okullarından, üniversitelerinden fosil yakıt kullanılmamasını talep eden hareketler, çeşitli fosil yakıt çıkarma yöntemlerine karşı dört bir yanda direnenlerin hareketleri, gelecek ay Papa'nın iklim değişikliği hakkında tüm Katoliklere bir tamim çıkaracak olması... Bir de Almanya'da yenilenebilir enerjiye dönüşüm örneği var. Bu bize başka bir geleceğin mümkün olduğunu gösteriyor, hem de dev ölçekte. İşte bir yanda anlatılan o eski hikâye var, ki onun bizi

nereye götürdüğü malum, öte yandan da serpilmekte olan bir yeni hikâyemiz var. Esas soru şu: Bu yeni hikâye bizi o kıyamete götürecek gelecekten kurtaracak kadar hızlı serpilebilecek mi? Çünkü artık bize verilmiş bir son mühlet var.

Ama şurası kesin: tarihî zamanlarda yaşıyoruz. Önümüzdeki birkaç on yılda yapacaklarımız, dünyanın geleceğini kuşaklar boyu etkileyecek. Bu da muazzam bir yük tabii, ama aynı zamanda muazzam da bir ayrıcalık.

Ö. Madra: Tıpkı geçen eylül ayında New York'taki halkların büyük iklim yürüyüşü sırasında genç yerli aktivist Xiuhtezcatl Martinez'in dediği gibi: "Bu aynı zamanda büyük bir fırsat, bütün dünyayı değiştirmek için hayatta bir kez insanın karşısına çıkabilecek ve bizim kuşağımıza nasip olmuş bir şans". Gerçekten çok ilginçti.

N. Klein: Gerçekten ilginçti, hem de nasıl!

Ö. Madra: Demek ki sizin de dediğiniz gibi içinde yaşadığımız an, bütün bu hareketlerin ânı. Hareketlerin hareketi.

N. Klein: Bence karşılaştığım bütün o gençler üzerlerine düşen bu görevin ne olduğunu gerçekten anlıyor ve inanılmaz bir cesarete sahipler. Bu yüzden de ben umutsuz değilim, çünkü sadece bu son birkaç yıl içinde öylesine sarsıcı bir değişim oldu ki! İşte görüyorsunuz Kuzey Kutbu'nda sondaj yapmayı planlayan Shell'in başına gelenleri. İnanılmaz bir ayaklanmayla karşı karşıya kaldılar.

Ben kendi ülkem Kanada'nın dramatik bir şekilde değiştiğini görüyorum. 44 yıl kesintisiz süren bir muhafazakâr yönetimin ardından en kirli kükürtlü (fosil) yakıtın üretildiği Alberta'daki isyan. Bu, Kanada'da ve ABD'de en uzun süre iktidarda kalmış bir tek parti yönetimiydi. Halk bu hükümeti oylarıyla devirdi ve daha önce eşi görülmemiş şekilde, üçüncü bir partiyi, bir sol partiyi seçti. Burası petrol diyarının göbeğinde bir yer, o yüzden de insanlar başka bir şeye ihtiyaçları olduğunu biliyorlar. Tabii

hayale kapılmak da istemiyorum çünkü böyle bir değişimin zamanında gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğunu kesinlikle düşünmüyorum. Ama öte yandan, bu değişimin hızı da beni sürekli şaşırtıyor.

Ö. Madra: Bizde de Gerze diye küçük bir kasabada kazanılan ilginç bir zafere tanık olduk. Siz de kitabınızda bundan söz ediyorsunuz. Bu insanlar Türk ticaret ve sanayi sektörünün büyük devleriyle karşı karşıya geldiler ve üç yıllık bir mücadeleden sonra kazandılar. Kömür santralini durdurmayı başardılar. Orada çevreci kimse de yoktu, sadece kendi topraklarını ve sularını kurtarmaya çalışan insanlar, özellikle de kadınlar vardı. Tabii ki umut var... Bu arada, eşiniz Avi Lewis'le birlikte yaptığınız İşte Bu Her şeyi Değiştirir filmini de sormak istiyordum. Nasıl gidiyor?

N. Klein: Nerdeyse bitti ve eylülde lansmanını yapacağız. Böylece Paris'teki büyük iklim konferansı öncesinde hareketlerin bunu izlemesi mümkün olacak.

Aslında film, yerelde ortaya çıkan bu hareketlerin mücadelesini kutluyor. Bu mücadeleleri bir bir ele alıp küresel bir hikâye anlatıyoruz. Çünkü bunun farklı bir şey olduğunu düşünüyorum, artık insanlar kendi topraklarını ve sularını, kendi çocuklarını korumak üzere harekete geçiyor. Oysa bu yerel hareketler geçmişte oldukça tecrit olmuş durumdaydı. Bence heyecan verici olan şey, bu yerel hareketlerin aynı zamanda yeryüzü için mücadele eden küresel hareketin bir parçası olarak kabul görmesi. İşte bu hikâyeyi anlatmakla da buna bir katkıda bulunuyoruz.

Ö. Madra: Naomi Klein, bizimle birlikte olduğunuz için çok teşekkür ederiz, bizi onurlandırdınız. Kitabınız da her şeyi değiştiren harika bir kitap. Türkçe çevirisi de yeni yayımlandı.

N. Klein: Ben teşekkür ederim.

2015

Slavoj Žižek

21-28 Ağustos 2015 tarihinde
Cuma Adlı Adamlar programında yayınlanmıştır.

BUGÜN MARX'A GERÇEKTEN SADIK KALMAK İSTİYORSAK 11. TEZİN ETRAFINDA DOLAŞMALIYIZ

Halil Turhanlı ve İlksen Mavituna Cuma Adlı Adamlar için Slavoj Žižek'le bir söyleşi yaptı. Žižek'in Encore Yayınları tarafından yayımlanan *Hiçten Az: Hegel ve Diyalektik Materyalizmin Gölgesi* başlıklı kitabından yola çıkarak ilerleyen bu uzun söyleşinin ilk bölümünde Hegel'in radikal siyaset için neden bugün de önemli olduğunu, Adorno'nun "negatif diyalektik"i ile Lacan ışığında kendi Hegel okumaları arasındaki farkı, Hegel dışındaki Alman idealist düşüncesini neden önemsediğini konuştular.

Halil Turhanlı: Öncelikle bu söyleşiyi yapmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Son kitabınızı konuşacağız…

Slavoj Žižek: Kalın bir kitap, değil mi? Başlığını bu yüzden özellikle seviyorum. Hiçten Az. Ağırlık olarak hiç de öyle "hiçten az" değil.

H. Turhanlı: İlk soru Hegel hakkında olacak.

S. Žižek: Mükemmel.

H. Turhanlı: Hegel karşıtı iki akım vardı geçen yüzyılın ikinci yarısında. İlki Karl Popper'in temsil ettiği antiütopyacılık. Soğuk savaş liberalizmi. İkinci akım da 1968 sonrası Fransız düşüncesiyle temsil edilmekteydi.

S. Žižek: Deleuze ve diğerleri.

H. Turhanlı: Evet, Deleuze ve postyapısalcılık adı altında anılan diğer düşünürler. Sizin Hegel okumanızın özellikle bu ikinci akıma bir meydan okuma olduğunu söyleyebilir miyiz?

S. Žižek: Kesinlikle söyleyebiliriz ama biraz daha karışık. Söylediğiniz doğru, bu tartışma hattını başka kitaplarımda da geliştirmiştim. Öncelikle, bence Hegel en büyük üç Batı filozofunun sonuncusuydu. Bunlar öyle düşünürler ki ardından gelenler onları reddetmekteler. Mesela Platon; Michel Foucault bir yerde Batı düşüncesi tarihinin Platon'a yönelik eleştirilerin tarihi olduğunu söyler. Bunun, politikada sağdan sola bugün bile ne kadar geçerli olduğunu görmek çok ilgi çekici. Hayattan yana olan felsefeciler, Platon'un çok soyut ve çok entelektüel olduğunu söylerler; mesela Marx, Platon'un kendi sınıfının yani yönetici sınıfın filozofu olduğunu iddia eder. Herkes Platon'u reddeder. Sonra Descartes gelir, her şeyin suçlusu odur; ekolojik krizin suçlusu odur çünkü öğretisi insan-öznenin doğaya hükmetmesi gerektiği yönündedir vesaire… Herkes Descartes'ı reddeder. Sonra Hegel. En iyi örnek de o. Sadece saydıklarınız da değil reddedenler. Liberaller Platoncu devletin totaliterliğini atfederler ona, sonra pozitivistler onu tamamen reddederler. Varoluşçular için evrensel idea kişiye yer bırakmaz vesaire vesaire…

Benim başlangıç noktamsa şu: Bir filozof herkesin düşmanı olarak resmediliyorsa –ki Hegel resmediliyor– gerçekten öyle midir durum? Yoksa bir tür kurgu mudur bu? Ben herkesin eleştirdiği bu Hegel imgesinin kurgu olduğunu ve Hegel'in bunun tersi olduğunu düşünüyorum. Eğer Hegel'i gerçekten okursanız resmedilenin tersi olduğunu anlarsınız. Hegel ideanın hüküm sürdüğünü, her şeyin önceden belirlenmiş olduğunu, gerçekliğin tamamının ideanın kendini geliştirmesinden ibaret olduğunu düşünen bir manyak değildi. Hegel bence tali olanın, tarihin her şeye açık sürecinin büyük filozofudur. Hatırlarsanız, Hukuk Felsefesi'nde "Felsefe gelecekte ne olacağıyla uğraşmamalı. Felsefe ancak burada olanı inceleyebilir," der. Bu bence doğru bir tavırdır ve kanımca Hegel, Marx'tan daha maddecidir.

Şimdi… Neden bugün Hegel okumalıyız? Bence 20. yüzyıl, politik hareketlere bakıldığında daha çok Marksist bir yüzyıl oldu. Marx, evrensel kurtuluş şansını içeren benzersiz bir tarihsel

anda olduğumuzu düşünmüştü. Ona göre tarih bir çıkmaza girmişti ama tarihsel özne, işçi sınıfı, bunu tersine çevirip özgürlük getirebilirdi. Marx ayrıca, tarihin yönüne dair bilgiyi elde edebileceğimizi ve bu bilgi uyarınca hareket edebileceğimizi düşündü. Bir kolektif öznen var ve tarihin yönünü biliyor. Bu özne diyor ki bu yönde hareket edeceğim ve tarihsel zorunluluğu yerine getireceğim. Hegel bu fikri tamamen yasaklamıştı. Hegel için tarihin ucu tamamen açıktır. Ne olacağını söyleyemeyiz. Neden önemli bu? Bence 20. yüzyılın en temel olgusu, tüm bu özgürleşme teşebbüslerinin yanlış yollara girmiş olması. Komünist proje, bu soylu özgürleşme fikri, Stalinci terörle sonuçlandı. Şu an var olan yegane komünistler (Kuzey Kore'yi ciddiye almayalım) Çinliler, onlar da en şiddetli kapitalizmin en iyi yöneticileri konumunda, paradoksal bir şey bu; hem de Hegel'in çok seveceği bir paradoks. Belli ki bir şeyler gerçekten de çok ters gitti.

Bugün solcu olmak isteyen bizler için sorun şu: "Hadi gerçekçi olalım, bırakalım bu işi ve evrensel özgürleşme projesinden feragat edelim" mi diyeceğiz? Yoksa bu fikre sadık kalıp, onu başka bir seviyede tekrarlamalı mıyız? Hegel'in Fransız Devrimi'ne yönelik tutumu tam da buydu. Hegel için Fransız Devrimi yanlış bir yola girmiş ve terörle sonuçlanmıştı ama Hegel özgürlük hayalinden feragat etmek istemedi. Hadi yine yapalım ama daha iyi yapalım, dedi. Başarılı olacağının bir garantisi yok ama... İşte, bence Hegel'inkine çok benzer bir durumdayız. Büyük bir özgürleşme teşebbüsünün gölgesindeyiz. Komünistler feci şekilde başarısız oldular. Şimdi ne yapacağız? Bence Hegel'in yaptığını yapıp şu soruyu sormalıyız: Bu evrensel özgürlük projesinde, kurtarılmaya değer olanı nasıl kurtaracağız? Çok daha mütevazı olmalıyız. Tarihî zorunluluk diye bir şey yok. Yok. Eğer tarihî zorunluluk diye bir şeyden illa bahsedeceksek –mesela tarihin bir yönü var ama, denilecekse– benim iddiam yolun zorunlu olarak felakete varacağıdır. Ekolojik anlamda, sosyal refah anlamında açıkça felakete gidiyoruz. Beni etkileyen de bu. Resmen tarihî bir anda yaşıyoruz ama nereye gideceğinin garantisi yok. Bize bağlı

yani. Hegel'in bu yönü beni çok etkiliyor. Bu genel okumanın önerdiği Hegel olmasa da çok detaylı bir okuma bunu sunabiliyor ve ben bu okumanın bugünkü halimize çok uygun olduğunu düşünüyorum.

İ. Mavituna: Son çevirilen kitabınızın başlığı da çok ilgi çekici [*Hiçten Az*]. Neyi ima ediyor?

S. Žižek: Başlığın belli bir referansı var ama çok karmaşık. Ben bile anlamıyor olabilirim. Kuantum fiziğindeki bir paradoksa gönderme. Bu paradoks şöyle: Hiçbir şey, enerji olarak birden daha fazla ediyor. Bir şeyin tamamen boş olması enerjinin sıfır düzeyinde olduğu manasına gelmez. Hiçbir şeye ulaşmak için bile bir şey eklemen gerekli. Bundan niye bahsediyorum? Çünkü bu, kitabın en derin metafizik görüşlerinden biri. Tüm bilindik büyük sistemler, bütün gerçekliklerin nihayetinde içerisinde her şeyin yok olacağı bir ilksel boşluktan, uçurumdan çıktığını ortaya koyarak başlar. Benim iddiam, gerçekliğin esas özelliğinin en basit düzeyde bu boşluktan da daha azı manasına geldiği. Katlanılamaz bir gerginlik. Bu mesela benim Budizme de verdiğim iddialı cevap. Budizmin cevabı Nirvana, hiçlik – her şeyin kendisine döneceği yer. Hayır, buna itirazım var. Hiçlik bile, o garip gerilime ya da antagonizmaya (ne dersiniz deyin) göre düşünüldüğünde ikincil kalıyor. Bu etkileyici bir şey. Bu, o ilk barış ânına geri dönmeyi anlatan metafizik kurguları reddetmek demektir. Kökende yatan şey huzur değil, kozmik huzur değil. Burada göndermem, ateist olsam da Kabala'ya. Kabala'nın görüşüne göre Tanrı önce gerçekliği yaratmadı, Tanrı'nın önce hiçi yaratması gerekti. Önce bir kaos vardı, sonra bir açık alan olarak hiçliği yarattı ve içine bir şey koyabildi. Ben de aslında bu hattayım. Beni felsefede çeken de bu: En soyut felsefi, metafizik spekülasyonlar bile nasıl oluyor da en somut angajmanlarda, politik görüşlerde yankılanabiliyor? Bence tüm büyük felsefelerde var bu. Bu nedenle, okuyanlara eğlenceli gelecektir; ben her zaman Marx'ın şu çok sık anılan bilge 11. tezine karşı çıktım; "Filozoflar hep dünyayı yorumladı, şimdi gerçekliği değiştirme zamanı." Kim bu sadece dünyayı

yorumlamak isteyen salak filozoflar? Platon mu? O bile dünyayı değiştirmek istemişti. Ta Sirakuza'ya gitti, tiranı ikna etmek için. Benim bildiğim bütün felsefeciler, Descartes, Kant hepsi böyleydi. Dünyayı değiştirmekle ilgili bir planı olmayan paradoksal bir biçimde sadece Hegel'dir ve dünyanın değiştirilmesine en çok yardım eden de o olmuştur.

Burada biraz provokatif olacağım, özellikle solcu arkadaşlarım için. Bizler belki de 20. yüzyılda biraz fazla aktiftik. Bugün Marx'a gerçekten sadık kalmak istiyorsak 11. tezin etrafında dolaşmalıyız. Dünyayı değiştirmeyi o kadar istedik ki şimdi belki de bir iki adım geri çekilip yorumlama zamanı.

İ. Mavituna: Her filozofa, düşünüre sorduğumuz soruyla bitirelim: Sizce dünya nereye gidiyor?

S. Žižek: Bir felakete ama tek şansımız da bu felaket. Dünya şu anki gidişatına devam ederse sonuç bir felaket olacak, bunu kabul etmeliyiz. Ancak bunun farkında olursak bir şeyler yapabiliriz. Bir tünelde olsanız bile sonundaki ışığa güvenin diyen iyimserliğe inanmıyorum ben. Buna cevabımı biliyorsunuz sanırım.

İ. Mavituna: Evet…

S. Žižek: Tabii ki bir ışık var, çünkü üstünüze bir tren geliyor. Bugün gerçekten iyimser olabilmenin tek koşulu radikal kötümserliktir. Şaka değil bakın bu söylediğim. İyi bir şey beklemezseniz zaman zaman iyi şeyler de oluyor, o kadar karanlık değil; yeteri kadar kötümserseniz iyi şeyler karşısında keyifle şaşıracaksınızdır. Mutlu olmanın tek yolu hiçbir şey beklememek.

Biraz da burası hakkında konuşursam, şimdi ben Yılmaz Güney'i severim, *Yol* filmini. Ama en son filmlerinizden biri, hani bir aile buluşması oluyor bir yerde. O kadar popüler oldu ki – yani, tabii çok geniş bir kesimde değil de, en azından benim çevremde

herkes indirdi o filmi. Çehov, Tarkovski üstelik Türkiye'de.

İ. Mavituna: *Kış Uykusu*'ndan bahsediyorsunuz...

S. Žižek: Evet! Çok güzel bir film, değil mi? İşte ruh budur. Kültür budur yarabbi. O kadar harika bir film ki. Benim kitabım için de öyle; mesela *Hiçten Az* Kore'de (hemen aklınıza sarı robotlar geliyor, değil mi?) çevrildi. İkinci ayda ikinci baskıyı yaptı. Yani insanların, toplumun basit girizgâhlardan hoşlandığı tam bir safsata. Ciddiyet istiyor insanlar! Çoğu zaman aptal yayıncılarımla ters düşüyorum: "Neden IŞİD ya da TV reality hakkında kısa bir şeyler yazmıyorsun?" Hayır! Bu kitabım İngilizcede daha önceki politik kitabımdan, *Tehlikeli Rüyalar Görme Yılı*'ndan çok daha iyi sattı. İnanılmaz. Yani sadece aptal tüketicilerin olduğu doğru değil, ciddi işleri satın alanlar da var. Bu yüzden dekadan bir zamanda yaşıyoruz diyenlere itirazım var.

Birinin çıkıp da "okunacak kitabın" kesinlikle üç yüz, hatta en fazla iki yüz sayfa olması gerektiği kuralını ortaya atması doğru değil. Çünkü bu doğru değil. Ciddi bir okuyucu kitlesi var. Televizyon için de bu geçerli. (Ben çok sevmiyorum ama mesela sizin şu Süleyman dizisi Slovenya'da kült oldu.) Son dönem Amerikan dizileri artık sinema filmlerinde olmayan bir psikolojik karmaşıklığa sahip. Sinemayı efektler, blockbuster'lar işgal etmiş vaziyette. Bir dizide inanılmaz ince şeyler var. Hegel gibi söylersek, dünyanın ruhu sinemadan dizilere kaydı. Yeni bir şey çıkıyor, çok hoşuma gidiyor. Wire'ı yapan adamın bir mülakatını okudum, Wire kırk saatlik bir film diyor. Harika bu, algı tamamen değişti. Dizileri artık çocukluğumuzdaki gibi haftada bir izlemiyoruz. Bir sezonu alıp bir hafta sonu başına geçiyorsun. En otantik sanat bu şu anda. Üstelik uluslararası bunlar. Ben gençken, kırk yıl önce, komünist Slovenya'da bir dizi vardı: "Köle Isaura" Başrol oyuncusu şehre geldiğinde 60.000 kişi merkeze akın etti ve her yer tıkandı. Demeye çalıştığım, söz konusu olan sadece Amerikan yapımları değil. Global kapitalizmin iyi yanı bu, tüm kültürlere şans veriyor. Global kapitalizm, Hollywood'un baskın

olması demek, diyenler yanılıyor. Birkaç yıl önce Romanya sineması nasıl da öne çıkmıştı hatırlarsanız. Daha küçük ülkeler bile duyuluyor artık. Bu momenti kullanmalıyız. Bir şey soracağım, şu *Kış Uykusu* tek bir yapıt mı? Yoksa bir eğilimi mi temsil ediyor?

İ. Mavituna: Kesinlikle bir eğilimi temsil ediyor, Türkiye'de son yıllarda ciddi bir yeni sinema akımı var.

S. Žižek: Harika! Sordum, çünkü bir de sizin şu devlet propaganda filminizi izledim. Adı neydi? İstanbul kuşatması hakkında.

İ. Mavituna: *Fetih*...

S. Žižek: Evet evet... Gerçekten kitsch, Hollywood özentiniz. Çok tatlı bir sahne de vardı. Sultan şehre giriyor ve Hıristiyan kilisesindeki çocukları kurtarıyor. E yalan tabii. Büyük bir şehir düştüğünde, askerlere yağma için iki-üç gün verilmesi kuraldır. Avrupalılar daha da beterdi sizden. Etik oydu. Yoksa ayaklanma. Ama sizin Süleyman çok popülerdi gerçekten.

İ. Mavituna: Artık olamaz, çünkü artık öyle bir dizi yok.

S. Žižek: Neden?

İ. Mavituna: Hükümet sevmedi. Aşk sahneleri filan rahatsız etmiş olsa gerek. Dizi bitti.

S. Žižek: Ama bilmiyorlar mı Stalinizm bile farkındaydı, Goebbels bile. Savaşın ilk yılları, komedi ve müzikallerin en iyi yıllarıydı ve Goebbels farkındaydı bunun. Eğlenceye ihtiyaç vardı.

İ. Mavituna: Dizideki padişah Gezi'deydi; sanırım o yüzden oldu.

S. Žižek: Harika, işte bu harika.

2015

Gülten Akın

3 Şubat 2015 tarihinde Pul Biber Mahallesi Meymenet Sokak Göçmüş Kediler Bahçesi programında yayınlanmıştır.

ŞİİRİN KENDİ KURALLARI VAR, O KURALLARI HEP GÖZ ÖNÜNDE TUTMAK ZORUNDASINIZ, EZDİREMEZSİNİZ

Gülten Akın: … Bir de bir umudu taşımaya çalışıyorum, yani ben şiirde bakın bir yerden bir yerlere gelebiliyorum, derinleşebiliyorum. O şunu gösteriyor bana, dünyayı da değiştirmeye yardımcı olabilirim. Çok uzun zaman hep bu umudu taşıdım içimde, halen de taşıyorum eğer iyi şiirler görürsem.

Levent Pişkin: İyi şiir olduğu müddetçe umut da var yani?

G. Akın: Var ama insanlar şimdi şiirleri daha gerilere mi çekiyorlar, çok az insan şiirle ilgileniyor. Kullanıyorlar şiiri, şiiri şiir için yazmak başka bir şey; şiirin kendi kuralları var, yani o kuralları bir yerde hep göz önünde tutmak zorundasınız, ezdiremezsiniz. Ben hep onu söyledim toplantılarda falan da insanlara; yani şiiri ezmeden, şiirin güzelliğini bozmadan onu hep geride tutarak bir yerde, elde tutarak ancak yazabilirsiniz, şiiri şiir olarak yazabilirsiniz.

Karin Karakaşlı: Hayatla şiir arasındaki o kimi zaman zorlayan kimi zaman kesişen, bütünleşen ilişkisiyi nasıl kurdunuz, nasıl yaşadınız ve halen nasıl devam ettiriyorsunuz.

L. Pişkin: Ben çok özür dileyerek genişleteyim bu soruyu, yani o hayatın dilini aslında bizatihi sizin şiirinizde görüyoruz. Bazen hep konuşuruz, edebiyat ya da şiir hayatın yanında bazen kurmaca gibi kalır, yavan kalır ama şiiriniz bizatihi hayatın içinden geliyor. Erk devletten büyük, evin derdi devletin derdinden büyüktür meselesi mesela. Yani pek çok uzun paragrafın tek bir cümlede ifade edilmesi, bir taraftan da çok ciddi ve büyük bir ifade; hem siyasi konumlanışı var hem hayata değen bir sürü yanı var. Aslında siz değiyorsunuz o hayata.

K. Karakaşlı: Dokunduğunuz için de zaten hepimizde hatırınız oluyor.

G. Akın: Biz evet böyle yazıyoruz ama yorumlayanlar için çok bambaşka bir şey. Yani her dizenin, her kullanılan şeyin, şiirde kullanılanın yorumları farklı farklı çıkıyor. Her insan başka türlü yorumluyor, o da şiiri zenginleştiriyor bir yerde.

K. Karakaşlı: Sizin şiiriniz buna da alan sunduğu için böyle oluyor.

G. Akın: Evet.

K. Karakaşlı: Her zaman böyle değildir, bazı şiir muhteşemdir ama tahakküm kurar, yani tek bir anlam vardır, zaten başka da kımıldayacak yer olmaz.

G. Akın: Öyle şeyler de yazılabilir çünkü dar zamanlardan geçiyoruz, yani o yazdığımız şeylerin daha görünür olmasını sağlamamız mümkün. O şekilde sağlayabiliriz. O yorumlar çok fark etmiyor o zaman, insanlar aşağı yukarı benzer şeyleri algılıyorlar ama şiirin asıl güzelliğini kullandığımız zaman biraz yorumlar farklı oluyor.

L. Pişkin: Bu dar zamanlar meselesini biraz konuşmak isterim aslında "Beni Sorarsan" üstünden; bir taraftan umudun şiirini, hayatın şiirini de yazmanız üstünden. "Beni Sorarsan" bir dertleşme, bir konuşma gibiydi, en azından ben okuduğum zaman algıladığım oydu. Aslında sizi diğer kitaplarınıza ya da diğer şiirlerinize göre belki daha umutsuz gördüğümü söyleyebilirim.

G. Akın: E yaşlılık biraz budur! Hastalık da gelince aynı zamanda, bir parça geriye düşüyorsunuz. Dediğim gibi ister istemez bütün meseleniz, hayat meseleniz belli oluyor; biraz ev, biraz hastane.

K. Karakaşlı: Çok kalakaldığımız bir dize vardı…

L. Pişkin: “Senin verdiğin umudu geyik içse balık yutsa ölür” o dizeler. Hani aslında şunu anlatıyor, sizin de önsözde bahsettiğiniz üzere Necatigil’in o bahsettiği çok çiğ çağ dediği ve sizin de çok çok çiğ dediğiniz çağ…

G. Akın: İktidarın çok renklendiği, iktidarın çok göz önünde ol-

duğu bir çağ bu çağ. İktidar denilen şey demokrasiyi de bitiriyor, her şeyi bitiriyor. Yok bir şey yani… İktidar sadece kendisi için var, onu kim kullanıyorsa, belki de bir tek kişi için, belki çok küçük, dar bir çevre için, iktidar denilen şey bu. Çok çeşitli iktidarlar var.

L. Pişkin: En küçük yerden başlayıp en büyük yerlere kadar.

G. Akın: En büyük yere kadar var, bir de kendi içinde çeşitleniyor paranın iktidarı, bir yere gelmenin, bir yere ulaşmanın iktidarı. Yani bir kullanma, kötüye kullanma biçimi bu.

K. Karakaşlı: İktidarlar da şiirden çok korkuyorlar aslında.

G. Akın: Evet iktidarlar şiirden korkuyorlar da şiir de onların üstüne gitmekten korkmamalı.

L. Pişkin: Güncel olarak korktuğunu düşünüyor musunuz şiirin iktidarın üstüne gitmekten ya da iktidarların üstüne gitmekten?

G. Akın: Bu şeyler güzel, destan olayı, yani eğer şiiri bu iktidarlarla falan kavga amacıyla yazıyorsanız destan oluyor. Yaşar Kemal'in de daha öncesinde şimdi yeniden döndüğüm şeyler var benim; *Gazap Üzümleri*'nin getirdiği destan, insani destan. Ne kadar müthiş bunlar, destanlar şiirlerin de bir kolu diyelim artık, şiir olarak yazılmamış ama şiir gibi yazılmış.

K. Karakaşlı: Bir de tabii o emanet edilme hali var ya, kuşaktan kuşağa devrediliyor.

G. Akın: Ve hâlâ öyle, destan çok önemli.

K. Karakaşlı: Siz bu aralar tekrar o eski kitaplara da dönüyorsunuz değil mi?

G. Akın: Evet. Eski klasiklere dönüyorum, her türlü ve çok çeşitli, özellikle destanlar ilgimi çok çekiyor bu sırada. Dediğim gibi Yaşar Kemal'in şu sıradaki durumunun da hissettirdiği bir şey bana belki de.

L. Pişkin: Geçmiş olsun diyelim ona da, umarım bir an evvel iyileşir.

G. Akın: Evet çok…

L. Pişkin: Sürekli o minvalden devam ediyorum ama seninle de sürekli tartıştığımız bir mesele olduğu için... Biz de aynı şeyi söylüyoruz ya bir taraftan çoğu zaman: Şiir sesin ifadesidir. İçinize dönersiniz ve şiir sizin içinizdeki sesi bulur aslında, şiire siz ne ses verirseniz o sesle okunur.

G. Akın: Onun için sizi seviyorum!

L. Pişkin: Teşekkür ederiz.

G. Akın: Evet ses dolayısıyla.

L. Pişkin: Ama çoğu zaman, Gezi direnişi meselesi üzerinden özellikle konuştuğumuz bir kavganın sembolü haline getirme hali ve şiiri böyle bir araçsallaştırma hali var. Fakat sizin şiiriniz de aslında hiçbir zaman toplumdan kopuk olmayan bir şiir. Bestelenmiş şiirler Grup Yorum tarafından okunuyor… O toplumsal şiirle o araç haline getirilen şiir arasındaki ince çizgiyi sizin şiiriniz diye tarif etsek doğru olabilir mi? Ya da kabul eder misiniz böyle tarifi? Yahut siz nasıl tarif edersiniz?

G. Akın: Aslında pek de ayrılmaz, bir yerde biri biraz daha kalın, birisi biraz daha ince; biri daha güç anlaşılır veya çok anlaşılır; biri yoruma daha az elverişlidir, biri daha çok elverişlidir. Sonuçta şiirdir hepsi, yani ben şunlar daha iyidir, bunlar daha kötüdür yahut daha şiirdir, daha az şiirdir diyemiyorum. Belki ikisini de ben yazdığım için, çok bencilce bir şey belki.

L. Pişkin: Olur mu hiç! "Şiir bizim eski suç ortağımız, biz ne işledikse onunla işledik." Aslında tam dediğinizin ifadesi bir taraftan, yani ikisi birbirini dışlayan şeyler değil, çünkü hikâye buluyoruz, ya kendi hikâyemizi ya toplumun hikâyesini ki ikisi de birbirinden bağımsız değil…

G. Akın: Yani onu öyle böyle yorumlayanların hepsi de haklı, madem yazıyorsun, madem çıkıyorsun ortaya şöyle de böyle de yorumlayacaklar, kullanacaklar da. Yani çok da kaçınmamak gerekir belki. Belki gerekir de, çağa göre, şu hızlılıkla değişen çağda bu sevmediğimiz şeylerin çok olduğu zamanda belki de hiç kaçmamak lazım. İşte dediğim gibi destan, şiirde destanı çok güzel

yazmak, kullanmak gerekiyor. Şiirde destan pek kullanılmadı.

K. Karakaşlı: Çok cesaret istiyor, zorlu bir şey.

G. Akın: Evet evet.

L. Pişkin: Belki bize çok sevdiğiniz bir şiirinizi, muhakkak hepsi çok çok güzel ama belki bir şiirden birkaç dize armağan etmek isterseniz.

G. Akın: Belki onu yaparım, çünkü yoruldum.

L. Pişkin: Tamam bitireceğiz zaten şimdi. Vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz Gülten Hanım, minnettarız.

G. Akın: Minnettar olan benim!

K. Karakaşlı: Estağfurullah, olur mu hiç öyle şey?

G. Akın: Çok çok sevdiğim birileriyle birdenbire karşılaştığım için ayrıca çok mutlu oldum Karin var ve Levent var. Onlar çok güzel insanlar.

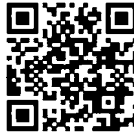
K. Karakaşlı: O sizin güzelliğiniz.

L. Pişkin: Çok klişe ama gerçekten öyle. Çok teşekkür ederiz değerli vaktinizi ayırdığınız için tekrar.

K. Karakaşlı: Hepimizden en güzelini, en iyisini çıkardığınız için de.

G. Akın: Teşekkür ederim ben de.

İcmal

Açık Radyo Nedir?

Yapısı:
13 Kasım 1995'te yayına geçen Açık Radyo, İstanbul ve çevresine yayın yapan "bölgesel" bir radyo istasyonu. Ayrıca, 92 ortaklı bir anonim şirket ama kâr amacı gütmeyen kuruluşlar gibi çalışıyor, üç aşağı-beş yukarı eşit pay sahibi 92 ortağı olan bir kolektif. Hissedarların her birinde "ortaklık belgesi" olarak Abidin Dino'nun –1'den 100'e kadar numaralanmış– "Tuğralar" serisi litografilerinden biri var. Arkasında şu ibare yer alıyor:

> "Özgür, bağımsız, demokratik" haysiyetli, duyarlı ve sıra dışı bir radyo kurma projesine, 1995'te verdiğiniz desteğin Türkiye'de yeni projelere örnek olması dileğiyle..."

Faaliyetlerinde kâr amacı gütmeyen bir şirket olan Açık Radyo hiçbir çıkar ve sermaye grubuna bağlı değil. Tabii devlete de. Çoğulcu demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel insan hak ve özgürlükleri dışında, hiçbir "ideoloji"ye de bağlı değil. Dolayısıyla, bağımsız. Hatta, büyük para ve güç odaklarının sahipliği altında boğulan bir medya ortamında, Türkiye'nin –ve belki de dünyanın– ender bağımsız yayın organlarından biri olduğu da söylenebilir.

Şiârı: "Kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine Açık Radyo"

Programcıları: 20 Yılda 1100'ü Aşkın Programcıdan 1000'i Aşkın Program!

20 yıllık yayın hayatı içinde, toplumun çeşitli kesimlerinden ve meslek dallarından gelen –kimisi de işsizler kategorisine giren– ve yaşları 9 ile 75 arasında değişen 1133 programcımız 1145 programa imza atmış oldu.

Haftada 7 gün 24 saat yayın yapan Açık Radyo'da şu anda her hafta 219 programcı, 147 ayrı program yapıyor. Konuklarımızla birlikte, Açık Radyo stüdyo ve koridorlarına her hafta yaklaşık 300 kişiyi sığdırdığımız ve bu insanların "curcuna"ya katkıda bulunmasına önayak –ya da suçortağı, artık yoruma bağlı– olduğumuz söylenebilir.

Şu ana dek yayın yapmış ve/ya halen yapmakta olan programcıların bazıları, Türkiye'nin dışında, dünyanın dört bir ülkesinden geliyor; pasaportları itibariyle: Alman, Amerikalı, Belçikalı, Bosnalı, Brezilyalı, Britanyalı, Bulgar, Dominikli, Fransız, Hollandalı, İranlı, İspanyol, İsrailli, İtalyan, Kanadalı, Kostarikalı, Lübnanlı, Rus, Sudanlı, Suriyeli, Yunan... 22 milletten insan.

Açık Radyo programcılarının ortak özelliği, tümünün gönüllü olması. Yani –birkaç istisnası ile– Açık Radyo'nun bütün programcıları hiçbir ücret almadan program yapıyor. 20 yıla yakın yayın faaliyeti içinde tamamen gönüllü olarak –kendi bilgi, kaynak ve birikimlerini katıp bunları dinleyiciyle paylaşarak– program yapan kişi sayısının 1100'ü aşmış, böyle bir süreç içinde hazırlanan programların sayısının da 1000'i bulmuş olması, topluluk radyoculuğu diye adlandırılan o zorlu, tuhaf ve ilginç macerada herhalde dünyada eşine ender rastlanan bir fenomen olarak kabul edilebilir.

Açık Radyo'da bir kişi ölümünden sonra 6,5 yıl boyunca program yaptı (ailesinden izin alınarak); bir kişi de doğumundan önce 6 ay boyunca program yaptı (kendisinden izin alınmadan).

Bazı Konukları: Açık Radyo'da 20 yıla yakın bir süre içinde içinde yaklaşık 23,000 konuk ağırlandı: Noam Chomsky'den Naomi Klein'a, James Hansen'dan Harvey Weiss'a, Bill McKibben'dan Chris Hedges'a, Richard Falk'tan Thomas Hammarberg'e, Amy Goodman'dan Robert Fisk'e, Arundhati Roy'dan Norman Finkelstein'ı, Amira Hass'tan Mariam Said'e, Joseph Stiglitz'den Yılmaz Akyüz'e, George Monbiot'dan Michael Albert'a, Hrant Dink'ten David Barsamian'a, Çağlar Keyder'den Benjamin Barber'a, Hasan Cemal'den Murat Belge'ye, Gürol Irzık'tan Serol Teber'e, Gilberto Gil'den Tania Maria'ya, Neşet Ertaş'tan Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya, Ara Güler'den Harold Feinstein'a, Philippe Descola'dan Jacques Rancière'e; Muntadas'tan Ian Haydn Smith'e, Mike Stoller'dan Hal David'e, Füruzan'dan Adalet Ağaoğlu'na, Fredrick Jameson'dan Thomas Pogge'ye, Vandana Shiva'dan Kumi Naidoo'ya, Yaşar Kemal'den Çetin Altan'a, Tuncel Kurtiz'den Uğur Yücel'e, Ergun Özbudun'dan Bakır Çağlar'a, Timothy Garton Ash'den, Şevket Pamuk'a, İbrahim Ferrer'den Bertrand Cantat'ya, Gilbert Achcar'dan Samir Amin'e, Sue Mingus'tan Susana Baca'ya, Ajda Pekkan'dan Nil Karaibrahimgil'e, Cem Boyner'den Bülent Eczacıbaşı'na, Tarık Ali'den José Bové'ye, George Soros'tan Dani Rodrik'e, Tolga Yarman'dan Ahmet Yüksel Özemre'ye, Uri Avnery'den Daniel Amit'e, Burhan Doğançay'dan Mehmet Güleryüz'e, Orhan Pamuk'tan Vüs'at O. Bener'e, Mıgırdiç Margosyan'dan Cevat Çapan'a, Aykut Barka'dan Ross Stein'a, Haluk Bilginer'den Kenan Işık'a, Aykut Kocaman'dan Simon Kuper'a, Ornette Coleman'dan Bonnie "Prince"Billy'ye, Arif Mardin'den Ahmet Ertegün'e, Niyazi Sayın'dan Nevzat Atlığ'a, İnci Çayırlı'dan Münip Utandı'ya, Kâzım Koyuncu'dan Bülent Ortaçgil'e, İdil Biret'ten Ayla Erduran'a, Susan Buck-Morss'tan Helena Norberg Hodge'a, Franco "Bifo" Berardi'den Michael Hardt'a, Amitav

Ghosh'tan Elizabeth Povinelli'ye, John Zerzan'dan James Petras'a, Lester Brown'dan Maude Barlow'a, Wolfgang Sachs'tan Lisa Franzetta'ya, Franny Armstrong'dan Annie Leonard'a, Terry Tempest Williams'tan Raj Patel'e, David Harvey'den Joel Kovel'e, Mark Kurlansky'den Thomas Blanton'a, Bertrand Tavernier'den Fatih Akın'a, Thierry 'Titi' Robin'den İnti İllimani'ye, Charlie Haden'dan Toots Thielemans'a, Stefanos Yerasimos'tan John Berger'a, Eleni Karaindrou'dan Ross Daly'ye, Johan Galtung'dan Bill Ayers'a, Semih Balcıoğlu'ndan Piyale Madra'ya, Martin Rowson'dan Aaron Sezar'a, Harun Tekin'den Aylin Aslım'a, Esbjörn Svensson'dan "Muffy" Falay'a, Hayati Kafe'den Erol Büyükburç'a, Dave Clark'tan Peaches'a, Larry Coryell'den Mike Stern'e... işkenceciden işkence kurbanına, AIDS hastasından travestiye, 3 yaşındaki genç biniciden 93 yaşındaki tecrübeli müzisyene, 8 yaşında küresel ısınma karşıtı aktivistten, 80 yaşında sinema makinistine, aşçıdan at arabacısına, otistikten genetik bilimciye, matematikçiden antropologa, TESEV'den MAZLUMDER'e, KADER'den KAMER'e, Amnesty'den Greenpeace'e, Adbusters'dan 350.org'a... her gün en az üç kişi ve/ya kuruluş temsilcisi Açık Radyo stüdyolarına konuk oldu ve olmaya devam ediyor.

Çalışanları: Halen Açık Radyo'nun 21 profesyonel çalışanı var. İdari ve teknik işleri yürüten bu kadronun yaş ortalaması: 38

Uluslararası Bağları: ABD'de ve tüm dünyada pek çok radyo kanalında yayımlanan günlük bağımsız haber programı Democracy Now! (Savaş ve Barış Raporu) İngilizce orijinali ile her sabah 1 saat; Deutsche Welle Türkçe haber bülteni hafta içi her sabah 15 dakika Açık Radyo'da yıllardan beri düzenli olarak yayınlanıyor.

Açık Radyo, Avrupa'nın 4 radyosu, Nova/Paris, Multikulti/Berlin, Mavi Tuna/Viyana, Radio 3/Varşova ile dünya müziği ve web alanında ortak projeler ve birçok "program değiş tokuşu" yaptı.

Halen sürdürdüğü bir saatlik özel dünya müziği kuşağı RBB Multikulti Berlin, VDR Funkhaus, Radio Sweden P 6, Europa Köln ve Radio Bremen radyolarında da yayınlanıyordu. Şimdi aynı grubun internet radyosu olan MultiCult 2.0'da yayınlanıyor.

Açık Radyo, Uluslararası Fransız Radyosu (RFI) ile dünya müziği konusunda işbirliğini sürdürüyor.

Ayrıca, kâr gayesi gütmeyen bir çocuk radyosu olan Radijojo'nun yaşları 3 ila 13 arasında değişen programcılarının İngilizce hazırlayıp sunduğu dünya müziği programları, uzun yıllardır her pazar sabahı Açık Radyo'da yayınlanıyor.

Uluslararası Putumayo Radyo Saati adlı Dünya Müziği programı 12 yılı aşkın bir süreden beri gene İngilizce sunumla Açık Radyo'da düzenli olarak yayınlanıyor.

1949'dan beri Berkeley, California'dan yayın yapan KPFA radyosundaki Music of the World programı Açık Radyo'da da 30. yayın döneminden bu yana yayınlanıyordu; bu program 2011'den itibaren Music of the World Istanbul adı ile kısmen yeni bir formata da kavuşturularak İstanbul'dan yürütülmektedir.

Fransa'da 35 senedir yayında olan Marsilyalı Radio Grenouille'la iki sene süren (2010-2011) ve Marsilya-İstanbul arası yayına koyduğumuz 3 radyo belgeseline vesile olan "Soundshift" proje ortaklığı gerçekleştirildi.

2011 Eylül'ünde Paris'in çağdaş sanat mekânlarından Gaîté Lyrique'in organizasyonuyla İstanbul'un Güncel Sanat sahnesine odaklanan "Kolajistanbul" günleri çerçevesinde Paris'ten İstanbul'a bir hafta süreyle naklen canlı yayın yapıldı; Paris ve İstanbul'dan yaklaşık 20 konukla sanat, müzik, edebiyat üzerine söyleşiler gerçekleştirildi.

Velonotte Bisiklet Turu: Daha önce Moskova, Roma, New York, Londra ve St. Petersburg'u mesken tutmuş büyük bisiklet turu "Velonotte" İstanbul'daydı. 2014 yılının 4 Mayıs Cumartesi gecesi İstanbul'da yapılan bisiklet turunda binlerce bisikletli Sirkeci-

Ortaköy arası muhtelif İstanbul caddelerini işgal etti. Gece yarısında başlayıp sabah 03:30'a kadar süren turda Açık Radyo yayındaydı. Gülhan Kadim Sertdemir, Mahir Ilgaz, Esra Ertan ve Ali Somay canlı yayına bisikletlerindeki selelerin üzerinden telefonla katıldı. Velonotte ekibi, Bisikletliler Derneği ve Açık Radyo'nun işbirliği ile gerçekleşen organizasyon iki tekerliler için de radyonun nasıl önemli bir yol arkadaşı olabileceğini göstermiş oldu.

Genel Sadası: Haber + Müzik + Kişilik'ten oluşuyor.

Programlar: Darwin'e Nazire Olarak Türlerin Çeşitliliği Üzerine...

Radyomuzun atmosfere yayılan sadasının temel bileşimi şöyle: Yayınların yaklaşık yüzde 65'ini müzik, yüzde 35'ini de sözel programlar oluşturuyor.

Sözel programlar sosyolojiden psikolojiye, ekolojiden ekonomiye, siyasetten felsefeye, edebiyattan bilime, arkeolojiden antropolojiye, kokulardan arılara, tarımdan kente, kentsel dönüşümden mimariye, kadınlardan çocuklara, hak temelli haber programlarından dünyanın çeşitli bölgelerindeki aktivizm faaliyetlerine, yerelden küresele uzanan çok geniş bir yelpaze içinde benzersiz bir çeşit zenginliğini bağrında barındırmakta.

Sözel Program Konularından Bazıları: Haber ve yorum, "vatandaş haberciliği" esasıyla olay yerinden, gerçek zamanlı ve yorumsuz anlık içerikler; genel kültür, felsefe, dil, çevre, ekoloji, doğum, kadın, çocuk, gençlik, üniversite, gönüllülük, İstanbul, Avrupa, Avrupa Birliği - Türkiye ilişkileri, Akdeniz, Anadolu, haklar, hukuk, çocuk hakları, hayvan hakları, barış hareketleri, tarih, savaş tarihi, matematik, zekâ ve şans oyunları, bilim, teknoloji, bilim-kurgu, mitoloji, antropoloji, insan beyni, psikoloji, psikiyatri, ekonomi, politik ekonomi, arkeoloji, meteoroloji, yerel yönetim, tasarım, mimari, dünya hikâyeleri, edebiyat, şiir, kitaplar, dergi-

ler, drama, sinema, tiyatro, plastik sanatlar, şehircilik, müzecilik, iletişim, bilişim, internet, elektronik oyunlar, televizyon, trafik, iş dünyası, çalışma hayatı, reklamcılık, tüketim toplumu, sağlık, beslenme, mutfak, şarap, ekmek, zeytinyağı, kahve, koku, futbol, spor, amatör spor, yıkanma kültürü, doğa, gezi, fotoğraf, amatör havacılık, atçılık, deniz ve yelkencilik, deprem ve afetler, iş kazaları ve güvenliği, küreselleşme, sosyal hareketler, sivil toplum aktivizm, sivil itaatsizlik...

Müzik Programlarının "Tür"lerinden Bazıları: Müzik programları kendi içlerinde doğudan batıya, kuzeyden güneye dünyanın neredeyse tüm köşelerinde yaratılan bin bir müzik kültüründen sayısız tür ve janrı kapsıyor. Blues, Caz, Big Band, Rock, Ryhthm & Blues, Reggae, Dub, Soul, Hip Hop, Rap, Dünya Müziği, Klasik öncesi dönem müzikleri, Klasik Batı, Sovyet, İskandinav, Amerikan, İngiliz, Fransız, Rus Senfonileri, Opera, Klasik Doğu Müziği, Hindî, Farsî müzikleri, Ortaçağ müzikleri, Bollywood müzikleri, Osmanlı-Türk Musikisi, Türk Halk, Türk Pop Müziği, Anadolu müzikleri, Anadolu'da Rum Müziği, Yunan halk müziği ve Rebetiko, Akdeniz Müzikleri, Sefarad şarkıları, New Orleans müzikleri, Chanson'lar, Troubadour müzikleri, Arap sokağından isyan ve direniş müzikleri, Türkçe Rock, Kürtçe müzikler ve şarkılar, Folk, Country, 1955 -1974 pop ve Rock'n'Roll'un altın dönemi şarkıları (oldies), Country, Bluegrass, Zydeco, Punk, Hard Rock & Heavy Metal, Alternatif müzikler, Rumba, Samba, Bossa Nova, doğudan ve batıdan İlahî Müzikler, Sufî müzikleri, türler arası müzikler, Film müzikleri, Atonal müzikler… Latin, Brezilya, Küba, Paraguay müzikleri, Operet, Müzikaller, çeşitli alt türleriyle Elektronik Müzik, serbest doğaçlama müzikleri, minimal müzik, deneysel müzik, oyun müziği, sörf müzikleri, vampir müzikleri...
Çalgılar: Ayrıca, en eski, eski ve yeni bazı müzik aletleri üzerine kimi yıllarca, kimi birkaç hafta süren özel programlar yaptık: insan sesi, davul sesi, viola da gamba, klavsen, çello, piyano, gitar,

arp, klarnet, trompet, duduk, jew's harp (ağız tamburası), diceridu (didjeridoo), okarina, theremin, moog, synthesizer...

Radyo Belgeselleri'nden Bazıları: Sabahattin Ali (doğumunun 100. yıldönümünde, 6 ay); Ferit Alnar (100. yaş gününde, 1 ay); "Amma Hikâye" (Dünya ve Türk edebiyatından seçme hikâyeler, 3 yıl); Andersen 200. doğum yıldönümünde (26 hafta boyunca masallarından okumalar); Oğuz Atay (ölümünün 30. yıldönümünde; 12 hafta boyunca *Tehlikeli Oyunlar*'ın tamamının okunması); Jane Austen'in *Gurur ve Önyargı* romanının yayımlanışının 200. yıldönümü vesilesiyle 6 ay; Bach (ölümünün 250. yılında, 4,5 yıl; daha sonra 3 yıldır süren yeni programla); Barok Müzik (1 yıl); Beckett (100 yaşında, 6 ay); "Hagop Baronyan'ın İzinde İstanbul ve Ermeniler" programı (6 ay); Beatles (yeni yüzyıl/binyıl başında 6 ay/104 saat); Berlioz (200 yaşında, 6 ay); Borges (6 ay); Brecht (ölümünün 50. yılında, 6 ay); Brel (ölümünün 25. yılında, 6 ay); *Binbir Gece Masalları* (6 ay, her gece); Springsteen (60. yaş gününde, 6 ay); Camus (ölümünün 50. yılında,1 hafta boyunca her gün, 100. yaş gününde *Sisifos Söyleni* okunması, 3 ay); Coltrane (Doğumunun 80. yılında, 6 ay); Çehov (Doğumunun 150. yılında, 2 ay); Darwin (doğumunun 200. yıldönümünde, *Türlerin Kökeni*'nin 150. yıldönümünde, 6 ay); Simone De Beauvoir (doğumunun 100. yılında, 5 program); *Don Quijote* (yazılışının 400. yıldönümünde, 32 kısım halinde); Dickens (200. doğum yıldönümünde, 6 ay), Diderot (300. doğum yıldönümünde 1 sene her hafta), Dvorák (ölümünün 100. yılında, 6 ay); Dylan (60. yaş gününde, 1 yıl, 75 yaşında tüm albümleriyle – ne kadar süreceği belli değil!); ECM Müzikleri (1 yıl); Ellington (100. yaş gününde, 1 ay boyunca her gün); Elvis (ölümünün 25. yıldönümünde, 1 ay, ayrıca 6 ay özel program); Freud (6 ay); Galuppi (300. yaş gününde, 3 ay); Gershwin (100. yaş gününde, 1 ay); Gogol (200. yaş gününde 5 ay); *Gödel-Escher-Bach* (4 ay);Woody Guthrie (100. yıl dönü-

münde, 6 ay); Händel (ölümünün 250. yılında, 4 ay); "Hayat-ı Hakikiye Hikâyeleri", Billie Holiday (90. yaş gününde, 6 ay), Michael Jackson (50. doğum yıldönümünde 6 ay; ölümünden sonra tekrar); Kafka (125. doğum yıldönümünde *Dönüşüm* okuması, 22 program); Bilge Karasu (4 ay); *Karamazov Kardeşler* (tamamının okunması, 52 hafta); Lennon (ölümünün 25. yıldönümünde, 6 ay); *Madame Bovary* (yayımlanışının 150. yıldönümünde, 3 ayda tamamının okunması); Madonna (50. yaş gününde bir ay); Mahler (ölümünün 90. yıldönümünde, 1 yıl); Mendelssohn (200. doğum yıldönümünde 6 hafta); Mesut Cemil (100. doğum yıldönümünde, 1 hafta); İlhan Mimaroğlu (ölümünün ardından, 4 ay); Jim Morrison (ölümünün 25. ve 30. yıldönümlerinde, sırasıyla 1 hafta ve 2 ay); Mozart (250 yaşında, 1 yıl); Musıkî Meclisleri (1 yıl); Aziz Nesin (ölümünün 10. yıldönümünde, 6 ay); Charlie Parker (ölümünün 50. yılında, 6 ay);Pacifica Radio (60. kuruluş yıldönümünde 2 ay); Pamuk (60. doğum yıldönümünde *Masumiyet Müzesi*'nin tamamı okundu, 8 ay); Pavese (100. doğum yıldönümünde, 1 hafta); Selâhattin Pınar (100. doğum yıldönümünde, 1 ay); Poe (doğumunun 200. ve ölümünün 160. yıldönümünde, 1 ay), Protest Müzikleri (6 ay); Rembrandt (400. doğum yıldönümünde, 6 ay); Cemal Reşit Rey (100. doğum yıldönümünde, 8 ay); Jean-Jacques Rousseau, doğumunun 300. yıldönümünde 10 hafta), Rus Rock'u (1 yıl); "Sahibinin Sesi" (2 ay); Salinger (90. doğum yıldönümünde *Franny ve Zooey* okuması, 4 ay); Saroyan (100. doğum yıldönümünde *İnsanlık Komedisi* okuması, 3 ay); Saygun (100. doğum yıldönümünde, 6 ay); Scarlatti (doğumunun 250. yılında, 30 hafta); Schiller (250. doğum yıldönümününde, 1 ay); Münir Nurettin Selçuk (100. doğum yıldönümünde, 1 ay); Pete Seeger (90. doğum yıldönümünde 1 ay, ölümünde tekrar 1 ay); Shakespeare ("Kelimeler, Kelimeler, Kelimeler": Shakespeare 450 Yaşında, Aramızda: 1 sene boyunca her gün; 400. ölüm yıldönümünde kısmen yenilenerek yeniden); Shakespeare dönemi

müzikleri (5 yıl); Robert Schumann (Doğumunun 200. yılında, 2 ay); Sapfo (Üç dilde okunması, özel bestelenmiş müziklerle); Sartre (100. doğum yıldönümünde *Edebiyat Nedir?* okuması yapıldı); Skalkottas (4 ay); Springsteen (60. yıldönümünde, 6 ay); Stravinski (6 ay); Şostakoviç (100. doğum yıldönümünde, 2 ay);Tanburî Cemil (6 ay);Taş Plaklar (1 yıl), Tevfik Fikret (ölümünün 90. yıldönümünde, 2 ay); Tolstoy (ölümünün 100. yıldönümünde *Savaş ve Barış*'ın tamamının okunması, 1 yıl); Türk Popu'nun son yarım yüzyıllık serüveni (her hafta); Türk Rock'u (1 yıl); Türkiye'de Radyo'nun Sözlü Tarihi (3,5 yıl); Türkiye'de Ses Kayıt Tarihi'nin 100 yılı (4,5 yıl); Usmanbaş (2 ay); Verdi (200. doğum yıldönümünde 6 ay); Jules Verne (doğumunun 180. yıldönümünde, 20 program); Vian (doğumunun 90. yılında, 1 hafta); Vladimir Vysotsky (ölümünün 30. yılında, 3 ay);Wagner (200. doğum yıldönümünde 1 yıl); Weill (100. doğum yıldönümünde ve ölümünün 50. yıldönümünde, 1 ay); Yaşar Kemal (aramızdan ayrılışının ardından Röportaj Yazarlığında 60 Yıl'ın tamamının okunması); Yaylı Çalgı Kuartetleri (1 yıl); Zappa (2 yıl)...

Özel Aylar, Haftalar, Günler ve Belgeseller:
"Açık Radyo'da Bir Gezi" Belgeseli: 2013 Mayıs-Haziran aylarında İstanbul'da başlayan, ardından Türkiye'nin 80 ilinde ve yüzlerce şehir ve kasabasında geniş yankı ve katılım bulan Gezi direnişinden haberlerin, yorumların, mülakatların, müziklerin, şarkıların, sokakların uğultusunun, kahkahaların ve gözyaşlarının sadece Açık Radyo mikrofonlarından yansıyan seslerinden bir belgesel hazırladık: "Açık Radyo'da Bir Gezi", parkta olayların başladığı ilk günden tam 6 ay sonra 2013 Kasım'ında yarımşar saatlik 3 bölüm halinde yayınlandı: 1. Bölüm: "Direniş", 2. Bölüm: "Park Havası"; 3. Bölüm: "Bu Daha Başlangıç" başlıklarını taşıyordu.

40. yılında 68 Devrimi (Mayıs 2008 boyunca); 50. yıldönümünde 6-7 Eylül Olayları; idamlarının 75. yıldönümünde Sacco ve Vanzetti'nin anılması; 20. yıldönümünde Sabra ve Şatila kat-

liamı; 25. yıldönümünde 12 Eylül darbesi, 40. yıldönümünde 12 Mart Darbesi, 50. yıldönümünde 27 Mayıs darbesi, 1. yıldönümünde 11 Eylül (İkiz Kuleler) suikasti; 30. yıldönümünde 15 -16 Haziran olayları; 1. yıldönümünde 17 Ağustos Depremi ("Yer Yarıldı, İçine Girdik") ve 10. yıldönümünde 17 Ağustos Depremi (1 hafta); her yıl yıl sonu değerlendirmeleri: Geçen Yılın Ardından: 1996'dan bugüne 19 program.

Habitat-II Özel Yayınları (1996): Açık Radyo 1996'da İstanbul'da gerçekleştirilen Uluslararası II.Habitat Zirvesi boyunca (10 gün) konferansın "yarı-resmî radyosu" olarak, düzenli bir şekilde iki dilde (Türkçe ve İngilizce) özel yayın yaptı, stüdyo ve koridorlarında fiilen yüzlerce konuk ağırladı.

Özel Bayram Programları: 1999-2008 yılları arasında 10 yıl boyunca yılda 2 kez özel bayram programları yapıldı. Bu programlar aracılığıyla ülkede kültür, sanat, müzik, edebiyat, tarih, bilim dünyasının önde gelen simaları arasından yaklaşık 60 konukla ikişer saatlik sohbetler yapılarak bir tür "sözlü tarih" çalışması gerçekleştirildi.

Açık Radyo 10 Yaşında: 10. yaşımızı 10 yıllık yayınından 30'ar dakikalık 8 bölümlük özel bir kolaj/belgesel yayınlayarak kutladık.

Açık Radyo 15 Yaşında: Dünyada ve Türkiye'de 15 yıl içinde yaşananlara dair 3 saatlik bir radyo belgeseli yayınlandı.

"Açık Radyo Konuşuyor – İlk 20 Yıl": Radyonun XX. yaş gününde 3 adet yarım saatlik bölümden oluşan bir belgesel yayınlandı. İlk günkü açılış yayınından başlayarak her yılın bize göre önde gelen özelliklerini yansıtan yayınlarımıza, yazılarımıza, etkinliklerimize yer veren farklı bir döküm çabası: "Açık Radyo'ya Göre Dünya" diye de adlandırılabilir.

Açık Radyo'nun 20. Yayın Yılında Özel Müzik Olaylarının Kayıtları: 13 Kasım'da Açık Radyo'nun 20. yayın yılına girmesi dolayısıyla bir "arkeolojik" kazıya giriştik: 1997 ve 1998 yıllarında Açık Radyo'nun Pozitif ile ortak düzenlediği İstanbul Müzik Şenlikleri 1 ve 2'de icra edilmiş konserlerin 17 ve 18 yıllık canlı kayıtlarını yeniden gün yüzüne çıkardık, "üstlerinde birikmiş tozları üfledik"ten sonra onları çeşitli programlarda yayınlamaya koyulduk. Hafta içi her sabah "Sabahlık" programında yayına giren bu kayıtlar, böylece dünyada herhangi bir yayın mecrasında ilk kez yayınlanmış oldu.

Müzik şenlikleri ile başlamışken, Açık Radyo'da çeşitli vesilelerle yapılmış başka kayıtların tekrarına da yönelmeyi ihmal etmedik. Radyonun yaş günleri, çeşitli yıldönümleri, dinleyici destek kampanyaları ve başka özel durumlarda stüdyolarımızda Türkiye'nin ve dünyanın kimi önde gelen ve/ya öncü müzisyenlerinin icralarından yapılmış nadide müzik ve söyleşi kayıtları 2015 yılı içinde çeşitli zamanlarda yayınlandı ve yayınlanmaya devam ediyor.

"Zihin Tiyatrosu": Açık Radyo, daha yayın hayatına başlamadan 6 ay önce kamuoyuna açıkladığı manifestosunda "Radyo ne işe yarar?" diye soruyor ve bu soruya retorik bir cevap veriyordu: "'Zihin Tiyatrosu'nu kurmaya..."

Manifestosundaki bu vaadini de yayına girer girmez tuttu. Her sabah kulağınıza yolladığı *Üç Silahşörler* ve onu takiben *Yirmi Yıl Sonra* başyapıtlarının düzenli olarak "tefrika edilmesi" ile... Yine ilk dönemlerde gece yarısına 5 kala başlayıp, gece yarısını 5 dakika geçe biten *Binbir Gece Masalları* okumaları, dinleyicilere geceleri zihin açıklığı versin diye yapıldı. Zihin Tiyatrosu, o zamandan bu zamana çeşitli formlarda varlığını sürdürüyor. Kimi zaman evde okumaktan ürkeceğimiz kalınlıkta bir kitabı okumaya girişerek, kimi zaman, bir tek dinleyici için bile olsa, eseri anadilinde *de* okuyarak (*Karamazov Kardeşler* örneğinde olduğu gibi), kimi zaman da küçücük stüdyosunda irili ufaklı,

klasikli modernli tiyatro eserlerini radyo tiyatrosu disiplininde icra ederek…

"Açık Radyo'da Tiyatro" 2005 yılının Kasım ayında "Sivil Tiyatro" ekibi ile "perdelerini açtı". (Alt-Üst Oluş, Mozart ve Salieri, Bir Kadın İçin Düet, Gaz…)

2006 yılının Mayıs ayında 6'dan Sonra Tiyatro ekibi "Filifu'dan Sesler" adıyla projeyi devraldı. (Bekleme Salonu, Sonsuzluk Kitabevi, Artırma Salonu, Vahşi Kedinin Saati, Kusursuz Görünüm, Ders, Kapıların Dışında, El Veri del Teatre, Ada, Uyanış, Antigone, Ağzı Çiçekli Adam, Sayfiyede Yaz…)

Açık Radyo Tiyatrosu'nda, yazarları arasında Aziz Nesin, Tennessee Williams, Aleksandr Puşkin, Behçet Necatigil, Yiğit Sertdemir, Cüneyt Uzunlar, Federico Garcia Lorca, Eugene Ionesco, Anton Çehov, Woody Allen, Dario Fo'nun da bulunduğu 25 oyun sahnelendi.

Aynı yıl Açık Radyo, Tiyatro Oyunevi'nin sahnelediği, Lorca'nın *Eskicinin Tazesi* adlı oyunu ile 15. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'ne katıldı. Oyun, Açık Radyo'da bir hafta boyunca bölümler halinde Tiyatro Oyunevi tarafından sahnelendi.

Açık Radyo 15. yaşında Altıdan Sonra Tiyatro'nun kendi mekânı Kumbaracı 50'de Gogol'un 200. yaşında okuma tiyatrosuyla sahnedeydi: *Müfettiş*.

Filifu'dan Sesler yayına 2012 yılında tekrar döndü. Adalet Ağaoğlu'nun TRT yıllarında kaleme aldığı radyo tiyatrosu metinlerinden "Çağımızın Tellalı"nın yeniden basımından kuvvet alarak bir yayın dönemi boyunca Türkçe radyo tiyatrosu metinlerinden "klasikleri" tekrar dinleyicisine ulaştırdık. Vasıf Güngören'den "Zengin Mutfağı", Nazım Hikmet'ten "Yolcu", Güngör Dilmen'den "Midas'ın Kulakları", Behçet Necatigil'den "Arttırma Salonunda" ve Oğuz Atay'dan "Oyunlarla Yaşayanlar". Üstelik bu serinin ilk bölümü bir dünya prömiyeriydi: Ağaoğlu tarafından kaleme alınan ve zamanın TRT sansürünü geçememiş olan "Köpeğin Ölümü".

Yayın hayatının ilk günlerinden itibaren her sabah *Üç Silahşörler* ile başlayan radyo okumaları serüvenine baktığımızda ilk durak, Göksenin Göksel yönetiminde bir ekip tarafından okunan öykülerden oluşan "Amma Hikâye" programları dizisi oldu. Zihin tiyatrosunun kitaplar aracılığıyla açtığı perdesi Amma Hikâye'de yayınlanan Bukowski'nin "Kasabanın En Güzel Kızı" öyküsüyle yayınları RTÜK kararıyla 15 gün boyunca durduruluncaya kadar açık kaldı. Yıllar sonra Amma Hikâye programlarındaki okumaların tekrarı yapıldı.

Ve devamı: 2005 yılında masalcının 200. doğum gününde "Andersen Masalları", ardından 2006 yılında da "Pireler, Periler, Devler" adlı programlarda Anadolu'dan Uzak Doğu'ya, Meksika'dan Hindistan'a, Vietnam'dan Danimarka'ya dünya masalları Tomris İncer tarafından seslendirildi. Tomris İncer'in 2015'te vefatı üzerine Andersen ve ardından "Pireler..." tekrar yayınlanmaya başladı.

Binbir Gece Masalları'na, Açık Radyo'nun 10. yılında bambaşka bir okuma tarzı ile dönüldü: Bu klasik ve anonim yapıt, bir yıl boyunca Eser Coşkun yönetiminde "dinletildi".

2005 yılında, yayınlanışının üzerinden 400 yıl geçen Cervantes'in başyapıtı Don Kişot, *La Mancha'lı Asilzade Don Quijote*, *Don Kişot'tan Bugüne Roman* adlı incelemenin yazarı Jale Parla tarafından *"Yel Mi, Değirmen Mi?"* adıyla eserden okumalar ve okumaların yorumlarıyla 32 kısım halinde dinleyicilere sunuldu.

2005 yılı aynı zamanda Aziz Nesin'in ölümünün 10. yılıydı; her hafta bir Aziz Nesin hikâyesi tiyatrocuların desteğiyle seslendirildi.

100. yaşında William Saroyan, *İnsanlık Komedisi* adlı başyapıtı tümüyle okunarak anıldı ve Açık Radyo bu okumalarıyla Saroyan hakkında Tütün Deposu'nda açılan serginin bir parçası oldu.

Reşad Ekrem Koçu 100. yaşında *Tarihimizde Garip Vak'alar* ile radyodan gülümsedi. Kafka ise 125. yaşında *Dönüşüm*'ü ile

Açık Radyo'daydı. Sartre 100. yaşında *Edebiyat Nedir?* ile Açık Radyo'nun konuğu oldu.

2007 senesi bu kez Gustave Flaubert'in *Madame Bovary*'sinin yayınlanışının 150. yılı idi. Tiyatrocu Tilbe Saran üç ay boyunca Flaubert'in bölümlemelerine sadık kalarak yapıtı okudu. Yine 2007 senesi Sabahattin Ali'nin doğumunun 100. yılıydı. 6 ay boyunca Sabahattin Ali'nin öyküleri, şiirleri, mektupları okundu ve yazarlar tarafından Sabahattin Ali anlatıldı.

Tilbe Saran Flaubert'le başladığı okumalarını, Oğuz Atay'ın ölümünün 30. yılında yazarın *Tehlikeli Oyunlar*'ını hafta içi her sabah okuyarak sürdürdü. Daha sonra, Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* adlı eseri her sabah Tilbe Saran tarafından okunurken, aynı okumanın gece tekrarında buna Rusçası eklendi, Petersburg Akademisi'nden Rus oyuncu Maria Merzlyakova Akgüllü'nün sesinden.

Açık Radyo, 90. yaşına gelen J.D. Salinger'ı, *Franny ve Zooey* adlı novellasını, eseri Türkçeye çeviren Ömer Madra'nın sesinden dinleyerek kutladı.

23 Nisan 2014'te William Shakespeare 450 yaşına girdi. 'Çağdaşımız' Shakespeare'in hayat, ölüm, güç, kudret, sevgi, aşağılanma, yücelme, hırs, hırsızlık, alçaklık, dalkavukluk, politika, fırtınalar, iklimler, paylaşmalar, müştereklerimiz, ortak varlıklarımız konusunda ve daha nice konuda insanlık ve doğa halleri üzerine kurduğu sözleri gün boyunca program aralarında döndürmekteyiz. Ozanı 'Kelimeler, kelimeler, kelimeler... Shakespeare aramızda' başlığıyla anmaktayız. Üstadın bazı ünlü soneleri ile pek çok oyunundan seçilmiş tirat ve replikleri, tiyatro dünyasından dostlarımız ve programcılarımız okudu. Ayrıca Shakespeare'in Osmanlı-Türk musikisine nasıl çağrışımlarla yansıdığı, akademisyen ve şair Cevat Çapan'ın bu konudaki bir makalesinden yola çıkarak Bülent Aksoy tarafından üç programda ele alındı, kaydı TRT'de bulunamayan iki şarkı da bu vesileyle Açık Radyo için özel olarak icra edildi. Ayrıca ünlü İngiliz Marksist

Shakespeare uzmanı Terry Eagleton ve filolog-çevirmen Cevat Çapan'la konuya ilişkin mülâkatlarımız da oldu.

Zamanın ruhuna çok uygun düştüğünü düşündüğümüz bir başka klasik yapıt olan George Orwell'in klasik distopyası *1984*, 2014'te –epey bir aradan sonra– tekrar baştan sona okundu. Yanı sıra Albert Camus'nün *Sisifos Söyleni*, Tilbe Saran'ın sesinden yine 2014 yılında baştan sona yayındaydı.

Büyük yazar, insan hakları, barış ve doğa aktivisti Yaşar Kemal'in aramızdan ayrılışının ardından yazarın *Röportaj Yazarlığında 60 Yıl* başlıklı başyapıt niteliğindeki seçkisinin tüm olarak radyoda okunmasına giriştik.

2015 Mart'ında Lesvos'lu lirik şair Sapfo'nun zaman ötesi şiirlerini, eski Yunancadan günümüz Yunancasına çeviren müzisyen Vassiliki Papageorgiou'nun sesinden Yunanca, Sumru Ağıryürüyen'in sesinden Türkçe okumaya başladık. Shakespeare'in benzersiz kelimeleri gibi yayının farklı anlarında yayınlanacak olan Sapfo dizelerinin seslendirilmelerine müzisyen programcımız Orçun Baştürk'ün bu program için özel olarak bestelediği orijinal ezgileri eşlik ediyordu.

2015 *Alice Harikalar Ülkesinde*'nin yayınının 150. yılıydı. Lewis Carroll'ın bu başyapıtı, yazar Tomris Uyar'ın çevirisi ile aylar boyunca dinleyici için Tolga Korkut tarafından seslendirilip paylaşıldı. Okumaların gördüğü ilgiyi görünce hızımızı alamadık ve "umumî arzu üzerine" yazarın aynı derecede önemli ikinci klasik yapıtı *Aynanın İçinden*'i seslendirdik.
Yazar Paul Auster'in ABD'de NPR radyosu için gerçekleştirdiği bir projeden esinlenerek, Boğaziçi Üniversitesi Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı ile işbirliği yapmak suretiyle dinleyicilerin gerçek hayat hikâyelerinin seçilmesi ve radyoda bunlardan 128'inin bir yayın dönemi boyunca seslendirilip okunması projesine girişildi: "Türkiye Hikâyelerini Anlatıyor" ya da "Hayat-ı Hakikiye Hikâyeleri".

Zihin tiyatrosuna son bir ek: Belki de tarihte ilk kez, bir radyo

bir *tiyatro* ödülü aldı. 11. Lions Tiyatro Ödülleri'nde seyircilerden oluşan jüri, tiyatroyu geniş kesimlere duyurma çabasından ötürü "Kuranderde Kalanlar" programıyla Açık Radyo'yu tiyatro özel ödülüne layık gördü.

Bazı İlgi Alanları:
Gezegenin Geleceği: Gezegen ve tüm canlılar âlemi üzerindeki gelmiş geçmiş en büyük tehditlerden birini oluşturan iklim değişikliği, küresel ısınma, kuraklık, açlık, iklim göçleri, afetler, su savaşları, organik tarım vb. konusunda birçok program devam ettiği gibi, bunlara sürekli yenileri ilave oluyor. Bu konudaki bilinç yükseltici, bilgi paylaşıcı yayınlara, ayrıca yerel, ulusal, bölgesel ve ulusal eylem ve hareketlere mikrofon tutma gayretini sürdürüyoruz: Açık Gazete, Varşova Günlüğü, Ekoloji Hareketleri Gündemi, Açık Yeşil, İklim İçin, Nereye Doğru, Ekonomi ve Ekoloji, Tohumdan Hasada Ekolojik Yaşam, Bir, Yeşil Dalga, Şeytan Arabası, Traji Trafikten Beşeri Trafiğe, Toplumsal Dönüşümde Sosyal Girişimcilik, Altın Saatler, Hikâyenin Kadın Hali, Evrenin Suyuna Giden Tasarım, Gezegenin Geleceği, Kentin Tozu, Metropolitika, Açık Deniz, Açık Ama Sakin Deniz, bunlar arasında ilk akla gelenlerden bazıları...

"Gezegen Elden Gidiyor, Buna Razı Gelemeyiz" Manifestosu:
Açık Radyo ve İstanbul Politikalar Merkezi –Sabancı Üniversitesi– Stiftung Mercator Girişimi'nin birlikte düzenledikleri "İklim Değişikliği Tehdidine Karşı İstanbul Manifestosu" başlıklı sunum ve toplantı 23 Mart 2013 Cumartesi günü yapıldı. Aralarında toplumun önde gelen sanatçı, yazar, akademisyen, müzisyen ve girişimcilerinin de bulunduğu bir kesim aydın, iklim değişikliğinin getireceği yıkıcı sonuçları önlemek için, derhal seferber olmamız gerektiğini vurgulayan manifestoya imza attılar. Adalet Ağaoğlu, Ara Güler, Harun Tekin, Ömer Madra, Rakel Dink, Sezen Aksu, Tarkan ve Yaşar Kemal, manifestonun ilk imzacıları arasında yer

aldı. Ayrıca, çevre ve ekolojiden insan haklarına, inanç temsilcilerinden demokrasi kuruluşlarına, sanat kurumlarından sağlık örgütlerine, kadın hakları kuruluşlarından çocuk hakları temsilcilerine, gençlik hareketlerinden meslek örgütleri ve sendikalara kadar, sivil toplumun geniş bir yelpazesi (54 kuruluş) manifestoya destek verdi. Change.org üzerinden yürütülen kampanyaya da bugüne kadar 10 bine yakın imza atıldı.

Küresel iklim değişikliği: Açık Radyo, hayatın kaynağı olan doğaya karşı girişilen büyük tecavüze, yani küresel iklim değişikliği tehlikesine karşı uyarı çanlarını ilk günden çalmaya çalıştı. Canlılar âleminin karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlikenin, bir avuç petrol, kömür ve enerji şirketinin doymak bilmez kâr ihtirasından kaynaklanan **küresel ısınma** olduğu bilgisini yayına geçtiği günden itibaren, bıkmak bilmeden dinleyiciyle paylaştı. İnsanları insan mahreçli iklim değişikliğine ve bunun arkasındaki çıkar ve güç odaklarına, bilim ve medya dünyasında bunların hizmetinde çalışanlara karşı harekete geçmeye çağırdı; hareket yükselerek devam ediyor.

Yenilenebilir enerji kullanımı alanında Açık Radyo'nun –kendi çapında– iki küçük öncü çalışması oldu: 2005'te Greenpeace gemisi Anna'dan güneş enerjisiyle naklen canlı yayın yaptı. Bilebildiğimiz kadarıyla Türkiye'de alternatif enerjiyle yapılan ikinci radyo yayını idi bu. Birincisini de, yine Açık Radyo, 1998'de, bu sefer Uluslararası Greenpeace'in bir kamyonundan yapmıştı.

İklim değişikliğini yavaşlatma mücadelesi bağlamı içinde, Açık Radyo, 3 Aralık 2005'te küresel ısınmayı protesto etmek, Kyoto Protokolü'nün imzalanıp onaylanması ve Kyoto ötesi önlemlerinin alınması için, dünyanın birçok ülkesiyle birlikte İstanbul'da düzenlenen yürüyüş ve mitingin örgütlenmesinde ön planda görev aldı. Dünyada bu konuda yapılmış ilk miting olan uluslararası iklim gösterisinin İstanbul "ayağı", birkaç bin kişinin katılımı ile

Londra'nın ardından en yüksek katılıma sahne oldu.

Açık Radyo 4 Kasım 2006'da dünyanın 48 ülkesiyle birlikte aynı anda İstanbul'da gerçekleştirilen Küresel Isınma mitinginin düzenlenmesine de önayak olan kuruluşlar arasındaydı. Yılın o âna kadarki en soğuk ve tek kar yağışlı gününde yapılan "ısınma" protestosu, gene de canlı bir katılıma tanık oldu.

2007 yürüyüşünde de 25 Nisan 2008 günü "İklim Değişikliğini Durdurun; Başka Bir Enerji Mümkün!" mitinginde de oradaydı Açık Radyo: Hem iklim değişikliğini durdurmak hem de muhalefetin anlamı olduğunu vurgulayabilmek için Kadıköy Meydanı'ndaydı.

Açık Radyo, "insanlığın yegâne evi olan bu gezegenle ilişkisinde belirleyici bir yıl olacağı" düşünülen 2009'da, dünyanın belki de en önemli küresel toplantısı olan Kopenhag Konferansı'ndan hemen önce, 24 Ekim Uluslararası İklim Eylemi gününde, gezegenin, herhangi bir konuda şimdiye kadar gördüğü en büyük ve en yaygın siyasi eylemin bir parçası oldu. Gökkuşağı renklerinde bir şal üzerinde kocaman bir dünya maketini Galatasaray'dan Galata'ya yuvarlaya yuvarlaya yürüdük…

2009'da Kopenhag'daki BM iklim zirvesini 13 gün boyunca yerinden takip ettik, yüz bin kişilik büyük kitlesel yürüyüşün bir parçası olduk, birçok programcının da oradan ve "buradan" katılımı ile yarısı naklen, yaklaşık 17 saat yayın gerçekleştirdik.

2010'da 350.org uluslararası sivil toplum kuruluşunun önayak olduğu ve 200'e yakın ülke ve özerk bölgede gerçekleştirilen dünyanın gelmiş geçmiş en büyük kitlesel iklim hareketi olan 10/10/10'un Türkiye ayağının başını çekenler arasında yer aldık. Taksim'de biten yürüyüşün sonunda Noam Chomsky ve Richard Falk gibi dünyanın önde gelen düşünür, bilimci ve aktivistlerinin birer küçük konuşmasıyla kapanışın yapılmasını sağladık...

Durban'da yapılan 2011 iklim zirvesini de Heinrich Böll Stiftung'un katkıları ile izleme ve naklen canlı yayınlarla günü

gününe dinleyicilere aktarma fırsatını bulduk. Görüşmelerin mutlak bir tıkanmaya uğraması karşısında siyasi karar vericileri protesto eden genç katılımcılarla birlikte BM konferans binasını terk edenler arasında Açık Radyo temsilcileri de vardı.

2012: Varşova İklim Zirvesi
2013 yılının Kasım ayında Polonya'nın başkenti Varşova'da düzenlenen 19. BM İklim Zirvesi, Dünya tarihinin kayıtlara geçen en şiddetli tayfunlarından bir olan Haiyan'ın gölgesinde başladı. Haiyan, enerjisini bu felaketin birincil sebebi olan fosil yakıtlar üzerine kuran Polonya'da durumun ne kadar acil ve ölümcül olduğunu gösteriyordu. Filipinler'in iklim müzakerecisi Yeb Saño'nun ilham ve umut verici konuşması, fosil yakıt şirketlerinin konferans sırasındaki türlü cambazlıkları ve bunlara karşı koyan insanların yaratıcı girişimleri Açık Radyo üzerinden aktarılmaya ve konuşulmaya devam edildi.

2013 Katar/Doha İklim Zirvesi
Somut bir sonuç konusunda pek de umut vaat etmeyen bir iklim zirvesi olarak kayıtlara geçen Katar'ın başkenti Doha'da düzenlenen 18. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı Açık Radyo aracılığı ile günbegün takip edildi.
Açık Radyo programcılarının Açık Gazete aracılığı ile aktardığı izlenimleri küresel iklim değişikliğinden en çok etkilenen ülkelerden bir olan Katar'daki tartışmaların ve zaman zaman yükselen tansiyonun Türkiye'den de duyulmasını sağladı.

2014: Halkların İklim Yürüyüşü: Tarihte yapılan en büyük iklim eylemi 21 Eylül 2014 günü New York'ta 400 bin kişinin yürüyüşü ve dünyanın 4 bir yanından 2,600 şehirdeki destek eylemleriyle gerçekleşti. Açık Radyo'dan Ömer Madra ve Gökşen Şahin, Eylül ortasından itibaren 1 hafta boyunca "İklim Elçileri" olarak dev eyleme katıldılar: sendika merkez binalarında, üniversitelerde,

kiliselerde, kimi destek veren şirket binalarında, gençlik ve sanat kuruluşlarının binalarında, radyo programlarında, konferanslarda, atölye çalışmalarında vb. konuşmacı, moderatör, konuk, katılımcı vb. olarak yer aldılar ve Halkların İklim Yürüyüşü konusunda bir hafta boyunca günbegün Açık Radyo'da yayın yapıldı.

Döndükten sonra da Türkiye'de izlenim, görüş ve projeksiyonlarını çeşitli platformlarda ve elbette Açık Radyo'da paylaşmaya devam etmekteler. Açık Radyo programcı ve çalışanlarının bir kısmı, bu bağlamda, 2015 Aralık ayında Paris'te yapılacak COP 21 İklim Zirvesi'ne Türkiye'den geniş bir aktivist grubunun katılımını sağlamak üzere çalışmalarını sürdürdüler.

Ayrıca, Paris iklim Zirvesi'nden önceki "son durak" Lima (Peru) toplantısını hem resmî boyutuyla konferans salonlarından hem de aktivistlerin alternatif zirvesi boyutuyla sokaklardan izledik. Programcılarımızdan Ümit Şahin zirve boyunca yerinden izledi ve çeşitli programlarda günü gününe yansıttı... Paris'te yapılan COP 21 zirvesini 2 hafta boyunca zengin bir kadroyla izleyip her gün yayın yaptık.

İklim İçin: Tarihin gördüğü en büyük iklim hareketinin ardından, gezegen için "ya tamam ya devam" kararının verileceği tarih olan 2015 yılının çalışmaları 2014 yılından başladı.
Açık Radyo programcıları Ömer Madra ve Gökşen Şahin'in New York izlenimlerini aktardığı New York'tan Paris'e İklim Mücadelesi I ve II konuşmalarının ardından düzenlenen atölye çalışmaları ile Türkiye'de 2015 yılında düzenlenecek olan iklim hareketliliğinin yol haritası da çizilmiş oldu.

Sanatçılar, öğrenciler, aktivistler, doktorlar, gazeteciler, kadınlar ve daha birçok toplumsal kategorinin içerisinden gelen insanların birlikteliği ile "İklim İçin" adı verilen hareket ortaya çıktı.

28 Şubat 2015'te düzenlenen basın toplantısı ile başlayan hareketlilik Paris'te yapılacak olan Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21. Taraflar Konferansı'nda (COP

21) Türkiye'deki iklim hareketinin öncülüğünü yaptı.

12 ve 13 Kasım tarihleri arasında Türkiye'nin 59 oturum ve yüzlerce katılımcıyla gerçekleştirilen Türkiye'nin ilk forumu "İklim Forumu"na öncülüğü İklim İçin Hareketi yaptı.

Çalışmaların bir sonucu, İklim İçin adını taşıyan ağın kurulması ve 12-13 Kasım 2015 tarihlerinde Boğaziçi Üniversitesi'nde 2 günlük dev bir forumda (Türkiye'nin ilk forumu) toplumun ve uluslararası toplumun bin bir kesiminin ve yerel hareket temsilcilerinin katılımı ile 60'a yakın oturum yapılması ve çıkan ortak bildirgenin 3. gün, 300'ün üzerinde dev bir koronun iklim için şarkılar söylemesi eşliğinde kamuoyuna yansıtılması oldu.

Yayın açısından bakmaya devam edersek, durumun özeti şöyle: Gezegen ve tüm canlılar âlemi üzerindeki gelmiş geçmiş en büyük tehditlerden birini oluşturan iklim değişikliği, küresel ısınma, kuraklık, açlık, iklim göçleri, afetler, su savaşları, organik tarım vb. konusunda birçok program devam ettiği gibi, bunlara sürekli yenileri ilave oluyor. Bu konudaki bilinç yükseltici, bilgi paylaşıcı yayınlara ek olarak yerel, ulusal, bölgesel ve küresel eylem ve hareketlere mümkün olan en geniş kapsamda mikrofon tutma gayretini sürdürüyoruz: Açık Gazete, Açık Yeşil, Bildiğimiz Ekonominin Sonu, Nereye Doğru, Gezegenin Geleceği, Su Hakkı, Ekonomi ve Ekoloji, Altın Saatler, Kentin Tozu, Son Buzul Erimeden, Evrenin Suyuna Giden Tasarım, Tohumdan Hasada Ekolojik Yaşam, Yeşil Dalga, Şeytan Arabası, Toplumsal Dönüşümde Sosyal Girişimcilik, Hikâyenin Kadın Hali, Metropolitika, Tohumdan Hasada Ekolojik Yaşam, Açık Deniz, Hemen Şimdi! bunlardan ilk akla gelenlerinden bazıları.

Savaş ve Barış: Açık Radyo, yayına geçtiği gün, Bosna-Hersek'teki savaş devam ediyordu; o da sözü ve müziği ile altta kalanların yanında oldu. Aylarca Saraybosna'ya bağlanarak "Bosna Günlüğü"nü sürdürdü... Bir tuhaf küreselleşme mantığının doğal sonucu olan şiddeti, sahneye konduğu andan itibaren "izlemeye" koyuldu.

Irak'ın ahlak ve hukuk dışı işgaline belki de dünyada ilk "uyanan" mecralardan biri oldu. Savaş tamtamlarını daha 17 ay öncesinden "okuyup" anlatmaya başladı, "kitle imha silahları" dosyasındaki tehdidin "imkânsız" olduğu, daha dünya ahalisi raporları öğrenmeden önce bu radyoda söylendi, gelişmeler "barış bandı" programı üzerinden izlendi ve direnişin sesi yayında yansıtılmaya çalışıldı...

Bu radyo insanlık tarihinin gördüğü en büyük barış gösterilerinde Londra ve New York'la bağlantıdaydı. Türkiye Cumhuriyet tarihinin en önemli Meclis kararlarından birinin alındığı gün Ankara'da yapılan tarihî kitle gösterisi sırasında Sıhhiye Meydanı'ndaydı: "Tezkere"nin reddine giden süreci "naklen canlı yayın"la o meydandan aktardı.

Irak Dünya Mahkemesi'nin İstanbul Nihai Oturumu'nda tarihî Darphane-i Âmire binasındaydı; tanıklıkları ve Vicdan Jürisi'nin tarihi kararını, üç gün boyunca, belli periyodlarla naklen canlı yayında aktardı.

Demokrasi, Hak, Hukuk ve Aktivizm: Ayrıca, global, ulusal, yerel aktivizm, yurttaş hakları, hak ve özgürlük temelli haber ve yorum programlarına da gittikçe artan sayıda yer verme gayreti içindeyiz: Hemen Şimdi, Ekoloji Hareketleri Gündemi, Su Hakkı, Yasaların Ruhu, Testi Kırılmadan, Emeğin Gündemi, Bizsiz Olmaz, Metropolitika, Ak Mimarlık, Traji Trafikten Beşeri Trafiğe, Toplumsal Dönüşümde Sosyal Girişimcilik vb de bu kategoriye sokulacak programların ilk anda akla gelenlerinden bazıları...

Açık Radyo, dünya barış hareketini, dünya adalet hareketlerini, Dünya Ticaret Örgütü Seattle toplantısındaki protesto ve mücadeleleri ("Battle in Seattle"), Cancún toplantısını, Dünya Sosyal Forumu Porto Alegre, Mumbai toplantılarını, Avrupa Sosyal Forumu Cenova, Cenevre toplantılarını, Amerika Halklar Zirvesi'ni, vb. mümkün olduğu oranda "içeriden" ve "gömülü"

(embedded) medyanın dışından izlemeye çalıştı. Halen de, sessizliğin koyulaşan perdesini aralamaya çalışarak, izlemesini sürdürmeye uğraşıyor.

Dünyadaki Demokrasi, Adalet ve Haysiyet Ayaklanmaları: Dünyanın gidişatını izlemek için daima büyük bir gayret içinde olduğumuz halde, itiraf etmek gerekir ki, Ahmet İnsel, 2011 yılının hemen başlarında Açık Gazete içindeki kendi "Ufuk Turu" köşesinde bu konuyu gündeme getirmeseydi, baş döndürücü bir hızla değişen dünyanın gerçeklerine "ayılmamız" için biraz daha zaman geçmesi gerekebilecekti.

Arap dünyasında yükselen müthiş isyan dalgasından, daha doğrusu, onun fitilini ateşleyen Tunus'taki başarılı halk ayaklanmasından söz ediyoruz. **Tunus** gençliği, uzak bir kasabada üniversite mezunu ama işsiz "işportacı" delikanlının polis devletinin hakaretine uğradıktan sonra incinen haysiyetini korumak için kendini yakması üzerine, onun tutuşan bedeninden oluşturduğu özgürlük meş'alesiyle ABD ve Batı destekli zalim ve yoz diktatörlüğün hırsızlık rejimini hayret verici bir süratle alaşağı etti.

Aynı ateş, 1968 Devrimi kuşağının çok iyi hatırladığı bir deyimle bir "bozkır yangını" gibi, büyük bir hızla yayıldı ve Açık Radyo da o tarihten itibaren, bu sefer ipin ucunu hiç kaçırmadan, meşalenin ışığını izlemeyi sürdürdü.

Arap Baharı adı verilen Mısır Devrimi'ni, Bahreyn isyanlarını, Libya, Suriye ve diğer Ortadoğu ülkelerindeki isyanları, İspanya'daki "indignados" hareketini, ABD'deki Occupy Wall Street ve her yana yayılan diğer "occupy" (%99) hareketlerini, Şili'deki öğrenci gösteri ve isyanlarını, Kanada'da Quebec öğrenci-gençlik yürüyüş ve protestolarını, Yunanistan'da kemer sıkma politikalarına karşı isyan hareketlerini, wikileaks gibi oyunbozanları *(whistleblower)* susturma ve bastırma girişimlerine karşı yürütülen ifade ve basın özgürlüğü mücadelesini, dünyada ve Türkiye'de ezilen, baskılanan insanların bilumum mücadelelerini

izlemeye ve dinleyicisiyle paylaşmaya devam etti; ediyor.
2013 yazbaharı: Gezi olayları ve Sonrası: Açık Radyo, Türkiye tarihinin en geniş kapsamlı kitle protesto gösterilerinden biri olan Gezi direnişini, yerleşik medyadan hayli farklı olarak, hafif format değişiklikleri yaparak haberler ve yorumları ile birlikte düzenli yayınlayan ender yayın organlarından biri oldu. Olayların ilk günü sabahından başlayan yayın "maraton"u, 15 Haziran akşamı Gezi parkının polis baskını ile boşaltılmasına kadar sürdürüldü. Sonra farklı programlar devam etti. Bu tarihî ve sosyolojik fenomenin izlenmesi amacıyla yine ilk haftalarda başlayan hafta içi her gün yarım saatlik "Gezi Parkı – Haberler, Yorumlar" adlı bir programa bir sonraki yayın döneminde de devam edildi. Ayrıca, Açık Dergi içinde Temmuz'da başlattığımız Gezi Okumaları'nda, günlük hengâme içinde bir an durup alınan notların yanı sıra "yeni" analiz ve makaleler de yer buldu."Gezi Direnişi"nin deneyimlerinden ve karşılaşmalarından ilham alan, 4 tiyatro yazarının elinden çıkma 4 hikaye, "Gezerken" adı altında parkta, forumlarda ve AltFest'te sahnelendikten sonra Açık Radyo'da da 4 bölüm halinde dinleyicisi ile buluştu. (Ayrıca bkz. Yukarıda, "Özel Aylar, Haftalar, Günler ve Belgesellerden Bazıları"...)

Boğaziçi Üniversitesi Mezuniyet Konuşması: 4 Temmuz 2013 tarihinde Kuzey Kampüsü'nde Boğaziçi Üniversitesi'nin 146. Mezuniyet Konuşması Radyomuzun Yayın Yönetmeni ve Programcısı Ömer Madra tarafından yapıldı. Öğrencilerin, öğrenci ailelerinin ve mezunların oluşturduğu kalabalık bir kitle tarafından izlenen konuşmanın başlığı ve ana teması: "Lütfen Devam!" idi.

Bağımsız Medya: Açık Radyo 2006 yılında "Medya Konuşmaları" adlı proje kapsamında 38 saatlik zengin bir program dizisi gerçekleştirdi. Türkiye'nin önde gelen yazar, gazeteci, gazete ve dergi yöneticisi, radyo ve tv yayıncısı, hukukçu, iletişimci, felsefeci, araştırmacı ve basın meslek temsilcilerinden yaklaşık 40 kişi,

medya ve etikten reklamlara, bilgi edinme hakkından ombudsmanlık pozisyonuna, gazetecilik eğitiminden çevre gazeteciliği sorunlarına kadar medyanın çok çeşitli meseleleri üzerinde görüşlerini aktardılar. Ayrıca, AC Nielsen, Açık Radyo için kapsamlı bir "Medya Güven Araştırması" gerçekleştirdi. Türkiye'de medya ve kurumlara güven ölçümleri konusunda, herhalde beklenebilir olan, ama yine de oldukça çarpıcı tespitleri içeren, biri kantitatif biri de kalitatif olmak üzere iki araştırma, Açık Radyo'da birbirini izleyen iki "Medya Konuşmaları" programında tartışılıp sunuldu. "Medya Konuşmaları" Hollanda hükümetinin desteğiyle gerçekleştirildi.

Deprem: 17 Ağustos 1999'daki Gölcük depreminden itibaren Deprem İletişim Merkezi (ARDİM) olarak yoğun bir faaliyet gösterdi. 60 gün süreyle tüm formatını değiştirip radyoyu kesintisiz bir "telsiz çevrimi"ne dönüştürdü ve ihtiyaçlarla imkânları buluşturan bir köprü olmaya çalıştı. Özellikle bu etkinliği ile aralarında *The New York Times, La Repubblica, Le Figaro, Journal de Genève* ve *Süddeutsche Zeitung*'un da bulunduğu yaklaşık 12 uluslararası gazetede, BBC radyolarında ve Discovery Channel televizyon kanalında "haber" oldu. Açık Radyo'nun deprem ve afetlere hazırlıklılık konusundaki "Altın Saatler" programı da 1999'dan bugüne kesintisiz ve düzenli olarak devam ediyor. Büyük Deprem, 10. yıldönümünde bir dizi özel programla anıldı.

23 Ekim 2011 ve 9 Kasım 2011 Van depremlerinden sonra 21 Kasım'dan itibaren 5 buçuk ay boyunca hafta içi her gün yapılan 131 programla "Van Depremi Günlüğü" tutuldu; olayın sosyal, ekonomik, insanî boyutları hakkında, çoğunluğu bölgeden 91 farklı insanla görüşmeler yapıldı, izlenimler, gözlemler kamuoyu ile paylaşıldı.

Müzik Şenlikleri: Açık Radyo, 1997 ve 1998'de İstanbul Müzik Şenliği 1 ve 2'yi (Pozitif ile birlikte) düzenledi. Klasik

Batı Müziği'nden Halk Müziği'ne, Dünya Müziği'nden Caz'a, Arabesk'ten Salsa'ya bin bir müzik türünün, çocuk etkinliklerinin, uluslararası panellerin, dünya prömiyerlerinin, video gösterilerinin, dans atölyelerinin (toplam 125 etkinlik) yer aldığı şenliklere yaklaşık 10'ar bin biletli izleyici katıldı.

Sergiler: Açık Radyo 1998'de "Magnum'un Gözünden Dünyada '68", 2000'de "XX.Yüzyılın Portreleri" başlıklı iki büyük fotoğraf sergisinin düzenlenmesine ortak oldu; bu sergilerin her birini 8'er bin civarında insan gezdi. 6 yıl aradan sonra Açık Radyo, 2006 yılında teması "NatürMort", yani "Ölü Doğa" olan ve küresel iklim değişikliği konusuna dikkat çeken bir ortak sergi düzenledi. Sergi, Türkiye'nin önde gelen ressam, heykeltıraş ve fotoğrafçılarından 83 sanatçının ve 6 sanat galerisinin katılımıyla gerçekleşti. Sanatçılar eserlerin satışından elde edilen geliri Açık Radyo'ya destek olarak bıraktılar.

Konferans ve Paneller: Açık Radyo ve radyoculuk, medya ve işlevleri, bağımsız medya ve demokrasi, çevre, küresel iklim değişikliği ve küresel adalet, barış, Avrupa Birliği, müzik, vb. üzerine birçok üniversitede (İstanbul, İstanbul Bilgi, İTÜ, Boğaziçi, Galatasaray, Yıldız Teknik, Marmara, Mimar Sinan, Koç, ODTÜ, Gazi, Edirne, Kadir Has, Bahçeşehir, Yeditepe, Kocaeli, Çukurova, Eskişehir), İstanbul ve başka birçok ilde lise ve ilköğretim okullarında, ana okullarında ve yurt çapında çeşitli kültür merkezlerinde yüzlerce konferans verildi, radyo programcıları sayısız panelde yer aldı.

Partiler: Her birinin ayrı temaları olan 50'den fazla parti düzenlendi.

Yansımalar:
Türkiye ve dünya medyasında Açık Radyo'nun yayınları, yapısı,

programcıları, programları ve etkinlikleri hakkında şu ana kadar 6 binden fazla sayıda haber, yazı, röportaj vb. yayımlandı (ayda yaklaşık 30, günde 1 haber/değinme). Türkiye'deki belli başlı bütün televizyon kanallarında radyo hakkında yaklaşık 120 haber-röportaj yapıldı. Açık Radyo üzerine üç belgesel film çekildi, bunlardan biri, programcılardan Beysun Gökçin'in, radyonun 10. yıldönümünde hazırladığı *Bir Radyo Macerası* isimli belgeseldi. İkincisi, dünyanın önde gelen sanatçı ve akademisyenlerinden Antoni Muntadas'ın On Translation: Açık Radyo (Myths and Stereotypes) adlı filmiydi. (Açık Radyo: Mitler ve Klişeler)
http://acikradyo.com.tr/default.aspx?_mv=a&aid=27198

Açık Radyo en az 3 roman, 1 araştırma kitabı, 1 uzun metrajlı sinema filmi ve 1 polisiye romanda konu edildi. *Biz Yaşarken* Açık Radyo kitaplığının yeni hayatının ilk kitabı oldu(Encore,2015).

Ayrıca, Açık Radyo'da yapılan programlardan "kaynak kitap"lar doğdu; bu gelişmelerin en önemli örneklerinden biri de radyoda Ali Rıza Tiryaki ve Cem Melikoğlu tarafından gerçekleştirilen programların kitaba dönüştürülmüş hali olan *Testi Kırılmadan: İş Sağlığı ve Güvenliğinde Önleyici Yaklaşım* (editör: Çiğdem Vatansever, 2011) oldu.

Kaynak kitapların ikincisi: Cihan Uzunçarşılı Baysal'ın Kentin Tozu adlı programlarının aynı adla yayımlanan *Kentin Tozu – Kent Hakkı Üzerine Konuşmalar*'ı (Encore, 2015) oldu. Baysal, bu programla günümüzün büyük talan tehdit ve tehlikesine karşı koyanlarla birlikte kentlerin, köylerin, mahallelerin ve tüm doğanın direniş günlüğünü tutuyor. Programlardaki sohbetlerin azıya dökülmüş hali olan bu kitapsa tahrip etmeye çalışanlara inat bir bellek oluşturmayı amaçlıyor.

2015'te Açık Radyo için bir başka ilk yaşandı: hakkımızda artık bir akademik yayın var. Carlotta de Sanctis tarafından Università Degli Studi di Napoli 'L'Orientale' bünyesinde "L'emittente Açık Radyo. Società civile e mezzi di comunicazione in Turchia (1995 – 2013)" başlığı altında kaleme alınan master tezi; "80'li yıllarda-

ki sivil toplum" hareketlerinden, "2013 Gezi Meydanı"na kadarki süreç içerisinde radyonun "topluluk yayını"nı değerlendiriyor ve çalışmanın yakında Türkçeye de kazandırılacağı umuluyor.

Ödüller:

http://www.acikradyo.com.tr/i/img/text/ODULLER.mht

1995 - 2015 yılları arasındaki yayın süresi içinde Açık Radyo ve Açık Radyo Programcıları 50 ödüle layık görüldü. 2000'den günümüze AR'nin kazandığı bu ödüllerden seçilen bazıları şunlar:

2015:
Açık Radyo'yla Gelen Bir Ödül: Kristal Elma Reklam Ödülü. "Günün Sözü" adlı projede, Açık Radyo'nun bu ilgi alanlarından ilham alınarak ve hepsini bir araya getirerek her günün şarkısını oluşturdu. Açık Gazete programında işlenen konular, öğlene kadar şarkı sözü haline getirildi, bestelendi ve gün bitmeden de Açık Radyo'da ünlü müzisyenlerin seslendirdiği parçalar Açık Radyo'da dinleyicilere duyuruldu. Havas Worldwide Istanbul'un bu projesi Kristal elma ödülünü kazandı

2014: TSMD'den Basın-Yayın Ödülü: Türk Serbest Mimarlar Derneği'nin 2 yılda bir düzenlediği Mimarlık Ödülleri'nin On birincisinde Açık Radyo'ya "Basın-Yayın Ödülü" verildi. Mimarlık Ödülleri Jürisi, oybirliği ile verdiği ödül raporunda Açık Radyo'yu şöyle tarif ediyordu: "Temel insan hak ve özgürlüklerini savunan herkesin bir parçası olabileceği kadar da "açık" bir radyo olan Açık Radyo, gezegenimizin geleceğini ilgilendiren, yaşadığımız çevreyi dönüştüren her türlü etki ve etkene dair bilginin yaygınlaştırılması ve paylaşımında 1995'ten bu yana taviz vermeyen ilkeleri ile…

- çevre konularına duyarlı yaklaşımı,

- haber alma ve bilgilenme özgürlüklerine katkısı,
- kent-çevre ve mimarlık bütünlüğünde verdikleri destek,

meslek alanından insanlara özel programlar yapma imkânları yaratması,

- güncel, yerinden ve sürekli gündem takibi,
- olanca açıklığı ile tüm süreçleri paylaşımı nedeniyle…

Bu ödül Açık Radyo'nun 19 yıllık yayın hayatında aldığı 48. ödül oldu. "Kent Planlama Basın Ödülleri": Benzer bir dalda 46. ödülümüzü de geçen yılın sonunda almış olduğumuzu burada hatırlatalım. TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın, her yıl 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü'nde "Yaptığı haber ve yayınlarla kent kültürüne ve kentlilik bilincine katkı yapan, kentsel sorunları gündeme taşıyıp izleyen, kent ve bölge planlama bilimi ile şehir planlama mesleğinin bilimsel ve teknik görüşlerine duyarlılık gösteren" basın mensuplarına verdiği "Kent Planlama Basın Ödülleri"nden birine Açık Radyo layık görülmüştü.

2013: Türkiye Deprem Vakfı tarafından Altın Saatler programı özel ödül aldı.

TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın "Kent Planlama Basın Ödülleri"nden birine 2013'te Açık Radyo da layık görüldü. Bu ödül Açık Radyo'nun 18 yıllık yayın hayatında aldığı 46. ödül oldu.

Açık Radyo'yla Gelen Bir Ödül: Avrupa'nın en büyük reklam ödülü organizasyonlarından biri olan ve bu yıl 27'incisi düzenlenen Epica reklam yaratıcılık büyük ödülü (grand prix), "outdoor" dalında, Açık Radyo için hazırladığı bir basın ilanı ("Music of the People/Halkın Müziği") dolayısıyla Havas Worldwide İstanbul'un oldu. İlanda, ABD'nin önde gelen fotoğrafçılarından Harold Feinstein'ın 1952 yılına ait bir "fotomontajı" kullanılmış, Feinstein blogunda bu fotoğraf ve Açık Radyo ile ilgili –hayli övücü– bir yazı kaleme almıştı: "Halk için, halkın müziği!"

2012: Açık Radyo kurucu ortaklarından olan ve Radyo'nun yayın yönetmenliğini yürüten Ömer Madra'ya Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi ile Stiftung Mercator'un "Kıdemli Araştırmacı" unvanı, iklim değişikliği üzerinde yaratıcı araştırmacılık ve yayınları sürdürmesi için verildi; Kültür-Fen Lisesi 20. yılında "Bizi Onurlandıranlar Ödülü" "Küresel İklim Değişikliği konusunda kamu bilincinin yükseltilmesindeki çabaları" dolayısıyla Ömer Madra'ya; Donizetti Klasik Müzik Ödülü "Alla Turca" programı yapımcıları Ali Pınar ve Ersin Antep'e verildi.
2010: Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı tarafından verilen "Birlikte Yaşamak" Ödülü.
2009: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, çevre ve küresel ısınma konularında yapmış olduğu çalışmalardan dolayı Küresel Isınma Kurultayı Duyarlılık Ödülü. 2009: Gülhan Kadim Sertdemir'in Kuranderde Kalanlar Programı ile IX. Lions Tiyatro Ödülleri 2008-2009 Sezonu Özel Ödülü, İstanbul Tabip Odasının Basında Sağlık Ödülü.
2008: Küresel ısınmaya karşı yürütülen kampanya nedeniyle 77. İzmir Enternasyonal Fuarı 2008'den verilen ödül.
2007: İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi 100. Yıl "En"leri içinde "En Çok Dinlenen (Yabancı) Radyo ödülü. Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi 2007 Vefik Kitapçıgil Kamu Hizmet Ödülü. 2007: Nezih Demirkent Özel Ödülü (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "Çevre ve Küresel Isınma"), 2007: İstanbul Tabip Odası Radyo Programları dalında ödül (Toplum sağlığımızı sonsuza değin etkileyecek olan küresel ısınma felaketine yönelik ısrarlı ve kaliteli programları nedeniyle).
2006: Çevresel Sürdürülebilirlik (Turist Rehberleri Birliği TUREB "Küresel ısınma ve çevre").
2005: Yılın Bölgesel Radyosu, (Radyo Televizyon Gazeteciler Derneği); 2005: Yerel Radyo dalında Trodsa Medya Özel Ödülü (Trafik ve Yol Güvenliği İçin Toplu Bilinçlendirme...); 2005:

ARSC (*Association for Recorded Sound Collections*/Ses Kayıt Koleksiyonları Birliği) Dünya Müziği Kayıtları konusundaki en iyi araştırma ödülü Cemal Ünlü'nün Açık Radyo'da hazırladığı programlardan yola çıkarak yazdığı *Git Zaman Gel Zaman* adlı kitaba (Pan Yayıncılık) verildi.

2004: 2004'ün En "Hasları" Özel Ödülü (Kadir Has Üniversitesi).

2003: Yılın En İyi Radyo Programı (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti).

2002: Yılın En İyi Radyosu (Çağdaş Gazeteciler Derneği).

2001: Yılın En Başarılı Radyosu (İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi).

2000: Yılın En Beğenilen Radyo Kanalı (Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi); Türkçeyi En iyi Kullanan Radyo ve Programcılar dalında 2 ödül (2001/2000).

İnternet'te Açık Radyo:

Açık Radyo Sitesi: Açık Radyo, yeryüzünde internetin yeni yeni yaygınlaşmaya başladığı bir tarihte (bütün dünyada kullanıcı sayısının yalnızca birkaç 10 milyon civarında olduğu) 1997 yılı başında internet üzerinden yayınlanmaya başladı. Açık Radyo'nun internet sitesi (www.acikradyo.com.tr), program ve programcılar, yayın akışı ve radyonun genel yapısı hakkında temel bilgileri içeriyor. 11 Mayıs 2000 tarihinden bu yana Açık Radyo'nun internet üzerinden canlı yayınını dinleme olanağı da mevcut.

Açık Site: Açık Radyo web sitesinin yanı sıra, 2001 yılı Kasım ayından itibaren (dünyada internet kullanıcı sayısı henüz 700 milyon bile değilken) ikinci bir web mekânı da devreye girdi: Açık Site (www.aciksite.com). Açık Site manifestosunda da görülebileceği gibi, "dünyanın karanlık yüzüne tutulan küçücük bir el feneri" olmayı amaçlıyordu. Burada, "söz uçar, yazı kalır!" özdeyişine bağlı kalarak, mümkün olduğu kadar çok sayıda programın deşifre edilmiş metinlerinin yanı sıra, dünyanın akıl ve vicdan sahibi düşünür ve yazar ve çizerlerinin genel gidişata

ilişkin orijinal ve çeviri metinlerine; çizim ve görüntülerine ve bağlantılara da yer veriliyordu.

Açık Site, yayın hayatının 3 yılını geride bıraktığı sırada, kâinat hali, dünya hali, memleket hali üzerine analiz, yorum, dosya, söz, araştırma, anket, fotoğraf ve karikatürden oluşan 16 binden fazla metinle, hatırı sayılır derinlikte bir "sivil kütüphane" halini aldı. 500'ün üzerinde "dinleyici/okur"un Açık Radyo'yu desteklemek için abone olduğu Açık Site, günde ortalama 1,500 sayfa açılımı ile izleniyordu ve kimi zaman bu sayının 7,700'e ulaştığı da oldu.

Açık Radyo + Açık Site: 1 Aralık 2004 tarihinden itibaren, Açık Site'nin paralı aboneliği kaldırıldı ve her iki site, ikisinin özellikleri korunmak ve geliştirilmek suretiyle birleştirilip (www.acikradyo.com.tr) yayına açıldı. Açık Radyo'ya, programlarına, programcılarına ve dinleyicilerine ilişkin ayrıntılı bilgilerin yanı sıra, Radyo'nun sözel ve müzik programlarıyla, dost ve konuklarıyla kâinata vermeyi amaçladığı "sada"nın, genel bakış ve duruşun, oluşturmak istediği tartışma platformunun izdüşümlerini burada –ve bir arada– bulmak mümkün. Açık Radyo web mekânında 30 bin civarında yazı, röportaj, analiz, fotoğraf, karikatür, çizim vb. yer alıyor.

Açık Radyo İnternet Sitesi

Açık Radyo internet sitesi acikradyo.com, her gün Açık Radyo programlarından seçilmiş en az 3-4 yeni içerik ile güncelleniyor. Bu içerik, daima ses, metin ve görsel malzeme içeriyor. Günde ortalama 2000 'unique' erişim var. Yenilenen web sitesi bu kitap yayına hazırlandığı sırada devreye girmek üzereydi.

Podcast:

Halen (2014'te) 51 programın düzenli podcast'i yapılıyor. Geçmiş yayın dönemlerinde yayınlanmış ve bitmiş ya da ara verilmiş 24

programın podcast'i de mevcut. iTunes Türkçe içerik listesinde Açık Radyo podcast kanallarının takipçisi kayda değer şekilde yüksek.

Açık Gazete 'Haberler ve Politika' (News&Politics) kategorisinin 'What's Hot' listesinde BBC World Service'in ardından, NTV Radyo, BBC Documentaries gibi kanalların hemen ardından 6. sırada; iTunes'a yeni eklediğimiz Ekonomi& Ekoloji 'New & Noteworthy' (Yeni ve Kaydedeğer) listesinde Açık Gazete'nin Ekonomi Politik köşesinin podcastiyle beraber ilk 2 sırada. Kentin Tozu da Society&Culture kategorisinde 2. sırada. Açık Dergi söyleşileri podcastimiz Arts (Sanat) kategorisinde 'What's Hot' listesinde, BBC Drama of the Week podcastinin ardından 3. sırada. Cuma Adlı Adamlar programının podcasti Society&Culture (Toplum ve Kültür) kategorisinde 'What's Hot' listesinde 7. sırada. Geçmiş yayın dönemlerinden Koku programının podcasti ise Society & Culture kategorisinde Top Podcasts listesinde 1. sırada. iTunes Store'a eklediğimiz Libero spor kategorisinde 2. sırada

Açık Bilinç, Science&Medicine kategorisinde 'New & Noteworthy' listesinde 12. sırada.

Sosyal Medya bağlantısı:
Şu andaki sitemizin teknik olarak bir sosyal medya bağlantısı yoksa da girilen her içerik manual olarak Facebook ve Twitter'dan post ediliyor.

Açık Radyo twitter takipçi sayısı: 139.000
Açık Radyo facebook takipçi sayısı: 24.000 kişi
Ayrıca, Açık Radyo dinleyicileri tarafından açılan 2 adet facebook grubu mevcut: birinin 5765, diğerinin de 10.599 üyesi var.

Açık Alan: 2005 yılı sonbaharında İstanbul Bilgi Üniversitesi'nden bir grup öğrenci bitirme projesi olarak Açık Radyo üzerine çalışmaya başladı. Bu doğrultuda gençlerin kendilerini alternatif

medya içinde ifade etmelerini sağlayacak bir radyo programı yarışması düzenleyerek Açık Radyo içinde genç bir topluluk oluşturma fikri ortaya çıktı. Böylelikle Açık Radyo'da ilk kez üniversite öğrencilerine yönelik bir yarışma düzenlendi. 2005 yılında "Haftada Bir Saat de Olsa Dünyayı Değiştir!" ve 2006 yılında "Oyuna Davet" başlıklarıyla düzenlenen yarışmalara 18 üniversiteden 47 proje ile 64 genç katıldı. Dereceye giren projeler 6 ay boyunca Açık Radyo'da yayınlandı.

Açık Radyo Dinleyicisi: Açık Radyo ile ilgili olarak AC Nielsen'in yaptığı 2000 yılı araştırmasında, Açık Radyo'yu her gün dinleyen çekirdek-sadık dinleyici 45,000 kişi; "en son bir önceki gün" dinleyen 80,000 kişi; "son bir haftada en az bir kez" dinleyen 120,000 kişi; "son üç ayda en az bir kere" dinleyen 200,000 kişi iken, 2001 yılı araştırmasına göre "en son bir önceki gün" Açık Radyo dinleyenlerin oranı yaklaşık 2,5 katına çıktı. (2001'de % 158'lik artış.)

Ayrıca, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın (İKSV) 2001 ve 2003 yıllarında, İstanbul Klasik Müzik Festivali, İstanbul Caz Festivali ve İstanbul Film Festivalleri sırasında yapmış olduğu araştırmalardan "en çok dinlenen radyo istasyonu"nun Açık Radyo olduğu sonucu çıktı.

Açık Radyo'nun dinleyici profili ve program içeriği ile dinleyici arasındaki bağlantı konusunda Fırat Tufan'ın "Radyo Dinleme Ölçümleri ve Program Planlamasındaki Rolü'" konulu tezi bazı aydınlatıcı bilgilere yer vermektedir.

Dinleyici Destek Projesi:
Bu, bir bakıma Açık Radyo'nun "yaşam biçimi"dir; Açık Radyo'nun bağımsızlığının sürdürülebilir olmasını hedefler.

Dinleyici Destek Projesi, 2004 yılı Mart ayında "Açık Radyo Dinleyicisini arıyor!" şiârı ile başladı. Amaç, kurucuların ve gönüllü programcıların kolektif çabasının, dinleyicinin katılımı ile

tamamlanmasıydı. Yani, birkaç bin dinleyicinin, her yıl tekrarlanan sürekli maddi katkısı –ve fikrî katılımı– ile sürdürülebilir, kalıcı bir mecra olma hedefine ulaşmaktı. Bu kapsamda dinleyiciler seçtikleri programın istedikleri bir saatine destek verebiliyorlardı. Birden fazla program, ya da aynı programın birden fazla saati de desteklenebiliyordu. Dinleyiciler, isterlerse taksitlendirerek, kredi kartıyla telefondan, internet üzerinden veya banka havalesi ile destek verebiliyorlardı. Seçilen program yayınlandığında destekçisinin adı da programın başında ve sonunda anılıyordu.

Dinleyici Destek Projesi, takip eden yıllarda da düzenli olarak sürdürüldü. 2005:İlk senenin özel yayını Açık Radyo'nun –tam da öngörüldüğü gibi– programcısı, dinleyicisi ve çalışanlarıyla ortak bir proje olduğunu kanıtladı. Kendisine hiçbir şey vaat edilmediği halde, aslında para ödemeden de dinleyebileceği bir radyo yayınının sürdürülmesi için destek olmayı düşünen bir dinleyiciye sahip olmanın bir ayrıcalık olduğu açıktı. Her yıl yaptığımız, konuklar ve özel programlarla Dinleyici Destek Projesi'nin duyurulduğu bir haftalık özel yayın gitgide geleneksel bir radyo şenliği kimliği kazandı.

"Hep Açık Radyo" düsturu ile girişilen Dinleyici Destek Projesi 2006 Özel Yayını, 11-19 Mart 2006 tarihleri arasında 9 günde 99 saat boyunca sürdü. Eski ve yeni yaklaşık 100 programcısı 10 yılda dünyanın, ülkenin, radyonun, Açık Radyo'nun, sözün, müziğin – -ve hatta kimi zaman bizzat kendilerinin!– nereden gelip nereye gittiğini bu özel yayın günleri içinde 40 küsur "panel" programda derinlemesine ele aldılar. Sinema, tiyatro, TV, müzik ve stand up alanlarının önde gelen simaları da Açık Radyo'nun "müstesna konukları" olarak özel yayına birer programla katılıp destek oldular.

2007 yılı şenliği, "Hep Birlikte Açık Radyo" şiârı ile 24 Şubat-4 Mart tarihleri arasında gerçekleştirildi. 40'a yakın sayıda "müdavim" dinleyici, bu 9 günlük özel yayında Açık Radyo programcılarıyla birlikte yoğun bir yayın yaparak radyoyu kelimenin gerçek

anlamında "etkileşimli" (interaktif) kıldı.

Öte yandan, aralarında Sezen Aksu, Okan Bayülgen, Haluk Bilginer, Uğur Yücel, Selçuk Erdem, Nejat İşler, Hülya Koçyiğit, Murathan Mungan, Beyazıt Öztürk, Leman Sam, Arto Tunçboyacıyan, Nejat Yavaşoğulları, Cem ve Lale Mansur, Kenan Işık, Cem Yılmaz, Yılmaz Erdoğan, Ata Demirer, Semih Kaplanoğlu ve Derviş Zaim gibi sanat, kültür, edebiyat, müzik, sinema, tiyatro, mizah ve medya dünyasının tanınmış isimleri de kendi özel programlarını yaparak radyonun sesine seslerini kattılar.

"Hep Birlikte Açık Radyo, Daima!" sloganı ile yapılan 2008 özel yayınına ilk kez katılanlar arasında Ayça Şen, Aylin Aslım, Ayşe Kadıoğlu, Ayşe Tütüncü, Ayyuka, Bahadır Akkuzu, Candan Erçetin, Cengiz Özkan, Çağan Irmak, Demir Demirkan, Erkan Oğur, Ezginin Günlüğü, Feryal Öney, Fuat Ergin, Kaan Sezyum, Orhan Osman, Sabahat Akkiraz, Serdar Ateşer ve Şebnem Ferah vardı. Ayrıca, özel yayında, 2008 sonunda yayınlanan *Açık Kitap (...Yazı kalır)*'ın bazı maddeleri, genelde yazarları tarafından seslendirildi veya program haline getirildi.

2009 özel yayınını "Hep Açık Radyo" şiarı ile yürüttük; önceki yıllardaki katılımlarını sürdüren konuklar arasına bu yıl ilave olarak Engin Günaydın, Halil Ergün, Mazlum Çimen, Goncagül Sunar, Şevval Sam, Güven Kıraç, Yasemin Göksu, Karin Karakaşlı, Okan Murat Öztürk, Sumru Ağıryürüyen, Tibet Ağırtan, Ozan Güven, Ezgi Mola, Şebnem Bozoklu ve İsmail Hakkı Demircioğlu da katılanlar arasındaydı; kendi stillerinde özgün sohbet, müzikli sohbet programları ya da canlı konserler gerçekleştirdiler. Ayrıca, Açık Radyo'nun destekçi-dinleyicilerin sohbetleriyle aktif katılımlarının yanı sıra, bir önceki yılın özel yayınında olduğu gibi, bu yıl da *Açık Kitap* adlı ansiklopedik yayının farklı maddelerinden esinlenen özel programlara devam edildi.

Açık Radyo'nun gelenekselleşen şenliklerine, 2010 yılında "Hep

Açık Radyo" şiarı ile devam edildi. "Müstesna konuklar" arasına Memet Ali Alabora, İzel Rozental, Tan Oral, 'Buzuki' Orhan Osman, Zeynep Casalini, Geveze, İlkay Akkaya, Feluka, Sema, Haydar Ergülen, Koray Candemir, Harun Tekin, Burak Güven, Teoman gibi isimler de katılmıştı.

15. Yılında Açık Radyo: Açık Radyo 13 Kasım 2010'da 15 yaşını doldurdu. Aynı zamanda, 15 yıllık Açık Radyo macerası bir kitaba dönüştü. *Açık Kitap- Yazı Kalır*. Açık Radyo'nun yazılı ve sesli arşivinin taranması, radyonun programcı ve dostlarının yazdığı makalelerin derlenmesiyle bir araya geldi. Ressam Mehmet Güleryüz kitabın sınırlı sayıdaki özel baskılarını ayrı ayrı ve tek tek resimledi. Açık Kitap: Yazı Kalır
http://acikradyo.com.tr/default.aspx?_mv=a&aid=27611

2011'deki sekizinci özel yayına, daha önce ağırladığımız isimlere ilaveten Akın Eldes ve Akıncan Eldes, Aydan Çelik, Aydın Kudu, Bağış Erten, Barış İçin Müzik, Bilal Karaman, Cafe Aman İstanbul, Can Çankaya, Cenk Erdoğan, Derviş Zaim, Fatih Al, Gevende, Gökhan Tümkaya, Hakan Kurşun ve Ömer Behran Kurşun, Harun Tekin, Hüsnü Arkan, İlker Aksum, Jale Sancak, Jehan Barbur, Kardeş Türküler, Leyla İpekçi, Marsis, Mehmet Aslantuğ, Merve Kibar, Mircan Kaya, Rahman Altın, Rüya Köksal, Şebnem İşigüzel, Yasemin Göksu, Yeni Türkü, Zeynep Atikkan 2011 Radyo Şenliği'nin "müstesna konuklarından" bazıları oldular.

"Dokuzuncu özel yayın" 2012 Mart son haftasında başlayıp ile 1 Nisan günü sona ererken tam bir bahar bayramı şeklinde gerçekleşti. Kültür-sanat-edebiyat-müzik-medya-akademya dünyasından Açık Radyo'nun özel yayınına katkıda bulunmak üzere aramıza katılanlar arasında: Mazlum Çimen, Sâki Çimen, Alper Görmüş, Jale Karabekir, Ümit Ünal, Mehmet Betil, Ali Betil, Burhan Şeşen, Filiz Ali, Ayşe Kadıoğlu, Büyük Ev Ablukada,

Osman Kavala, Hale Soygazi, Ceylan Ertem, Gevende, Gripin ve Utkan'la Deniz de vardı.

"Bahar Bayramı" özel yayınının temel eksenlerinden birini de "radyoda kuşaklararası muhabbet" oluşturuyordu. Bu bağlamda birçok dinleyicimiz, kurucu ortağımız ve programcımız, ana ve babaları/kızları ve oğulları/kız ve erkek torunları ile mikrofonda boy gösterdiler. Dört kuşak insanın tek bir programda bir araya gelip mikrofon önünde Açık Radyo'ya "değdiği" de ilk olarak işbu 2012 özel yayınında görüldü, duyuldu ve tarih kayıtlarına geçti!

"Onuncu özel yayın" 2013 Mart ayının 30'unda başlayıp ile 7 Nisan 2013 günü sona erdi. Yine 9 gün 99 saatlik bir yayın maratonu ve yine bir radyo şenliği. Kültür-sanat-edebiyat-müzik-medya-akademya dünyasından Açık Radyo'nun özel yayınına katkıda bulunmak üzere aramıza katılan dostlarımız arasında: Ata Demirer, Serra Yılmaz, Birsen Tezer, Kırıka, Mazlum Çimen, Uğur Yücel, Rasim Öztekin, Buzuki Orhan Osman, Büyük Ev Ablukada, Ceylan Ertem, Melis Danişmend, Levent Erden, Levent Üzümcü ve Utkan'la Deniz de vardı. Sanatçı dostlarımızın yanı sıra, özellikle son dönemlerde radyomuzun hayatına katkıları giderek artan dinleyicilerimizin, özel yayına canlı ve tutkulu katılımlarıyla dinleyici-destekli bağımsız radyo kavramını iyice ete kemiğe büründürmekte oldukları açıkça görülüyordu.

On birinci özel yayın: 2014 Mart ayının 15'inde başlayıp yine Mart'ın 23'ünde sona erdi. Senelerdir süregeldiği gibi 9 gün 99 saatlik bir yayın maratonu ve yine bir radyo şenliği oldu. Kültür-sanat-edebiyat-müzik-tiyatro-sinema-medya-akademya-bilim-aktivizm ve iş dünyasından pek çok dostumuz özel yayına katılmak için geldi veya sesini yolladı: Aralarında Sezen Aksu, Hakan Vreskala, Ayyuka, Banu Savaş, Büyük Ev Ablukada, The Ringo Jets, Birsen Tezer, Şevket Pamuk, Levent Üzümcü, Akın Eldes, Mabel Matiz, Kenan Işık, İpek Dinç, Evren Karakul, Füsun Eczacıbaşı, Yolda, Ceylan Ertem, Kolektif İstanbul, Yüzyüzeyken Konuşuruz, Umut Töre Bandosu, Uğur Yücel, Can Kozlu, Gevende, Feryal

Öney, Yetvart "Tomo" Tomasyan, Harun Tekin, Burak Güven, Aylin Aslım, Ayça Şen, Kaan Sezyum, Koray Candemir, Marsis, Feridun Düzağaç, Utkan'la Deniz, Serkan Dadak, Emirhan Arapoğlu ve Selim Saraçoğlu da vardı... Ayrıca, neredeyse 7'den 70'e eski ve yeni dinleyicilerimiz müthiş bir katkı ortaya koydu.

Yayının bitiminde dostlarımıza şöyle seslendik:
Destekçilerimize teşekkürler. 3685 kişiyiz.
Açık Radyo, "mucizesi", bir avuç mütevazı insanın, hepimize ait olanı, ortak varlığımızı korumak, paylaşmak ve hem birbirine hem de "müştereklere" gözü gibi bakmak için yürüttüğü o inanılmaz ortak çabanın sonucu. Bir yanda 19 yıldır durmadan üreten, sessiz ve derinden giden gönüllü programcı dostlarımız, bir diğer yanda deli gibi koşuşturan ve her nasılsa sinir krizinin eşiğine gelmemeyi başaran "cool" çalışanlarımız... Ve, tabii belki de en önemlisi, dinleyicilerimiz, yani siz: Hem alabildiğine sıradan "sokaktaki insanlar", birer birey, tamamen tekil, benzersiz birer yurttaş olarak her biriniz: Hepiniz daima arkamızda, daima yanımızda ve yöremizdesiniz!

Hakikaten bir avuç insanız işte şunun şurasında. Ama mucizelerden bahsediyoruz; işin püf noktası nicelikte değil, nitelikte. Ve işte "Sokağın Müziği"ni de bu bir avuç insan, elbirliğiyle yapıyoruz neticede...

Hep söylüyoruz, sizler olmadan yapamazdık. Size bir kez daha sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

On ikinci özel yayın 2015 Mart ayının 14'ünde başlayıp yine Mart'ın 22'sinde sona erdi.
Senelerdir süregeldiği gibi 9 gün 99 saatlik bir yayın maratonu ve yine bir radyo şenliği oldu. Kültür-sanat-edebiyat-müzik-tiyatro-sinema-medya-akademya-bilim-aktivizm ve iş dünyasından pek çok dostumuz özel yayına katılmak için geldi veya sesini yolladı. Aralarında Başak Yavuz, Önder Focan, Uğur Yücel, Adamlar, Selen Gülün, Cümbüş Cemaat, Cenk Taner, Mert

Fırat, Bubituzak, Büyük Ev Ablukada, Hakan Vreskala, Eylül Biçer, Ceylan Ertem, Cenk Erdoğan, Luxus, Kalben, Jehat Hekimoğlu, Korhan Özyıldız, Doğan Özcan, Geveze, Levent Üzümcü, Cüneyt Özdemir, Orçun Baştürk, Sumru Ağıryürüyen, Vassiliki Papageorgiou, Yaşar Kurt, Kim Ki O, Ege Çubukçu, Ceza, Banu Savaş, Volkan Polat, Harun Tekin, Burak Güven, PiaTango, Gevende, Ayyuka da vardı... Ayrıca, Açık Radyo'nun kurucularından ve ilk dönem programcılarından bazılarıyla 20 yıllık serüveni konuştuk. Neredeyse 7'den 70'e eski ve yeni dinleyicilerimiz müthiş bir katkı ortaya koydu.

Program Destekleme Projesi Son 3 Yıl sonuçları; Hedef: 2014'ü Aşmak

2012 yılı destekçi sayısı: 3.646 kişi
2013 yılı destekçi sayısı: 3.390 kişi
2014 yılı destekçi sayısı: 4.417 kişi

Açık Radyo projesinin kalbini oluşturan destek projesi, 10. yılını da böylece başarıyla geride bıraktı. Dinleyici destek projesi ortak değerlerimizi, yani "müşterekler"imizi hep birlikte özenle koruma mücadelemizin en somut göstergelerinden biri. 10 yıldır gittikçe güçlenerek devam etmesi de umudumuzu arttırıyor. Bunca yıl boyunca kesintisiz olarak Açık Radyo'yu destekleyen dinleyicilerimize "çam sakızı, çoban armağanı" kabilinden 4 kitaplık bir "set"i (Açık Kitap, Acayip Havalar, Karbon Ayak İziniz, Testi Kırılmadan), bir teşekkür mektubu eşliğinde gönderdik. Her türlü çıkar ve etki alanının dışında kalarak sadece kamu yararını savunmaya yönelik bağımsız yayıncılığın son tahlilde yegâne teminatı olan dinleyici desteğinin azalmadan sürmesi, hayattaki en büyük umudumuz olmaya devam ediyor.

Özetle, Açık Radyo dinleyicisi radyosuna sahip çıktı. 12 yılı geride bırakan proje, bu anlamda sürdürülebilir bağımsızlık

modelinin, yani "Hep Açık Radyo"nun mümkün olduğunun da güçlü bir kanıtı olarak karşımıza çıkıyor. Ana akım medya dışındaki bağımsız duruşu ile alternatif bir mecra sayılabilecek Açık Radyo, gerek kuruluş, yapı ve işleyişi, gerek sözel ve müzik programları ve gerekse internet üzerindeki yayınlarıyla:

-dünyanın gidişatı konusunda bir bilgi ve duygu paylaşımında bulunma;

-tartışma, etkileşme ve geleceğe ilişkin örgütlenmeye yönelik bir "forum" olma;

-kısacası, başka bir dünyanın mümkün (hatta zorunlu) olduğunu gösterme yolundaki çabasını on yedinci yayın yılında da azimle sürdürüyor.

(Kasım 2015)

AÇIK RADYO KONUŞUYOR

Açık Radyo yirmi yıldır konuşuyor. Durmadan konuşuyor...

Dinleyici ile sürekli bilgi, fikir ve duygu paylaşımına dayanan bu benzersiz diyalog, dinleyicinin yıllar içinde büyüyen maddi-manevi desteği ile de serpilip gelişen bir bağımsız mecranın müthiş macerasını yansıtıyor aslında.

Bu kitapta, olağan insanların elbirliği ile yarattığı bu 'müşterek'in olağanüstü ve biraz da masalsı hikâyesinin küçük bir dökümü var: Radyo yayınının açılış dakikalarından başlayarak her yılın ön plana çıkan özelliklerini yansıtan yayın, yazı ve etkinliklere yer veren karmaşık ve basit bir döküm: "Açık Radyo'ya Göre Dünya!"

Panoramada gerek radyo, gerekse dünya ve kâinat açısından kilometre taşı sayılabilecek haberler, olgular, analizler, manifestolar, önde gelen düşünür ve sanatçılarla söyleşiler, sokak röportajları, şahane müzisyenlerin konserleri ve daha nicesi var.

Stüdyoların içinden ve dışından, parklardan ve sokaklardan, yerin altından ve uzayın derinliklerinden gelen, geçmişten geleceğe eklemlenen binbir ses, söz, müzik, çizim, filim – artık ne ararsanız!

AÇIK RADYO KİTAPLIĞI 3

www.encorekitap.com
ISBN: 978-605-9949-34-7

25 TL (KDV Dahil)